

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

an XIX nr. 2 (37) 2011

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Buletin semestrial

<http://www.bibliotecamm.ro/?s=19&f=1>

ISSN 1221-3764

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU” BAIA MARE

Director: prof. dr. TEODOR ARDELEAN

COLECTIVUL REDACȚIONAL

Coordonator: Angela-Monica Jucan angelamonicajucan@yahoo.com

Redactori: Adrian Pop adrian.pop7203@yahoo.com
Antoaneta Turda netaturda@yahoo.com

Correspondenți: Simona Botezan (Washington D.C., SUA)
Octavian D. Curpaș (Phoenix, Arizona, SUA)
Marian Petruța (Chicago, Illinois, SUA) www.RoUSA.blogspot.com
Erika Vârșescu (Karmiel, Israel)

Colaboratori: Mircea Crișan
Iuliana Komornyik-Pop

Lectura: Dorina Oșan

Culegere de texte: Ștefan Adrian Bărbulescu

Tehnoredactare: Alexandru Ioan Roman

Coperta: Firuța Șomcutean

Postare pe site-ul bibliotecii: Marcel Țura

Multiplicare: Adriana Siminiuc

BIBLIOTECA ÎNTRE INOVAȚIE ȘI MODERNITATE

Dr. Teodor ARDELEAN

Biblioteca este un sistem deschis. Deschis spre modernizare și modernitate, spre nou și înnoire, spre public și publicații. Din oricare punct cardinal al lucrurilor ar fi privită, Biblioteca este o instituție fundamentală a societății. Aici se întâlnesc și se întreține trecutul cu viitorul, cunoscutul cu decunoscutul în lupta cu necunoscutul, certitudinile și incertitudinile, gândirea sistematică și îndoiala metodică...

Multidimensionalitatea și plurivalențele, diversitatea, individualitatea și alteritatea,

forța gândului și rățăcirile lui, convenționalul și neconvenționalul trăiesc bine împreună în pagini de cărți și publicații sau pe alte suporturi. Complexitatea tezaurului de informații deținute face din bibliotecă o structură indispensabilă pentru omenire la ora actuală.

Cu toate acestea, există și adversari ai bibliotecii, chiar în rândul celor cu oarecare stagiu școlar. Există încă primari cărora le place să comande în stilul „de mâine bibliotecara vine și lucrează la biroul acela”, uitând și de fișa postului și de Legea bibliotecii, și de copiii care o așteaptă cu cărți, și de tinerii care vor să utilizeze calculatoarele de la Centrele Biblionet. Mai sunt și consilieri care, pentru că ei nu mai citesc nimic, consideră că „nimeni nu mai citește”, aleși care au manipulat voturile și se cred stăpâni peste o ogradă, din care face parte și „biblioteca”!

Chiar dacă sunt cazuri așa-zis izolate, acestea trebuie aduse în atenție, mai ales cu scopul de a le „evidenția” spre a le „extirpa”. În caz contrar, „putregaiul” de acest fel lucrează și ne putem trezi într-o zi cu idei de genul „la ce ne mai trebuie nouă bibliotecă acum când avem internet?”

Societatea românească este măcinată de multe preocupări, interese, contradicții.

Adevărul este că bugetarii sunt realmente o „povară” pe o țară care își epuizează zi de zi resursele economice. Avem prea multe județe (poate vreo 20 ar fi suficiente!), municipii sub 50.000 de locuitori cu duiumul, orașe făcute pe banda rulantă a Parlamentului populist, comune și cu 1.500 de locuitori! Până când se va așeza ordinea firească în sistemul administrativ național vom suporta mereu riscul de a fi „reduși”, de a funcționa fără resurse suficiente, de a nu putea angaja, de a nu putea promova individual în funcții etc.

Am avut ocazia să vizitez biblioteci publice în peste 50 de țări ale lumii. E greu de făcut clasamente și comparații, mai ales că diferă foarte mult specificul național, randamentul popoarelor, stilul de viață, mentalitatea etc. În țările dezvoltate există politici clare și stabile în domeniu, astfel că nu putem vorbi de „vânturile rele ale schimbării”. În alte spații, cum sunt cele nordice, rolul bibliotecilor este chiar puțin hiperbolizat, ele îndeplinind și funcțiuni auxiliare, fiind nu doar prima instituție în comunitate, ci, uneori, chiar singura.

Unde ne găsim noi și unde ne vom regăsi? Dacă mergem în ritmul ultimilor zece ani am putea spune că „drumul e bun”! A venit Fundația Melinda și Bill Gates (prin IREX), s-au deschis atâtea Centre Biblionet, Asociația Națională a Bibliotecilor Publice este foarte activă și implicată, mulți directori de „județene” și-au impus cerințele folosindu-se de „prestigiul lor social” etc. Aparent, am putea zice că nu e loc de îngrijorări. Dar, cu toate aceste „semne bune”, eu cred că greul cel mare încă nu a venit și că „de rău n-am scăpat” încă. Mai ales că

„imaginația corectivă” a guvernanților este în continuare prolifică, iar autonomia locală, prin reprezentanții săi aleși sau numiți, tot mai încărcată de mediocrități certe. Cu un Parlament „scos din uz”, cu un Guvern bulversat de multitudinea problemelor, cu atâtea presiuni din domenii de mai mare relevanță publică sau de mai accentuat „pericol social public”, noi cei din Lumea Bibliotecilor avem un singur apărător fidel – PUBLICUL. De aceea implicările noastre trebuie în continuare să deschidă biblioteca la public și în elemente și punți neîntâlnite sau nebătătorite. Biblioteca – loc de promenadă, loc de odihnă, loc de visare, loc de păstrare a documentelor, loc de întâlnire ș.a.m.d. „Clienții” bibliotecii – cât mai mulți, mai atașați, mai fideli, mai mândri de biblioteca lor, mai „utilizați”! Cărțile – cât mai multe, mai diverse, mai atractive, mai bine păstrate, mai bine valorificate... Internetul – mai aproape de cei ce-l folosesc, mai util pentru descoperire și cercetare, mai rapid și mai specificat... Salariații – mai dăruți muncii, mai atenți la servituțiile obligatorii, mai motivați moral (poate și material... cândva!), mai bine monitorizați...

Și așa mai „departe”, acest „departe” depinzând de managementul general al instituției, dar și de coeziunea colectivului, iar dacă acestea sunt la „înălțimea misiunii” sociale a bibliotecii, apropierea de marile deziderate crește.

În consecință, TEMA DE MEDITAȚIE pe care o propun colegilor încă din această toamnă spre anii care vin este cea din titlu: Biblioteca între inovație și modernitate.

**UN GÂND SINCER, LA O DEOSEBITĂ ANIVERSARE – PREASFINȚITUL PĂRINTE
EPISCOP IUSTIN HODEA SIGHETEANUL LA ÎMPLINIREA FRUMOASEI ȘI
BINECUVÂNTATEI VÂRSTE DE CINCIZECI DE ANI**

Stelian GOMBOȘ

Consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte din cadrul Guvernului României

Preasfințite Părinte Episcop Iustin,

Cuprins fiind de emoție, respect, recunoștință și venerație vă mărturisesc în mod deschis că m-am tot gândit, preț de mai multe zile, cum să-mi pot exprima, cât mai bine, în câteva

să faci un asemenea lucru mai ales pentru unul ca mine care vă cunosc de, relativ, puțină vreme adică de numai șaptesprezece ani, când, acolo – la mănăstirea de suflet și de metanie a Preasfinției

Voastre – Rohia din Țara Lăpușului, ați fost hirotonit ca arhieru în ziua de 17 aprilie 1994, în duminica a cincea din Sfântul și Marele Post al Paștilor, de către vrednici ierarhi ai Bisericii noastre dreptmăritoare, cum ar fi Mitropolitul de pie memorie, dr. Antonie Plămădeală al Ardealului, Episcopul maramureșean și rohian Emilian Birdaș, Episcopul cuminte și cumsecade Ioan

rânduri, aceste stări și sentimente față de Preasfinția Voastră acum, la acest mărit și cinstit ceas aniversar, al împlinirii a cincizeci de ani de viață pământească, trăiți și petrecuți în ogorul Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos – Arhieru cel veșnic, pe care-l slujiți cu atâta vocație, dăruire, devotament, dragoste și abnegație de foarte mulți ani. Constat, cu oarecare strângere de inimă, că nu este ușor

Mihălțan al Oradiei și, mai ales, Părintele și Mentorul dumneavoastră duhovnicesc – Arhiepiscopul nonagenar și voievodal Justinian Chira al Maramureșului și Sătmarului istoric, pururea românesc, unde și de unde, iată, slujiți și propovăduiți, cu timp și fără timp, pastoral, apologetic și misionar, clerului, cinului monahal și dreptmăritorilor creștini din cuprinsul acestei binecuvântate și de Dumnezeu păzite

Episcopii a celor două județe din Nordul țării: Maramureș și Satu Mare.

În primul rând, în aceste clipe și momente festive, aduc mulțumire și dau slavă lui Dumnezeu, Cel în Treime mărit și lăudat, că am avut marea ocazie și deosebita posibilitate sau fericitul prilej de a vă întâlni și de a vă cunoaște, și de a-mi fi de mare folos duhovnicesc acest lucru, fiindcă în viziunea, în mintea și în inima mea personalitatea Preasfinției Voastre se conturează și se identifică prin câteva trăsături definitorii și multe calități distincte, și anume: în primul rând prin caracterul, onoarea și demnitatea Preasfinției Voastre; apoi prin vocea dumneavoastră inconfundabilă – acel timbru baritonal de neegalat; după aceea prin cultura teologică, și nu numai, cu care ați fost și sunteți hăruiat, dăruit și înzestrat, datorită muncii și tenacității Preasfinției Voastre, apoi prin maturitatea și bogata experiență sau înțelepciune pastorală și duhovnicească, atașamentul față de valorile spirituale, perene ale poporului nostru, felul dumneavoastră de a fi și de a vă purta, foarte firesc și mai puțin sofisticat sau complicat; după aceea prin tenacitatea și perseverența, prin dispoziția pe care o aveți spre intensificarea eforturilor în vederea rezolvării unor probleme (unele, dintre cele mai dificile), în special atunci când situația o cere, și pe care le știți gestiona, depăși și rezolva în spirit de echipă, conlucrare și cooperare; apoi prin retorica, elocința, coerența, logica, rațiunea și cursivitatea gândirii sănătoase, practice și realiste, a atitudinii corecte, comportamentului sănătos și a bunei purtări cu care sunteți înzestrat, datorită bunei creșteri și educații dobândite în locul natal al Rozavlei Maramureșului istoric, a instrucției și educației școlare, seminariale, academice, universitare și postuniversitare de la Cluj-Napoca și Sibiu; a muncii, șlefuirii, dăruirii, jertfei, perseverenței și tenacității Preasfinției Voastre, cultivate și dobândite la Școala vieții

monahale, în duhul și trăirea călugărească a postului, ascezei și rugăciunii neîncetate, în vatra sfântă a Mănăstirii dumneavoastră de suflet și de metanie – „Sfânta Ana” din Rohia, lângă mari părinți duhovnicești și oameni însemnați, cum ar fi: Părintele Arhiepiscop Justinian Chira – al cărui ucenic preaiubit și prim colaborator sunteți cu fidelitate și credincioșie, de atâtea vreme, Părintele Arhimandrit și Stareț Serafim Man, Părintele Nicolae Steinhardt, vestitul poet și scriitor creștin Ioan Alexandru și mulți alții... Toți acești talanți și aceste minunate daruri le aveți (și) fiindcă sunteți un autodidact înăscut și foarte consecvent cu dumneavoastră de-a lungul întregii vieți; vă ajută foarte mult în acest sens luciditatea și spiritul critic însoțit de foarte multă înțelegere și condescendență; pe urmă, prin spiritul de rigoare și disciplină, în primul rând cu propria dumneavoastră persoană, revelat și manifestat cu fiecare slujire ori cu fiecare predică sau cuvântare, susținute într-un mod foarte concis, coerent dar și consistent, în diferite împrejurări sau cu diferite ocazii; comportamentul, felul dumneavoastră de a fi și de a vă raporta la semenii Preasfinției Voastre, cu alte cuvinte, la noi toți, la fiecare în parte, într-un mod deosebit și unic fiind foarte respectuos, accesibil și deschis, toate acestea descoperind, în persoana Preasfinției Voastre, o generozitate și o etică a bunului simț pe care le-ați cultivat de-a lungul întregii dumneavoastră vieți și care astăzi le întâlnești tot mai rar. De asemenea, mai aveți și calitatea de a fi un om de o naturalețe, de un farmec aparte, de o sinceritate, o discreție, demnitate și onestitate ieșite din comun, care inspiră fiecăruia dintre noi foarte multă încredere, confort sufletesc și dragoste față de valorile eterne ale spiritualității noastre românești și autentic ortodoxe. Să știți, Preasfinția Voastră, că acest fel de a fi, de a vă comporta, de vă purta într-un mod nefățarnic, nemitarnic și neslugarnic, mod și fel ce vă face multiubit și foarte prețuit de multă lume,

care vă stimează și vă apreciază în mod sincer și admirativ, este foarte folositor, deci, multor oameni – slujitori ai altarelor, călugări sau credincioși ai Bisericii noastre dreptmăritoare.

Cugetând, acum, la activitatea și la personalitatea Preasfinției Voastre, care este foarte bine conturată ori consolidată și cât se poate de bogată, de variată și de firească, mă gândesc la darul omului providențial cu care v-a înzestrat Creatorul și Stăpânul nostru al tuturor – Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos – pe care Preasfinția Voastră îl cinstiți și îl slujiți cu toată sinceritatea, dragostea și abnegația.

Acum, în cuprinsul acestor modeste dar sincere rânduri de evocare și apreciere, vă mărturisesc la modul cel mai sincer că m-aș bucura să știu, Preasfinția Voastră, că atât contemporanii, mai tineri sau mai bătrâni, cât și posteritatea (la momentul convenit și potrivit), vă vor acorda, totdeauna, cinstea, recunoștința și prețuirea cuvenită pentru tot ce ați făcut, pentru ceea ce sunteți și însemnați (sau ar trebui să însemnați, încă de acum) în conștiința și în memoria noastră colectivă, care, mă rog lui Dumnezeu să nu fie alterată și o spun aceasta cu mare înfrigurare fiindcă, din păcate, noi cam avem „darul” acesta de a ne uita, foarte repede binefăcătorii și înaintașii noștri dar încerc, totuși, să-mi fac un act de încurajare și de optimism și să cred că ori de câte ori va fi pomenit numele dumneavoastră va fi pronunțat cu venerație și respect pentru tot binele pe care l-ați făcut atâtor oameni și care fapte, fiți sigur, că sunt consemnate de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos – Arhiepiscopul Cel Veșnic, în Împărăția Sa cea cerească și veșnică, de care ne rugăm cu toții Lui, să aveți parte.

Așadar, fiți încredințat, Preasfințite Părinte Episcop Iustin, că sunt foarte mulți oameni de rând, credincioși și slujitori ai Bisericii noastre strămoșești, care se roagă Bunului Dumnezeu să vă dăruiască multă sănătate,

putere de muncă în continuare, fiindcă aveți nevoie și este nevoie de așa ceva, mult spor și multe împliniri duhovnicești, cu liniște și pace în suflet, multă bucurie sufletească, și, totodată, să vă răsplătească pentru faptul că i-ați făcut pe ei sau pe copiii lor oameni cu școală teologică înaltă, încheiată, și pe care, apoi i-ați hirotonit preoți și diaconi, după care i-ați instalat în parohiile încredințate lor spre păstorirea turmei celei cuvântătoare, spre Slava lui Dumnezeu – Păstorul cel Bun; apoi ați târnosit și binecuvântat atât de multe biserici, altare și lăcașuri de închinare – fapt care nu poate fi uitat în istoria acestor locuri marcate de prezența și activitatea Preasfinției Voastre, atât de consistentă, de vastă și de prodigioasă și care s-a desfășurat, și se desfășoară pe mai departe, pe parcursul atâtor ani; rugăciuni cărora mă alătur și eu, dorindu-vă, încă o dată să ne trăiți întru mulți, folositori, buni și roditori ani.

Acum, în încheierea acestei modeste scrisori, vă mărturisesc faptul, Preasfinția Voastră, că eu, personal, mă simt foarte onorat pentru că am avut fericitul prilej și marea șansă de a vă întâlni și de a vă cunoaște, pentru care motiv am ținut neapărat să-mi exprim (și) în scris recunoștința și omagiul meu la acest ceas aniversar, când vă doresc să aveți parte, în continuare, de multă sănătate, de mult spor și de multe împliniri duhovnicești. Dumnezeu să vă ajute, să vă binecuvânteze și să vă poarte de grijă, permanent! Amin.

Un sincer și călduros „La Mulți și Fericiti Ani!”, Preasfințite Părinte Episcop Iustin, acum, la împlinirea frumoasei și rotunde vârste pământești de 50 de ani. Doamne, ajută.

*Cu aleasă prețuire și deosebită recunoștință,
Preasfinției Sale, Iustin Hodea Sigheteanul,
Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și
Sătmărulei – Baia Mare.*

ORTODOXIA MARAMUREȘEANĂ la un popas jubiliar de excepție: 1391-2011

Pr. dr. Vasile BORCA

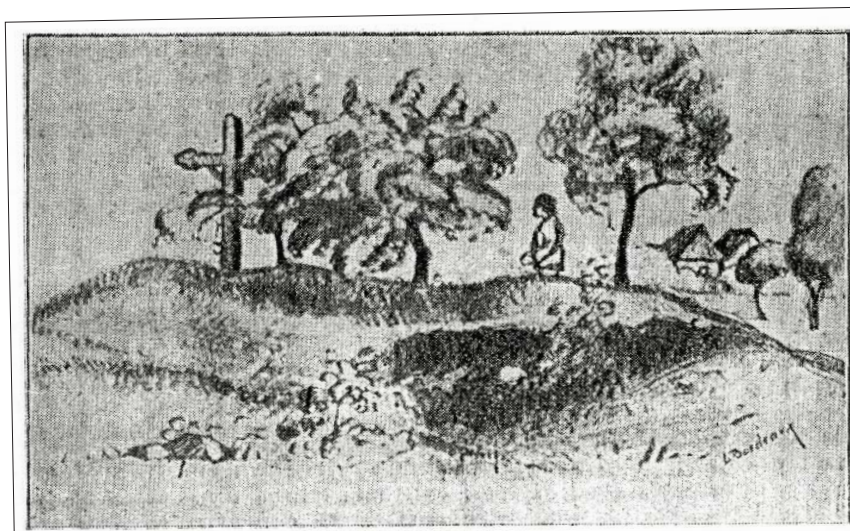
13 August 1391, data când patriarhul ecumenic Antonie al IV-lea al Constantinopolului emite Tomosul patriarhal prin care declară ctitoria voievozilor Baliță și Drag, cu hramul Sf. Arhanghel Mihail din Perii Maramureșului, ca stavropighie, adică mănăstire pusă sub jurisdicția directă a scaunului ecumenic, reprezintă pentru populația românească din aceste ținuturi nord-vestice o piatră de hotar și un document autoritativ prin care credincioșii acestor locuri nu sunt lăsați de izbeliște, ci sunt luați sub aripa ocrotitoare a centrului ecumenic ortodox adică direct sub „protecția” patriarhului ecumenic al „Romei celei noi” cum se afirmă în Tomos.

Cei doi voievozi au intuit că pentru românii acestor ținuturi ajunși sub suzeranitatea regatului Ungariei, Biserica Ortodoxă, adică credința păstrată din moși strămoși, poate fi singura stâncă de neclintit în fața tendințelor de asuprire și deznaționalizare. Această organizație superioară bisericească care avea în frunte pe exarhul Pahomie și deținea o jurisdicție respectabilă (Maramureș, Sălaj, Arva, Ugocea, Bereg, Ciceu, Unguraș și Bistra înspre Arieș, Bihor) reprezenta un puternic obstacol împotriva maghiarizării, bine știind că ungurii, în schimbul trecerii la religia catolică, acordau diplome de noblețe și moșii. Din păcate, aceasta se va întâmpla mai târziu adică pe la mijlocul sec.

XV și cu urmașii lui Baliță și Drag care părăsesc Maramureșul și odată cu el și religia ortodoxă, intrând definitiv în sânul nobilimii maghiare. Se pune atunci alternativa: iobag sau catolic?

Pentru a rezolva dilema, multe familii au trecut în Moldova liberă și bogată a lui Alexandru cel Bun, ori au primit blidul de linte ademenitor al stăpânirii maghiare.

Prin acest act solicitat de voievozii maramureșeni și emis de patriarhul ecumenic, această mănăstire dobândește o autoritate deosebită, fiind scutită de acțiunea de catolicizare a regilor feudali maghiari și în același timp, independentă și de mitropolia Moldovei, fiind astfel un centru de sprijin al Bisericii Ortodoxe din Transilvania. Această mănăstire, din

Locul vechii mănăstiri unde a fost vlădicia Perilor. (Rev. „Gralul Rom.”)

Peri, e prezentată de voievozii maramureșeni ca o „moștenire din părinți”, deci, era mai veche, doar rectitorită de ei, probabil, începuturile ei se leagă de sec. al XIII-lea sau chiar mai demult.

Gestul îndrăzneț și măreț în același timp, dar și

riscant pe care și l-au asumat cei doi voievozi este semn al dependenței lor trup și suflet de această mănăstire, de credința ortodoxă promovată aici din moși strămoși, de conștiința că salvarea acestei instituții prestigioase nu-și are o altă modalitate decât legarea ei de Patriarhia ecumenică, adică de Centrul Ortodoxiei universale, de Constantinopol. Într-adevăr mănăstirea din Peri e cea mai veche organizație superioară bisericească sau prima episcopie ortodoxă atestată documentar în Transilvania, repet atestată documentar (1391) pentru că în actul patriarhal amintit se face pomenire de „arhieriei locali”, deci, structurile eclesiastice erau prezente în aceste ținuturi ca și peste întregul teritoriu locuit de români.

Din păcate existența acestei mănăstiri mai ales în secolele viitoare va avea o istorie zbuciumată, pierzându-și la început jurisdicția, fiind concurată de Episcopia Muncaciului. Până în secolul al XVI-lea ea a rezistat ca sediul Episcopiei Maramureșului după care împrejurările vitrege ale istoriei și mai ales răscoala lui Thököly (1676) îi șterg aproape în totalitate urmele.

Mănăstirea Sf. Arhanghel Mihail din Peri a fost așadar multe veacuri o vatră de spiritualitate ortodoxă și românească apărătoare a credinței străbune și a ființei naționale așa cum a fost de atunci încoace Episcopia Ortodoxă a Maramureșului deși a fost nevoită să-și aibă sediul itinerant în funcție de împrejurările vitrege ale istoriei zbuciumate, când forțele străine de neamul și credința noastră străbună au încercat să ne sfâșie unitatea de credință și de neam. Aici, la Mănăstirea Peri, a fost în același timp un puternic centru cultural unde s-au făcut primele traduceri românești de texte biblice care au stat la baza tipăriturilor românești din sec. al XVI-lea.

Oriunde își aveau sediul, episcopii ortodocși ai Maramureșului (Peri, Uglea, Moisei, Bârsana ori Giulești) ei au păstrat în permanență legăturile cu ceilalți episcopi ortodocși ai Transilvaniei și îndeosebi cu cei ai Moldovei, unde, de obicei erau hirotoniți, menținând astfel conștiința ortodoxă și românească.

Tăvălugul uniței care s-a abătut și peste

Maramureș pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, după întemnițarea și moartea episcopului Iosif Stoica, a așternut o mantie mohorâtă peste credința străbună a maramureșenilor și deși uniți oficial, în structura lor sufletească ei au rămas ca mai înainte, adică ortodocși, tocmai de aceea, erau încurajate de preoți pelerinajele la vestitele mănăstiri ortodoxe din Moldova, mai ales în Suceava, cum remarcă și istoricul Alexandru Filipașcu în „Istoria Maramureșului” (pag. 184).

Actele mărețe ale înaintașilor n-au rămas în van și n-au putut fi zădărnice, de aceea, conștiința poporului, în general, a rămas trează, iar după Marea Unire de la 1918, încet și din loc în loc apar pâlcuri ale ortodoxiei până ce în 1937 se reușește reînființarea Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului cu sediul la Sighet. Acest eveniment de răscolire a conștiinței și de speranțe a fost însă repede spulberat prin izbucnirea celui de al Doilea Război Mondial, prin ocupația horthistă și apoi cea comunistă care au sufocat orice năzuință spre adevăr și dreptate istorică. Abia Revoluția decembristă din 1989, a deschis porțile și a creat condițiile adecvate (deși cu multe reticențe și obstacole din partea unor forțe adverse) pentru reactivarea vechii Episcopii Ortodoxe a Maramureșului și Sătmărilor, de această dată cu reședința la Baia Mare, sub păstorirea unui om al locului cu conștiința slujirii și înnodării istoriei cu actualitatea, în persoana P.S. Justinian Chira.

Marelui act eclesiastic și diplomatic săvârșit de voievozii Baliță și Drag în 1391 i-a fost dedicat un Simpozion științific organizat de Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmărilor, Catedra de Teologie Ortodoxă a Universității de Nord din Baia Mare și Protopopiatul Ortodox din Sighetul Marmăției, desfășurat în vechiul sediu al Episcopiei la Sighet în data de 01.07.2011 cu titlul „620 de ani de atestare de viață religioasă bisericească ortodoxă în Maramureș”, ale cărui lucrări vor fi publicate.

TRĂIND CU ADEVĂRAT CREDINȚA ORTODOXĂ, EA NE DUCE LA ÎMPLINIREA FIRII NOASTRE, FIINDCĂ ORTODOXIA ARE SENSIBILITATEA MISTERULUI ȘI TAINELUI...

Interviu cu ÎPS dr. SERAFIM JOANTĂ – Arhiepiscopul Ortodox Român al Germaniei, Austriei și Luxemburgului și Mitropolitul Europei Centrale și de Nord

realizat de **Stelian GOMBOȘ**

Viața duhovnicească, așa cum este trăită în Biserică, nu poate fi epuizată în cuvinte. Specificul Ortodoxiei autentice nu este teoria pe marginea adevărilor de credință, ci închinarea, așa cum spune și Sfântul Evagrie Ponticul în cuvintele: „teolog este cel care se roagă și cel care se roagă este teolog”. Elementele fundamentale ale Ortodoxiei sunt eclesialitatea, angajarea ascetică – pentru că viața creștină presupune un efort, o nevoință – și existența reperelor dogmatice. Practicarea lor conduce la libertatea Duhului. În interviul de mai jos, Înaltpreasfințitul Părinte dr. Serafim Joantă, Mitropolitul Ortodox Român al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, ne deslușește câteva din trăsăturile definitorii ale vieții creștine, duhovnicești și autentice.

– Înaltpreasfinția Voastră, mulțumindu-vă pentru dragostea și bunătatea de a-mi acorda acest interviu, și înainte de a trece la subiectul propriu-zis acestui interesant – după cum se anunță – dialog, vreau să discutăm de faptul că vă desfășurați activitatea de mai bine de douăzeci de ani în Occident, unde ați avut prilejul să observați cum evoluează diaspora românească. Dacă până în anul 1989, această diaspora era formată, cu precădere, din refugiați politici, deci o diaspora politică, după acest an marea masă a emigranților a fost formată din proletari și intelectuali care își căutau o viață materială mai bună. În cele ce urmează, aș dori să abordăm problema identității religioase, a culturii românești și a înțelegerii ecumenismului într-o diaspora radical schimbată după anul 1990. Dar, înainte de a intra în această problemă, aș dori să ne evidențiam câteva informații și date generale cu privire la structura Mitropoliei pe care o păstoriți din anul 1994.

– Da! Înainte de orice aș dori să vă spun că tipul de diasporă pe care l-ați descris adineauri, îl numim *diasporă economică*. Exilul de altădată, impus de regimul comunist, astăzi a dispărut. Acest tip de diasporă a cunoscut o adevărată explozie după anul 1989. În ce privește Mitropolia Germaniei, Europei Centrale și de Nord, vă pot spune că a fost înființată în anul 1993, la cererea unui număr impresionant de români din Germania, ea rupându-se de Arhiepiscopia Europei Occidentale și Meridionale înființate în 1948 de mitropolitul Visarion Puiu. Desigur, la început a fost și ea Arhiepiscopie. Deci, din anul 1993 Europa Centrală și de Nord formează o entitate religioasă constituită în Mitropolia noastră din două entități

Arhiepiscopia Germaniei, Austriei și Luxemburgului, iar din anul 2008 avem o Episcopie a Europei de Nord. Jurisdicția noastră se întinde așadar asupra acestor țări. Suntem trei episcopi în toată Mitropolia: Eu, ca mitropolit, P.S. Macarie, care vine aici de la Cluj, la Stokholm (pentru Europa de Nord) și P.S. Episcop vicar Sofian Brașoveanu, cu sediul la München.

– Câte parohii aveți în Mitropolia Germaniei și a Europei de Nord? Aveți suficiente biserici pentru oficierea serviciilor religioase?

– La ora actuală avem 55 de parohii, în Germania, Austria și Luxemburg, mai multe filii, aproximativ 52 de preoți și mai mulți diaconi. Problema care ne frământă și a făcut-o de la bun început este aceea a construirii de biserici, de locașuri proprii. În anul 1994, când am fost instalat ca mitropolit, în teritoriul canonic al Mitropoliei noastre, aveam doar două biserici – la Malmö (Suedia) și o capelă la Salzgitter, în rest, absolut nimic. La ora actuală, după un efort constant pe această linie, avem aproximativ zece biserici care ne aparțin. Unele cumpărate, altele construite, ca cele de la Viena sau Salzburg, altele primite, ca cea de la capucinii dintr-un orașel din Austria. Avem, așadar, zece biserici pentru cincizeci și cinci de parohii. Vă dați seama, patruzece și mai bine de parohii nu au biserici proprii unde să poată sluji preoții! Slujim în biserici romano-catolice sau protestante, pe care le închiriem, sau în care suntem lăsați să slujim. Misiunea noastră este foarte limitată,

din cauza lipsei de biserici. Avem nevoie chiar de niște săli în care să rămânem după Sf. Liturghie, fie pentru o masă, fie pentru o cafea, astfel având posibilitatea să ne cunoaștem mai bine, dat fiind faptul că majoritatea credincioșilor parcurg uneori sute de kilometri pentru a putea participa la Sfânta Liturghie; sau pentru participarea la întruniri și conferințe. Toate acestea, cu scopul de a păstra, așa cum ați spus și dumneavoastră, identitatea noastră ortodoxă românească, culturală, națională. Eu insist aici, și acolo, pe faptul că, dacă suntem români, noi trebuie să conștientizăm că avem o identitate a noastră, proprie. Nu poți să fii european, universal, fără o identitate proprie locală. Fiecare om în această lume s-a născut într-un anumit loc, a fost marcat de o cultură, de o tradiție, de o confesiune religioasă căreia îi aparține. Oriunde merge în lume, duce cu el această zestre. La fel și noi, românii, ne ducem în Occident sau în altă parte, dar suntem totuși români plecați dintr-o țară, dintr-o Biserică, dintr-o cultură, dintr-o limbă. Or, dacă le uităm sau nu vrem să ținem cont de acestea ne vom desfigura identitar. Nu putem fi europeni, occidentali, nu pot fi german decât în măsura în care sunt român, pentru că asta e identitatea mea. Și atunci mă adaptez noilor condiții, fără să neg nimic din identitatea mea. Pentru că, dacă aș face-o, m-aș desființa ca om și nimeni nu mi-o cere, nimeni nu pretinde să-ți negi identitatea, dar mă îmbogățesc, cresc, mă dezvolt cu ceea ce întâlnesc acolo și nu mă desfigurez uitând cine sunt...

– *Aș face chiar o comparație. Dacă vom privi o pădure în ansamblul ei, ea este o unitate de copaci. Apropiindu-ne mai mult, vom putea observa, că sunt diferite esențe lemnoase. Fagul este fag, pinul este pin, salcâmul este salcâm. Cu alte cuvinte, nu este nicio problemă faptul că românii se adaptează și se integrează în societățile occidentale, dar este esențial să nu-și uite esența. Se vorbește foarte mult despre capacitatea intelectuală deosebită a românilor, însă și despre problema că se pierd foarte repede ca grupuri identitare printr-o adaptare precoce... se integrează foarte repede, dar la fel de repede își reneagă identitatea națională și religioasă. Ați simțit această fragilitate spiritual-identitară la românii din Occident?*

– Așa este! Doar că în ultimul timp acest fenomen de absorbție identitară, datorită Bisericii, este din ce în ce mai rar întâlnit. Nicio altă instituție românească din Occident nu face atât de mult pentru păstrarea identității românilor. Trebuie precizat că Biserica nu încearcă crearea unor ghetouri etnice. Departe de noi gândul acesta! Dorim să ne integrăm, este firesc, este normal, altfel ai fi ca un intrus, dar fără

pierderea identității. Și atunci, eu nu înțeleg de ce unii dintre românii noștri nu vor ca copiii lor să învețe acasă limba română, sau la școlile de duminică. Unii români sunt reticenți spunându-și că e mult mai bine ca pruncii lor să învețe limba germană sau franceză sau altă limbă și să nu-i mai încarce cu limba română. Aceasta este o gândire total nesănătoasă, pentru că copilul învață ușor mai multe limbi în același timp, iar acest lucru este o îmbogățire. Or, noi încercăm să-i sensibilizăm și îi îndemnăm să-și învețe copiii limba română, pentru că germana sau oricare altă limbă o pot învăța foarte ușor. Sigur, sunt multe cazuri, și sper că sunt majoritare, ale celor care vorbesc cu copiii în limba română, acasă. Noi insistăm foarte mult pe această identitate, care nu numai că este atât de bogată pentru că este vorba de Ortodoxie. Nemții, occidentalii în general, catolici și evanghelici, când se apropie de valorile Ortodoxiei, realizează bogăția extraordinară și faptul că acesta este creștinismul autentic, creștinismul care are vână mistică, spirituală, duhovnicească, cum nu au celelalte confesiuni care înseamnă, de fapt, salvarea omului modern. Nu o spunea Malraux acum o sută și mai bine de ani că viitorul creștin va fi mistic sau nu va fi deloc? Or, Steven Runciman, un mare bizantinolog englez, spunea că viitorul creștinismului este Ortodoxia, pentru dimensiunea ei mistică, sacramentală, Liturghia ei, pentru frumusețea icoanelor ei, pentru faptul că pune accentul pe interiorizarea omului, pe unirea minții cu inima, cu liturghia ei, or, asta îl salvează pe om. Omul modern se împrăștiie în lumea care vine asupra lui ca un tăvălug. Tu, ca om, dacă nu ai resorturi interioare, nu te unești cu Dumnezeu în inima ta, nu mai ai capacitatea să-ți cobori mintea în inimă și să te unești cu Dumnezeu, să te interiorizezi prin rugăciune, să te lași inundat de frumusețea rugăciunii, prin care primești puteri noi, curaj, te pierzi în lumea aceasta; și deci dacă noi avem această identitate, atât de bogată, râvnită de alții, trebuie să ne bucurăm de ea. Occidentalii își dau seama că au pierdut această vână spirituală, de aceea mulți dintre ei caută adevărul în religiile orientale care îi ajută să se interiorizeze, or, noi avem aici Ortodoxia noastră. Este datoria ortodocșilor să ne ducem în lume să transmitem lumii bogăția noastră, cum încercăm să facem noi. Să știți că rămân uimit de cât interes poate ridica o biserică Ortodoxă în Occident. De exemplu, biserica noastră din Nürenberg: primim anual sute, dacă nu chiar zeci de mii de grupuri care rămân uimiți de frumusețea picturilor. Ascultă cu atât interes când le vorbim de spiritualitatea ortodoxă, de Liturghia ușoară, de rugăciunea lui Iisus, de monahismul nostru,

și mulți s-ar converti imediat, numai că nu e ușor să te convertești, pentru că trebuie să renunți la ceva... noi slujim în limba română acolo, or, aceștia nu înțeleg limba, este foarte greu, dar ei sunt entuziasmați... iar noi poate ne rușinăm de ea...

– *Sau ne ferim de ea...*

– Ne ascundem, nu o cunoaștem, foarte mulți nu o cunoaștem, este adevărat că suntem superficiali. Ne ducem în Occident dar nu știm mare lucru despre Ortodoxie, nu o cunoaștem ci doar afirmăm că suntem ortodocși. Marea șansă pe care o avem sunt parohiile ce se înmulțesc tot mai mult și că românii noștri pot avea la îndemână Biserica. Dacă nu au avut-o la îndemână acasă, pentru că au ignorat-o, acolo întâmpinând mai multe greutăți și trăind oarecum drama împrăștierei, a plecării de acasă, pentru că e o dramă, e o suferință, iar acest sprijin îl poți găsi doar în Biserică. Și Dumnezeu să fie lăudat că avem aceste biserici. Când te duci în Italia, în Spania, unde sunt foarte mulți români, este o viață extraordinară de ferventă, de dinamică. Toată lumea cântă, preoții slujesc frumos, pentru că noi, episcopii, am zis să fim misionari și să slujim Sfânta Liturghie foarte frumos și foarte inteligibil, să citim rugăciunile cu voce tare și inteligibil. Să citim rugăciunile cu voce tare. La sfințirea darurilor, de pildă, să citim cu voce tare *să se coboare Duhul Sfânt... Să fie pâinea aceasta...*, iar credincioșii să rostească *Amin!* Cu alte cuvinte, *Așa să fie, Doamne*, pecetluind prin răspunsul lor rugăciunea preotului. Pâinea să se transforme în Trupul Domnului, iar vinul în Sângele Domnului. Oamenii devin conștienți de ceea ce întâmplă la Sfânta Liturghie dacă participă activ. Mulți declară că trăiesc Sfânta Liturghie așa cum nu au trăit-o în țară. Mulți nu au participat la Liturghie în țară, iar în Occident și-au descoperit propria identitate ortodoxă. Se întâmplă adevărate minuni în acest sens prin lucrarea misionară a Bisericii noastre...

– *Înaltpreasfinția Voastră, în altă ordine de idei, astăzi se vorbește în multe locuri și chipuri despre spiritualitate. Vă rog să definiți puțin acest concept.*

– Este greu să definim termenul de spiritualitate, care nu este de sorginte ortodoxă. Este folosit mai mult în Occident. La noi, vorbim mai degrabă despre viața duhovnicească, adică viața în Duhul Sfânt, viața creștină, care este viața în Iisus Hristos. Termenul de spiritualitate este unul cu caracter teologic, care încearcă să exprime, atât cât este posibil în cuvinte, viața creștină.

– *Care ar fi specificul spiritualității ortodoxe?*

– Spiritualitatea ortodoxă înseamnă, în fond, viața duhovnicească, ce are anumite caracteristici. Încercând să definești ceea ce nu poate fi cuprins în cuvinte, îți dai seama că viața nu poate fi epuizată într-o definiție. Cuvintele, expresiile spun ceva despre spiritualitate, despre viața duhovnicească, dar ele sunt departe de a o epuiza. La fel, dogmele, care sunt expresii ce încearcă să exprime misterul, fac acest lucru delimitând adevărul de erezie, de ceea ce este rătăcire. Dogmele nu cuprind misterul în sine, în bogăția lui, nu-l epuizează, ci sunt mai mult indicatoare, îndrumătoare spre mister, spre taina care este Dumnezeu. Iar viața duhovnicească, fiind în legătură cu Dumnezeu, este inefabilă.

– *Ce loc are Filocalia în spiritualitatea ortodoxă?*

– Filocalia a avut, are și va avea un loc central în viața noastră duhovnicească. Ea rezumă aspectele fundamentale duhovnicești, cu accent pe curățirea inimii, pe curățirea lăuntrică, pe rugăciune, pe asceză, pe nevoiță, pe ascultare. Toate aceste elemente ne ajută să ne purificăm, să ne sfințim inima, să ne unim cu Dumnezeu, să ne desăvârșim, să ne îndumnezeim. Iată tot atâtea expresii similare, care au aceeași convergență. Filocalia a avut în istoria creștinismului răsăritean un loc aparte. Să nu uităm că prima Filocalie a fost compusă în secolul al IV-lea de Sfinții Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz, care au făcut o culegere, o antologie de texte din cele mai frumoase, din diferiți Părinți, referitoare la viața lăuntrică. Sigur, Filocalia clasică este cea a Sfântului Nicodim Aghioritul, publicată la Veneția în secolul al XVIII-lea.

– *Cum mai poate fi atras omul de astăzi de literatura filocalică?*

– Eu cred că tocmai literatura filocalică îl poate atrage pe omul de astăzi dacă acesta o descoperă, dacă are interesul s-o citească. Nu-i ușor să ajungi să cunoști Filocalia. Este nevoie și de pasiune, dar și de răbdare. Cine citește Filocalia este interelat personal de scrierile filocalice. Celelalte scrieri de nuanță teologică sau alte scrieri cu caracter duhovnicesc nu știu dacă-l interpelează atât de mult pe omul contemporan cum o face Filocalia. Iar aceasta tocmai pentru că ea exprimă chintesența vieții după care suspină tot omul. Te regăsești în aceste texte, îți găsești eul tău cel mai profund, fiindcă Filocalia se constituie ca un răspuns

la întrebările Părinților din vechime. Aceștia au ajuns să primească soluții la problemele duhovnicești cu care se confruntau. Răspunsul nu mai trebuie să-l mai căutăm noi înșine, ci îl primim din aceste scrieri. Dacă Filocalia ar fi cunoscută mai bine de creștini, foarte mulți s-ar preocupa de o viață duhovnicească personală și s-ar angaja în acest demers. Nu poți să fii creștin deplin, autentic, decât în Biserică. Or, scrierile filocalice te trimit la Biserică, să te integrezi în comuniunea eclezială, acolo unde este locul nostru natural, propriu, de creștin. Prototipul filocalic este omul eclezial. Părinții filocalici au fost în Biserică și s-au exprimat ca creștini aparținând Bisericii. Părintele Sofronie de la Essex spunea în acest sens că nu-și poate închipui un creștinism în afara Bisericii sau un creștinism fără asceză și adogmatic. Acestea trei sunt elemente fundamentale ale Ortodoxiei: eclezialitatea, angajarea ascetică (viața creștină presupune un efort, o nevoință) și existența reperelor dogmatice. Practicarea lor conduce la libertatea Duhului. Atunci nu le mai simțim ca pe niște îngrădiri, ci le trăiești ca atare, de la sine, în modul cel mai natural. Patimile ne fac să vedem în dogme, în canoane, ceva constrângător. În momentul în care suntem liberi de patimi, toate rânduielile Bisericii le vom trăi în mod spontan, ca de la sine, pentru că ele sunt, în fond, scrise în natura omului nepervers, ajutând pe om să se despartimească. La început, orice efort, orice normă, orice dogmă îți pare o constrângere, ceva care îți limitează libertatea, care este una rea, care alege deseori răul în locul binelui. Dar libertatea adevărată este aceea de a trăi în Duhul Sfânt, de a săvârși numai binele.

– *Dubul lumii se imprimă și înlăuntrul omului. Dacă omul de astăzi a pierdut aproape toate reperele spirituale, cum mai poate el descoperi adevărul?*

– Este o taină a lui Dumnezeu care se îngrijește și vrea ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului. Noi nu ne putem da seama cum lucrează Dumnezeu cu fiecare om din lumea aceasta. Dumnezeu nu are de pierdut pe nimeni. Pentru El, toți oamenii sunt copiii Lui, și Dumnezeu îi mântuiește pe fiecare, după planul Său veșnic. Cum? Aceasta nu o putem spune noi, dar, din cele ce observăm noi înșine în viața noastră și cum ne spun unii Părinți, în vremurile în care credința se va împuțina, lumea se va rătăci. Lui Dumnezeu nu-i mai rămâne decât să-i întoarcă pe oameni la credință prin calea aceasta, a necazurilor, a pătimirilor, a suferințelor, a încercărilor. La acestea ajungem nu pentru că vrea Dumnezeu,

ci din cauza rătăcirii noastre, a lipsei de credință, de angajare în Biserică, de trăire autentică a Crezului și a Botezului propriu. Neputințele ne duc la tot felul de încercări. Acestea trezesc în noi conștiința că avem nevoie de Dumnezeu, că numai Dumnezeu ne poate salva din aceste situații, uneori, limită. Foarte mulți credincioși creștini botezați, dar care nu au practicat în viața lor, poate zeci de ani, credința, se întorc la Biserică din cauza necazurilor. Alții se întorc pe alte căi, Dumnezeu știe. El poate face adevărate minuni în viața unor oameni. Necazurile și încercările vieții pot fi considerate ele însele minuni care te întorc spre Dumnezeu, spre tine însuși, în fond, și te repun pe calea cea adevărată, calea firească a omului, care este calea credinței, calea Bisericii, calea rugăciunii, calea postului, calea adevărului, calea dragostei, a jertfei. Astăzi, lumea este atât de rătăcită, trăim într-un fel de haos spiritual. Părintele Stăniloae o numește calea negativă de cunoaștere a lui Dumnezeu. Calea pozitivă e cea prin providență, și cea negativă e judecata. Iar judecata asta este: necazurile, neputințele, greutățile vieții. Dacă nu te întorci la Dumnezeu de bunăvoie, contemplând natura, văzând în toate voia lui Dumnezeu, iubirea lui Dumnezeu față de oameni, ajutorul lui Dumnezeu care este permanent, îl vei cunoaște pe Dumnezeu prin judecata Lui în viața ta. Dacă am conștientiza providența, ne-am converti, ne-am întoarce, am fi sensibili față de acest ajutor. Există o eshatologie intrinsecă a istoriei. Noi vorbim despre eshatologia de la finele istoriei și de judecata personală sau individuală de la sfârșitul vieții noastre, dar mai există o judecată – a faptelor din viața noastră de zi cu zi. În viață, de multe ori noi primim răsplata faptelor noastre.

– *Așa spunea părintele Rafail Noica, că în viața noastră suntem judecați de Dumnezeu și noi înșine Îl judecăm pe El.*

– Când vorbim de judecata lui Dumnezeu, trebuie să ne gândim și la această judecată intrinsecă a istoriei, a vieții omenești, înainte de a fi judecata particulară și cea universală. Trebuie să ne gândim că judecata lui Dumnezeu este permanent asupra noastră și că aceasta constă din faptul că noi ne primim de multe ori plata faptelor noastre încă de aici, de pe pământ. Ai făcut rău, răul acela se întoarce împotriva ta, mai devreme sau mai târziu. Ai omorât, ai desfrânat, te-ai lăcomit, toate patimile acestea se întorc asupra noastră. Așa cum există o lege a naturii, a firii, imuabilă, pe care dacă o încalci, suferi imediat consecințele faptelor tale. Tot așa se întâmplă și în viața duhovnicească, care este guvernată de legi

duhovnicești, morale, spirituale. Dacă încalci aceste legi, ele se întorc asupra ta, se răzbună. Asta este judecata lui Dumnezeu. Sigur că Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, Dumnezeu ne iubește și vrea să fim sănătoși, buni și înțelepți. Dar dacă noi nu vrem... răutatea se întoarce împotriva noastră. Există o entropie duhovnicească.

– *Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, cum ajunge omul de astăzi la pocăință?*

– Pocăința, ca toate darurile, ca toate virtuțile, vine de la Dumnezeu. Este foarte greu să spui cum lucrează darul lui Dumnezeu asupra omului în condițiile în care intervine și libertatea noastră proprie. Cum se conjugă deci darul lui Dumnezeu, harul lui Dumnezeu, lucrarea Duhului Sfânt și voința noastră proprie? Fiecare om în lumea aceasta are o cale a lui, care nu se aseamănă cu ale celorlalți. În viața fiecărui om, există un punct de convertire, de întoarcere, de trezire duhovnicească, chiar dacă omul nu duce această trezire până la capăt. A te pocăi înseamnă a-ți da seama de greșeala ta, de rătăcirea ta și a-ți schimba judecata, mintea.

– *Părintele Sofronie de la Essex spunea că pocăința este asemenea unei lumini care deja a pătruns în sufletul tău și-ți face vizibile păcatele...*

– Sigur, lumina aceasta este de la Dumnezeu. Cum percepem noi această lumină, ce importanță îi dăm, cum o permanentizăm, este iarăși o taină a lui Dumnezeu. În orice caz, Dumnezeu lucrează în viața fiecărui om pe tot parcursul ei, ca omul să se pocăiască, să se întoarcă într-o zi. Și se întâmplă ca omul să se întoarcă puțin, după aceea să ezite, apoi iar să revină, până când probabil într-o zi se întoarce definitiv la Dumnezeu. În cazurile cele mai fericite. Alții probabil se vor pocăi spre sfârșitul vieții sau pe patul morții, când omul, fiind disperat, își dă seama că a trăit în zadar. Atunci Dumnezeu îi dă cunoștința deșertăciunii vieții, smerenia și pocăința.

– *Nu este tardivă această întoarcere?*

– Cum nu a fost tardivă întoarcerea tâlharului de pe cruce, probabil că nu va fi nici a noastră, în cazul în care ne întoarcem în al doisprezecelea ceas. Sigur, noi nu putem să ne lăsăm în nădejdea pocăinței pe patul morții. Pentru că moartea poate să vină fulgerător, când tu nu mai judeci normal, pot fi tot felul de situații. Dar noi nădăjduim în mila lui Dumnezeu și

în mântuirea care vine de la El, atât timp cât trăim pe pământ, până în ultima clipă a vieții. Nădejdea mântuirii este prezentă până în momentul plecării noastre de aici. Ne putem asemana cu tâlharul, știind că el nu a amânat în mod voit convertirea sa. Dacă îți faci planul că te pocăiești la sfârșitul vieții, atunci fii sigur că nu te vei pocăi.

– *Totuși, convertirea are nevoie de circumstanțe favorabile? Trebuie să avem o clipă a noastră în care să se producă schimbarea interioară?*

– Eu cred că în clipa aceea Dumnezeu lucrează efectiv în noi și ne întoarce, iar momentul acela reprezintă concluzia unei vieți întregi. Noi nu cunoaștem cum privește Dumnezeu viața omului. Noi judecăm după lucrurile exterioare. Poate nici omul însuși nu se cunoaște pe sine cum îl știe Dumnezeu. Nu putem să teoretizăm, nici să generalizăm. Mântuirea este personală. Mântuirea este o lucrare a lui Dumnezeu asupra fiecărui om. Fiecare om își are traiectoria vieții lui, unică. Numai Dumnezeu știe ce se petrece în sufletul fiecărui om de-a lungul întregii vieți. În viața fiecărui om sunt și lucruri pozitive, și lucruri negative. Ele sunt amestecate. Probabil că pocăința, regret, păreri de rău, nemulțumire pentru felul de a viețui, toate acestea fiind cunoscute de Dumnezeu, raportate la faptele negative, știe Dumnezeu cum acestea biruiesc la un moment dat rătăcirea omului. Deodată apare acea lumină, acea scânteie divină și omul se întoarce și se pocăiește cu adevărat. Lucrul acesta se poate întâmpla și la sfârșitul vieții. Noi nu ne dăm seama cât de complexă este viața omului și tot ce se petrece de-a lungul ei. Omul este o taină, cum Dumnezeu Însuși este taină. A întreba prea mult despre lucruri la care nu avem acces nu ne este folositor. Trebuie să nu judecăm comparativ, ci să lăsăm loc tainei. Să nu încercăm să pătrundem rațional taina. Misterul, taina lui Dumnezeu, este specificul Ortodoxiei. Spiritualitatea ortodoxă respectă misterul, nu-l epuizează în concepte teologice, dogmatice, în calcule. În fața misterului te închini. Misterul se adoră în tăcere, nu se discută despre el. Cazi în genunchi și adoră misterul, contemplă-l. De taina lui Dumnezeu trebuie doar să te minunezi. În teologia occidentală misterul aproape că a dispărut. Asta este frumusețea Ortodoxiei: taina, misterul care este protejat, care există și de care nu te poți apropia prea mult. Îl contemplăm și cădem în fața lui. Nu iscodim prea mult cu mintea, îl lăsăm pe Dumnezeu să lucreze cum știe El. Noi ne încredințăm lui Dumnezeu, ne abandonăm Lui. Aceasta este atitudinea corectă a

creștinului autentic ortodox. Cel care întreabă toată ziua cine se mântuiește, cine nu se mântuiește nu are o atitudine ortodoxă, ci una absolut contrară. Cum să spun eu cine se mântuiește și cine nu? Cunoașteți prea bine pilda din Pateric cu monahul care a fost întrebat care sunt oile și care sunt caprele la care face referire Mântuitorul Iisus Hristos în Sfânta Evanghelie. Părintele a răspuns cu smerenie: „Toți sunt oi, eu singur sunt capră”.

– *Deci nu putem judeca cine se mântuiește?*

– Cine se duce în iad, cine se duce în Rai? Toți se duc în Rai, numai eu mă duc în iad. Cum, te-ai bucura ca toți să se ducă în iad și tu să te duci în Rai? Ce Rai ar fi acela unde ești singur? Tu vrei ca toți să se mântuiască. Ar trebui să te doară sufletul pentru toți oamenii și pentru întreaga făptură. Sfântul Isaac Sirul se ruga și pentru vrăjmașii adevărului. Tu te rogi pentru ei, nu-i trimiți în iad, nu-i excluzi, nu-i blamezi. Te rogi pentru ei, te doare sufletul că sunt rătăciți și vrei ca și ei să se mântuiască chiar înaintea ta. Sfântul Apostol Pavel se ruga ca toți cei din neamul lui să se întoarcă chiar cu prețul osândirii lui. Vedeți, mântuirea este paradoxală. Ortodoxia are sensibilitatea misterului și a tainei, se închină lui, nu vorbește, nu face teorie pe marginea tainelor dumnezeiești, nu teologhisește în mod scolastic. Teologia, pentru noi, ortodocșii, reprezintă rugăciunea adevărată. Spune Sfântul Evagrie Ponticul: cel ce se roagă este teolog, și teolog este cel ce se roagă. Trebuie să te rogi, nu să discuți, să condamni, să judeci toată ziua pe semenii tăi, indiferent cine sunt aceia, fie că sunt de o credință cu tine, fie de altă credință. Noi nu putem să judecăm pe nimeni. Cine se judecă se judecă pe el însuși, se condamnă pe sine. Acest principiu este fundamental în spiritualitatea autentic ortodoxă.

– *Cum aduce pocăința bucurie în sufletul omului?*

– Știind că pocăința se referă la recunoașterea păcatelor, la săvârșirea răului făcut de noi. Nu numai în pocăință, ci în toate celelalte aspecte ale vieții duhovnicești, creștinul autentic ortodox trăiește antinomic. Ca să ajungi la o virtute, la o statornicie în bine, nu este ușor. Trebuie să te angajezi prin efort, prin asceză, prin rugăciune, prin nevoie. Acest efort, acest angajament, e un aspect mai puțin plăcut, dificil. Dar în urcușul acesta duhovnicesc,

anevoios, se cuprinde și o bucurie, paradoxal, o bucurie a împlinirii care încă nu-i definită, dar care își arată deja germenul, o simțim deja. În purtarea crucii este ascunsă învierea. Pentru că înaintea noastră, a tuturor, a mers pe această cale Iisus Hristos Însuși. Mântuitorul nostru Iisus Hristos și-a purtat crucea o viață întreagă: cu suferințe, cu necazuri, dar El a biruit inclusiv moartea prin Înviere. Viața lui Iisus Hristos o refacem fiecare dintre noi. Mântuitorul nostru Iisus Hristos a înviat deja, și Învierea Lui este cuprinsă în toate etapele progresului nostru duhovnicesc, în tot urcușul acesta, în toată purtarea crucii este cuprinsă și învierea. „Prin Cruce a venit bucurie la toată lumea!” Suferința este întotdeauna îmbinată, este străbătută mai mult sau mai puțin de biruința și lumina Învierii. Nu este o suferință sau o pătimire oarbă, pentru ea însăși, fără nicio nădejde. Nu, când te rogi mult, când postești mult, când te nevoiești mult, este greu, bineînțeles, dar în acea nevoiești, în acea greutate tu simți deja o arvună a Învierii, o bucurie a Învierii, care încă nu-i totală, dar care te încurajează să mergi mai departe. Atunci îți înmulțești și postul, îți înmulțești și nevoița, tu nu te mai temi de insucces, nu mai pui răul înainte, vezi totul din ce în ce mai pozitiv, mai frumos. În fața ta stă Învierea, biruința finală. Ești pe drum, cazi, ești sub povara crucii, dar tu știi că în cele din urmă vei ajunge, cu siguranță, la Înviere. Credința biruinței finale este o constantă a întregii noastre vieți duhovnicești.

– *Înaltpreasfințite, vă rog ca, acum, la finalul acestui dialog de suflet, să transmiteți tuturor, un cuvânt duhovnicesc.*

– Îi rog pe toți să privească Biserica, credința, rugăciunea, postul și tot ceea ce ne recomandă Mântuitorul nostru Iisus Hristos în Sfintele Evanghelii, ca pe o bucurie, ca o pe mare binecuvântare, ca pe o necesitate a vieții. Cum a spus Părintele Rafail Noica: „Ortodoxia este firea omului”. Trăind cu adevărat credința ortodoxă, ea ne duce la împlinirea firii noastre. Aceasta este viața noastră. Este normal să îl cauți pe Dumnezeu, și pe El trebuie să Îl cauți cu această bucurie, cu seninătate, cu acest firesc al nostru, iar nu din obligație.

– *Vă mulțumesc pentru acest interviu, Înaltpreasfinția Voastră, dorindu-vă, în continuare, mult spor și multe împliniri duhovnicești!*

**ÎNȚELESUL TEOLOGIC AL IUBIRII CONJUGALE
DESCOPERIT ÎN TAINA CĂSĂTORIEI CREȘTINE**

Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL
Universitatea de Nord, Baia Mare, România

La inițiativa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, în ședința de lucru din 6 iulie 2010, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat ca anul 2011 să fie declarat *Anul omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii în Patriarhia Română*. În acest sens, Cancelaria Sfântului Sinod a elaborat un program-cadru cu caracter național bisericesc pentru realizarea în anul 2011 a proiectului religios-duhovnicesc, cultural-editorialistic și medicamentar intitulat: *2011 - Anul omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii în Patriarhia Română*. Cu această ocazie, socotim că este important să evidențiem câteva învățături cu caracter religios-moral cu privire la Căsătoria creștină, instituită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos ca Taină a Bisericii și săvârșită în cadrul ei ca Taină specială a vieții bisericești și sociale, dar și să subliniem importanța vieții familiale, așa cum o privește, o recomandă să fie practică și o propune spre trăire prin exemple grăitoare Ortodoxia răsăriteană.

Dintru început, vom preciza că Căsătoria este o instituție socioumană întemeiată de Dumnezeu încă din momentul aducerii din neființă (*ex nihilo*) la existență a ființei umane, adică de la începutul creării omului ca „bărbat și femeie” (Fac. 1, 27), arhetipul original al persoanei umane în întregul ei¹.

Căsătoria este cel mai vechi așezământ dumnezeiesc, este „o Taină” străveche, prin care se întemeiază adunarea sexelor naturii umane, partea bărbătească și cea femeiască, într-o unitate deplină, ca model de trăinicie a oricărei existențe omenești. Întemeierea ei ca Taină, încă în starea paradizică, va mărturisi neîntrerupt în lume ultimul act în timp al iubirii divine creatoare. Căci, în configurarea lor măreață de către Ziditor, s-a avut în vedere instaurarea unei legi care să caracterizeze ontologic viața și existența umană: între bărbat și femeie trebuie să stăpânească „legea iubirii” pentru a tinde împreună spre o unire desăvârșită. Încă de la originile ei, Căsătoria comportă o iubire desăvârșită, deținând atributele unității și a indisolubilității în tinderea omului după infinita și veșnica unire cu Dumnezeu. Or, în starea de fericire paradizică, iubirea dintre subiecții umani poartă în sine dorul nespus al omului după veșnicie și exprimă sensul divin, sublim și real al vieții umane celei adevărate și eterne.

Așadar, în Paradis, Dumnezeu a sădit în firea umană germenii Căsătoriei în unirea deplină dintre bărbat și femeie, care prin participarea lor la viața dumnezeiască ne descoperă nu o realitate utopică încremenită într-o formă prestabilită, ci însăși chemarea de creștere neconținută, de deschidere și tindere neîntreruptă a omului spre sfințenie. Numai așa putem înțelege cum crearea omului, în ziua a șasea, marchează o nouă fază în viața lumii și-n existență, ființa umană personală având imprimată în ea caracterele specifice ale naturii divine². Sfântul Grigore de Nyssa este de părere că abia după ce Făcătorul a toate a pregătit din vreme un fel de „sălaș împărătesc”, așa cum era pământul, insulele, marea și cerul ce s-a boltit ca un acoperiș peste ele și după ce au fost strânse în

¹ Pr. dr. Constantin Mihoc, *Taina căsătoriei și familia creștină*, Edit. Teofania, Sibiu, 2002, p. 226.

² Pr. prof. dr. Ilie Moldovan, *Iubirea taina căsătoriei*, vol. I, Edit. Tipografia Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia, p. 74.

acest „palat împărătesc” tot felul de bogății, cu tot ceea ce a fost creat minunat, cu tot ce crește, încolțește și are în ea simțire, viață și suflare, abia atunci, în marea Sa înțelepciune dumnezeiască și înalta Sa purtare de grijă, Dumnezeu a rânduit să vină în lume această falnică și prețioasă ființă, care este omul. Pentru aceasta omul a fost introdus ultimul între creaturi: „*nu pentru că ar fi fost aruncat la urmă ca un disprețuit, ci ca unul care încă din clipa nașterii se cădea să fie împărat peste supușii săi*”³. Iar un teolog francez spunea: „*Atitudinea de stăpân a omului se remarcă în special în domeniul căsătoriei*”⁴.

Căsătoria își are temeiul fundamental în sentimentul cel mai nobil cu care Creatorul l-a înzestrat pe om: iubirea ca formă monogamă („[...] *femeia este luată din bărbatul ei [...] și vor fi amândoi un trup*” – Fac. 2, 23-24). Iar iubirea înseamnă sfințenie. Avem aici imaginea sfințeniei dobândite prin unirea conjugală paradiziacă dintre bărbat și femeie. Este vorba despre unitatea deplină a sexelor deschisă și orientată ontologic, în iubire, sfințirii și desăvârșirii veșnice. „*Aceasta era căsătoria paradiziacă, avându-și baza în natura umană duală*”⁵. „Perechea conjugală” deținea un har special, conferit de însuși Dumnezeu actului căsătoriei, care avea să-i asigure omului o dezvoltare „naturală”: „*Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți*” (Fac. 1, 28). Acest har al „nașterii de prunci” descoperă deplinătatea iubirii într-o sfințenie. Prin urmare, iubirea și harul dumnezeiesc exprimă viața dinamică a căsătoriei în tinderea ei spre dobândirea fericirii depline, prin care se realizează cea mai intimă unitate personală de împlinire spirituală a omului și de regăsire a lui în veșnicie.

Omul este zidit de Creator în ultimul moment al constituirii lumii și într-un mod deosebit („*după chipul și asemănarea lui Dumnezeu*”), cu scopul sublim de a intra în comuniune cu Dumnezeu, bucurându-se mereu de harul Lui și imitând lucrurile Lui după o orânduire providențială, de mai înainte stabilită, ca o potrivire dintru început între ființa divină și ființa omenească. Omul a fost creat de la început atât „după chipul”

lui Dumnezeu, cât și „bărbat și femeie”: „*Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie*” (Fac. 1, 27). Din această formulare biblică, vedem legătura interioară deosebită dintre om și puterea lui iubitoare care se împlinește desăvârșit prin trăirea vieții în comuniune cu altă ființă personală egală lui și, la rândul ei, în egală măsură „chip” al lui Dumnezeu.

Polaritatea bărbat-femeie nu face parte numai din natura creată de Dumnezeu, ci chiar din realizarea menirii omului într-o dobândirea „asemănării” cu Dumnezeu. Deoarece perechea umană nu este formată în mod simplu din două părți, dintr-un element masculin și un alt element, feminin, ci este formată dintr-un bărbat și o femeie deschise unei relații specifice și firești. Mai mult, crearea omului e o lucrare care nu ajunge la împlinire până la apariția femeii. „*Și a zis Domnul Dumnezeu: Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el*” (Fac. 2, 18). Deci, femeia nu este făcută nicidecum în vederea înfrumusețării Edenului, ci pentru a împlini ceea ce lipsea din Paradis: obiectul spre care să se îndrepte iubirea bărbatului și prin care acesta din urmă să cuprindă dragostea nemărginită a Creatorului într-o recunoaștere și deplină mulțumire. Însuși temeiul creației și, totodată, ținta ei finală stă în iubirea și bunătatea dumnezeiască revărsată asupra omului, el însuși un produs al iubirii treimice dumnezeiești. Numai că el nu poate rămâne la acest nivel, ci ontologic are menirea de a crește în iubire neconținut pentru a se putea odihni deplin în Dumnezeu. Pentru aceasta „[...] *a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și, dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul ei cu carne. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam*” (Fac. 2, 21-22). Așadar, prin făurirea Evei din „coasta” lui Adam nu mai lipsea nimic în creație care să o conducă (pe aceasta din urmă) la împlinirea ei desăvârșită.

Se poate preciza că omul, creat „după chipul lui Dumnezeu”, este dualizat încă de la începutul ființării lui în „eu” și „tu”, înzestrat cu puterea harică de a trăi în vederea împărtășirii iubirii. De aceea, el n-a fost zidit ca ființă solitară, care să ducă o existență ambiguă și să trăiască o viață fără sens, ci ca unică ființă în doi. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „*Dumnezeu a creat femeia ca pe o ființă întreagă, completă și desăvârșită [...] datorită comuniunii de ființă. Pentru această mângâiere a fost creată*

³ Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre facerea omului*, II, în trad. rom. de Pr. prof. dr. Teodor Bodogae în colecția PSB vol 30, Edit. IBM al BOR, București, 1998, p. 21.

⁴ Cf. Edmond Jacob, *Theologie de L'Ancien Testament*, Neuchâtel (Suisse), 1968, p. 124.

⁵ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 121.

femeia”⁶, iar Sfântul Ambrozio al Mediolanului zice: „Femeia a fost făcută din coasta lui Adam pentru ca noi să putem înțelege că firea trupească a bărbatului și a femeii este aceeași și că este o singură obârșie a înmulțirii neamului omenesc. Din această pricină nu s-a făcut bărbatul o dată cu femeia, nici nu s-au făcut la început doi bărbați și două femei, ci întâi un bărbat și apoi o femeie. Dumnezeu a voit ca firea omenească să fie așezată ca una”⁷. Prin urmare, omul plin, omul complet, zidit după chipul lui Dumnezeu, este cuprins în dualitatea cuplului bărbat-femeie. Și astfel, zidind Dumnezeu natura umană, El Însuși devine „autorul căsătoriei”, prin care descoperă omului statutul său ontologic.

Întemeierea căsătoriei în starea paradizică mărturisește în lume ultimul act în timp al iubirii divine creatoare. Căci la vederea femeii sale, bărbatul încântat se recunoaște în ea pe sine însuși și îndată pronunță cuvintele de dragoste: „Iată acesta-i os din oasele mele și carne din carnea mea!” (Fac. 2, 23). Din acest moment bărbatul vede în femeia sa, pe care Dumnezeu i-a adus-o ca „dar”, unitatea ajunsă la intimitatea supremă cu el. Fiindcă cuvintele lui Adam nu conțin în esența lor numai evidențierea regăsirii unui soț în celălalt, a bărbatului prin femeie, ci Dumnezeu vorbește bărbatului într-un mod deosebit, i Se revelează direct și mai intim prin crearea femeii, pentru care „omul va lăsa pe tatăl său și pe mama sa și... vor deveni amândoi un trup” (Fac. 2, 24)⁸.

Eva nu este simplu „creată”, fiindcă venirea ei la existență este o adevărată „naștere”: ea se desprinde din Adam. Și aceasta înseamnă că în momentul în care, prin actul creator, Dumnezeu îl cheamă pe Adam la viață, acesta conține deja în el partea lui constitutivă, jumătatea lui, femeia sa. Căci se spune: „Orice bărbat poartă în el pe Eva lui”⁹. Iubirea dintre subiecții umani poartă în sine dorul după veșnicie și exprimă sensul divin al vieții și al existenței. Fiindcă omul, în totalitatea și integritatea lui, a fost zidit „după chipul lui Dumnezeu”. De aceea, în imaginea primului om integral trebuie să vedem

unitatea nedespărțită a naturii umane, unitate în care stăpânește „legea dragostei”. Fiindcă, vorbind despre căsătorie, Mântuitorul Iisus Hristos prezintă această unire între bărbat și femeie ca pe o lucrare exclusivă și bine intenționată a lui Dumnezeu: „N-ați auzit că Cel ce i-a făcut, de la început i-a făcut bărbat și femeie? (Mt. 19, 4). Și mai departe: „Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă” (Mt. 19, 6). Așadar, căsătoria are un caracter sacru încă din momentul creației pentru că numai în această împreună dualitate și unitate dintre bărbat și femeie se realizează pe deplin sensul lor de a fi și de a trăi, până când ei vor ajunge la împlinirea și fericirea veșnică.

Am precizat mai sus că încă din starea paradizică „perechea conjugală” deținea un har special, conferit de însuși Dumnezeu prin actul căsătoriei, har care avea să-i asigure omului o dezvoltare „naturală”: nașterea de prunci. Aceasta înseamnă că nașterea de prunci și participarea „soților” la viața divină, pe care o presupune căsătoria, este o chemare de creștere neconținută în sfințenie. Căci, după cum unitatea esențială a lui Dumnezeu se realizează în iubirea personală prin deschiderea și dăruirea tripersonalității ipostatice dumnezeiești, tot așa omul tinde spre dobândirea „asemănării” îndumnezeitoare cu Dumnezeu, realizând unitatea bărbat-femeie, unitatea familiei, ca icoană a iubirii și a comuniunii Preasfintei Treimi. Iar acest har paradizic, pe lângă faptul că este un „dar”, este și o menire. În cazul perechii umane din Paradis, harul căsătoriei este și o chemare binecuvântată spre nașterea de prunci. Sfânta Scriptură ne spune că, în starea originală, Adam și Eva au primit de la Dumnezeu binecuvântarea: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți” (Fac. 1, 28). Prin urmare, menirea căsătoriei este și aceea a înmulțirii persoanelor, căci prin procreare omul este chemat să colaboreze la multiplicarea chipului dumnezeiesc în pluralitatea persoanelor omenești. În acest sens, un teolog rus zice: „Această binecuvântare este întâiul și universalul sacrament [...] căci binecuvântarea este mai presus decât firea, pentru că o transformă. De aceea, nașterea unui copil nu este doar opera părinților, ci și un har al Duhului Sfânt, o sfântă taină”¹⁰.

Este vorba despre binecuvântarea harică divină descoperită ca „taină a iubirii” dintre subiecții

⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la Facere*, XV, 3, în trad. rom. de Pr. Dumitru Fecioru, în PSB vol. 21, Edit. IBM al BOR, București, 1987, p. 171.

⁷ Cf. Sfântul Ambrozio al Mediolanului, *Raiul*, 11, 2, apud Serafim Rose, *Cartea Facerii. Cartea Lumii și Omul începuturilor*, Edit. Sofia, București, 2001, p. 121.

⁸ Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, Edit. Christiana, București, 1995, p. 146.

⁹ *Ibidem*, p. 145.

¹⁰ Cf. Jean Kovalevsky, *Taina originilor*, Edit. Anastasia, București, 1996, p. 84-85.

umani care se dăruiesc reciproc într-o „unitate conjugală” perfectă. Este adevărat că această unitate umană diferențiată și complementară este o unitate conjugală, ea însăși creatoare, care perpetuează peste veacuri răsunetul dintru început al glasului „a toate creator” al lui Dumnezeu: „*Să fie!*” Prin unirea conjugală a soților se continuă în lume, într-un plan nou, ultima zi a creației, ziua a opta, a veșniciei, prin aceea că viața umană se naște mereu și continuă să crească prin iubire. Aceasta este responsabilitatea și menirea ce i s-au dat omului la creație, ca unuia ce poartă în el „chipul lui Dumnezeu” și trebuie să tindă la realizarea „asemănării” cu El, prin umplerea tot mai mult a lumii de plenitudinea divină, prin răspunderea sa de a da viață și de a duce în existență alte ipostase omenesti. Ca atare, iubirea și harul exprimă viața dinamică a cuplului în căsătorie, prin care se și realizează unitatea interpersonală de împlinire spirituală și de regăsire a omului în absolut. Teologia ortodoxă vede legătura dintre iubirea conjugală dintre bărbat și femeie și Paradis, ca locul celei dintâi fericiri omenesti¹¹.

În acest așezământ sfânt al căsătoriei, Dumnezeu a instituit forma de viață conjugală monogamică, pentru ca omul să ajungă la împlinire și fericire. În planul etern al lui Dumnezeu, omul este privit ca o ființă ce există în condițiile vieții de familie, în interiorul căreia se cuprinde pleroma umanității. Numai prin relația conjugală monogamă din sânul familiei, omul devine „*părinte*” pentru neamul omenesc (cf. Înț. Sol. 10, 1) și femeia „*mamă a tuturor celor vii*” (Fac. 3, 20). Familia este una dintre cele mai caracteristice forme de organizare a vieții umane, ce corespunde pe deplin constituției psihobiologice a omului. Familia este cea mai veche instituție și de cea mai mare importanță pentru destinul omului, fiind chiar izvorul vieții umane, în înțelesul că în interiorul ei omul își găsește deslușit mediul propice de manifestare al simțămintelor de conservare a speciei prin procreație. Prin căsătorie și în interiorul familiei, care sunt două instituții umane ce au apărut încă de la începutul vieții primilor oameni și au dăinuit de-a lungul istoriei neamului omenesc, omul se definește pe sine ca existență distinctă de celelalte creaturi, conștientă de sine, liberă, cu aspirații nobile înalte, ca persoană ce se deschide în relație de iubire cu Creatorul și cu semenii săi (începând cu soțul-

soția și copiii). Prin familie, în baza căsătoriei monogamice, Dumnezeu a consolidat unitatea de origine a neamului omenesc și a responsabilității, în solidaritate, a întregii omeniri pentru destinul ei final. Astfel, întreaga omenire este o mare familie de frați, înrudiți prin origine, precum o „biserica”, prin dependența directă de Dumnezeu, prin fraternitate umană și prin scopul comun de dobândire a „asemănării” noastre cu Dumnezeu.

Prin urmare, toate cele create de Dumnezeu erau „*foarte bune*” (Fac. 1, 31), adică și întemeierea vieții de familie în baza căsătoriei. Numai că iubirea conjugală, care constituie rațiunea supremă a căsătoriei, nu a luat forma sfințeniei definitive în Paradis, pentru că păcatul omului a surpat această primă temelie a legăturii dintre cer și pământ, zădărniciind imediata realizare a desăvârșitei comuniuni a soților cu Dumnezeu. Alterată de păcat, firea umană face experiența profunde sale imperfecțiuni. Prin păcat, omul a căzut într-o stare avansată de „corupție” ce se descoperea tot mai intens ca pierdere a harului divin, a nevinovăției, a dreptății, a curăției sufletești și a sfințeniei originare, din ființa lui dispărând armonia originală ce exista între el și Dumnezeu, creându-se, astfel, un dezechilibru în relația cu Creatorul, cu sine însuși și cu natura înconjurătoare. Având înfățișarea unui dezechilibru nemăsurat ce a cuprins în întregime făptura omului, corupția aceasta se manifestă mai cu deosebire în pasiunea „erotică”, prin pervertirea asiduă a sentimentului nobil al iubirii ce duce la voluptate prin stârnirea patimilor și a plăcerilor senzuale și care, toate, nu sunt altceva decât o contrafacere a adevăratei iubiri. Păcatul este moartea sufletului, iar voluptatea instinctului erotic este moartea iubirii. Astfel, sub imperiul păcatului se stabilește o foarte strânsă legătură între corupția erotică și moartea omului. Omul, devenind muritor, a dobândit o tot mai mare înclinație spre a păcătui. În plăcerea stârnită de o simțire întunecată, setea de viață țâșnește din teama apropierei morții: de aceea moartea are ceva din gustul amar al neantului¹². În această condiție căsătoria a fost privită numai ca un

¹¹ Pr. prof. dr. Ilie Moldovan, *op. cit.* p. 81.

¹² „Prin păcatul lor, primii oameni și-au pierdut liniștea desăvârșită a trupului, pentru că păcatul a trezit în ei pofta cărnii. Astfel, despărțiți de cele veșnice și alunecând spre pieire, trupurile lor s-au deschis plăcerilor și necurățiilor, firea-ntreagă bolnăvindu-se de păcat...” (Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, p. 277).

remediu al concupiscentei. Desigur, e greu să ne închipuim căsătoria lipsită de iubire sau omenirea din vremea căderii lipsită de căsătorie. Dragostea e mai tare și mai puternică decât moartea. Scara dintre pământ și cer nu a fost înlăturată. Rana de moarte a atins natura umană în adânc, dar nu a răpus-o, căci nici chipul dumnezeiesc din om nu s-a distrus total, cum niciuna din puterile spirituale ale omului nu s-au nimicit definitiv. Așa cum, după cădere, omul și-a păstrat capacitatea de voință a binelui, tot așa căsătoria a rămas pentru el un mod de viață consacrat în cadrele timpului care avea menirea să conserve sfințenia în măsura în care sunt păstrate, în ființa celor doi soți, „vestigiiile” chipului lui Dumnezeu¹³.

„Întunecarea” sau „netransparența” chipului dumnezeiesc în actul căderii au fost concepute ca înălțare a unui zid în calea înaintării omului spre statornicirea plenară a „chipului” divin, deci spre actualizarea mișcării de „asemănare” a omului cu Dumnezeu. La prima vedere acest fapt are ca rezultat o pervertire și o alterare a sensului pe care „chipul divin” le conținea, proiectând mișcarea ființei umane pe căi contradictorii în ascensiunea spre dobândirea „asemănării” îndumnezeitoare cu Dumnezeu, prin scindarea semnificațiilor pe care omul le introduce în viața sa și în lume. Căderea protopărinților în păcatul adamic a dus la înstrăinarea omului de Dumnezeu, dar și la o înstrăinare și la o departajare a bărbatului de femeie. Apoi, separarea de Dumnezeu prin păcat este și o sfâșiere ființială, ce a produs un adevărat cutremur în adâncul lăuntric al omului: acel „*unu*” inițial, comunicarea perfectă interpersonală, complexul „*față-către-față*”, este rupt și părțile lui constitutive sunt exteriorizate, ceea ce a dat naștere la apariția „distanțării”. De acum încolo, unitatea bărbat-femeie devine „masculin” și „feminin”, polarizate și încărcate cu atracție și repulsie. Termenii comunicării devin, așadar, termenii polarizării: eu sunt al meu și ea a ei. Pervertirea raporturilor obiective transformă totul în obiect. Astfel, legătura naturală între bărbat și femeie a fost mult slăbită și desfigurată, după cădere, fiindcă femeia îi apare bărbatului doar ca un obiect al plăcerilor sau al puterii despotice. Și, așa cum este imposibilă dispariția totală a chipului divin din om, o dată cu căderea, fiindcă „chipul” este constitutiv naturii umane, tot așa, prin căsătorie, ca „dar ființial” în care reverberațiile comunicării paradiziace trezesc nostalgia îndepăr-

tatei vârste de aur, omul rămâne, în stihile corupte ale lumii acesteia, într-o aspirație continuă către unirea „întru asemănare” cu Dumnezeu.

Este adevărat că prin păcat omul cade din câmpul vizual al lui Dumnezeu și intră în propria-i întunecime și noapte existențială, în ego-ul său individualist și, de aceea, Dumnezeu îl strigă, pentru a-l trezi la realitatea cea adevărată, întrebându-l: „*Adame, unde ești?*” (Fac. 3, 9). Păcatul omului, în relația sa directă și personală cu Dumnezeu, a adus un element străin care-l distanțează tot mai mult pe om de ceea ce este izvorul vieții, al fericirii și al luminii veșnice. Vederea contemplativă „față-către-față” („*Dumnezeu, care umbla prin rai, în răcoarea serii*” – Fac. 3, 8) se pierde în prăpastia creată benevol și conștient de om și, de atunci, prin toată istoria omenirii și în toate clipele ei, „femeia” îi va spune fără încetare „bărbatului”: *Adame! Unde ești?* Această deplasare a straturilor profunde creată în sânul naturii umane este confirmată de cuvântul pe care Dumnezeu îl va adresa pentru întâia dată fiecăruia separat: „*Zis-a Domnul Dumnezeu femeii [...]*” (Fac. 3, 16), „*iar lui Adam i-a zis [...]*” (Fac. 3, 17). Aceasta explică realitatea că datele revelației biblice vechitamentare demonstrează că diferențierea între masculin și feminin nu este atât o problemă fiziologică sau psihologică, cât una spirituală și care reiese din însuși misterul fundamental care înglobează ființa umană în întregul ei¹⁴.

După ruperea comuniunii care exista între Dumnezeu și protopărinții întregului neam omenesc, prin căderea lor în păcat, asupra omului se arată consecințele păcatului ca reacție a dezorganizării naturii umane. Astfel, osândă „bărbatului” este truda muncii împovăritoare, descoperită: „*[...] în sudoarea feței îți vei mânca pâinea*” (Fac. 3, 19), iar a „femeii” este nașterea de fii în dureri și supunerea întru totul bărbatului ei (Fac. 3, 16). Desigur că cea mai mare pedeapsă pentru om a fost moartea și alungarea din Rai, care l-au adus pe om într-o stare net inferioară menirii sale, el fiind nevoit să peregrineze în lume prin condițiile nefaste ale vieții și existenței adamice. În aceste condiții de viață, în care divergența, descompunerea sau coruptibilitatea au devenit „naturale” omului, femeia a ajuns în stare de „robie” față de bărbat, pe care-l numea „domn” (I Petru 3, 6) și „stăpânul meu” (Fac. 18, 12). Și, cu toate acestea, ea avea menirea să nască prunci, ca astfel să perpetueze neamul

¹³ Pr. prof. dr. Ilie Moldovan, *op. cit.* p. 83.

¹⁴ Cf. Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, p. 153.

omenesc, prin aceasta nedescoperind o deosebire fințială existentă față de bărbat, ci mai degrabă o binecuvântare: spre binele comun al celor doi. Numai astfel putem înțelege mărturisirea și, în același timp, profeția lui Adam, întru cunoștință de cauză și sub inspirația dumnezeiască, atunci când exclamă: „*Iată, aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său. De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup*” (Fac. 2, 23-24). Prin aceste cuvinte se afirmă însuși principiul unității monogamice a familiei care, în lumea perturbată de păcat și în condițiile ei nefaste și pline de coruptibilitate, prin căsătorie se urmărește păstrarea în viața și existența omului a urmelor fericirii și a sfințeniei paradiziace.

Numai în unitatea monogamică a familiei se manifestă deslușit iubirea, care înalță, confirmă și binecuvântează bărbatul și femeia, chiar îi deschide spre marea taină, familia însăși fiind cea mai mare taină, descoperită în pregustarea nemuririi. Nașterea de prunci este un remediu de biruire al omului, în iubire jertfelnică unul față de altul, împotriva morții îngăduite de Dumnezeu ca „pedeapsă” în urma înstrăinării lui de izvorul vieții. În relația maritală monogamică se descoperă marea taină a cunoașterii omului prin deschiderea în iubire conjugală a bărbatului față de femeia sa, cu care formează „amândoi un trup” (cf. Fac. 2, 24). Fiindcă se spune: „*Adam a cunoscut pe Eva, femeia sa, și ea, zămislind, a născut pe Cain[...]*” (Fac. 4, 1), „*Cain a cunoscut pe femeia sa și ea zămislind, a născut pe Enoh*” (Fac. 4, 17) sau „*Adam a cunoscut iarăși pe Eva, femeia sa, și ea, zămislind, a născut un fiu și i-a pus numele Set*” (Fac. 4, 25). Unitatea monogamică dintre bărbat și femeie prin căsătorie este mijlocul cel mai adecvat **de cunoaștere** pe care îl poate oferi iubirea conjugală legală. Căci a cunoaște înseamnă a trăi, înseamnă a da viață, a fi fericit întru eternitate. „*Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat*” (In. 17, 3). Deci, a fi bărbat căsătorit înseamnă a înainta în cunoașterea proprie prin intermediul celuilalt sine al tău, al femeii, care-ți aparține și cu care ești o unitate indisolubilă. În această putere sublimă a dragostei dintre bărbat și femeie se descoperă caracterul trainic al conjugalității¹⁵, iubirea lor tandră și erotică păstrându-i în legătură cu

Dumnezeu în această stare adamică coruptibilă și pervertită și rămânând pentru ei una din singurele experiențe mistice care le sunt date în viața de aici¹⁶.

Citind și interpretând primele capitole din Cartea Facerii, în lumina numeroaselor texte ale cărților canonice ale Noului Testament, care amintesc despre Adam și Eva (Efes. cap. 5; Rom. 5, 14), ne dăm seama că referatul biblic al creației e destinat să ne descopere menirea pentru care a fost zidită prima pereche de oameni. Această menire ni se descoperă în împlinirea unei profeții făcute de Adam că „*omul va lăsa pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup*” (Fac. 2, 24), ceea ce arată iubirea ca fiind fundamentul familiei, consolidat în Taina căsătoriei și care este consemnată de Sfântul Apostol Pavel atunci când zice: „*Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică*” (Efes. 5, 32). Chiar și Mântuitorul nostru Iisus Hristos când face referire la relația de căsătorie dintre bărbat și femeie și pune accentul pe indisolubilitatea ei o privește ca pe o sfântă taină: „*Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă*” (Mt. 19, 6). Iar „împreunarea” bărbat-femeie se realizează deplin în Biserică, unde are loc revărsarea harului sfințitor al Duhului Sfânt peste întreaga lume și credincioși în vederea sfințirii și a îndumnezeirii omului și a creației, ca rod al dragostei față de Dumnezeu, de semeni și de întreaga făptură și zidire.

Biserica este a doua creație a lumii, în spațiul căreia are loc refacerea în har a rânduiei dintru început a Creatorului, prin Jertfa de pe Cruce și prin Învierea Mântuitorului Iisus Hristos, a relației dintre bărbat și femeie. Există o certă și reală imanență a misterului celei de a doua creații în celebrarea Nunții creștine, pentru că există o tainică corespondență între zidirea firii umane și nașterea Ecclesiei din „coasta” lui Hristos. Prin venirea Sa în lume, Hristos întărește din nou legătura căsătoriei dintre bărbat și femeie și o înalță din ordinea naturii în ordinea harului sfințitor, învăluind-o, prin participarea la nunta din Cana Galileii, în ambianța harică ce iradia din Persoana Sa dumnezeiască. Căci, săvârșind acolo cea dintâi minune, prin puterea Sa mai presus de fire, și dând perechii ce se căsătorea să bea din vinul iubirii entuziaste turnate de El prin harul

¹⁵ Vezi pe larg Răzvan Codrescu, *Teologia sexelor și taina nunții*, Edit. Christiana, București, 2002, p. 154-156.

¹⁶ Cf. Olivier Clement, *Trupul morții și al slavei*, Edit. Christiana, București, 1996, p. 76.

Său, Iisus Hristos vrea să arate că începe înălțarea vieții omenesti din ordinea pur naturală în cea a harului prin întărirea și înălțarea căsătoriei la rang de „taină” a Bisericii. Ceea ce s-a întâmplat la acea nuntă este subliniat de o rugăciune ce se rostește la slujba cununiei: „[...] Care, pentru negrăitul Tău dar și multă bunătate, ai venit în Cana Galileii și nunta care era acolo ai binecuvântat-o, ca să arăți că din voia Ta se face însoțirea cea după Lege și nașterea de prunci dintr-însă”¹⁷.

Descrierea episodului prezenței lui Iisus, însoțit de mama Sa și ucenicii Lui, în Cana, pentru a lua parte la oficierea unei nunți (In. 2, 1-11), este socotită de exegeți ca fiind adevăratul moment de consfințire dumnezeiască a Nunții ca realitate tainică și indisolubil legată de economia mântuirii. La nunta din Cana are loc săvârșirea celei dintâi minuni a Mântuitorului Iisus Hristos (In. 2, 11), preschimbând materia, apa în vin (In. 2, 9). Dar această minune este, de fapt, preludiul Patimilor Domnului și vestește deja nașterea Bisericii pe Sfânta Cruce, când din coasta străpunsă a lui Iisus a izvorât „sânge și apă” (In. 19, 34). Există o strânsă legătură între locul minunii, Cana Galileei, și esența euharistică a Bisericii, care săvârșeste peste veacuri jertfa sfântă și nesângeroasă prin prefacerea elementelor liturgice de pâine și vin în Insuși Trupul și Sângele Domnului în cadrul Sfintei Liturghii, ca reactualizare simțită și reală a Jertfei Crucii lui Iisus Hristos de pe dealul Golgotei¹⁸. În Cana Galileii, în casa „primului cuplu creștin”, Hristos „și-a arătat slava Sa” (In. 2, 11) în incinta unei „eclesii domestice”, prezidând sărbătoarea mirilor și oferind lumii paharul liturgic din care se bea vinul cel nou, vinul miraculos, dătător al unei

bucurii care nu mai este de pe acest pământ. Acolo, pentru prima dată, s-a revărsat peste casa mirilor bucuria cea adevărată, veselia cea minunată trăită ca o veritabilă „beție trează” de care erau „acuzati” Sfinții Apostoli în ziua Cincizecimii când a avut loc, în mod concret și văzut, întemeierea Bisericii creștine (Fapte 2, 13). Iată cum cincizecimea conjugală face „toate lucrurile noi” și bucuria Tainei căsătoriei, trecând prin Biserică, de la Cincizecime încoace, se ridică la nivelul bucuriei dumnezeiești.

Prin efectuarea minunii din Cana Galileii, Mântuitorul Hristos a ținut să ne arate că restaurarea firii omenesti în ordinea harului dumnezeiesc nu poate să înceapă decât plecând de la izvoarele iubirii. A trăi în iubire, imitând pe Dumnezeu, înseamnă a avea Raiul pe pământ. Prefacerea apei în vin la această nuntă este o adevărată imagine euharistică care ne descoperă marea taină a iubirii, mai precis a transformării iubirii dintre cei doi soți în realitatea nouă, înviată și transfigurată, a Împărăției lui Dumnezeu în viața lor. În acest înțeles nunta este o taină, iar taina este expresia sfințeniei supreme, sfințenie ce se revărsă peste miri prin administrarea, în Biserică, a Tainei Cununii. Deci, sfințenia face ca nunta să nu fie numai o reflectare sau o imagine a misterului unirii Domnului cu Biserica Sa (cf. Efes. 5, 32), ci însăși imanența acestui mister în iubirea conjugală a soților între ei. De aceea și locul Căsătoriei creștine în unirea lui Hristos cu Biserica Sa se arată într-un mod foarte izbitor ca o descoperire a acestei iubiri sublime.

Putem afirma cu toată încrederea că nunta este sfântă, fiindcă ia parte la Împărăția lui Dumnezeu și constituie deja, profetic, în această lume, o „micro basileă” (mică Împărăție). Căsătoria, fiind o făgăduință de fericire, este una din căile naturale ce-l conduc sigur pe om spre Împărăția lui Dumnezeu. Căsătoria este obârșia veșniciei, este chiar „icoana” Împărăției cerurilor pe pământ, este „semnul” sau „începutul semnelor” Împărăției lui Dumnezeu prin care Iisus continuă să-și arate „slava Sa” (In. 2, 11). Iată cum în iubire sublimă a bărbatului unit deplin prin căsătorie cu femeia sa, se realizează, în mijlocul lumii, „modul” concret de slăvire a lui Dumnezeu de către omul restaurat, sfințit și plin de harul dumnezeiesc al Duhului Sfânt în Iisus Hristos, ca și cum s-ar împărtăși în Biserică de bucuria și slava cu care sunt încununați dreptii în Împărăția cerurilor. Și pentru că creștinii sunt chemați să-L slăvească pe Dumnezeu nu doar în duhul lor, ci și în trupul lor, care e „templu al

¹⁷ Slujba cununiei, *Molitfelnic*, apud Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 123.

¹⁸ În rânduiala liturgică a Bisericii Ortodoxe Sfânta Taină a Nunții era administrată în cadrul Sfintei și dumnezeiești Liturghii, prin încununarea mirilor („Doamne Dumnezeul nostru, cu mărire și cu cinste încununează-i pe dânsii” – prochimena la Cununie) abia după ce au fost mărturisii și împărtășiți cu Sfintele lui Hristos Taine. Așa cum Taina Sfântului Botez era integrată în rânduiala Sfintei Liturghii, Botezul fiind administrat în partea întâi a Liturghiei propriu-zise (Liturghia catehumenilor), tot astfel Sfânta Taină a Cununii era săvârșită la sfârșitul Liturghiei credincioșilor, înainte de Rugăciunea Amvonului („Cel ce binecuvântează pe cei ce Te binecuvântează, Doamne, și sfințești pe cei ce nădăjduiesc întru Tine...” – Rugăciunea Amvonului, *Liturghier*, p. 191). La Sfânta Liturghie mirii se împărtășeau cu Sfântul Trup și Dumnezeiescul Sânge din Sfântul Potir, ca reprezentare a unității depline dintre ei, fiecare în parte, cu Hristos euharistic, Care-i unește pe ei, unul cu altul, în unitatea dragostei mărturisite, urmând apoi să fie încununați „cu mărire și cu cinste”, precum regii și martirii, și să bea „paharul mântuirii” pentru a chema neconținut în sânul familiei, al „bisericii celei mici”, numele Domnului.

Dubului Sfânt” (I Cor. 6, 19), prin iubirea conjugală manifestată monogamic în cadrul căsătoriei, soții își sfințesc propriile lor trupuri și, astfel, dau slavă lui Dumnezeu într-o adevărată „preoție conjugală”¹⁹.

Vom mai spune că prin celebrarea căsătoriei în Biserică soții nu se retrag într-un „egoism în noi” prin aceea că devin „una”, o singură existență, un suflu²⁰, ci se deschid spre lume, ca astfel unirea lor nupțială, ce s-a realizat în manifestarea dragostei dintre ei, să-i cuprindă pe toți cei ce fac parte din Biserică ca într-un organism sacru și unitar. În acest sens, Părintele Juvenalie spunea: „*Câtă vreme vom considera Nunta ca fiind ceva ce privește doar pe cei ce se căsătoresc, ceva ce li se întâmplă numai lor, iar nu și întregii Biserici și lumii, nu vom înțelege niciodată sensul într-adevăr profund sacramental al Căsătoriei, marele mister la care se referă Sfântul Apostol Pavel, când afirmă: „Iar eu zic în Hristos și în Biserică”. Trebuie să înțelegem că tema, conținutul și obiectul real al Tainei Căsătoriei e taina iubirii divine, care îmbrățișează totul, taina ființei însăși și, datorită acestei rațiuni, ea interesează întreaga Biserică și, prin Biserică, lumea întreagă*”²¹. Credința creștină învață că modul concret de iubire nupțială dintre soți este un răspuns pozitiv la nevoile istorice și pământești ale existenței și ale societății oamenilor deschiși către realitatea divină. De aceea, Mântuitorul Iisus Hristos se pronunță clar împotriva poligamiei, pe care o denunță ca fiind o decădere de la rânduiala dumnezeiască: „*N-ați citit că Cel ce i-a făcut de la început i-a făcut bărbat și femeie?*” și „*[...] ei nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă?*” (Mt. 19, 4, 6). Prin urmare, „*oricine va lăsa pe femeia sa și va lua pe alta, săvârșește adulter cu ea. Iar femeia, de-și va lăsa bărbatul ei și se va mărita cu altul, săvârșește adulter*” (Mc. 10, 11-12).

Aceasta înseamnă că legătura trupească între soț și soția sa nu este numai legitimă, ci și una voită

de Dumnezeu, prin ea realizându-se o comuniune totală de iubire dintre soți, care face posibile atât nașterea de prunci și într-ajutorarea reciprocă a soților, cât și descoperirea remediei celui mai adecvat împotriva oricărei forme de desfrânare. De aceea, cel ce disprețuiește acestea nu disprețuiește un om, ci pe însuși Dumnezeu, Care ne-a dat, în Taina Cununii, pe Duhul Său cel Sfânt de a înainta spre bucuria și fericirea eshatologică a Împărăției cerurilor. Căsătoria creștină este, pentru cele două persoane implicate în iubire, o unitate indivizibilă, deopotrivă duhovnicească și trupească. Ea reflectă, de fapt, unirea mistică dintre Hristos și Biserică. Între cele două realități există, desigur, un raport de asemănare, ca de la imagine la modelul său, ori ca de la semn la realitatea semnificată. Numai că soții creștini, în iubire sublimă reciprocă a unuia față de celălalt, nu se află doar într-un raport de asemănare cu relația Hristos-Biserică, ci ei sunt încorporați acestei realități tainice prin Taina Nunții, fiind mădule vii ale Bisericii, al cărui „cap” este Însuși Hristos (Efes. 1, 22; 5, 23).

Asemănarea relației soț-soție cu cea dintre Hristos și Biserică Sa este folosită de Sfântul Apostol Pavel pentru a ilustra harul unirii lor în căsătorie: „*Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt... Așadar, bărbații sunt datori să-și iubească femeile, ca pe înseși trupurile lor. Cel ce-și iubește femeia, pe sine se iubește*” (Efes. 5, 25-26, 28). În acest context, vom spune că Sfântul Pavel se referă aici atât la taina Bisericii, cât și la taina Căsătoriei creștine, în cadrul căreia iubirea, dăruirea reciprocă, într-ajutorarea, nașterea de prunci sunt realități ce concurează, în termeni relevanți, la desăvârșirea duhovnicească și, mai ales, la mântuirea celor doi soți, dat fiind faptul că prin toate acestea „*în credință, în iubire și în sfințenie*” sunt răsturnate efectele nefavorabile ale călcării de poruncă și ale neascultării (I Tim. 2, 14-15).

Într-o astfel de perspectivă, soteriologică și eshatologică a procreației și a unității nupțiale, căsătoria depășește cu mult ideea comună de „familie creștină” sau chiar de relație personală de tip paradiziac, asumându-și dimensiuni deopotrivă cosmice și universale, duhovnicești și veșnice. Fiindcă, o dată cu inaugurarea Bisericii creștine, în interiorul ei, Iisus Hristos a restaurat firea umană și a întregii făpturi. Administrând Taina Cununii, Biserica

¹⁹ Împărtășindu-se din același potir euharistic, între cei doi soți se întrupează, ca într-un „pântece matern”, iubirea conjugală, prin care ei dobândesc darul unei noi existențe, un „trup nou”. Ca într-o „cincizecime conjugală”, ei primesc harul sfințitor și curățitor al Duhului Sfânt, pe care-l împărtășesc, întru bucuria deplină a unității, tuturor celor din jur într-o comuniune eclesială.

²⁰ În aceasta constă marea taină a iubirii conjugale: intră doi în Biserică și iese „una” (ființa una, integrală, duală). Iubirea inițiază, deci, unirea dintre cei doi soți în Taina Căsătoriei, iar ei devin și trăiesc împreună o singură existență.

²¹ Cf. Părintele Juvenalie, *Teroriștii uterului*, Edit. Anastasia, București, 2002, p. 164.

împărtășește mirilor harul sfințitor al integrării în unitatea trupului Său tainic, făcându-i participanți la taina unității și a iubirii fecunde dintre Hristos-Mirele și Biserica Sa – mireasa. Căsătoria creștină este astfel nu numai un semn, ci și mijloc sau instrument al sfințirii, adică devine o „Sfântă Taină” sau împlinirea acestei „taine mari” (Efes. 5, 32). Or, taina (*sacramentum*) desăvârșește instituția creată de Dumnezeu la începutul creației, fiindcă o umple de har sfințitor și îndumnezeitor.

E semnificativ faptul că relațiile dintre Dumnezeu și lume, dintre Dumnezeu și poporul ales și, mai ales, dintre Dumnezeu și cosmosul restaurat în Biserică sunt exprimate în Sfânta Scriptură în termenii iubirii și ai unirii conjugale. Pe de-o parte, iubirea lui Dumnezeu pentru lume, ca și iubirea lui Hristos pentru Biserica Sa, nu poate fi înțeleasă decât prin experiența iubirii conjugale, iar pe de altă parte, iubirea aceasta are rădăcinile sale, are profunzimea și împlinirea ei reală în marea taină a lui Hristos și a iubirii Lui pentru întreaga făptură încadrată în Biserică, care din acel moment devine „ființă eclesială”. Așa cum am văzut, Biserica este *mireasa* lui Hristos. Căci zice Sfântul Apostol Pavel creștinilor din Corint: „*V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită*” (II Cor. 11, 2). Prin Nuntă, se realizează în acest spațiu sacru și sacramental al Ecclesiei împreunarea mirelui cu mireasa în Hristos, taina săvârșită ridicând pe om la o stare de înnoire și transfigurare adusă de Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, în lume și care deține conotații universale. Prin urmare, Căsătoria este marea taină ce face parte din categoria lucrurilor divine, iubirea dintre soți fiind mijlocul cel mai evident de întâlnire a omului cu Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur numește deseori în scrierile sale Căsătoria „biserica cea mică”, în care Hristos este Mirele ceresc al ei, unind-o deplin cu Sine, într-o iubire fără de margini, și încadrând-o în trupul Său tainic, care este Biserica cea mare, spre a o întări și sfinți umplând-o de viață dumnezeiască. Prin prezența lui Hristos, Căsătoria devine organismul cel viu în care pulsează veșnicia. Astfel, Căsătoria rămâne, în esența ei, instituția de ordin divin în care iubirea și viața se găsesc împreunate. Prin intermediul ei, iubirea devine sursă a vieții, căci un soț se dăruiește deplin pe sine celui alt soț, după un model divin. Aici iubirea dintre soți își dezvăluie frumusețea în

plinătatea naturii²², căpătând prin această dezvăluire mai multă viață, viață din belșug, viață veșnică.

După Întruparea Fiului lui Dumnezeu în persoana Mântuitorului Iisus Hristos, iubirea dintre soți dobândește anumite valențe cosmice „divine”. Și anume: iubirea potențează viața personală a celor doi soți prin sinteza elementelor pe care le unește, și tot ea multiplică această sinteză, încât prin procreare face să apară o nouă icoană a lui Dumnezeu pe pământ: copilul. Căci prin procreare iubirea redobândește sfințenia adevărată în Hristos, se integrează în ritmul divin al Providenței, astfel încât în copil iubirea soților se întâlnește cu un miracol de puritate și candoare ce nu este din lumea aceasta. Însăși Raiul nu mai este doar forma de perfecțiune lăuntrică a celor două inimi, care bat la unison, ci și regăsirea modului perfecțiunii de a dăinui în timp și veșnicie, unde copilul este și însăși expresia acestei dăinuirii nesfârșite a iubirii conjugale²³.

Sfântul Ioan Hrisostomul mai vorbește și despre legătura deplină a celor ce se iubesc și formează familia, spunând: „*Să fie, oare, Căsătoria un teatru? Nu, Căsătoria este o taină și încă una de mare importanță [...] În ce constă această taină? Se unește bărbatul cu femeia lui și împreună fac unul. Ei se adună ca să devină un singur trup. În aceasta constă taina iubirii: dacă cei doi nu devin unul, nu vor face pe cei mulți, dar când devin, atunci vor putea face. Ce învățăm de aici? Că puterea unirii este mare! Căci și iscusința lui Dumnezeu a despărțit de la început pe unul în doi și, voind să arate că chiar și după despărțire cei doi rămân unul, nu a lăsat ca numai unul să fie suficient pentru a zămisli. Unul nu este în realitate unul, ci jumătatea unului, jumătatea întregului. Ai înțeles acum taina nunții? A făcut pe unul din celălalt și iarăși pe acești doi i-a făcut unul, așa că acum copilul se naște dintr-unul, căci soțul și soția nu sunt doi, ci o singură ființă omenească*”²⁴. Așadar, pentru a se forma familia este nevoie a se alcătui acel organism unic prin unitatea în iubire a celor două jumătăți ale aceleiași ființe, astfel încât să rezulte ecclesia împreunării soților prin atenția acordată copilului. Și, cum niciunul

²² Platon a definit iubirea: „...creație într-o frumusețe, după trup și după suflet” (Cf. Platon, *Banchetul*, 206 b, apud Georges Habra, *Iubire și senzualitate*, în trad. rom. de Dora Mezdrea, Edit. Anastasia, București, 1994, p. 70).

²³ Pr. prof. dr. Ilie Moldovan, *op. cit.*, vol. II, p. 40-41.

²⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Epistola către Coloseni*, 5, Omilia 12, apud Georges Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 80-81.

dintre cei doi nu pot zămisli fără celălalt, copilul nu este altceva decât puntea dintre bărbat și femeie, astfel încât toți trei (bărbat, femeie, copil) devin „un singur trup”, copilul unindu-i din ambele părți.

Taina Căsătoriei prin natura sa este o realitate a Împărăției lui Dumnezeu. Prin ea are loc a doua naștere a omului în Hristos, căci soții se nasc pentru a doua oară într-un singur trup, un singur duh și un singur chip al lui Dumnezeu, formându-se astfel un singur „eu conjugal” în cadrul Bisericii. Pentru că cei doi fac un singur trup și devin inseparabili. Formarea acestui eu-conjugal, privit în prisma iubirii, este însăși baza vindecării Eului ontologic uman și care urmărește un singur scop: dorința de indisolubilitate și de veșnicie. Astfel iubirea ne descoperă darul lui Dumnezeu, în care aflăm focul ascuns al existenței umane. Este focul iubirii dumnezeiești care ni se împărtășește și care necesită să fie dăruit. Aceasta pentru că orice iubire adevărată este „extatică”, nepermițând celor care se iubesc să-și aparțină lor înșilor, ci celor pe care-i iubesc²⁵. Și dacă fiecare ființă aparținând unui sex este o jumătate și nu-și regăsește unitatea deplină decât în unirea și contopirea cu cealaltă jumătate, ca două semicercuri care refac cercul topindu-se unul în celălalt din/prin iubire, aceasta însemnând că fiecare jumătate nu se mai consideră ca aparținându-și sieși, ci celeilalte, atunci fiecare se dăruiește celuilalt pentru a se împlini și împreună celui de-al treilea element care-i zidește și-i ferește: copilului. Aceasta înseamnă dăruirea iubirii într-un extaz mistic, care-o înveșnicește sau o eternizează.

Și fiindcă Căsătoria a fost lăsată de Dumnezeu „pentru a deveni părinți”²⁶, copilul este parte integrantă din cei doi soți, de vreme ce reunește esența cea mai pură a fiecăruia. În aceasta se descoperă iubirea conjugală ca dăruire, iar dăruirea se face prin copil. Copilul este eternitatea iubirii conjugale și este bucuria iubirii. Deci, în actul iubirii

se întâlnește taina Căsătoriei cu taina nașterii de prunci. Și dacă în iubirea ce leagă pe soți întreolaltă se răsfrânge o rază din lumina Paradisului, în rodul acestei iubiri, în ființa copilului, aceeași lumină pregătește cu anticipare venirea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Copilul e o nouă icoană a lui Dumnezeu care își face loc pe pământ, copilul e chiar calea omului deschisă spre veșnicie. Fiecare prunc apărut pe lume este o nouă „întropare” a lui Iisus Hristos, el pășind spre lume însoțit de acel cuvânt divin: „Cine va primi un prunc ca acesta în numele Meu, pe Mine mă primește” (Mt. 18, 5).

Nașterea de copii este o poruncă divină, este o binecuvântare dumnezeiască, un dar sacru și o obligație sfântă a fiecărei familii creștine care asigură continuitatea neamului omenesc în lume. Copiii sunt cei care fortifică temeliiile familiei, unindu-i pe părinți într-o gândire și simțire, oferind rosturi superioare existenței omului, împlinire, fericire și bucurie, asigurând continuitatea vieții și întregul viitor fericit al familiei și al lumii întregi. În aceasta regăsim caracterul universal al iubirii conjugale. Nașterea pruncilor ajută orice cuplu familial să-și păstreze înnoirea, să-și recapete tinerețea și vigoarea stimulând în toți din jurul lor forțe latente, nebanuite, izvoare de energie fizică și spirituală, redimensionând mintea și inima tuturor, determinându-i să ia parte la confruntarea neobosită cu sensul real al vieții și cu adevărul cel mai viu. Copiii sunt o călăuză miraculoasă care ne poartă din nou în lume, obligându-ne să o cunoaștem din ce în ce mai bine, căci împreună cu dânsii, părinții călăuzindu-i și călăuziți fiind de ei, întreaga lor viață și activitate este antrenată într-o mișcare existențială care dă sens vieții. Antrenați în relația plină de iubire dintre părinți și copii se reia un anevoios și splendid proces de umanizare, mult mai greu, dar cu mult mai adevărat.

Nu întâmplător vârsta copilăriei este socotită intervalul vieții cel mai apropiat de sfințenie și mai capabil de credință. Copilăria rezumă gingășia, puritatea, nevinovăția și credința în Dumnezeu. Iisus Hristos găsea în orice copil modelul prin excelență al sufletului deschis spre Dumnezeu. „Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor” (Mt. 19, 14). Ei, deși nu înțeleg nimic și nu schițează nicio împotrivire dialectică, cred totul și cu credință pun întrebări uimitoare lui

²⁵ Din punct de vedere etimologic „extaz” înseamnă „ieșire din sine”, din ființa ca atare și orientarea „dincolo de sine”; este ieșire din sine și intrare în Dumnezeu. Tot astfel și iubirea adevărată se dăruiește pentru a se putea umple de bucurie și fericire veșnică. În acest înțeles vorbea atât de sugestiv eruditul cărturar Nicolae Steinhardt, monahul Delarohia, spunând: „Dăruind vei dobândi”. Căci „mai fericit este a da, decât a lua” (Fapte 20, 35).

²⁶ Cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Epistola I Corinteni*, 7, 2-3, apud Georges Habra, *Iubire și senzualitate*, p. 96.

Dumnezeu²⁷. Pentru ei existența lui Dumnezeu și prezența divină este un lucru de la sine înțeles. Nu în zadar s-au alăturat cele două cuvinte: copilăria și sfințenia. Mântuitorul Hristos îi vede pe copii ca adevărați mijlocitori ai adevărului. Neștiința lor este mai luminată decât intelectualismul ce se răsfrânge în vorbe înțesute de raționamente. De fapt, omul începe viața cu sfințenia, apoi o pierde: devine păcătos, devine „întrebătorul complicat și cumplit al veacului acestuia”²⁸. Așa se face că Sfântul evanghelist Matei exclama, într-o zi, zicând: „*Mulțumescu-Ți Ție, Părinte, Doamne al cerului și al pământului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pe ele pruncilor*” (Mt. 11, 25). Celor pricepuți le strică însăși învățătura lor, deoarece socotesc că știu totul; pe cei înțelepți îi încurcă însăși înțelepciunea lor, deoarece nu sunt în stare să descopere altă lumină, afară de lumina minții lor. Numai cei neștiutori pricep nepriceperea, nevinovații nevinovăția, îndrăgostiții dragostea.

Revelația dumnezeiască a lui Iisus Hristos, dezvăluită numai în fața sufletelor feciorelnice și curate, stă în umilire, în purificare și în milă. O încredere copilărească în Dumnezeu se recomandă tuturor, fiindcă copiii au fost puși înaintea drept modele de Mântuitorul Iisus Hristos. O inimă care iubește în chip neegoist, care își pune încrederea în Dumnezeu și Îl respectă, este mai aproape de El și de întreaga umanitate, decât o inimă închisă trufaș în ea însăși. Adulții sunt adeseori mai puțin smeriți și deschiși la inimă decât copiii, care în natura lor rămân inocenți și curați.

Copiii sunt oameni noi care încep viața în Duhul Sfânt prin Taina Botezului administrată de Sfânta Biserică. Adevărate „*icoane ale smereniei*”, aceste sfinte creaturi sunt daruri ale lui Dumnezeu, iar ceea ce vor deveni va fi darul lor pentru Dumnezeu. În ființa sa curată, ca într-o cupă cristalină, copilul cuprinde prezența celor mai mari iubiri: iubirea lui Dumnezeu și iubirea părinților uniți în Sfânta Taină a Căsătoriei. Copilul este cel care dovedește că Dumnezeu s-a angajat plenar în destinul a două iubiri. Lucrarea aceasta îi împovărează pe părinți cu o mare răspundere, dar în același timp îi înalță la acea vrednicie la care sunt chemați prin Taina Căsătoriei: vrednicia de a

fi „*părinte*” – tată și mamă²⁹. De aici derivă imensa responsabilitate a părinților în scopul de a veghea asupra copiilor prin educație și învățatură și de a-i orienta spre adevăratul țel al vieții: mântuirea.

Prin copii ne legăm indisolubil de sensul real și generos al lumii și al vieții, căpătând o sensibilitate aparte față de problemele societății. Participarea efectivă la toate bucuriile și necazurile, la biruințele și înfrângerile copiilor ne umple viața și ne îmbogățește ființa, dându-ne prilejul de a gusta farmecul prieteniei și al sincerității adevărate. În acest sens, copiii, trezind stimulente și puteri înnoitoare care sporesc potențialul afectiv, energetic și spiritual, reprezintă „fondul de aur” al resortului vieții noastre cotidiene deschise împlinirii și desăvârșirii eshatologice.

În viața familială, copiii mijlocesc înmulțirea dragostei dintre soți, cu toții bucurându-se împreună de rodul căsniciei lor. Pe drept cuvânt s-a spus că bărbatul este coroana femeii și femeia coroana bărbatului, iar copiii sunt florile căsătoriei, pe care dumnezeiescul Lucrător le culege din livezile cele trupesti. Copiii sunt o piedică în calea egoismului, iar soții, prin copiii lor, se deschid față de cei din jur, față de societate, contribuind la menținerea comuniunii între oameni ca frați întru Hristos și fii ai aceluiași Părinte ceresc. Iată de ce Biserica acordă binecuvântare căsătoriei și pecetluiește unirea celor doi cu harul sfințitor al lui Dumnezeu, căsătoria fiind acel drum în vederea „spiritualizării soților”, care, prin intermediul copiilor, în deschiderea plină de iubire față de ei, ajung să privească la cei din jurul lor și să-i cunoască pe toți oamenii în dimensiunea lor spirituală. În acest sens relația unitară soț-soție și cea familială părinți-copii, fundamentată pe iubire, este atât de benefică vieții socioumane.

²⁹ În aceasta omul își găsește menirea sa de a se dăruia mântuitor. Mama este aceea care-și dăruiește viața prin nașterea de prunci, fiind sursă a vieții; e cea care descoperă valoarea maternității înțeleasă ca formă particulară a chenozei feminine. Căci în iubire deplină față de copilul său, căruia se dăruiește, mama moare parțial pentru el, imitând astfel iubirea lui Dumnezeu care se smerește și se pogoară repetând, într-un anume sens, cuvântul proorocului Ioan Botezătorul: „*El [Iisus] trebuie să crească, iar eu să mă micșorez*” (In. 3, 30). În acest sacrificiu, fiecare mamă se apleacă deasupra lui Hristos Cel răstignit (Cf. Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, Asociația Medicală Creștină Christiana, București, 1994, p. 159).

²⁷ Pr. Arsenie Boca, *Tinerii, familia și copiii născuți în lanțuri*, Edit. Pelerinul, Iași, 2003, p. 151.

²⁸ *Ibidem*.

Nunta din Cana Galileii

BIBLIOGRAFIE

1. **BOCA, Pr. Arsenie**, *Tinerii, familia și copiii născuți în lanțuri*, Edit. Pelerinul, Iași, 2003.
1. **CLEMENT, Olivier**, *Trupul morții și al slavei*, Edit. Christiana, București, 1996.
2. **CODRESCU, Răzvan**, *Teologia sexelor și taina nunții*, Edit. Christiana, București, 2002.
3. **EVDOKIMOV, Paul**, *Taina iubirii. Sfîntenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, în trad. rom. de Pr. prof. dr. Vasile Răducă, Edit. Christiana, București, 1994.
4. **EVDOKIMOV, Paul**, *Femeia și mîntuirea lumii*, Edit. Christiana, București, 1995.
5. **FELEA, Pr. dr. Ilarion**, *Sfintele Taine*, Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1947.
6. **HABRA, Georges**, *Iubire și senzualitate*, în trad. rom. de Dora Mezdrea, Edit. Anastasia, București, 1994.
7. **KOVALEVSKY, Jean**, *Taina originilor*, Edit. Anastasia, București, 1996.
8. **MAZILESCU, Grigore**, *Învățătura despre familie în epistolele pauline*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 3-4/1974.
9. **MIHOC, Pr. dr. C-tin**, *Taina Căsătoriei și Familia Creștină în învățăturile Marilor Părinți ai Bisericii din sec. IV*, Edit. Teofania, Sibiu.
10. **MLADIN, Arhim. prof. dr. Nicolae**, *Valoarea morală a Sfintelor Taine*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 1-2 / 1965.
11. **MLADIN, Arhim. prof. dr. Nicolae**, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969.
12. **MOLDOVAN, Pr. prof. Ilie**, *Iubirea taina căsătoriei*, vol. I, Edit. Tipografia Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia.
13. **MOLDOVAN, Pr. prof. Ilie**, *Adevărul și frumusețea căsătoriei. Teologia iubirii*, vol. II, Edit. Tipografia Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia.
14. **ROSE, Serafim**, *Cartea Facerii. Cartea Lumii și Omul începuturilor*, Edit. Sofia, București, 2001.
15. **SUCIU, P.S. Ioan**, *Mama*, Edit. Viața creștină, Cluj-Napoca, 2002.

FAMILIA CREȘTINĂ ȘI CĂSĂTORIA ÎN BISERICĂ ȘI VIAȚA SOCIALĂ ACTUALĂ

Pr. conf. univ. dr. Adrian Gh. PAUL
Universitatea de Nord, Baia Mare, România

Introducere

Potrivit învățăturii creștine, scopul vieții omului pe pământ este acela de a dobândi viața veșnică în deschiderea inimii prezenței lui Hristos prin lucrarea harică a Duhului Sfânt în vederea sfințirii și îndumnezeirii sale eterne. Iar calea care duce la această stare de desăvârșire, căci este vorba despre desăvârșire, este viața însăși, sacramentală, a Dumnezeuului-Om dată de Dumnezeu în revărsarea prezenței lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel Înviat, Care „întinde și dilată la nesfârșit sufletul omului făcându-l să crească nemăsurat”¹. Aceasta presupune că fiecare credincios este chemat să trăiască în mod teologic viața mistică și tainică, plină de har, a lui/în Hristos; fiecare creștin este chemat să experimenteze tainic viața deplină a Fiului lui Dumnezeu Celui Viu în dimensiunea ei sacramentală, ecclesială și pneumatică. Această inițiere a omului credincios în misterul vieții *lui/în* Hristos nu face decât să-l plaseze în comuniunea mai presus de minte și desăvârșitoare cu Dumnezeu revelat deplin în Iisus Hristos, Fiul Său, prin adumbrirea și lucrarea sfințitoare a Duhului Sfânt în Biserică.

Pentru înfăptuirea acestui scop, sensul și chemarea Bisericii este acela de a-l face pe om să se altoiască, prin Sfintele Taine, pe Trupul Celui Înviat și preamărit al Domnului, de a-l face să primească puterea transfiguratoare a Paștilor care-i îngăduie să smulgă morții și oricărei forme de moarte, existența sa. Prin harul Crucii dătătoare de viață și al Învierii preaminunate omul primește capacitatea de a transfigura toată starea de moarte în stare de deplină înviere. În Iisus Hristos, prin harul Duhului Sfânt, în Biserică, credinciosul botezat și restaurat prin întreaga lucrare sfințitoare a Tainelor redevine chip al lui Dumnezeu, tinzând către dobândirea asemănării cu

El tot mai depline și actualizate. Încorporat în Trupul tainic al Domnului, ca un mădular viu al Bisericii, el poate începe să actualizeze marea inițiere baptismală, care înseamnă cu adevărat a muri și a coborî în iad cu Hristos pentru a se naște în El, și împreună cu El, prin înviere, a trăi o viață nouă și îmbunătățită, fecundată de eternitate. Atunci el poate încerca să moară propriei sale morți, propriei existențe egoiste, individualiste și păcătoase, propriei disperări fardate de orgoliu, pentru a renaște în spațiul sacru al Trupului tainic al lui Hristos, unde suflă harul Duhului Sfânt, locul sacru în care „se mișcă, umblă și trăiește” la modul plener al vieții creștinești. Numai așa existența noastră creștină presupune un „paște-trecere”, o transformare treptată care se petrece în toată ființa noastră. Prin această moarte-înviere sacramentală, omul trece, de la moartea parțială, la învierea schițată, până la trecerea ultimă, la „Paștele” final al agoniei, care, pentru cei ce au lăsat deja moartea înapoia lor, se transformă într-o „adormire” liniștită, prin trecerea și intrarea în comuniunea luminoasă și activă a sfinților, în Împărăția lui Dumnezeu.

Așadar, sfințirea și înnoirea vieții, așa după cum o așteaptă de la noi însuși Mântuitorul Iisus Hristos, se dobândește numai în Biserică prin Sfintele Taine. Minunea limbilor de foc ce s-a arătat la Pogorârea Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii peste Sfinții Apostoli nu a încetat. Atunci ea numai a început și ține cât va dăinui Biserica, adică până la sfârșitul veacurilor, precum a zis Domnul când a făgăduit Apostolilor că le va trimite pe Duhul Sfânt, care să rămână cu ei în veac (cf. Ioan 14;16-17)². Prin pogorârea Duhului Sfânt, odată cu Cincizecimea, cerul a rămas deschis și izvoarele darului Duhului Sfânt curg neîncetat ca să adape pe cei însetați, să sfințească pe cei păcătoși care se pocăiesc, și astfel să dea viață tuturor mlădițelor (cf. Ioan 15;1-6), tuturor membrilor care fac parte din Trupul tainic al lui Hristos-Biserica. După cum mlădița, dacă se rupe din viță, se usucă, tot așa se

¹ Cf. Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii dubornicești*, 47, trad. rom. de C. Iordăchescu în Colecția PSB vol. 34, Edit. IBM al BOR, București, 1992, p. 276.

² Cf. Pr. dr. Ilarion Felea, *Sfintele Taine*, Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1947, p. 3.

usucă și se osândește creștinul care nu ține legătura cu izvoarele harului Duhului Sfânt.

Lucrarea minunată și sfântă prin care creștinul ține legătura cu harul Duhului Sfânt și își sfințește viața se numește *Taină*. În Taină se întâlnesc în mod miraculos cele văzute cu cele nevăzute. După cum Biserica este văzută și nevăzută, având un caracter divino-uman, așa și Taina are o parte văzută: slujba sfântă, ca ritual, și una nevăzută: coborârea și împărtășirea harului sfințitor de la Dumnezeu. Sfinții Părinți ai Bisericii aseamănă lucrarea Sfințelor Taine cu focul care încălzește inimile, care arde patimile și luminează sufletele; cu sămânța care crește și cu altoiul care înobilează vița; cu apa care spală întinăciunea păcatelor; cu pâinea care hrănește sufletul și cu leacurile care ne dau mântuirea și nemurirea. Ele sunt cu adevărat „medicamente pentru nemurire”.

Importanța Sfințelor Taine pentru viața morală creștină este una covârșitor de mare. În primul rând, ele înnoiesc forțele morale și spirituale ale credinciosului, prin revărsarea energiei necreate a harului divin care, din Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt, se comunică tuturor celor ce cred nețărnut și fac voia cea dreaptă și sfântă a lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că prin harul dumnezeiesc se revărsă viața divină în ființa celui credincios; prin har sfințenia lui Dumnezeu se sălășluiește real și simțit în noi. Or, aceasta are ca urmare crearea din nou a noastră: din robi ai păcatului, devenim fii ai libertății morale, deschiși vieții celei noi și pline de lumina harului dumnezeiesc. Desigur, această creare din nou a noastră este totodată înnoirea, întărirea, creșterea forțelor morale de care dispunem, adică este revenirea la viața cea nouă *cu/prin/în* Iisus Hristos, Domnul nostru. Deci harul divin, prin faptul că ne creează din nou, sau că este viața lui Dumnezeu în noi, făcându-ne sfinți și fii ai lui Dumnezeu, ne dă forțe spirituale și morale deosebite, prin care suntem capabili de a duce o viață morală nouă și plină de iubire³.

Prin intermediul Sfințelor Taine de inițiere (Euharistia, Botezul și Mirungerea), Biserica contribuie în mod cert la transformarea omului trupesc și vechi al păcatului într-un om nou, viu și duhovnicesc, readus la viața cea luminată și plină de har a Duhului, pe care o trăiește experimental încă de acum, prin practicarea ascezei și împlinirea poruncilor dumnezeiești, tinzând spre dobândirea tot mai deplină a vieții și învierii din Împărăția veșnică a lui

Dumnezeu. Aceste trei Taine sunt neapărat necesare pentru a face posibilă nașterea persoanei umane în sensul creștin al cuvântului. În urma acestora, toate celelalte Taine, fie ele restauratoare, fie speciale, întăresc harul sfințitor primit prin Tainele de inițiere și oferă credinciosului posibilitatea creșterii perpetue în viața mistică creștină a Domnului Iisus Hristos, până la dobândirea „staturii vârstei deplinătății lui Hristos” (cf. Efes. 4, 13). În fond, toate Tainele vieții spirituale sunt necesare pentru creștinii care doresc să aibă viață duhovnicească înrânșii. Dintre toate acestea, Tainele pentru misiuni speciale au în vedere stări speciale care stau în/și țin de slujba vieții comunitare (bisericești și sociale). Acestea sunt Nunta și Preoția, Taine care pun pe cei ce le primesc în relații personale particulare cu Iisus Hristos și Biserica Sa, dându-le, cu harul împărtășit, capacitatea pentru misiuni speciale în societate și Biserică⁴. În cele ce urmează, vom face referire directă doar la Sfânta Taină a Căsătoriei, care este cu adevărat o Taină specială a vieții celei noi și pline de har în Domnul nostru Iisus Hristos, aceasta și în contextul în care anul 2011 este decretat de către Patriarhia Ortodoxă Română ca fiind „Anul omagial al Sfântului Botez și al Sfintei Cununii”.

1. Familia creștină: rolul ei pentru Biserică și în societatea actuală

Este unanim recunoscut faptul că una dintre cele mai caracteristice forme de organizare a vieții umane este familia. Ea este cea mai veche instituție și de cea mai mare importanță pentru destinul unui popor, dar și al unei societăți. Familia este izvorul vieții și celula de bază și primordială a societății. În acest sens, vorbind despre familie, marele retor al Romei antice, Cicero, o numește „societatea cea dintâi, începutul și oarecum pepiniera statului”⁵.

Nicio instituție nu are un rol atât de hotărâtor pentru om și pentru societate, ca familia. Cu familia stă sau se pierde binele particular și cel public, de familie atârnă în mare măsură ruina sau prosperitatea națiunilor. Am putea-o asemana cu o temelie. Este lucru cunoscut că, dacă la casă temelia este puternică, acea casă va sta neclintită, rezistând furtunilor și intemperiilor vremii. Tot așa, dacă într-o societate familia este așezată pe idei sănătoase, întregul grup

⁴ *Ibidem*, p. 38-39.

⁵ M. T. Ciceronis, *Opera Rethorica*, vol. I, Lipsiae, 1907, p. 73, *apud* Grigore Mazilescu, *Învățătura despre familie în epistolele pauline*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 3-4/1974, p. 279.

³ Arhim. prof. dr. Nicolae Mladin, *Valoarea morală a Sfințelor Taine*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 1-2, 1965, p. 31.

social progresează. În caz contrar, se prăbușesc și pier. În sânul familiei se formează și se întăresc bunele deprinderi, moravurile, caracterele și tradițiile specifice fiecărui popor. Pe temeliiile familiei se înalță edificiul națiunii, care este pământul părintesc lărgit. Dragostea pe care o au oamenii față de patrie este dezvoltarea firească, la scară națională, a afecțiunii pe care o avem față de tată, mamă, frați, surori și față de celelalte rudenii. Prin urmare, având o importanță așa de mare, era firesc ca de familie să se ocupe toți factorii de răspundere ai societății civile, din toate timpurile, căutând să o întărească și să-i asigure existența și buna dezvoltare. Cu atât mai mult Biserica care vede Nunta a fi „*cinstită*” tocmai întru împlinirea scopului ființei umane¹ de a viețui într-un cadru familial, după rânduiala lui Dumnezeu, în fidelitate reciprocă a soților întreolaltă și a lor față de Dumnezeu, cum și în nașterea de prunci și creșterea și educarea lor. Prin căsătorie, în cadrul binecuvântat al familiei, bărbatul, femeia și copiii sunt ființele cele mai apropiate unele de celelalte, pentru că se completează reciproc, având fiecare în cealaltă umanitatea ajunsă la intimitatea supremă a uneia în/cu cealaltă prin iubirea manifestată care le unește. Căci zice Sfântul Ioan Gură de Aur: „*Cel iubit este pentru cel ce iubește identic cu sine. Însușirea iubirii este de așa fel, încât cel ce iubește și cel iubit nu mai par să formeze două persoane deosebite, ci un singur om*”².

Familia deține un caracter dinamic și creator, căci este „dătătoare de viață”, copiii reprezentând continuitatea existenței noastre, viitoarea situație demografică a lumii și împlinirea voinței lui Dumnezeu ca oamenii să crească, să se înmulțească și să populeze pământul (cf. Fac. 1, 28). Un alt rol important al familiei este cel economic, căci în sânul familiei se adună veniturile, se face distribuția acestora după trebuințele fiecăruia, părinții crescându-și urmașii după posibilități. La acestea se adaugă rolul important al familiei în educarea și formarea viitoarei personalități a copiilor. Căci, din punct de vedere religios, familia reprezintă laboratorul de formare sau, mai bine spus, de descoperire, pentru copil, a universului divino-uman. Este de la sine înțeles că educația religioasă primită la școală nu poate fi eficientă decât dacă ambianța familială, mediul în care trăiește copilul, intră în confruntare cu cele auzite. În această privință,

dumnezeiescul Apostol Pavel îndeamnă pe părinți: „*Și voi, nu întârâtați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului*” (Efes. 6, 4) și iarăși: „*Părinților, nu ațâțați la mânie pe copiii voștri ca să nu se deznădăduiască*” (Colos. 3, 21)³. În cadrul ambiant al familiei copilul este cel care verifică iubirea părinților, le-o menține și le-o face veșnică. Și dacă dovada iubirii între soți este copilul, atunci și pentru lumea secularizată de acum fiecare copil ce vine în lume este o predică a lui Dumnezeu despre răspunderile mari și sacre ale iubirii omului în lume și societate⁴. Dragostea nețărnută a părinților față de copiii lor ne arată ceea ce ar trebui să fie dragostea pe care o merită orice semen al nostru în relațiile socioumane.

Prin urmare, familia este baza primă a societății, întrucât omul este o ființă socială, iar firea omenească rezidă nu în individ, ci în cele două sexe, în persoane deschise comuniunii și iubirii reciproce, prin care se completează unul pe altul din punct de vedere trupesc și spiritual, formând împreună modelul desăvârșit al omului, care dobândește astfel puterea de reproducere și permanentizare a neamului omenesc⁵. Familia este atât izvorul vieții sociale, cât și școala propriu-zisă a moralității, în cadrul căreia se formează tinerele caractere și se deprind cele mai alese virtuți sociale, în baza raporturilor reciproce ale soților întreolaltă și ale părinților și copiilor din cadrul ei adânc ancorată în iubirea familială. Având ca temei al existenței sale căsătoria, familia este prima societate naturală care se sprijină pe legătura indisolubilă dintre bărbat și femeie și care se completează cu o lume nouă în care apar copiii. Legăturile puternice care se creează între membrii familiei în dragostea lor unul față de altul se permanentizează și în sfera vieții sociale, contribuind astfel la dezvoltarea și progresul acesteia, precum și la îndeplinirea, în definitiv, a menirii morale și sociale

³ Sfântul Ioan Gură de Aur face din educația copiilor o preocupare majoră a vieții. În viziunea sa, educația este o artă, aceea de a forma sufletul copilului și mintea tânărului, astfel încât și întreabă: „*Care artă poate fi egală cu arta de a educa sufletul copilului sau de a-i forma mintea tânărului?*” În alt loc, același dumnezeiesc Părinte, zice: „*Chiar din mica copilărie, îngrădiți pe copii cu armele cele duhovnicești și învățați-i în a-și pecetlui cu mâna fruntea, și mai înainte de a putea ei să facă aceasta cu mâna, voi înșivă însemnați-le pe frunte semnul sfintei cruce*” (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către cei care atacă viața monahală*, II, în PG tomul XLVII, col. 351, apud Pr. dr. Constantin Mihoc, *Taina Căsătoriei și Familia Creștină în învățăturile Marilor Părinți ai Bisericii din sec. IV*, Edit. Teofania, Sibiu, p. 162).

⁴ Cf. P.S. Ioan Suci, *Mama*, Edit. Viața creștină, Cluj-Napoca, 2002, p. 72.

⁵ Hristu Andrusos, *Sistem de morală*, p. 300.

¹ Părintele Dumitru Stăniloae spune că „...bărbatul și femeia numai împreună, prin căsătorie ca legătură naturală, alcătuiesc umanitatea completă” (Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 120).

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, 3, 42, apud Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 126.

a fiecăruia în parte. Familia este și rămâne prima condiție și prima formă a societății umane și cea dintâi instituție umană, un așezământ binecuvântat prin care viața socială se desfășoară într-un mod organizat și eficient⁶. Putem spune, fără să greșim, că familia ca instituție mamă a tuturor celorlalte, ca unitate primordială a societății, poartă în sine toată viața, valoarea ei fiind exact aceea a vieții însăși.

Valoarea umană incontestabilă a familiei este una absolută, căci este de origine divină, în/prin care experiem realități divine, iar în societate, ea reprezintă elementul tradițional, educativ și progresiv. Familia este matricea generatoare a unei vieți noi și mereu înnoitoare, este laboratorul sacru în care se pregătește, se formează și se întreține permanent firea restaurată în starea originală predestinată nemuririi⁷, iar în spectrul vieții sociale, familia este sursă creatoare și laborator sacru în care se plămăiește, ia chip și se întreține, în fiecare moment, societatea întreagă. Ea este și rămâne liantul social prin excelență, fibra organică activă a vieții comunitare, piatra unghiulară a societății, ca și modelul ei, pentru că familia presupune comuniune, iar comuniunea nu e posibilă fără iubire, sufletul ei este iubirea, or, în definitiv, iubirea este sacră și de origine divină, așa cum e și familia.

În concepția creștină, iubirea izvorăște din însăși ființa spirituală a omului. Persoana însăși, în esențialitatea ei, este iubire, ceea ce înseamnă că în ea există ontologic tendința fundamentală spre comuniune. De aceea, caracteristica iubirii este setea după o unitate deplină și mai adâncă: unitatea totală, unitatea ființială. Iubirea este cea care unifică esențele, iar unitatea ființială este idealul ei. Prin ea se deschid rezervoarele tuturor energiilor spirituale și viața unuia se revărsă în viața celuilalt, până la contopire deplină⁸. Așadar, tendința ei este unirea, o unire totală și ființială, suprapersonală, în care persoanele se desăvârșesc. Pentru aceasta iubirea este atât de necesară vieții sociale și fundamentală vieții omenești în general, căci este mediul de supremă realizare a personalității și a comunității. Familia, care

este viața omului însuși⁹, este permanent generatoare de iubire care-l urcă pe om, deopotrivă credincios mărturisitor, mădular viu al Bisericii și membru al societății, spre Dumnezeu și coboară pe Dumnezeu în potirul sufletului său plin de dor și nostalgie și îl transfigurează până la desăvârșire și sfințenie.

Dar sfințenia nu se poate dobândi fără harul dumnezeiesc al Duhului Sfânt și fără viață curată și virtuoasă. Aceasta face să încadrăm familia într-un spațiu sacru, s-o privim cu admirație și s-o înțelegem ca „*taină mare*” în Hristos și în Biserică (cf. Efes. 5, 32). Adică, săvârșită în Biserică, familia se ridică pe pîscul de taină dumnezeiască întru Iisus Hristos, unde se împreunează Dumnezeu cu omenirea, cerul cu pământul și Hristos Însuși cu Biserica întru iubire deplin-dumnezeiască. Or, aceasta ne face să privim familia creștină ca transparență a realităților transcendente, în care își are înfipte rădăcinile, prin aceea că e o realitate temeinicită pe harul divin¹⁰.

Căsătoria și familia sunt două instituții umane, care au apărut încă de la începutul vieții primilor oameni și au dăinuit de-a lungul istoriei neamului omenesc. După învățătura Bisericii Ortodoxe, căsătoria și familia sunt două așezăminte divine care constituie temelia vieții sociale, primele elemente ale acesteia, celula umană a societății. Omul își are plinătatea ființei sale în perechea alcătuită din bărbat și femeie, făurită de Dumnezeu Creatorul încă dintru început. Cele două sexe se întregesc reciproc trupește și sufletește, constituind numai laolaltă o unitate umană pleneră și posedând, de asemenea, puterea de perpetuare a neamului omenesc.

Din paginile Sfintei Scripturi reiese că noi, oamenii, suntem solidari în păcat și în cădere cu Adam (cf. I Cor. 15, 47-49), protopărintele nostru după trup. Prin descendență naturală, Adam ne-a asociat pe noi toți, destinați morții prin păcat. Prin descendență harică însă, Hristos ne asociază pe toți Învierii Sale veșnice (cf. I Cor. 4, 10-11). Așadar, putem spune că precum prin Adam au căzut toți, tot așa prin Hristos se ridică toți, subliniindu-se astfel temeiul egalității personale a oamenilor și putința tuturor de a învia în Hristos.

Prin jertfa Sa supremă, Hristos Mântuitorul, „al doilea Adam”, a regenerat firea noastră „*spre înnoirea vieții*”. Or, prin înnoirea vieții, Hristos a dat un nou sens bărbatului și femeii, adică căsătoriei și familiei în general, primul așezământ instituit de Dumnezeu

⁶ Cf. J. Szczepansky, *Noțiuni elementare de sociologie*, București, 1972, p. 163.

⁷ Pr. prof. Ilie Moldovan, *Adevărul și frumusețea căsătoriei. Teologia iubirii II*, p. 189.

⁸ Iubirea înlătură distanța dintre persoane, desființează izolarea, realizând o împărtășire integrală de existență și viață între persoane. Ea este extaz, adică ieșire din sine și revărsare în altul (Cf. Î.P.S. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969, p. 352).

⁹ Cf. Pr. prof. Ilie Moldovan, *Teologia iubirii*, vol. II, p. 187.

¹⁰ Î.P.S. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, p. 358.

încă în Paradis. Omul cel vechi, Adam, fusese creat din ceea ce omenirea avea „mai fin și mai luminos”, pe când Adam cel nou, Iisus Hristos, Domnul nostru, S-a constituit din pârga omenirii luată din ceea ce ea a avut „mai curat”. Adam cuprindea în sine pe toți oamenii; Hristos posedă în Sine ceva din toți oamenii - natura umană. După cum consecințele păcatului lui Adam s-au răspândit la toți descendenții lui, adică la toți cei care se împărtășeau din el ca om, tot așa Hristos, devenit principiul de unire a celor ce erau separate, între viață și moarte, împărtășește puterea dumnezeiască, de care firea Lui umană e cuprinsă, tuturor celor ce participă la El. Astfel, viața lui Hristos se prelungește haric în toți cei care pătrund în lumea recreată, restaurată și înviată în El și prin El, adică în cei renăscuți pentru noul eon.

Pecetluită, temeinicită și sfințită în Biserică prin taina Căsătoriei, harul dumnezeiesc al lui Hristos și iubirea Lui nemărginită devin prin binecuvântarea și administrarea Tainei temelie și viața familiei creștine. Și e vorba despre iubirea îndumnezeită prin harul lui Hristos, ca reflex al iubirii treimice, o iubire în sensul de contopire spirituală, de comuniune ființială, prin care familia constituie o unitate indestructibilă și oferă garanția veșniciei. De aceea, mai presus de toate, ca lege principală a familiei, este râvna de a colabora cu harul divin, în scopul de a face din familie un cămin, o școală a sfințeniei, o „mică biserică” unde toți membrii familiei să se desăvârșească spiritual-moral prin iubire. De fapt, aceasta este perspectiva în care familia își află împlinirea și devine leagănul sau matca împlinirii și desăvârșirii membrilor ei. Și relevant este faptul că fiecare chemare adresată omului de-a înainta către desăvârșire este însoțită de Biserică cu săvârșirea unei „taine”. Aici este vorba despre taina iubirii. Această iubire, izvorâtă din iubirea lui Hristos, este atotcuprinzătoare, generoasă, dezinteresată, jertfelnică; este o iubire care plămădește totul din aluatul Evangheliei lui Hristos, spiritualizând membrii familiei și transformând familia într-un colț sau fragment de paradis.

De aici și rolul fundamental pe care-l deține familia, binecuvântată și sfințită în Biserică și, apoi, din Biserică în societate. Căci asemeni oricărei comunități din cadrul societății, familia nu este o simplă sumă de indivizi, ci unitate ce își transcende membrii luați în parte și care exercită o influență decisivă asupra persoanelor ce o alcătuiesc. În cadrul familiei, membrii ei își formează identitatea și conștiința colectivă¹¹. În societate, familia niciodată nu-și pierde identitatea de

a constitui factorul principal în formarea identității și comportamentului membrilor ei și ai societății. Așa cum mediul înconjurător în care se naște și se dezvoltă omul constituie pentru el baza și punctul de plecare în procesul de cunoaștere a lumii, tot astfel și familia constituie baza și punctul de plecare în întâlnirea lui cu aproapele. Și așa cum oamenii se nasc și cresc în familie, tot în acest mediu se manifestă pentru întâia dată sociabilitatea omului, i se formează personalitatea și se pun bazele exercitării caracterului social sau a comuniunii, care îi vor determina într-un mod hotărâtor întreaga viață.

În mediul familial se deprind virtuțile atât de necesare vieții sociale actuale. Cu ajutorul părinților și al celorlalți membri ai mediului familial, copilul sau tânărul își creează prima imagine despre lume și societate, își formează religiozitatea sau concepția lui despre lume, cultivă respectul sau disprețul față de aproapele și dezvoltă spiritul întrajutorării sau individualismul. În societate, familia care trăiește creștinește se dovedește a fi un adevărat laborator al virtuților și în special al iubirii. De aceea marea importanță a familiei pentru creșterea și educarea copiilor înseamnă în fapt că însăși starea ei – bună sau rea – determină decisiv viața lor personală și socială. Căci dacă în sânul familiei se dezvoltă de fiecare dată noua generație și dacă formarea bazelor vieții sociale a oamenilor noii generații se realizează în cea mai mare parte în cadrul familiei lor, este firesc ca starea noii generații să exprime fundamental starea familiilor contemporane.

2. Taina Nunții – rolul ei pentru Biserică, societate și viață

Prin venirea Sa în lume, Iisus Hristos întărește din nou legătura căsătoriei dintre bărbat și femeie și o înalță din ordinea naturii în ordinea harului, învăluind-o prin participarea la nunta din Cana Galileii, în ambianța harică ce iradia din Persoana Sa dumnezeiască. Săvârșind acolo cea dintâi minune, prin puterea Sa mai presus de fire, și dând perechii ce se căsătorește să bea din vinul iubirii entuziaste turnate de El prin harul Său, El vrea să arate că înălțarea vieții omenești în ordinea harului începe odată cu întărirea și înălțarea Căsătoriei.

Căsătoria este o instituție întemeiată de Dumnezeu încă de la început, de la crearea omului ca bărbat și femeie (cf. Fac. 1, 27), pe care i-a așezat apoi în Rai. Nașterea Evei din (coasta lui) Adam apare ca marele mit al deofințimii principiilor complementare ale

¹¹ Georgios Mantzaridis, *Morala creștină*, p. 302-303.

ființei umane, bărbat-femeie, arhetipul de la început al ființei umane, în întregul ei. Crearea însăși a omului marchează o nouă fază în viața lumii, în care lucrarea lui Dumnezeu aduce în evidență o ființă rațională, imprimând în ea caractere specifice naturii divine.

În forma cea mai veche a referatului biblic despre creație se spune în mod expres: „Și a zis Domnul Dumnezeu: Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el” (Fac. 2, 18). Crearea omului e o lucrare care nu ajunge la împlinire, până la apariția femeii. Atunci „Dumnezeu a creat coexistența”, ne spune Sfântul Chiril al Alexandriei. Eva nu este făcută în vederea înfrumusețării Edenului, ci pentru a împlini ceea ce lipsea din Paradis, pentru că o făptură omenească, luată izolat și considerată în sine, încă nu este omul adevărat. Pe de altă parte, femeia este ființa necesară pentru ca singurătatea lui Adam să nu fie o paralizare a lumii spirituale. „Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și, dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul ei cu carne. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o lui Adam” (cf. Fac. 2, 21-22). „Coasta” semnifică ceva mai mult decât existența morală, e reală împlinire spirituală. Scoaterea Evei din Adam înseamnă că Eva a fost cuprinsă virtual în Adam și înainte de aducerea ei distinctă la existență. Nu mai lipsește nimic ca universul existenței omenești să oglindească cerul, iar viața celor dintâi „soți” să ilustreze împărtășirea unei fericiri al cărei substrat e de origine dumnezeiască.

Creat după chipul lui Dumnezeu, omul este dualizat, de la început în „eu” și „tu” și predestinat a trăi în vederea iubirii veșnice exprimate comunional. De aceea, el nu a fost făcut ca ființă solitară, ci ca ființă în doi. Așadar, zidind natura umană astfel (*duală*), Dumnezeu devine „autorul Căsătoriei”. Astfel, în fața minții noastre, Căsătoria se prezintă ca un mister de nepătruns lăsat nouă moștenire de însuși Dumnezeu, iar începând de la Cartea Facerii, și până la Apocalipsă, Sfânta Scriptură nu încetează de a ne vorbi despre Taina Căsătoriei și despre „misterul” ei, despre originea și instituirea ei divină, ca și despre semnificația sau scopurile ce i-au fost date de însuși Dumnezeu.

Căsătoria este cel mai vechi așezământ dumnezeiesc, este „o Taină” străveche, prin care se întemeiază adunarea ambelor sexe, partea bărbătească și femeiască, unitatea și trăinicia familiei, celula societății omenești și „temelia existenței popoarelor”¹². Întemeierea ei ca Taină va mărturisi în lume ultimul act în timp

al iubirii divine creatoare. Între bărbat și femeie trebuie să stăpânească „legea iubirii”, căci pentru a fi o unire desăvârșită, Căsătoria comportă o iubire desăvârșită. De aceea ea trebuie să fie indisolubilă. Astfel, Căsătoria avea de la început atributele unității și indisolubilității, iar iubirea dintre soți poartă în sine dorul după veșnicie și exprimă sensul divin al vieții celei adevărate și eterne.

În Paradis, Dumnezeu a sădit în firea umană germenii Căsătoriei. Participarea soților la viața divină pe care o presupune Căsătoria în Eden nu este o realitate încremenită într-o formă prestabilită, ci este o chemare de creștere neconținută în sfințenie. Harul paradiziac este un dar, după cum este și o menire. Tradiția Bisericii Ortodoxe afirmă în mod constant, în diverse surse teologice, liturgice și canonice, sfințenia Căsătoriei întemeiată în Eden. „Vorbind de doi, Dumnezeu vorbește de unul singur”, notează Sfântul Ioan Gură de Aur. Dar această unitate umană diferențiată și complementară este o unitate conjugală. Perechea umană din Rai era o pereche conjugală. „Aceasta era căsătoria paradiziacă, avându-și baza în natura umană duală”¹³. Ea avea și un har, căci potrivit teologiei ortodoxe, omul nu a fost creat ca ființă autonomă, ființă suficientă sieși. Natura intimă a omului nu-și aparține ei însăși, decât în măsura în care există „în Dumnezeu” sau în „har”. Harul paradiziac a fost conferit de Dumnezeu Căsătoriei ca să-i asigure o dezvoltare „naturală” (nașterea de prunci). În această perspectivă ortodoxă, iubirea este sfințenie, iar sfințenia iubire. Iubirea și harul exprimă viața dinamică a Căsătoriei, prin care se realizează o unitate interpersonală de împlinire spirituală și regăsire în absolut.

O dată cu păcatul strămoșesc, însă, primii oameni au pierdut harul lui Dumnezeu și, prin aceasta, legătura lor cu Dumnezeu. Păcatul strămoșesc a adus cu sine și slăbirea chipului lui Dumnezeu în om. Protopărinții au pierdut totodată sfințenia, curățenia și putința de a „nu muri”. Prin pierderea harului, protopărinții au pierdut și roadele acestuia, ca urmare a neascultării poruncii lui Dumnezeu, fiind scoși din Rai (cf. Fac. 3, 22). Dar, deși Căsătoria, ca legătură naturală, a fost slăbită și desfigurată în multe forme după cădere, prin epaismul descătușat și dezvoltat de cădere, cum și pierderea harului legat de starea primordială, totuși ea n-a fost desființată în esență. Căci nici natura umană n-a fost distrusă. Citind și interpretând primele capitole din Cartea Facerii, în

¹² Cf. Protos. Nicodim Mandiță, *Calea sufletelor în veșnicie – Vămile văzduhului*, vol. II, Edit. Bunavestire, 1994, p. 128.

¹³ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, p. 121.

lumina numeroaselor texte ale Noului Testament, care amintesc despre Adam și Eva, (Efes. cap. 5; Rom. 5, 14), ne dăm seama că referatul biblic al creației nu e destinat să ne descopere evenimentul care stă la începutul existenței umane, ci el are menirea de a constitui o profeție ce se face cunoscută prin mijlocirea zidirii primei perechi de oameni. Împlinirea acestei profeții este consemnată de Sfântul Apostol Pavel prin cuvintele: „*Taina aceasta este mare, iar eu zic: În Hristos și în Biserică*” (Efes. 5, 32). Biserica este a doua creație a lumii, fiind refacerea în har a rânduiei dintru început, prin Jertfa de pe Cruce și prin Învierea Mântuitorului. Există o certă și reală imanență a misterului celei de a doua creații în celebrarea Nunții creștine, pentru că există o tainică corespondență între zidirea firii umane și nașterea Ecclesiei din „coasta” lui Hristos.

La nunta din Cana Galileii, Iisus și-a început lucrarea misionară și iconomică prin realizarea de minuni, dezvăluindu-și astfel treptat puterea și slava Sa dumnezeiască. Majoritatea teologilor văd în acest episod adevărata consfințire dumnezeiască a Tainei Nunții ca realitate tainică și indisolubil legată de iconomia mântuirii. Paul Evdokimov face un subtil comentariu în duh patristic asupra acestui episod și spune: „După cea de-a patra Evanghelie (2, 1-11), prima minune a lui Hristos este săvârșită la nunta din Cana. Prin însăși materia ei - apa și vinul - minunea este preludiul Patimilor lui Hristos și vestește deja nașterea Bisericii pe Cruce, căci „din coasta străpunsă a izvorât sânge și apă”. Simbolismul face o legătură și înrudește Nunta, locul minunii, cu esența euharistică a Bisericii. Maica Domnului, ca un înger păzitor, se apleacă asupra lumii în suferință și spune: „Nu mai au vin”. Însă mijlocirea Sfintei Fecioare grăbește vremea venirii (începutul activității mesianice): „Faceți orice vă va spune!”. În Cana Galileii, deci, Hristos „Și-a arătat slava Sa” în incinta unei „eclesii domestice”.

Această nuntă, în fapt, este nunta mirilor cu Hristos. Hristos prezidează nunta din Cana Galileii și, după Sfinții Părinți, El prezidează toate nunțile creștine. El este singurul și unicul Mire, al cărui prieten se bucură cu bucurie de glasul Lui. Acest nivel al cununiei mistice a sufletului cu Hristos, pe care Căsătoria o închipuie în mod direct, este cel al oricărui suflet și al Bisericii, ca Mireasă prea înfrumusețată a lui Hristos. La nunta din Cana Galileii, în casa „primului cuplu creștin”, Cuvântul și Duhul sunt Cei care prezidează sărbătoarea mirilor și de aceea se bea vinul cel nou, vin miraculos, dătător al unei bucurii care nu mai este de pe acest pământ. Este

acea „*beție trează*” de care vorbește Sfântul Grigore de Nyssa și de care erau „acuzati” Sfinții Apostoli în ziua Cincizecimii. Iată cum Cincizecimea conjugală face „toate lucrurile noi”. Bucuria Tainei se ridică așadar la nivelul bucuriei dumnezeiești¹⁴.

Așadar, fiecare nuntă o închipuie tainic pe cea din Cana Galileii și stă sub bucuria binecuvântării dumnezeiești a lui Hristos și a Bisericii, chiar și atunci când cei ce iau parte la ea nu conștientizează deplin această esențialitate fondatoare, lăsându-se conduși de emoția și veselia lumească a momentului. Pentru Iisus însă, Căsătoria are un tâlc și mai adânc: este obârșia unei veșnicii: „ce-a legat Dumnezeu, nu poate dezlega omul”. Când inimile s-au înțeles și trupurile s-au apropiat nu există sabie, nici lege care să le poată despărți. În această viață schimbăcioasă, pieritoare, nu-i decât un singur lucru care va să dăinuiască până la moarte și încă după moarte: *Căsătoria*, ea este singura verigă ce ne leagă de veșnicie dintr-o salbă hărăzită pieirii. Căci iubirea revărsată peste miri din harul Căsătoriei este singura virtute „mai tare decât moartea”!

Revenim și spunem că, săvârșind la nunta din Cana Galileii cea dintâi minune (In. 2, 1-11), Mântuitorul a ținut să ne arate că restaurarea firii omenești în ordinea harului nu poate să înceapă decât de la izvoarele iubirii. A trăi în iubire, imitând pe Dumnezeu, înseamnă a avea Raiul pe pământ. Prefacerea apei în vin la această cununie este o imagine euharistică descoperindu-ne adevărata ei semnificație: transformarea însăși a iubirii dintre cei doi soți în realitatea nouă, înviată și transfigurată a Împărăției lui Dumnezeu.

Nunta este o Taină, iar Taina este expresia sfințeniei supreme. Vorbind despre Căsătorie ca despre un „sacramentum nuptiarum”, Fericitul Augustin afirma că în ea sfințenia Tainei are o putere mai mare decât „vitalitatea mamei”. Sfințenia face ca Nunta să nu fie numai o reflectare sau o imagine a misterului unirii Domnului cu Biserica (cf. Efes. 5, 32), ci însăși imanența acestui mister în iubirea conjugală. „*Locul căsătoriei creștine în unirea lui Hristos și a Bisericii se arată într-un mod foarte izbitor ca o emanație a acestei iubiri*”. Viața în comun a celor doi soți devine viața creștină îndumnezeită, iar „*Sacramentul căsătoriei le conferă mirilor dreptul la toate darurile actuale care le sunt necesare pentru serioasele obligații ce le revin în această viață*”¹⁵.

„Căsătoria este sfântă” fiindcă ea ia parte la

¹⁴ Cf. Răzvan Codrescu, *Teologia sexelor și taina nunții*, Edit. Christiana, București, 2002, p. 157-158.

¹⁵ Cf. Fericitul Augustin, *apud* pr. prof. dr. Ilie Moldovan, *op. cit.*, p. 95-96.

Împărăția lui Dumnezeu și constituie deja, profetic, o „*micro-basilaed*” (mică Împărăție). Căsătoria este una din căile ce duc la Împărăția lui Dumnezeu. Căsătoria, și implicit familia, este „icoana” Împărăției, sau chiar mai mult decât atât: în istorie, ea este „semnul” sau „începutul semnelor” Împărăției lui Dumnezeu. Așa ne-a prezentat-o Apostolul iubirii, când a vorbit de nunta din Cana Galileii, unde „*Iisus și-a arătat slava Sa*” (In. 2, 11). În acest sens, Căsătoria devine „modul” de slăvire a lui Dumnezeu în mijlocul lumii, semn cu profunde și evidente dimensiuni eshatologice și soteriologice. Creștinii sunt chemați să-L slăvească pe Dumnezeu nu doar în duhul lor, ci și în trupul lor, care e „*templu al Duhului Sfânt*” (I Cor. 6, 19). Ei bine, prin această „*preoție conjugală*”, ei, sfințind propriile trupuri, dau „slavă lui Dumnezeu”.

Trimițând din cer binecuvântarea Sa, Dumnezeu îi întărește pe miri să meargă pe calea împlinirii unei uniuni desăvârșite și astfel să realizeze o „deplină înțelegere sufletească și trupească”. Prin celebrarea Căsătoriei, soții nu se retrag într-un „egoism în noi”, ci se deschid spre lume. Credința creștină nu este adevărată doar în ceea ce-L privește pe Dumnezeu și Împărăția Sa, ci, în egală măsură, este adevărată și în ceea ce privește tot omul. Adevăratul creștinism n-a refuzat niciodată lumea și bucuriile omenești, iar uniunea nupțială e un răspuns pozitiv la nevoile istorice și pământești ale existenței și al societății oamenilor către realitatea divină.

Prin împărtășirea din același potir euharistic, între cei doi tineri se întrupează, ca într-un „pântece matern”, iubirea conjugală, prin care ei dobândesc darul unei noi existențe, un „trup nou”. Ca într-o „cincizecime conjugală”, ei primesc harul Duhului Sfânt, pe care-l împărtășesc tuturor celor din jur¹⁶, căci în aceasta constă Taina: intră doi în Biserică și iese „*una*”. Iubirea inițiază deci unirea dintre cei doi soți în Taina Căsătoriei, iar ei devin și trăiesc împreună o singură existență.

Așadar, Căsătoria creștină este, pentru cele două persoane implicate în iubire, o unitate indivizibilă duhovnicească și trupească; ea reflectă, de fapt, unirea dintre Hristos și Biserica Sa. Este vorba aici despre acea legătură trupească între soț și soția sa, pe lângă

cea de unitate spirituală, în duh, care nu este numai o legătură legitimă, ci și voită de Dumnezeu, prin ea realizându-se o comuniune totală de iubire, care face posibilă atât nașterea de prunci, cât și întrajutorarea soților. Într-un astfel de context, procreția concură, în termeni relevanți, nu doar la desăvârșirea duhovnicească, ci și – sau mai ales – la mântuirea celor doi soți, cum se exprimă Sfântul Apostol Pavel, zicând că, prin nașterea de fii, „*în credință, în adevăr și în dragoste*”, sunt răsturnate efectele nefavorabile ale călcării de poruncă și ale neascultării (cf. I Tim. 2, 14-15). În concluzie, vom spune că, înțelegă într-o astfel de perspectivă, soteriologică și eshatologică, a procreției, Căsătoria depășește cu mult ideea comună de „familie creștină”, așa cum este înțeleasă azi de cei mai mulți teologi; ea asumă dimensiuni nu doar cosmice și universale, ci și unele dimensiuni duhovnicești și veșnice, care ne privesc aici direct. „*Câtă vreme vom considera Nunta ca fiind ceva ce privește doar pe cei ce se căsătoresc, ceva ce li se întâmplă numai lor, iar nu și întregii Biserici și lumii, nu vom înțelege niciodată sensul într-adevăr profund sacramental al Căsătoriei, marele mister la care se referă Sfântul Apostol Pavel, când afirmă „Iar eu zic în Hristos și în Biserică”. Trebuie să înțelegem că tema, conținutul și obiectul real al Tainei Căsătoriei e mai amplu decât familia. Este taina iubirii divine, care îmbrățișează totul, taina ființei însăși, și datorită acestei rațiuni, ea interesează întreaga Biserică și, prin Biserică, lumea întreagă*”¹⁷.

Iată de ce unitatea supranaturală a soților, ca membre și organe ale Trupului lui Hristos, constituie marea Taină a Căsătoriei creștine. Ea reflectă misterul încă și mai mare al unirii lui Hristos cu Biserica Sa, și prin/pentru aceasta ea este cu adevărat „o Taină”. E o Taină întrucât Căsătoria nu semnifică numai o realitate transcendentă, ci în ea există o certă și reală imanență a misterului unirii lui Hristos cu Biserica și cu lumea în celebrarea Nunții creștine. Această unire, Nunta o face vizibilă în unirea bărbatului cu femeia prin harul ecclezial împărtășit. În acest sens, Căsătoria creștină depășește căsătoria din paradis prin demnitatea superioară a membrilor care o încheie (*preoții Bisericii*), prin scopul său mai înalt și prin raportul său mai intim cu unirea lui Hristos și a Bisericii, care o reproduce într-un mod viu.

¹⁶ Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, în trad. rom. de pr. prof. dr. Vasile Răduță, Edit. Christiana, București, 1994, p. 154-155.

¹⁷ Cf. Părintele Juvenalie, *Teroriștii uterului*, Edit. Anastasia, București, 2002, p. 164.

BIBLIOGRAFIE

1. BOCA, Pr. Arsenie, *Tinerii, familia și copiii născuți în lanțuri*, Edit. Pelerinul, Iași, 2003.
1. CLEMENT, Olivier, *Trupul morții și al slavei*, Edit. Christiana, București, 1996.
2. CODRESCU, Răzvan, *Teologia sexelor și taina nunții*, Edit. Christiana, București, 2002.
3. EVDOKIMOV, Paul, *Taina iubirii. Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, în trad. rom. de Pr. prof. dr. Vasile Răducă, Edit. Christiana, București, 1994.
4. EVDOKIMOV, Paul, *Femeia și mântuirea lumii*, Edit. Christiana, București, 1995.
5. FELEA, Pr. Dr. Ilarion, *Sfintele Taine*, Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu, 1947.
6. HABRA, Georges, *Iubire și senzualitate*, în trad. rom. de Dora Mezdrea, Edit. Anastasia, București, 1994.
7. KOVALEVSKY, Jean, *Taina originilor*, Edit. Anastasia, București, 1996.
8. MAZILESCU, Grigore, *Învățătura despre familie în epistolele pauline*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 3-4/1974.
9. MIHOC, Pr. dr. C-tin, *Taina Căsătoriei și Familia Creștină în învățăturile Marilor Părinți ai Bisericii din sec. IV*, Edit. Teofania, Sibiu.
10. MLADIN, Arhim. Prof. dr. Nicolae, *Valoarea morală a Sfințelor Taine*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 1-2, 1965.
11. MLADIN, Arhim. Prof. dr. Nicolae, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969.
12. MOLDOVAN, Pr. prof. Ilie, *Iubirea taina căsătoriei*, vol. I, Edit. Tipografia Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia.
13. MOLDOVAN, Pr. prof. Ilie, *Adevărul și frumusețea căsătoriei. Teologia iubirii*, vol. II, Edit. Tipografia Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia.
14. ROSE, Serafim, *Cartea Facerii. Cartea Lumii și Omul începuturilor*, Edit. Sofia, București, 2001.
15. SUCIU, P.S. Ioan, *Mama*, Edit. Viața creștină, Cluj-Napoca, 2002.

„ÎN OCCIDENT, ROMÂNII CAUTĂ INTEGRAREA PRIN BISERICĂ, FAMILIE ȘI CULTURĂ”

Interviu cu Înaltpreasfințitul Părinte IOSIF POP, Arhiepiscopul Ortodox Român al Europei Occidentale și Mitropolitul Ortodox Român al Europei Occidentale și Meridionale, cu sediul la Paris – Franța

realizat de **Stelian GOMBOȘ**

Provocările pe care societatea occidentală le ridică înaintea comunităților de străini stabilite aici nu sunt mici și nici puține. Românii din Hexagon caută prin Biserică, familie și cultură să se integreze complet în societatea franceză și să ofere un model de viață evanghelic. Cum poate Ortodoxia să rămână fidelă provocării de a fi un actor principal în misiunea de evanghelizare a lumii? Putem vorbi de o prezență ortodoxă în țări care aparent nu au nicio legătură cu Ortodoxia? Ce poate oferi un ortodox lumii în care trăiește? Care sunt nevoile Bisericii Ortodoxe românești din Franța astăzi și cât de important este dialogul cu lumea în care ei trăiesc, care sunt preocupările teologiei occidentale – la toate aceste întrebări ne răspunde în interviul de mai jos Înaltpreasfințitul Iosif Pop, Arhiepiscopul Ortodox Român al Europei Occidentale, Mitropolitul Europei Occidentale și Meridionale.

Înainte de a trece la dialogul propriu-zis, vom remarca și afirma că prezența autentic ortodoxă în țările Europei Occidentale este o provocare atât pentru spațiul mai mult sau mai puțin creștin al acestor țări, cât și pentru credincioșii ortodocși înșiși. De multe ori se ridică problema rolului Ortodoxiei în acest spațiu. Ce vrem și ce putem să oferim unei lumi care nu așteaptă numai decît ajutorul nostru? Este providențială această prezență sau este doar o reacție eclesiolgică pe termen scurt sau mediu la exodul masiv al populațiilor din țările estice ale Europei? Un fapt incontestabil este că nu putem nega eferescența activităților misionare ale parohiilor constituite în urma acestui exod. Fie ele sub jurisdicție română, greacă, rusă, sârbă sau aparținînd jurisdicțiilor altor patriarhate, parohiile din diaspora reprezintă nucleu de identitate ortodoxă și adesea națională.

În lumina celor afirmate până aici, iată că site-ul Mitropoliei Ortodoxe a Europei Meridionale și Occidentale, aflată sub jurisdicția Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, ne oferă câteva informații legate de ideea promovării, prin intermediul comunității constituite liturgic, a unui eveniment cultural de anvergură, un festival dedicat promovării artei: „Biserica noastră dedică anul 2011 *Tainelor Botezului și Cununii*. De aceea festivalul se sprijină pe această

tematică – pentru a-și deschide porțile artiștilor și iubitorilor de frumos. Nu ne concentrăm doar asupra manifestărilor culturale legate de tradiția poporului român, ci avem ca invitați și artiști contemporani, români, francezi și de alte neamuri. Programul festivalului cuprinde colocvii, conferințe, lansare de carte, concerte de muzică clasică, religioasă și tradițională românească, piese de teatru, expoziții de sculptură și pictură, proiecție de film documentar de arhivă și de film artistic, expoziție etnografică și antropologică. Festivalul își va închide porțile la sediul mitropolitan de la Limours, printr-un târg de artă tradițională și de artă religioasă, obiecte și veșminte liturgice, în cadrul unei sărbători câmpenești”.

Revenind la întrebările din prima parte a acestei introduceri și luând în considerare prezența Bisericii în spațiul cultural, ne punem o altă întrebare: are oare dreptul Biserica să rămână străină de mediul pe care dorește, în fond, să-l lumineze cu perspectiva teologică? Poate să pară ciudat faptul că o mitropolie organizează un eveniment cultural care nu se restrînge în mod absolut la arta creștină și cu atît mai mult la arta românească. În același timp, participînd la unele dintre pregătirile pentru aceste manifestări, am avut șansa să intru în contact cu oameni care întâlneau pentru prima dată ortodoxia, tocmai în acest context

cultural. Bineînțeles, primul contact cu ortodoxia nu va însemna și o asumare a credinței, însă atmosfera generală, în special întreținută de oameni de cultură francezi implicați în acest proiect lăsa să se întrevadă un interes deosebit pentru specificul ortodox. Faptul că Biserica nu își ghetoizează activitățile, prin replieri naționaliste sau chiar segregacioniste avantajează demersul misionar.

Parohiile din diaspora sunt constituite și pentru a promova viața duhovnicească a celor care au ales să părăsească țările de origine. Dacă însă se rămâne doar la acest rol, riscurile sunt foarte mari. Nevoia de prezență creștină este extrem de acută în multe părți și pe multe paliere valorice și sociale din Occident. Nu este nicidecum vorba de a face concurență Bisericilor istorice din aceste spații, care încearcă din răputeri să dea o mărturie creștină. Biserica Ortodoxă poate însă avea șansa unei mărturii care este natural impregnată de filonul tradițional răsăritean. Ortodoxia este prezentă în Occident pentru că tocmai acolo e nevoie acută de această adăpare la filonul intact al mărturiei patristice. Cuvântul Mântuitorului nostru Iisus Hristos din ultimul capitol al Evangheliei scrise de Sfântul Apostol Matei este deosebit de prezent în viața ortodoxiei din diaspora: „Mergând, învățați toate neamurile [...]”. Domnul nostru Iisus Hristos nu ghetoizează misiunea creștină. Nu o reduce la repliere individualistă centrată pe naționalisme extremiste. Românii ortodocși au la rândul lor șansa de a-și exprima spiritualitatea tocmai prin această conjunctură socială deosebit de favorabilă mărturiei ortodoxe. Perspectiva ortodoxă este una extrem de sensibilă la asumarea și înțelegerea rolului pe care mărturia creștină îl are în lume: suntem ortodocși tocmai pentru a vesti lumii minunea nemărginită a ridicării firii omenești din robia păcatului. Spune Sfântul Grigorie Palama: „Învierea Domnului nostru Iisus Hristos este înnoirea naturii umane și învierea și remodelarea și întoarcerea la viața veșnică a primului Adam, care prin păcat s-a aplecat cu dorire spre moarte, și care s-a reîntors prin moarte în pământul din care a fost luat”. Învierea lui Iisus Hristos nu este o acțiune care atinge doar o parte, doar o porțiune, a firii umane. Învierea lui Iisus Hristos are consecințe pozitive asupra întregii firi, independent de naționalitatea sau starea socială a ipostasurilor umane. Orice demers pe care Biserica trebuie să îl facă poate fi făcut doar în această perspectivă. Valorizarea potențialităților de natură socială, națională, culturală își găsește împlinirea doar în perspectiva globală eshatologică: „Duhul Sfânt acum s-a revărsat din abundență de sus, și care după ce

a răsunat din cer cu putere, în așa fel ca să se facă auzit pretutindeni, cheamă pe toți cei de sub soare, iar pe cei ce se apropie cu credință îi inundă de har, făcând ca harul să pătrundă în ființa lor cea mai lăuntrică. Suflul acesta este puternic, ca unul ce învinge toate, și care trece peste zidurile răutății, dărâmand ziduri de cetate și întăriturile vrăjmașului. El umilește pe cei mândri și înalță pe cei smeriți cu inima; unește laolaltă cele despărțite în chip greșit, frânge lanțurile păcatelor și eliberează pe cei ținuți în robie. El a umplut casa unde ucenicii se găseau adunați, făcând din ea o colimvitră duhovnicească”. Harul lui Dumnezeu nu poate fi ghetoizat sau circumscris limitelor sociale. El se face auzit pretutindeni și lucrează în așa fel încât să îi cheme pe toți cei de sub soare. De aceea, cred că inițiative de genul celor întreprinse la Paris nu pot fi considerate decât rourări de har într-o lume care este, chiar dacă nu recunoaște, însetată de comuniunea cu Dumnezeu.

— *Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Iosif, mulțumindu-vă în mod deosebit pentru acest interviu și dialog, acum, după această succintă introducere, v-aș ruga să faceți o scurtă radiografie a comunităților și parohiilor românești din eparhia și mitropolia pe care o păstoriți dumneavoastră.*

— Mai întâi de toate, aș spune că societatea occidentală contemporană este asaltată de tot ceea ce omul modern a inventat, de tot ceea ce știința modernă pune la dispoziția omului, de tehnologia modernă, însemnând gândirea modernă, care se inspiră, sigur, la origine din cele ale Evangheliei. Astăzi însă societatea modernă vrea să trăiască fără Evanghelie și fără Dumnezeu. Mă refer la umanismul societății moderne, adică preocuparea față de om și față de binele omului, la dorința lui de a gusta absolut totul, de a vedea absolut totul și de a duce într-un fel până la capăt foarte multe din lucrurile pe care le gândește. Noi, creștinii, trăim în această societate, ne izbim de oameni care trăiesc în felul acesta. Este o societate care propune omului astăzi nu numai o singură vocație, în ceea ce privește munca lui, alegerea muncii lui. Omul este obligat să aibă formație multiplă, adesea, într-o singură viață, poate să treacă prin multe locuri de muncă, uneori chiar foarte diferite. Trebuie să fie pregătit pentru orice, adică să fie pregătit pentru marginalizare, pentru un progres rapid în cele ale muncii, trebuie să fie pregătit să primească și din partea tehnologiei moderne progresul la fel de rapid, trebuie să treacă dintr-o situație într-alta. În toate acestea, omul occidental are nevoie de Dumnezeu. Cum se situează în raport

cu Dumnezeu? Este o întrebare pe care ne-o punem continuu, însă în același timp trăim și real prezența omului în biserica aceluiași om din societatea în care noi ne ducem zilele. Deci este, iată, pe de o parte, preocuparea pentru cele spirituale sau duhovnicești și, în același timp, preocuparea pentru lumea în care trăiește omul efectiv.

– *Care ar mai fi reperele, valorile la care omul occidental se raportează, în afară de găsirea unui serviciu care să-i asigure existența?*

– Depinde de educația lui, de educația din copilărie, însă, înainte de toate, omul trebuie să supraviețuiască, trebuie să trăiască cumva. De aceea va încerca să muncească orice. Sigur că ne luptăm fiecare dintre noi să avem o poziție serioasă, care să corespundă unei vocații pe care o împlinim, să corespundă unei afinități pe care o avem cu un gen sau altul de muncă. Însă, când toate acestea se înecă în neputința zilelor în care trăim, omul alege ca reper lucrurile esențiale, adică să supraviețuiască, să-și poată hrăni familia, să aibă un loc în societate. Sigur că pe urmă fiecare om se luptă să își găsească și vocația lui, să corespundă ceva vocației lui. Și una din vocațiile omului este chemarea către Dumnezeu, întâlnirea lui cu Dumnezeu la care nu renunță. Putem spune că uneori, în greutăți, și omul occidental se întoarce către Dumnezeu, dar aici depinde foarte mult de educația pe care a primit-o înainte, de relația lui cu părinții, cu bunicii, cu o lume în care și-a clădit prima parte a vieții, copilăria.

– *Cum se integrează în această societate comunitatea românească?*

– Comunitatea românească se integrează de obicei bine, încercând să se adapteze cerințelor țărilor, locurilor în care trăiește. Cam peste tot este același lucru. Uneori, se integrează prin studiu, prin faptul că românii au ales să studieze, altele prin muncă, pentru că sunt obligați să muncească, și muncind trebuie să respecte regulile societății respective, apoi prin intermediul copiilor. Acesta este un alt fel de integrare, pentru că se integrează copilul, iar copilul trage după el pe părinți. Astfel, părintele se integrează de două ori, am putea spune.

Prin intermediul copilului, în primul rând, care îi aduce în casă o altă lume, o lume cu care intră în contact la școală; vorbim de o nouă cultură care este a copilului, nu a părintelui. Părintele însoțește între două

culturi, pe cultura lui se grefează altă cultură; copilul aduce și el în casă o altă cultură pe care o transmite și părinților, iar părinții încearcă să-i transmită o oarecare cultură copilului. Dintr-o dată, este un schimb echivalent cu o îmbogățire. În al doilea rând, omul se integrează prin propria lui muncă pe care o face acolo, însă foarte mulți revin la biserică ca la un refugiu în ceea ce ei au cunoscut, ceea ce au gustat; mulți dintre ei se regăsesc în biserică. Așadar, putem vorbi despre o a treia integrare, o integrare în propria cultură, dar în societatea nouă în care vine. Mă refer la cultură ca cult, ca reducere a ei la esențial, care ar fi cultul, credința și manifestarea credinței lor.

– *Care sunt nevoile Bisericii Ortodoxe Române din Occident și ale celei pe care o păstoriți?*

– Nevoile sunt multe. În primul rând, este nevoie de slujitori. Preoții, care sunt obligați să trăiască într-o altă societate, altă cultură decât cea pe care au învățat-o, trebuie să fie bine pregătiți. Și poate că bine pregătit este mult spus, pentru că n-avem unde să-i pregătim, dar să aibă deschiderea necesară pentru a putea primi și a putea bine analiza și răspunde societății în care ei își vor desfășura viața pastorală, să nu-i spun activitate, ci mai degrabă realitatea vieții lor pastorale, a vieții în biserică. Să-i cunoască foarte bine pe tineri și pe copii, pentru a vedea cum li se adresează, să învețe limba poporului în mijlocul căruia trăiesc. Aș numi-o primă necesitate a noastră acolo.

În al doilea rând, avem nevoie de lăcașuri de cult pe care, în general, le împrumutăm de la creștinii localnici, fie catolici, fie protestanți, fie pur și simplu găsim loc care devine provizoriu o capelă sau o biserică pentru noi.

O a treia necesitate și obligație, în același timp, este educația copiilor care se nasc acolo și care au nevoie de multă atenție pentru a li se transmite credința și din partea părinților, mai ales din partea părinților, într-o primă fază, dar și din partea Bisericii, într-o a doua fază. De aceea, noi încercăm să punem în valoare și să cerem preoților și comunităților să se ocupe în mod special de copii, să se ocupe în mod special de cei care vin să-și boteze copiii, pentru a-i familiariza și a-i deschide spre o cateheză baptismală și o cateheză nupțială, pentru nuntă, familie, cununie, tocmai pentru a-i pregăti pentru societatea în care ei vor trăi. Nu dorim și nu cerem ca preoții și comunitățile să se îngrijească de aceste aspecte doar pentru a le da ceva de lucru, ci pentru a pregăti creștinul ortodox pentru societatea în care trăiește, în care, mai devreme sau

mai târziu, trebuie să dea socoteală de credința lui, să spună de ce este ortodox.

O a patra cerință, aș spune, este dialogul cu lumea în care trăim, adică noi, ca Biserica, ca o comunitate, ca teologie, gândire și reflecție creștin-ortodoxă să fim în stare să dialogăm cu lumea în care trăim, pe diferite teme, fie că sunt de sociologie, fie de bioetică, de știință, de altele, să putem fi în stare să dialogăm și să dăm răspunsuri inspirate din tradiția și credința noastră ortodoxă, sigur evanghelică, la limită, pentru că noi nu propovăduim altceva decât Sfânta Evanghelie.

– *Câți membri numără comunitatea românească din Franța? Câți preoți slujesc aici?*

– În Franța avem cam 50 de preoți, iar numărul credincioșilor oscilează. Noi vorbim de cifre între 200 și 300.000 numai în Franța. În Paris este cea mai numeroasă comunitate de români, peste 50.000, și aceasta de foarte multă vreme, și 25 de preoți și diaconi. Numărul comunităților continuă să crească de la an la an, pentru că Franța a dat românilor în ultimii ani mai mult de lucru decât alte țări.

– *Înaltpreasfinția Voastră, iată, aveți deja 13 ani de arhiepiscopire în Occident. Copiii botezați de Înaltpreasfinția Voastră sunt deja mari. În ce măsură îi regăsiți în biserică?*

– Îi regăsesc în biserică pe copiii botezați de mine personal, cel puțin. Această întrebare o adresez și eu preoților. „Părinte, îi regăsești pe copiii pe care i-ai botezat în biserică? Dacă nu, unde sunt?” Preotul nu poate fi indiferent la locul în care se regăsește copilul pe care el l-a botezat, căci, altfel, botezul ce este? Este, să nu spun cuvinte tari, doar un gest tradițional pe care îl face creștinul ortodox în virtutea tradiției pe care o moștenește de la părinți, cu acel „Așa-i bine”. Încercăm să conștientizăm oamenii. În acești ultimi 12 ani, pot spune că avem câteva zeci de mii bune de copii pe care i-am botezat prin preoții noștri în toată mitropolia și împreună cu episcopii Sinodului mitropolitan avem o preocupare continuă față de ceea ce se întâmplă cu acești copii botezați, unde sunt, ce fac, unde trăiesc și încercăm să repercutăm aceste întrebări fără încetare și asupra preoților, familiilor, părinților, comunităților. Însă nu este ușor. Lumea, societatea, școala îi fură pe acești copii, îi deturneză. Sigur că, dacă este botezat, dacă părintele pune sămânța cea

bună în copilul lui, copilul merge în lume, primește și alte semințe (informațiilor să le spunem semințe) și se dă o luptă în el, la care părintele nu asistă, ci participă viu la această luptă, prin faptul că îl ajută pe copil să înțeleagă ceea ce este. Asta se numește educație.

– *Care sunt preocupările teologiei contemporane occidentale astăzi?*

– În primul rând, preocuparea cea mai de seamă la care trebuie să fim și noi foarte atenți este teologia ca viață, este spiritualitatea. Omul occidental caută spiritualitatea autentică, caută să vadă, să pipăie pe cei care trăiesc o spiritualitate autentică. Aș spune că este primul și cel mai important aspect din căutările Occidentului, din societățile occidentale, sau ale creștinului occidental, și ale omului, în general. De aceea, este o mare deschidere dinspre spiritualitatea pe care noi trebuie s-o propunem și o și spun călugărilor noștri. Liturghia o poate trăi creștinul occidental în orice biserică, dar un anume tip de rugăciune nu-l poate găsi decât în mănăstire. De aceea, călugărul are misiunea lui specifică, și anume să-l învețe pe omul din vârtoarea societății în care trăim să se oprească, să iasă, să se rupă de grijile cotidianului și să învețe să se roage.

În al doilea rând, este o mare preocupare pentru răspunsuri. De exemplu, în domeniul bioeticii. Omul vrea să știe dacă face bine în ceea ce privește astăzi eutanasia, apoi cum putem avea copii, când nu putem avea copii, cum ne raportăm la ceea ce medicina modernă ne propune astăzi spre vindecare. De exemplu, transplantul de organe, în care teologia ortodoxă trebuie să răspundă și răspunde, dar nu răspunzi punând înainte propriile tale reflecții sau gânduri, ci ce vrea efectiv Dumnezeu de la noi, cum vrea Dumnezeu să trăim diverse lucruri.

De asemenea, este o preocupare în ceea ce privește adevărul de credință, teologia, ca adevăr de credință, gândirea teologică pură care intră în dialog cu gândirile teologice catolică sau protestantă sau, pur și simplu, gândirea teologică scoasă din contextul Bisericii, a omului de rând care își pune întrebări generale despre Dumnezeu.

– *Cum se îmbină toate acestea cu problemele pe care le întâmpină societatea occidentală?*

– Omul nu poate să fie numai teoretic, el nu poate numai să stea să gândească, să spună și să se

întoarce acasă. Omul creștin, având dreapta credință, credința ortodoxă, trebuie să acționeze, cum spune Mântuitorul nostru Iisus Hristos, pentru judecata din urmă. Viața creștină înseamnă acțiune, înseamnă ieșirea din egoism, înseamnă a-l vedea pe celălalt, a-l ajuta, a-l asista, că poate îți vine și ție rândul. Și ceea ce dorești să-ți faci aproapele tău, asemenea fă-i și tu. Este regula de aur.

– Există similitudini între situația comunităților ortodoxe, situația parohiilor din țările vecine Franței – Spania, Italia sau Portugalia –, sau pastorația trebuie abordată diferit, de la țară la țară?

– Problemele diferite încep de la numărul credincioșilor. Și anume, Italia, Spania, Portugalia au un număr foarte mare de credincioși români, adică peste un milion fiecare. În acest context, putem vorbi de probleme diferite: numărul mare de oameni care caută să vină la biserică. Consistența comunităților românești din Italia și Spania, să zicem, este alta decât cea a Franței, unde sunt mult mai puțini credincioși în biserici, în comunități. În rest, am spune că problemele sunt aceleași. Sigur, în Franța trebuie să avem mult mai multă deschidere spre partea franceză, că vin mai mulți francezi în bisericile noastre decât italieni sau spanioli, în partea cealaltă, fiind o emigrație mult mai tânără, atenția este mult mai mare înspre românii înșiși.

În rest, relațiile cu celelalte Biserici sunt aceleași, mai ales că Franța are un număr mult mai mare de protestanți decât au Italia sau Spania, care sunt țări compact catolice. Este foarte mic procentajul necatolicilor în aceste țări, pe când în Franța, numărul celor nebotezați este foarte mare, al musulmanilor este mare. La fel, și celelalte țări, Belgia, Olanda, Anglia sau Irlanda. Elveția este un caz aparte, pentru că protestantismul este mult mai profund înrădăcinat în viață, în mentalitate, catolicii fiind mai puțin numeroși. Așadar, diferențele, am putea spune noi, sunt de deschidere. Pe de o parte, Italia și Spania cer comunităților românești ortodoxe și eparhiilor române să aibă o deschidere mult mai mare înspre partea catolică cu care dialoghează, în special, pe când în arhiepiscopia noastră evantaiul este mult mai larg, pentru că ne întâlnim cu protestanți, musulmani, anglicani, și foarte mulți catolici, bineînțeles.

Majoritatea sunt catolici, dar deschiderea noastră trebuie să fie mult mai mare, iar dialogul mult mai dispersat și particularizat pentru fiecare confesiune cu care venim și noi în contact.

– Care sunt relațiile Bisericii românești din Paris, în special, și în general din Franța cu celelalte Biserici Ortodoxe?

– Este o relație normală, de comuniune, în primul rând, pentru că suntem în comuniune cu toată Biserica Ortodoxă, de expresie greacă, rusă, arabă, sârbă, bulgară, franceză. Este o relație de comuniune, în general, și de co-responsabilitate. Adică, pe un teritoriu anume, unde sunt episcopi ortodocși de exemplu, formăm adunări ale episcopilor, un fel de conferințe ale episcopilor ortodocși care încearcă să supervizeze, într-un fel, tot ceea ce poate fi manifestare comună a credinței ortodoxe, a credincioșilor ortodocși în Biserică, și, sigur, să semnaleze și diferențele. Să semnaleze diferențele și să respecte diferențele între fiecare și mai ales să respecte responsabilitatea fiecărui episcop pentru eparhia sa. Această formă de organizare nu este o formă să-i spunem canonic-sinodală sau sinodalo-canonică, ci este o formă de a fi împreună, de a pune în comun problemele creștinilor noștri ortodocși, ale Bisericii noastre, însă după aceea fiecare se întoarce în propria sa eparhie, cu propriile sale responsabilități, încercând în același timp să pună în valoare unitatea Bisericii în acest teritoriu, unitatea și diversitatea Bisericii ortodoxe în acest teritoriu. Noi trăim probabil ce nu pot trăi creștinii ortodocși la ei acasă, în țările de origine. Trăim în același timp diversitatea extraordinară a credinței noastre, în manifestarea ei culturală și lingvistică, și, în același timp, trăim unitatea acestei diversități care se manifestă în mărturisirea de credință, în Sfânta Liturghie și în tot ceea ce facem, de fapt, în Biserică.

– Vă mulțumesc foarte mult, pentru acest interviu, Înaltpreasfinția Voastră, dorindu-vă, în continuare, mult spor și multe împliniri dubovnicești!

– Doamne, ajută!

MODELE ALE PROCESULUI DE ÎMBĂTRÂNIRE

Pr. lect. univ. dr. Marius NECHITA

1.

„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”... este, oare, acest lucru posibil, sau este el un ingredient al fericirii umane, așa cum ilustra un basm popular românesc?

Chiar dacă mulți dintre oameni își doresc o tinerețe eternă, această dorință nu este suficientă pentru a împiedica nedorita perioadă a bătrâneții, când inevitabilul și necunoscutul sfârșit al vieții, moartea, devine din ce în ce mai apropiat.

Interesul oamenilor din diverse domenii față de o calitate a vieții mai bună, și, implicit, față de aspectele și consecințele îmbătrânirii este reflectat în mulțimea de definiții, mai mult sau mai puțin contestate, clasificări și numeroase studii care pot fi întâlnite răsfoind miile de pagini din literatura de specialitate.

Această ultimă perioadă din viață poate fi întâlnită sub denumirea de vârstă înaintată, vârsta a treia, perioada de involuție, perioada de bătrânețe sau senescentă.

1. 1. Definiția îmbătrânirii

În încercarea de definire a perioadei de bătrânețe, sunt invocate, de cele mai multe ori, trei criterii:

1. **Vârsta cronologică** (timpul scurs de la nașterea unei persoane până în momentul respectiv). În cultura noastră, sunt considerate persoane vârstnice cele care conform Legii nr. 17 din 6 martie 2000, au îndeplinit vârsta de pensionare.
2. **Vârsta funcțională** (capacitatea individului). Acest concept contribuie la ilustrarea faptului că abilitățile diferă de la un vârstnic la altul și că nu toate persoanele de aceeași vârstă funcționează la același nivel. Fiecare persoană are un ritm propriu de îmbătrânire, astfel încât criteriul vârstei cronologice, deși larg utilizat în studiile sociologice și politicile sociale, nu oferă prea multe indicii despre nivelul îmbătrânirii individuale.
3. **Ciclul vieții**. Conform acestui criteriu, bătrânețea este văzută ca un proces de schimbări progresive în structura biologică, psihologică și socială a unei persoane.

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) consideră că îmbătrânirea este un proces care se desfășoară de-a lungul vieții, începând încă înainte ca noi să ne naștem. Capacitatea funcțională a organismului biologic uman crește în timpul primilor ani de viață, atinge punctul culminant în perioada adultă timpurie și declină natural după aceea. Declinul este mai accentuat în funcție de diverși factori externi care au acționat de-a lungul vieții.¹

Din perspectivă biologică, îmbătrânirea este considerată un fenomen care apare aproape la toate speciile animale, o rezultată a interacțiunii dintre factorii genetici, de mediu și cei ai stilului de viață, care influențează longevitatea. Acest proces cauzează apariția unui metabolism anormal, a unor destrucții la nivelul moleculelor, structurilor, organelor și a sistemelor organismului, precum și a unei patologii

¹ Sorescu, Maria E. (2005). Asistența socială a persoanelor vârstnice. Editura Universității din Craiova, Craiova, p. 6-10.

relaționate vârstei.² Bătrânețea este un proces biologic natural și inevitabil, care începe la naștere.³

Din punct de vedere medical, bătrânețea este o stare distrofică, de involuție, care se poate agrava în condițiile prezenței unor boli cronice, din acest motiv fiind foarte importantă realizarea distincției între aspectele normale și cele patologice ale îmbătrânirii.⁴

Îmbătrânirea, ca fenomen al lumii vii, este un proces de regres, de deteriorare, care afectează atât individul, cât și grupurile, populația.

1. 1. 1. Îmbătrânirea individului

La nivelul individului, în sens larg, îmbătrânirea este considerată un fenomen multidimensional care include schimbările fizice ale organismului uman după viața adultă, schimbările psihologice care apar în mintea și capacitățile mentale și schimbările sociale, în modul în care persoana este văzută, în ceea ce așteaptă și ceea ce se așteaptă de la ea. Ca atare, abordarea acestui fenomen trebuie să fie una pluridisciplinară și interdisciplinară.⁵

1. 1. 2. Îmbătrânirea demografică

O problemă importantă cu care se confruntă societatea modernă de astăzi este reprezentată de „încărunțirea” populației Globului pusă pe seama scăderii natalității și a mortalității ridicate în rândul persoanelor adulte. Îmbătrânirea populației este un fenomen mondial, iar țara noastră se înscrie în acest tablou general, confruntându-se cu schimbări demografice îngrijorătoare, care au implicații pe termen mediu și lung.⁶

Consecințele unui astfel de proces se înregistrează la nivel:

- demografic (îmbătrânirea populației va influența pe termen lung sporul natural al populației Globului, determinând o scădere a nivelului natalității, ca urmare a reducerii efectivelor tinere în totalul populației, și o creștere a nivelului mortalității generale, ca urmare a creșterii efectivelor vârstelor înaintate, care dețin cea mai ridicată rată a deceselor);
- social (acest proces influențează anumite aspecte ale vieții sociale prin consecințele pe care le are procesul îmbătrânirii la nivel individual);
- economic (îmbătrânirea demografică se reflectă în creșterea ratei de dependență economică și a celei de dependență de vârstă).⁷

La fel ca majoritatea țărilor europene, România se confruntă deja cu consecințele economice și sociale complexe ale unei populații aflate într-un proces lent, dar continuu, de îmbătrânire demografică.

1. 2. Clasificări ale perioadei vârstei a treia

În formarea unei imagini holistice complexe despre aspectele ultimei perioade a dezvoltării umane, este bine să se țină cont de clasificările perioadei vieții umane, existente în literatura de specialitate și care constituie, de cele mai multe ori, criteriile cronologice ale selecției participanților în diversele studii privind procesul îmbătrânirii.

² Prerez, F. P., Ilie, J. I., Zhou, X., Douglas F. & Jurivich, D. A. (2007). Pathmolecular effects of homocysteine on aging process: A new theory of aging. *Medical Hypotheses* x, xxx-xxx, art in press, 1-12, p. 1.

³ Neubeck, K. J. & Mary Alice Neubeck (1997). Social problems. A Critical Aproach. *Editura McGraw- Hill Companies, Boston*, p. 370.

⁴ Sorescu, Maria E. (2005). Asistența socială a persoanelor vârstnice. *Editura Universității din Craiova*, Craiova, p. 8.

⁵ Ibidem.

⁶ H. G. Nr. 541 din 9 iunie 2005 pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare a Sistemului de Asistență Socială pentru Persoanele Vârstnice în perioada 2005-2008, publicată în *Monitorul Oficial* Nr. 541 din 27 iunie 2005.

⁷ Sorescu, M. E. (2005). Asistența socială a persoanelor vârstnice. *Editura Universității din Craiova*, Craiova, p. 17.

Cea mai uzuală clasificare a perioadei bătrâneții umane cuprinde:

1. stadiul de trecere spre bătrânețe: de la 65 la 75 de ani;
2. stadiul bătrâneții medii: de la 75 la 85 de ani;
3. stadiul mării bătrâneți: peste 85 de ani.

Organizația Mondială a Sănătății consideră că persoanele bătrâne pot fi clasificate, în funcție de vârstă, în trei categorii:

1. persoane în vârstă: între 60 și 74 de ani;
2. persoane bătrâne: între 75 și 90 de ani;
3. mării bătrâni: peste 90 de ani.

Concepția americană asupra bătrâneții propune următoarea clasificare a persoanelor de vârstă a treia:

1. bătrâni-tineri (old-young): de la 65 la 75 de ani;
2. bătrâni-bătrâni (old-old): peste vârsta de 75 de ani;

Concepțiile medico-sociale franceze consideră că ultima etapă a dezvoltării umane poate fi împărțită în perioada vârstei a treia (după 65 de ani, corespunzând vârstei pensionării) și perioada vârstei a patra (după 80 de ani).

2. Teorii și modele ale procesului de îmbătrânire

Numeroși autori au încercat să răspundă la întrebarea „De ce îmbătrânim?”, elaborând o mulțime de teorii și modele care au adus un aport științific semnificativ în explicarea fenomenului complex de îmbătrânire. Având în vedere că îmbătrânirea aduce schimbări evidente, în primul rând din punct de vedere biologic, cele mai multe dintre teoriile îmbătrânirii sunt de natură biologică.⁸

Dar, cu toate că fiecare dintre teorii a explicat cu succes o parte a acestui fenomen, niciuna dintre ele nu a fost acceptată ca fiind o explicație definitiv valabilă. Totuși, nu se știe încă exact de ce înaintarea în vârstă determină pierderea unor abilități de funcționare ale organismului uman. Se știe doar că îmbătrânirea este un proces complex, influențat de o varietate de factori, printre care se numără ereditatea, nutriția, boala, multiplele influențe ale mediului înconjurător.⁹

Teoriile biologice presupun că îmbătrânirea, inclusiv cea umană, este determinată în mare măsură de un program existent în genele organismului, dovezi pentru existența unui asemenea cod genetic fiind oferite de Hayflick (1965). Acesta a arătat că anumite celule ale organismului, crescute în culturi in vitro, posedă o capacitate de diviziune limitată, iar cu cât eșantioanele celulare provin de la persoane mai înaintate în vârstă, cu atât scade capacitatea de diviziune a celulelor prelevate.¹⁰

În funcție de factorul incriminat în procesul de îmbătrânire, aceste teorii se grupează în mai multe clase. Cele mai populare teorii biologice ale îmbătrânirii vor fi expuse în paginile care urmează.

2.1. Teorii genetice celulare

Acest grup de teorii încearcă să sublinieze faptul că îmbătrânirea rezultă din distrugerea informației genetice implicate în formarea proteinelor celulare, iar mecanismele genetice ar oferi cea mai bună explicație a procesului de îmbătrânire.¹¹

În cadrul acestei abordări, unii autori sugerează că mutațiile distrug acidul dezoxiribonucleic (ADN-ul) mult mai rapid, în comparație cu procesul de refacere a acestuia, iar că acest proces continuă până când celula moare. Destrucțiile ADN-ului vor avea consecințe negative mult mai mari dacă celula a fost una care nu mai posedă capacitatea de diviziune (de exemplu, celula musculară).

⁸ Muntean, A. (2006). Psihologia Dezvoltării Umane. Editura Polirom, Iași, p. 419.

⁹ Papalia, D. E. & Wendkos Olds, S. (1986). Human Development. Editura McGraw-Hill, Inc., p. 476.

¹⁰ Lerner, R. M. & Hultsch, D. F. (1983). Human Development - A Life-Span Perspective, McGraw-Hill, Inc. p. 9.

¹¹ Burzynski, S. R. (2005). Aging: gene silencing or gene activation? *Medical Hypotheses*, 64, 201-208, p. 202.

Alți autori au sugerat că îmbătrânirea ar fi cauzată mai degrabă de erorile care apar în procesul de transmitere a informației, de la ADN, la produsul proteic final, fiind incriminate moleculele de acid ribonucleic (ARN).¹²

Descoperirea genomului uman a dus la noi progrese în ceea ce privește rolul genelor în procesul de îmbătrânire. **Teoria silenționării genelor** presupune că aproximativ 90% dintre genele noastre sunt silențioase, iar sistemul factorilor biochimici (epigenomul) este format din legături moleculare care activează și reduc expresia genelor în decursul vieții noastre. Factorul cheie implicat în procesul de îmbătrânire este reprezentat de reducerea expresiei unor gene. Silenționarea genelor are la bază un mecanism complex care implică metilarea ADN-ului, modificarea histonă, remodelarea cromatică și mai nou, mecanismul ARNi.

Metilarea secvențelor promotoare ale genelor reprezintă principalul mecanism al silenționării, atât pentru genele care nu mai sunt necesare pentru dezvoltare, cât și pentru cele care sunt dezactivate în timpul procesului de îmbătrânire. Celulele adulte prezintă un pattern stabil de metilare în ADN-ul lor, esențial în programul de îmbătrânire, dar, în primele zile de viață, acest pattern este șters. Multe dintre genele active în timpul dezvoltării embrionare inițiale vor fi blocate prin intermediul metilării și deacetilării, pe măsură ce nu mai este nevoie de expresia lor. Hipometilarea întregului genom va induce o instabilitate genomică, amplificarea expresiei oncogenelor și silenționarea unor gene prin mecanismul ARNi. Silențiozitatea continuă a genelor prin metilare și deacetilare este un factor major, care duce la o îmbătrânire progresivă, cancer și în cele din urmă la moarte.¹³

S-au constatat modificări substanțiale ale expresiei genelor odată cu îmbătrânirea. Cea mai importantă modificare a fost reprezentată de silenționarea genelor supresoare ale tumorilor (gena p 53) și a altor gene implicate în controlul ciclului celular, apoptozei, detoxifierii și a metabolismului colesterolului. Apare, în schimb, o intensificare a expresiei unui grup restrâns de gene oncogene și a unora asociate bolilor tipice vârstei înaintate.

Studiile din acest domeniu arată faptul că intervențiile terapeutice ale managementului vârstei ar trebui focalizate pe normalizarea expresiei genelor la populația în vârstă, începând încă de la perioada adultului tânăr, recurgându-se la activarea genelor silențioase și normalizarea genelor supraexprimate prin intermediul unor restricții calorice, a exercițiilor fizice și a unor suplimente nutritive (fenilacetat, fenilbutirat, fenilacetilglutamină). Datele trebuie privite însă cu o oarecare rețineră, având în vedere faptul că ele provin din modele animale.¹⁴

2. 2. Teorii nongenetice celulare

Teoriile nongenetice celulare se focalizează pe schimbările care au loc la nivelul proteinelor celulare după ce acestea s-au format. Diferiți cercetători din cadrul acestei abordări consideră că îmbătrânirea poate fi pusă pe seama prezenței unor factori diferiți în celule.

2. 2. 1. Teoria acumulării

Sușținătorii **teoriilor acumulării** sugerează că acumularea unor substanțe nefolositoare sau toxice în celulele organismului, cum ar fi, de exemplu, lipofuscina, poate interfera cu metabolismul celular, ceea ce poate duce la moarte celulară. Dar, este nevoie încă de date precise, care să evidențieze clar mecanismul prin care substanțele toxice și cele nefolositoare din celulă influențează metabolismul celular.¹⁵

Cercetările recente din această perspectivă consideră că unul dintre factorii toxici importanți,

¹² Lerner, R. M. & Hultsch, D. F. (1983). Human Development - A Life-Span Perspective, McGraw-Hill, Inc., p. 95.

¹³ Burzynski, S. R. (2005). Aging: gene silencing or gene activation?. *Medical Hypotheses*, 64, 201-208, p. 202.

¹⁴ Idem, p. 203-206.

¹⁵ Lerner, R. M. & Hultsch, D. F. (1983). Human Development - A Life-Span Perspective, McGraw-Hill, Inc., p. 96.

dar nerecunoscuți încă, asociați procesului de îmbătrânire și patologiei vârstei a treia este reprezentat de homocisteină, care afectează multe dintre importante funcții ale moleculelor și celulelor organismului, prin multiple căi: oxidarea, hipometilarea, homocisteilina, stresul reticular enoplasmatic, activarea metaloproteinazelor, respectiv destrucțiile mitocondriale și telomerice. Hiperhomocisteinimie are un rol cauzal în apariția unor boli comune ale vârstei a treia, cum ar fi: boala vasculară ocluzivă, declinul cognitiv, depresia, osteoporoza senilă și presbiopia.¹⁶

Deși nu se poate prezice încă mărimea efectului pe care homocisteina îl exercită în procesul de îmbătrânire, există dovezi că scăderea nivelului de homocisteină va întârzia accelerarea procesului îmbătrânirii celulare și a bolilor relaționate cu vârsta înaintată.¹⁷

2. 2. 2. Teoria cross-linkage-ului

O mare credibilitate pare să primească **Teoria cross-linkage-ului**, conform căreia cross-linkage-ul poate duce la eșecuri biochimice progresive, atât la nivelul componentelor aceleiași molecule, cât și la nivelul moleculelor.

2. 2. 3. Teoria radicalilor liberi

O concretizare a modului în care cross-linkage-ul poate duce la moarte celulară este reprezentată de **teoria radicalilor liberi**, care sunt considerați compuși chimici instabili ce reacționează cu alte molecule aflate în vecinătatea lor. Ca rezultat al acestor reacții, poate să apară o alterare a structurii (de exemplu, molecula de ADN) și a funcțiilor celulare care pot determina o eventuală moarte celulară.

Formarea radicalilor liberi este accelerată de radiații și inhibată de antioxidanți.¹⁸

Cercetările din acest domeniu au evidențiat faptul că sursele principale de producție ale radicalilor liberi sunt reprezentate de mitocondriile celulare și de cele șapte tipuri de enzime NOX (transportori de electroni transmembrană) a căror prezență a fost evidențiată în bolile care apar la vârste târzii.¹⁹ Dar, cu toate acestea, sunt necesare alte studii, care să lămurească cât mai clar rolul radicalilor liberi în procesul de îmbătrânire umană.

2. 3. Teorii fiziologice

Acest tip de teorii sugerează că fenomenul îmbătrânirii ar putea fi explicat de eșecul unor sisteme de coordonare fiziologică, în încercarea de a integra adecvat funcțiile organismului. Sistemul incriminat este cel reprezentat, pe de o parte, de sistemul imunitar, iar pe de altă parte de cel endocrin.

2. 3. 1. Teoria sistemului imunitar

S-a constatat că, odată cu înaintarea în vârstă, organismul uman se confruntă cu o scădere a capacității sistemului imunitar de a mai produce anticorpi, care au rolul de a reacționa cu proteinele celulelor străine din organism, respectiv cu o scădere a abilității acestuia de a recunoaște celulele mutante, ceea ce poate duce la autoimunitate, în care sistemul imunitar reacționează atât la celulele normale, cât

¹⁶ Prerez, F. P., Ilie, J. I., Zhou, X., Douglas F. & Jurivich, D. A. (2007). Pathmolecular effects of homocysteine on aging process: A new theory of aging. *Medical Hypotheses* x, xxx-xxx, art in press, 1-12, p. 1.

¹⁷ Prerez, F. P., Ilie, J. I., Zhou, X., Douglas F. & Jurivich, D. A. (2007). Pathmolecular effects of homocysteine on aging process: A new theory of aging. *Medical Hypotheses* x, xxx-xxx, art in press, 1-12, p. 8.

¹⁸ Lerner, R. M. & Hultsch, D. F. (1983). Human Development - A Life-Span Perspective, *McGraw-Hill*, Inc., p. 99.

¹⁹ Kraus, K.-H. (2007). Aging: A revised theory based on free radicals generated by NOX family NADPH oxidases. *Experimental Gerontology*, 42, 256-260, p. 257.

și la cele străine. Această teorie a fost susținută empiric de studii care au indicat o creștere a anticorpilor autoimuni în sânge odată cu înaintarea în vârstă (Walford, 1969).²⁰

2. 3. 2. Teoria sistemului endocrin

Unii autori sunt de părere că îmbătrânirea celulară poate fi reglată de anumite evenimente hormonale inițiate la nivelul creierului, mai precis la nivelul glandei pituitare și a hipotalamusului. Eficacitatea funcțiilor sistemului endocrin scade odată cu înaintarea în vârstă, fapt susținut și de scăderea nivelului de insulină necesar pentru prevenirea apariției diabetului la persoanele de vârstă a treia și, implicit, de incidența mai mare a diabetului în rândul acestui segment de populație.²¹

2. 4. Modelul integraționist

Deși fiecare dintre teoriile prezentate anterior se focalizează pe aspecte diferite ale procesului de îmbătrânire, acestea nu sunt cu necesitate incompatibile, iar un model integraționist ar explica mai bine fenomenul îmbătrânirii (Strehler, 1978).

Astfel, evenimentul primar în fenomenul îmbătrânirii l-ar constitui pierderea abilității celulei de a se mai diviza, abilitate programată în codul genetic al celulei.

Datorită încetării diviziunii, celula devine mai susceptibilă la mediul distructiv, iar gradul de refacere a celulei respective depinde de alte gene. Însă un defect cheie care apare este pierderea anumitor copii ale unui grup de gene responsabile de sintezele proteinelor. Astfel că, scăderea moleculelor de ARN duce la o acumulare crescută de enzime distructive și lipofuscină, care duc la o funcționare deficitară a celulelor, funcționare ce poate determina o integrare neadecvată a funcțiilor organismului din partea sistemelor fiziologice ale acestuia. Ca urmare, organismul cedează, iar persoana moare.²²

2. 5. Teoriile evoluționiste clasice

Teoriile evoluționiste clasice se bazează pe ideea că mutațiile al căror efect este tardiv vor avea un impact mult mai scăzut asupra fitness-ului față de mutațiile cu efecte timpurii. Mutațiile cu efect negativ se vor acumula mult mai repede în cadrul populațiilor care prezintă un nivel crescut al mortalității extrinseci, datorită faptului că puțini indivizi vor supraviețui pentru a ajunge la vârste târzii iar, ca urmare, puterea de selecție va scădea mult mai repede.²³

2. 6. Teoriile ratei de viață

Acest grup de teorii consideră că îmbătrânirea este determinată de factori precum cantitatea de energie a organismului (determinată genetic și a cărei epuizare aduce moartea), numărul de calorii și de reglarea hormonală a sistemului de adaptare la stres. Studiile au evidențiat o scădere a abilității de a face față stresului odată cu înaintarea în vârstă, iar un nivel scăzut al acestei abilități pare a fi corelat cu diverse boli grave, comune bătrâneții: arteroscleroza, diabetul, hipertensiunea, osteoporoza și deficitul cognitiv.²⁴

²⁰ Lerner, R. M. & Hultsch, D. F. (1983). Human Development- A Life-Span Perspective, *McGraw-Hill*, Inc., p. 99-100).

²¹ Idem, p. 99-100.

²² Idem, p. 100.

²³ Bronikowski, A. & Promislow, D. E. L. (2005). Testing evolutionary theories in wild populations, *Trends in Ecology and Evolution*, vol. 20, no.6, 271-273, p. 271.

²⁴ Muntean, A. (2006). Psihologia Dezvoltării Umane. *Editura Polirom*, Iași, p. 419.

MANUSCRISELE SLAVONE DIN COLECȚIA MUZEULUI JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE MARAMUREȘ

Marius CÂMPEANU

muzeograf, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș

Introducere

De la cea mai veche mărturie scrisă în limba română (*Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung* adresată lui „*jupan Hanăș Begner*”, judele Brașovului, 1521) timp de trei sute și mai bine de ani (1859, în Muntenia și 1862, în Moldova) pentru scrierea limbii române s-a folosit alfabetul chirilic. Alături de utilizarea în cancelariile domnești și în mănăstiri, limba slavonă a fost limbă de cult până la sfârșitul secolului al XVII-lea. În slavonă s-au copiat și reprodus primele cărți religioase românești, îndeosebi cele necesare ofierii slujbelor bisericești (evangelii, trioduri, molitvelnice, octoihuri, liturghiere etc.). În faza premergătoare apariției tiparului, arta caligrafiei și a miniaturii cunoaște o puternică dezvoltare în Țările Române. Dacă pentru Țara Românească s-a distins scriptoriul mănăstirii Bistrița, iar în Moldova s-au distins celebrele școli de calligrafi și miniaturişti de la mănăstirile Neamț, Putna, Moldovița, Sucevița sau Dragomirna, pentru românii din Maramureș principalul focar de cultură și spiritualitate l-a reprezentat mănăstirea „*Sf. Arhanghel Mihail*” din Peri. Înființată de Balç și Drag, descendenți din vechea familie a Drăgoșeștilor, la mijlocul secolului al XIV-lea, și, ajunsă, la 13 august 1391, la rangul de stavropighie (subordonată direct Patriarhiei de la Constantinopol)¹, în cadrul mănăstirii a funcționat o școală în care s-au format preoți. Tot aici, după părerea unor istorici, s-au tradus și copiat cele mai vechi cărți românești: *Psaltirea Scheiană*, *Psaltirea Voronețeană*, *Codicele Voronețean* și *Psaltirea Hurmuzaki*, pe la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea². Cu toate restricțiile impuse de stăpâniri vremelnice, între românii din Maramureș și cei din Moldova a existat o neîntreruptă legătură culturală și spirituală. Din Moldova soseau călugări în Maramureș atât pentru copiatul și legatul cărților, cât și pentru înființarea unor școli temporare. Din Maramureș treceau munții în Moldova la studiu numeroși tineri, care odată întorși acasă deveneau preoți și călugări la biserici și mănăstiri. Colecțiile speciale ale bibliotecilor publice sau ale arhivelor românești teaurizează în momentul de față aproximativ 2240 de manuscrise slavo-române³. În Maramureș au fost semnalate 72 de manuscrise religioase⁴, din care 17 sunt exemplare manuscrise sau copii ale unor cărți de ritual slavone⁵.

Fondul documentar al Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș deține un valoros tezaur bibliofil ce însumează aproximativ 9300 de lucrări. Cele mai reprezentative cărți vechi românești și străine cu valoare de patrimoniu, atât cele tipărite cât și cele manuscrise,

¹ N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, ed. a II-a, vol. I, București, 1929, p. 227.

² D. Coravu, *Mănăstirea din Peri și importanța sa istorică*, în *Mitropolia Olteniei*, Articole și studii, Craiova, 1982, p. 509.

³ O. Mitric, *Din istoria cărții românești*, Suceava, 2002, p. 11.

⁴ A. Socolan, *Circulația cărții românești până la 1850 în Maramureș*; Baia Mare, 2005, p. 53. Dintre aceste manuscrise, 15 exemplare sunt semnalate în lucrarea *Însemnări din bisericile Maramureșului*, culese de Ioan Bârlea (București, 1909).

⁵ *Ibidem*, p. 44.

au fost valorificate în cadrul expozițiilor temporare. În cadrul Fondului documentar se păstrează 17 manuscrise religioase scrise cu caracter chirilic, adevărate izvoare de cultură românească îmbrăcată în haină slavonă. Dintre acestea, două manuscrise sunt slavone, iar celelalte 15 sunt manuscrise românești. Manuscrisele slavone sunt un *Evangheliar* ce provine din satul Coroieni și un *Triod-Penticostar* din localitatea Ferești.

Câteva considerații privind descrierea manuscriselor slavone

În redarea titlurilor, subtitlurilor și a textului însemnărilor, am procedat după normele de editare practicate de Institutul de Lingvistică și Academia Română:

- literele suprascrise au fost coborâte în text și reproduse între paranteze rotunde ();
- omisiunile (de litere sau cuvinte) datorate copistului au fost marcate între paranteze unghiulare (< >);
- reconstituirea unor litere sau cuvinte aflate în porțiunile deteriorate ale textului s-au reprodus între paranteze drepte ([]);
- absența unui cuvânt sau a unor cuvinte imposibil de reconstituit a fost marcată prin trei puncte încadrate între paranteze drepte [...];
- însemnările marginale (ex-librisurile) au fost transliterate în limba română fără a mai utiliza semnele convenționale folosite la transcrierea textelor manuscrise slavone; pentru prezentarea însemnărilor s-a respectat punctuația și ortografia actuală.

La descrierea manuscriselor au fost respectate metodele aplicate până în acest moment în lucrările de specialitate⁶. Structura de prezentare a fiecărui manuscris este formată din trei părți importante. Prima parte conține **informațiile de identificare** a manuscrisului, cum ar fi: datarea (când se poate preciza anul scrierii, s-a pus între paranteze fila manuscrisului la care se află anul; dacă o asemenea dată lipsește, datarea s-a făcut pe început, mijloc și sfârșit de secole), suportul de scris, numărul filelor (pentru *Evangheliar* s-a indicat și numerotația veche, pe caiete), formatul filelor cât și informațiile privitoare la paginatie (lipsă început, sfârșit, număr file lipsă).

A doua parte este **descrierea conținutului** manuscrisului. Conform regulilor utilizate, aici am pus denumirea manuscrisului (titlul a fost stabilit în funcție de conținut). În continuare au fost redată titlurile (uneori chiar și subtitlurile) din textul slavon, precedate de traduceri în limba română (aproximative). La redarea textelor slavone au fost folosite semnele convenționale prezentate anterior, fiind introdusă punctuația actuală și majuscule la începutul frazelor și la numele proprii. La sfârșitul descrierii sunt prezentate ex-librisurile. Textul însemnărilor marginale este redat în următoarea ordine: numărul filei (sau a filelor), poziția (în partea de sus, mediană sau în partea de jos a filei), caracterul (chirilic sau latin), limba scrierii și textul însemnărilor. Nu sunt trecute încercările de condei și însemnările cu caracter liturgic sau cele total lipsite de importanță.

Partea finală a fișelor de prezentare cuprinde **descrierea bibliografică** a fiecărui manuscris. În cadrul acestei secțiuni sunt trecute cernelurile folosite (neagră, chinovar), ornamentele, frontispiciile (decorația manuscriselor), filigranele, dacă au fost scrise de unul sau de mai mulți copişti, numărul rândurilor pe pagină, formatul literei (semiuncială, cursivă), legătura, limba și proveniența

⁶ La baza structurii de prezentare a manuscriselor se află cataloagele regretatului profesor P. P. Panaitescu (*Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei RPR*, vol. I, București, 1959; *Catalogul manuscriselor slavo-române și slave din Biblioteca Academiei Române*, vol. II - ediție îngrijită de Dalila-Lucia Aramă și revizuită de G. Mi-hăilă), București, 2003. Au mai fost consultate cataloagele de specialitate publicate de dr. Elena Lința (*Catalogul manuscriselor slavo-române din Cluj Napoca*, București, 1980; *Catalogul manuscriselor slavo-române din Iași*, București, 1980; *Catalogul manuscriselor slavo-române din București*, București, 1981 – ultimul în colaborare cu Lucia Djano-Diconiță și dr. Olga Stoicovici).

manuscrisului. Întrucât cele două manuscrise slavone au fost semnalate și în alte lucrări, la finalul acestei ultime părți au fost precizate referințele bibliografice pentru fiecare manuscris în parte.

1

Sec. XVII. Hârtie. 268 f. (cu numerotație veche în chirilică pe caiete cu câte 8 file; cu excepția câtorva ce prezintă 6, respectiv 3 file; 38 de caiete). Format: in folio, 27,5 x 18,5 cm. Lipsește sfârșitul.

EVANGHELIAR

Conținut:

F. 1r. Ев(г)лїе а прако(с) еже есть всендневное; въс<в>тоую ѿ великоую не(д)елю пасхы. На лїтаргїй, Ев(г)лїе о(т) Іоанна (*Evanghelie la praznice și la toate zilele de peste an. În Sfânta și Marea Săptămână a Paștilor. La liturghie Evangelia de la Ioan*).

F. 1r-42r. – Textele scripturistice ce se citesc în perioada Penticostarului⁷, adică în zilele săptămânii, ale duminicilor și sărbătorilor mobile aflate în legătură directă cu Sfintele Paști.

F. 42r-167r. Н(д)еля ѿ по п(т)ядесяти. В(г) М(д) (*Săptămâna a doua a Cincizecimii. Evangelia de la Matei*). Urmează pericopele evanghelice din perioada Octoiului, de la a doua săptămână după Rusalii, până la Duminica Vameșului și a Fariseului.

F. 167r-242r. Н(д)л зї. Н(д)л о мытар и фарисе(и). В(г) Лу(к). (*Săptămâna a 17-a. Săptămâna Vameșului și a Fariseului*). Urmează textele din Evanghelii ce se citesc în perioada Triodului, cuprinsă de la Duminica Vameșului și a Fariseului până la Duminica Sfintelor Paști.

F. 242r-v. Evangheliile de la Utrenie și Sfânta Liturghie din ziua Nașterii Mântuitorului Iisus Hristos (la Utrenie: Evangelia de la Matei capitolul 1, versetele 18-25 iar la Liturghie: Evangelia de la Matei capitolul 2, versetele 1–12). Fragmentul este scris în limba română, cu caractere chirilice. Pe baza cernelii folosite și a tipului de grafie, credem că aceste două pagini au fost scrise de **popa Dan** (aceeași cerneală a fost utilizată și la însemnările păstrate pe filele 59v-67r).

Evangeliar slavon (sec. al XVII-lea), filă cu frontispiciu

⁷ Anul bisericesc cuprinde trei mari perioade liturgice. Acestea sunt perioada Penticostarului, a Octoiului și cea a Triodului. Perioada Penticostarului sau a Cincizecimii este considerată perioada pascală a anului bisericesc. Aceasta durează opt săptămâni, fiind cuprinsă între slujba Învierii Domnului (Utrenia) din noaptea Sfintelor Paști și Duminica Tuturor Sfinților (întâia după Rusalii).

F. 243r-268v. Сѣборнѣ(к) вѣ м(с)це(м). Сказоуя глѣ коемоуж(д)о е(г)лѣе ѿб<р>аны(м) с(в)ты(х) праз(д)нѣко(м) <г>оспо(д)скы(м). М(с)ць се(м)теврѣй има(т) днѣ л днѣ има(с)ть часо(в) вѣ а вно(ч). вѣ на чато(к) новому лѣтоу (*Sbornic pe 12 luni. Cu spunere pentru fiecare evanghelie aleasă la sfintele sărbători împărătești. Luna septembrie are 30 de zile, ziua are 12 ceasuri și noaptea 12. Începutul anului nou*).

Însemnări:

F. 59v-67r, în partea de jos a filelor, caractere chirilice, limba română: „Vleat 1707. Scris-am eu popa Dan din Coriian pe acest tretii evanghelu al mieu iară cine o va fura de undeva să fie procleat și blăstămat de Tatăl și de Fiul și de Duhul Sfântu și de 318 de oteți sfinți ami(n). Cartea iaste a lui popa Dan Coriian și preotul din Cori [...]”.

F. 236v-245r, în partea mediană a paginilor, caractere chirilice, limba română: „Această carte iaste alui popa Dan dila Coruiani anu(me) treti <e>vangher”.

Coperta 2, caractere chirilice, limba română: „Această carte anume evanghelii au legatu diacul Vasilie şu pop [...] pomeneste Doamne întru împărăție ceriului. Ani de la H<risto>S 1692. Această carte iaste tretii <e>vanghiel a lui popa Ion din Coruiani ținere lui popa Danu voitoriu bunu tuturor fraților”.

Titlurile evangheliilor, le capitolelor și inițialele de început ale evangheliilor sunt scrise cu chinovar. Scris de o singură mână. Text pe o singură coloană cu 20 rânduri pe pagină, scriere semiuncială, cerneală de culoare neagră-maronie. Copist necunoscut. Locul scrierii este necunoscut, probabil Țara Românească. Localizarea scrierii se poate realiza pe baza a două indicii: 1. a hârtiei de proveniență italiană cu marca de apă **vas cu toartă**⁸, hârtie folosită îndeosebi în Țara Românească; 2. frontispiciul de la f.1r. prezintă elemente de factură orientală. Limba scrierii este slavona bisericească.

Ornamentația constă dintr-un frontispiciu policrom la f. 1 (predomină roșu, cărămiziu și albastru), cu elemente decorative geometrice și florale și câteva inițiale ornate. Frontispiciul plasat anterior textului Evangheliei din Duminica Învierii⁹ are forma arhitecturală a unui portal cu postament ornate cu elemente florale (semipalmete) de factură orientală. Textul primei file începe cu o inițială policromă ornată („B”, chirilic), la bază cu un motiv floral (floare de lea) pe o întindere de cinci rânduri. La celelalte evanghelii, inițialele sunt simple, ca formă de execuție, scrise cu chinovar, pe o întindere de 3-4 rânduri. Filigranul este de forma unui vas cu toartă și talpă subțire (vizibil la f. 61, 64, 100 și următoarele), presupunem, de proveniență italiană.

Inițială policromă ornată („B”) din Evangheliar

⁸ Al. Mareș în lucrarea *Filigranele hârtiei întrebuințate în Țările Române în secolul al XVI-lea*, București, 1987, XXXII, arată că filigranele ce au forma unui vas cu toartă ar fi de proveniență franceză sau italiană (apud Ch. M. Brique, *Les filigranes*, nr. 12845-12848). Filigranul din Evangheliar este asemănător cu filigranul cu nr. 1574, filigran de proveniență italiană (Al. Mareș, p. 331).

⁹ Plasarea frontispiciului în manuscris, anterior Evangheliei din Duminica Învierii, sugerează importanța acestui eveniment în istoria omenirii și implicit în conștiința autorului manuscrisului.

Legătura manuscrisului este realizată în anul 1692 de către diacul Vasilie (potrivit însemnării în chirilică păstrate pe coperta a doua, din tăblii de lemn îmbrăcate în piele, cu două fixatoare metalice. Cotorul pe trei nervuri profilate. Din colecția dr. Aurel Socolan, provine din satul Coroieni.

Referințe bibliografice:

A. Socolan, *Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș*, Baia Mare, 2005, p. 44-45

2

Triod, sec. XVI, 1699 (f. 391r); Penticostar, sec. XVI. Hârtie, 422 f. Format: in folio, 31 x 19 cm. Lipsește începutul, câte o filă între f. 77-78, f. 90-91, f. 203-204 și sfârșitul.

TRIOD - PENTICOSTAR

Conținut:

F. 1r Începutul **Triodului**¹⁰ lipsește. Incipit: [во](з)ложй дрьзо(ст)<ь> въоряжаящй(х) бе(з)бо(ж)ное всеч(с)таа на раби твоа (*pune dârzenie împotriva celor care se înarmează cu nedumnezeire, Preacurată, asupra robilor tăi.*) Urmează partea finală a cântărilor Utreniei din Duminica Vameșului și a Fariseului (prima duminică din perioada Triodului), mai exact, de la Cântarea a 4-a, Irmos (Hristos este puterea mea...).

F. 2v. **Не(д) Бля(д)наго Сѣна на гѣ възва(х)** (*Săptămâna Fiului Rătăcitor, la Doamne strigat-am*). Pe f. 3v. textul este scris până la jumătatea paginii, prezentând discontinuitate. Continuarea se face de la f. 4r. cu Cântarea a 4-a, Irmos (Nașterea Ta cea din Fecioară...). Urmează cântările din ultimele două săptămâni premergătoare Postului Mare: cea a Înfricoșătoarei Judecăți și a Izgonirii lui Adam din Rai.

F. 73r. **Вътуюжде не(д)лю ѣ поста. Вечерь несті(х)лш(г)о** (*Săptămâna întâi din Postul Mare. Seara, la Vecernie*). Urmează rânduilele din toate zilele Postului Mare, cu cântările și rugăciunile pentru toate cele șapte laude bisericești (Miezonoptica, Utrenia și Ceasul întâi, Ceasul al treilea, Ceasul a șaselea, Ceasul al nouălea, Vecernia și Pavecernița).

F. 204r. **Въ пя<т>(к) ѣ не(д) по(с)<т> праве(д)наго Лазара** (*Vinerea în a șasea săptămână a Postului, dreptul Lazăr*). Urmează rânduilele din Sâmbăta Floriilor, denumită și Sâmbăta lui Lazăr¹¹ (cele de la Miezonoptică, Utrenie, Liturghie, Vecernia Mică, Vecernia Mare și Liturghie), iar de la f. 221r. rânduilele ce se oficiază în Săptămâna Mare (text nefinalizat, întrerupt la f. 254v.).

F. 240r. **Въ стѣю великѣ<ю>не(д) пасхи въныде ере(и)** (*În Sfânta și marea săptămână a Paștilor, întră preotul*). După titlul în slavonă, copistul a scris cu chinovar însemnarea tipiconală în limba română: „și cădește to(a)tă beseareic(a) și mea(r)țe la dvera cădin(d) și ziç(e) ”.

F. 255r, subtitlu: **Въ вто(к) ве(че)рь ст(х)ры гла(с) ѣ по(д) прехва(л)ін** (*Marți seara, stihirile glasului întâi, podobia Preamăriților Mucenici*).

¹⁰ Triodul este atât o carte de cult, cât și o perioadă liturgică a anului bisericesc. Perioada Triodului începe cu Duminica Vameșului și a Fariseului și se încheie cu Sâmbăta Mare, cuprinzând zece săptămâni, dintre care primele trei sunt pregătitoare Postului Sfințelor Paști, iar următoarele șapte sunt ale Postului însuși. Duminicile Triodului sunt: Duminica Vameșului și a Fariseului, Duminica (întoarcerii) Fiului Risipitor, Duminica lăsatului sec de carne sau a Înfricoșătoarei Judecăți, Duminica lăsatului sec de brânză sau a Izgonirii lui Adam din Rai, Duminica întâi a Postului Mare (a Ortodoxiei), Duminica a doua (a Sfântului Grigorie Palama), Duminica a treia (a Sfintei Cruci), Duminica a patra (a Sfântului Ioan Scărarul), Duminica a cincea (a Cuvioasei Maria Egipteanca) și Duminica a șasea din Post (Duminica Floriilor sau a Intrării Domnului în Ierusalim).

¹¹ Cu Sâmbăta lui Lazăr se încheie Postul Patruzecimii, care este prima parte a Postului Mare, și începe o altă etapă, Postul Sfințelor Patimilor (poartă denumirea și de Săptămâna Mare).

Urmează textul **Penticostarului**¹². Începutul lipsește, din punct de vedere liturgic se păstrează de la Săptămâna a doua după Paști (a Tomii), până la Odovania Sfintelor Paști (rânduiala zilei de miercuri din săptămâna a șasea după Paști). În manuscris, textul Penticostarul se găsește de la f. 255 până la f. 381.

F. 256r, subtitlu: **Въ срея(д) в ѱ не(д)ля н<а> оу(т)рѣи на ѱ ст(х)ло(г) ня(д) гла(с) ѱ** (Miercurea, în a opta săptămână la utrenie, la prima stihovă? a săptămânii glasul I)

F. 268r. **Не(д) ѱ мироносицамъ** (Săptămâna a treia, a Mironosițelor)

F. 301r. **Не(д)ля д раслабленнаго** (Săptămâna a patra, a Slăbănogului)

F. 316v. **Въ сря(д) преполовненіа пя(т)деся(т)ници** (Miercurea, la înjumătățirea Cincizecimii)

F. 337r. **Не(д) ѱ о с(а)м(а)рянины на м(а)ля в(е)ч<е>рни** (Săptămâna a cincea, a Samaritencii, la mica vecernie)

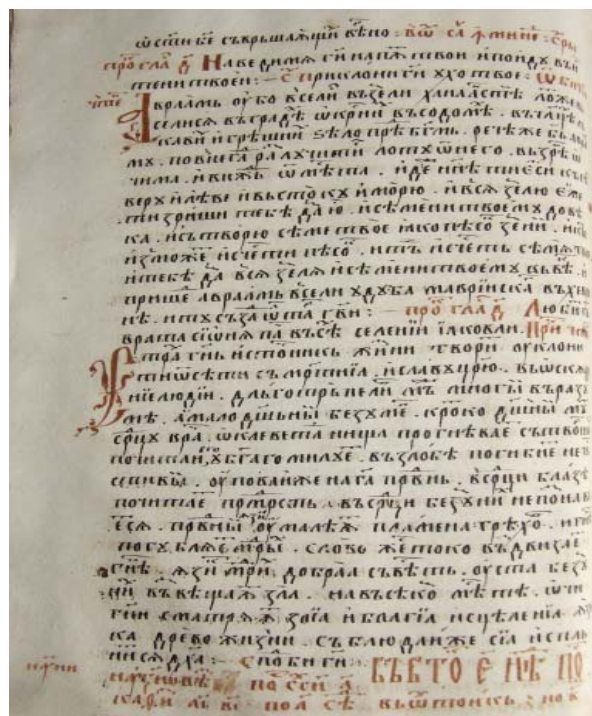
F. 362v. **Не(д) ѱ о рожд(д)еннямъ(ь) сляпя. Въ ся(б) ве(ч)** (Săptămâna a șaptea, a Orbului din naștere. Sâmbătă seara). Urmează rânduilele ce se oficiază sâmbătă seara la Vecernie și duminică dimineața la Utrenie și Liturghie, inclusiv cele din zilele de luni și marți. Pe versoul filei 381, se păstrează doar începutul rânduilei din ziua de miercuri a săptămânii a 6-a după Paști (denumită și Odovania praznicului Sfintelor Paști), după care textul este întrerupt.

F. 382 Urmează continuarea **Triodului** (a textului liturgic întrerupt la f. 254v.): **На възне(с)<е>ніе г(д)не въ сря(д) ве(ч) на ги въз(з)ва(х)** (...la înălțarea domnului, miercuri seara, la doamne strigat-am). În partea finală a manuscrisului, filele sunt rupte și franjurate (f. 411-422). Lipsește sfârșitul Triodului¹³.

Însemnări:

F. 54, în partea de jos a filei, caractere latine, limba maghiară: „Johan Friderics Rolland. Capitan Taridnand”

F. 382-393, în partea de jos a filelor, caractere chirilice, limba română: „Această carte anume Triod, a înnoit Farcaș și cu frații lui, anume Iană și Lupșe, Vasalie și cu soțu său Axenie și maica lor Irinca și a tătu seaminție lor să le fie pomană până a șapte seaminție și a toot roodul loor, să le fie pomană, dându-o la sf(ân)ta besearică în Ferești, hramu lui S(fân)tu Nicoolae; într-o mie 699 de an s-a înnoitu; iar cine o ar fura dela sf(ân)ta beasearică, să le fie procleat și anatema de 318 (de) oteți, amin”¹⁴

Triod-Penticostar slavon (sec. al XVI-lea), pagină ornată

¹² Asemeni Triodului, Penticostarul este atât o carte de cult, cât și o perioadă liturgică a anului bisericesc. Perioada Penticostarului începe cu slujba Învierii Domnului (Utrenia) din noaptea Sfintelor Paști și se termină la Duminica Tuturor Sfinților (prima după Cincizecime), durând în total opt săptămâni.

¹³ După compactare, rânduilele Triodului nu se mai păstrează în ordinea firească. Prin operațiunea de completare și compactare, manuscrisul inițial a avut de suferit, rânduilele din Penticostar fiind intercalate în corpul Triodului.

¹⁴ Transliterarea însemnării este publicată și în I. Bîrlea, op. cit., p. 105, dar fără fragmentul de la f. 386 (...Irinca și a tătu seaminție lor...)

Titlurile, inițialele și însemnările tipiconale sunt scrise cu chinovar. Scris de două mâini (**prima mână** - f. 4-63, f. 107-108, f. 115-124, f. 131-203, f. 255-381; **a doua mână** - f. 1-3, f. 64-106, f. 109-114, f. 125-130, f. 204-254, 382-422). Textul pe o singură coloană cu 28 (copist 1), respectiv 33 de rânduri pe pagină (copist 2), scriere semiuncială, cerneală de culoare neagră-maronie. Ornamentica este formată din inițiale simple și două frontispicii (f. 204, 240) realizate sub forma unor împletituri cu romburi perpendiculare (în culorile roșu și negru). Copiști necunoscuți. Limba scrierii este slavona bisericească. Legătură veche, în piele și lemn, cu ornamente geometrice, cotorul pe trei nervuri profilate. Din colecția dr. Aurel Socolan, provine din satul Ferești.

Referințe bibliografice:

I. Bârlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1909, p. 105;

A. Socolan, *Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș*, Baia Mare, 2005, p. 44.

Observații:

Datorită particularităților pe care le prezintă acest exemplar manuscris facem următoarele precizări:

Copiștii. Manuscrisul a fost scris în două etape, de către doi copiști. Presupunem că cel de-al doilea copist a completat părțile și fragmentele lipsă (sau deteriorate) ale manuscrisului. De la primul copist se păstrează fragmente din Triod (f. 4-63, f. 107-108, f. 115-124, f. 131-203) și din Penticostar (f. 255-381). Nu prezintă ornamente și elemente decorative. Hârtia întrebuințată are culoarea crem-gălbui, este groasă și aspră la pipăit (o parte din file au fost restaurate). Filigranele hârtiei sugerează faptul că această parte a fost copiată în secolul al XVI-lea.

Cel de-al doilea copist a completat părțile lipsă ale Triodului (f. 1-3, f. 64-106, f. 109-114, f. 125-130, f. 204-254, 382-422). Textul a fost scris la sfârșitul secolului al XVII-lea, presupunem în jurul anului 1699 atunci când s-a „înnoit” și legătura manuscrisului. În ceea ce privește grafia, scrisul este îngrijit și ordonat, autorul având o atenție îndreptată și pentru împodobirea cărții cu frontispicii (f. 204r, f. 240r) și inițiale ornate. Frontispiciile au forma unor împletituri stilizate, realizate în culorile negru și roșu. Pentru scriere s-a folosit o hârtie mai subțire, deschisă la culoare, plăcută la vedere și la pipăit (cu mai multe tipuri de filigran).

Pe baza hârtiei, filigranelor, tipului de scriere (la primul copist, cu mici elemente de scriere cursivă), a ornamentelor (prezente doar la ultimul copist), dar și a textului recomandării tipiconale scris în limba română (la f. 240r.), presupunem că manuscrisul a fost copiat în Moldova (în prima jumătate a secolului al XVI-lea), ulterior completat, „înnoit”, în Maramureș, la sfârșitul veacului al XVII-lea, de către cel de-al doilea copist.

Prezentarea filigranelor

La finalul acestei prezentări voi reda filigranele identificate pe suportul de hârtie a **Triod-Penticostarului**. La scriere s-a utilizat hârtie provenită de la fabrici de hârtie din Polonia, Germania și Italia. Pentru identificarea și datarea (pe secole) au fost consultate următoarele lucrări: Alexandru Mareș, *Filigranele hârtiei întrebuințate în Țările Române în secolul al XVI-lea*, București, 1987; Anca Opaț, *Repertoriul manuscriselor slavone din Biblioteca Academiei Române din Cluj Napoca*, Cluj Napoca, 2009 și Sofia Știrban, *Din istoria hârtiei și filigranului: Tipografia românească a Bălgradului*, Alba Iulia, 1999.

Fig. 1 Blazon cu topor, surmontat cu o figură de acvilă cu capul conturnat spre dextra

(f. 6, 7, 8, 12, 13, 19, 23, 25 și următoarele până la f. 63, 108). Acest tip de filigran aparține morilor de hârtie poloneze din Krzeszowice și Tenczynek, localități din apropierea Cracoviei, secolul al XVI-lea (Al. Mareș, XXXII, 331).

Fig. 2 Topor în scut (f. 142, 162 și următoarele până la f. 203). În general filigranele cu topor în blazon sunt de origine poloneză (Ch. M. Briquet adaugă presupunerea că ar fi de origine lorenă). Conform Al. Mareș, hârtia cu acest tip de filigran este de proveniență poloneză. Apare pe manuscrisele și documentele de început de secol XVI semnalate în Moldova (Al. Mareș) și pe cele din a doua jumătate a secolul al XVI-lea din Transilvania (A. Opaiț).

Fig. 3 Blazon cu potcoavă și două cruci bizantine opuse (f. 115, 116, 117, 118, 119). Acest tip de filigran este asemănător celui publicat de Al. Mareș (fig. 1457). De proveniență poloneză, de la moara de hârtie din Grenbenice (Al. Mareș, XXXI).

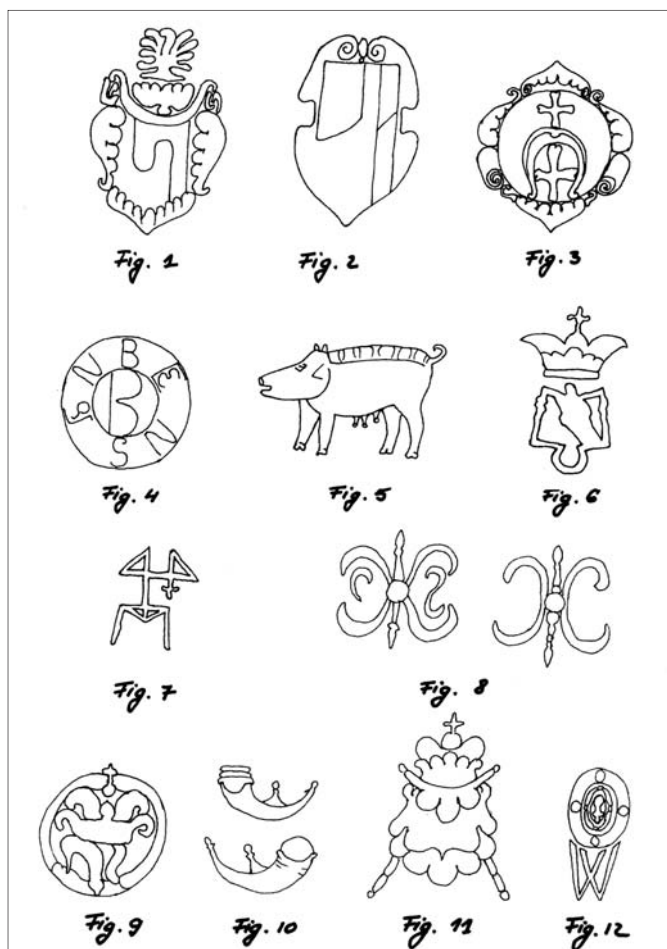
Fig. 4 Colac cu inițialele B („B” glagolitic), N, B, E, N și S; în centru litera B (f. 203, pe banda din stânga a filei restaurate). Inițialele sunt preluate din alfabetul chirilic sau din cel latin (înclin spre ultima ipoteză). Pentru decriptare pot fi luate în calcul mai multe variante: moara de hârtie a avut unul sau mai mulți proprietari (inițialele indică numele proprietarilor), în centru inițiala denumirii localității în care se găsea moara de hârtie iar de jur-împrejur inițialele numelor proprietarilor etc. Nu cunoaștem proveniența.

Fig. 5 Mistreț cu greabăn (f. 255, 258, 263 și următoarele până la f. 381). Hârtia cu filigranul mistreț aparține morii de hârtie din Schweidnitz (Silezia). Acest tip de filigran de producție poloneză a cunoscut o largă răspândire în Moldova și în Transilvania în secolul al XVI-lea. În deceniile 3 și 4 ale secolului al XVI-lea, unele stocuri mici de hârtie sileziană au pătruns și Transilvania (întâlnit și pe un document descoperit la Sighetu Marmăției, datat în 1531; Al. Mareș, XXXVI). În cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea hârtia sileziană cu filigranul mistreț nu a circulat în Transilvania, fiind întâlnită numai în Moldova.

Fig. 6 Scut tăiat surmontat de o coroană princiară (f. 1). Nu se cunoaște proveniența

Fig. 7 Litera M având deasupra cifra 4 dublată, însoțită de o cruce mică (f. 2, 3). Filigranul este asemănător celor patru variante prezentate la S. Știrban (p. 75, p. 117) identificate la hârtia folosită la tipărirea *Sicriului de Aur*, Sebeș, 1683.

Fig. 8 Crin stilizat, în două variante (f. 64, 66, 67, 101, 103, 109, 110, 114, 125, 127, 129). Conform lui Ch. M. Briquet, variantele de flori de crin înscrise în cerc sunt de proveniență italiană

Filigranele identificate pe suportul de hârtie a Triod-Penticostarului slavon (sec. XVI)

sau venețiană. Filigranul poate aparține și morii de hârtie poloneze din Balice, secolul al XVI-lea (Al. Mareș, XXXIII, 335). Ipotetic, crinul, ca simbol oficial al regilor Franței, poate indica o moară franceză de hârtie (S. Știrban). Nu cunoaștem proveniența exactă.

Fig. 9 Coroană surmontată în cerc cu cruce deasupra (f. 78, 80, 83, 84). S-ar putea să fie și o floare de crin surmontată în coroană, înscrisă în cerc. Acest tip de hârtie este de proveniență italiană sau venețiană.

Fig. 10 Cornul abundenței, în două variante (f. 65, 68, 102, 105, 106, 112, 113, 126, 130). Filigranul ar putea aparține unei mori italiene de hârtie care a activat în secolul al XVII-lea. Există ipoteza provenienței și de la o moară poloneză (S. Știrban, p. 76).

Fig. 11 Scut peste care este așezată o mitră papală (f. 98). Filigran asemănător celor nouă variante asemănătoare prezentate de S. Știrban (fig. 65–73, p. 81, p. 114–116). Provine de la o moară de hârtie italiană care a activat în secolul al XVII-lea.

Fig. 12 Inițiala W surmontată de un scut cu reprezentarea în partea superioară a astrului, sub forma unui cerc, în mijloc cu figură umană sau cu cruce răsturnată? (f. 205, 206, 208 și următoarele până la f. 254). Apare pe o parte din hârtia folosită la tipărirea *Chiriadromionului*, Bălgrad, 1699 (S. Știrban, p. 83). Referindu-ne doar la inițiala „W”, Ch. M. Briquet arată că ar fi de proveniență germană. Al. Mareș atribuie un filigran asemănător unei mori germane de hârtie (XXX).

Bibliografie selectivă

- Bârlea, Ioan**, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, 1909.
- Coravu, Damachin**, *Mănăstirea din Peri și importanța sa istorică*, în *Mitropolia Olteniei*, Craiova, 1982.
- Iorga, Nicolae**, *Istoria bisericii românești*, ed. a II-a, vol. I, București, 1929.
- Lința, Elena**, *Catalogul manuscriselor slavo-române din Cluj Napoca*, București, 1980.
- Lința, Elena**, *Catalogul manuscriselor slavo-române din Iași*, București, 1980.
- Lința, Elena**, *Catalogul manuscriselor slavo-române din București*, București, 1981. (În colaborare cu Lucia Djano-Diconiță și dr. Olga Stoicovici.)
- Mareș, Alexandru**, *Filigranele hârtiei întrebuințate în Țările Române în secolul al XVI-lea*, București, 1987.
- Mitric, Olimpia**, *Din istoria cărții românești*, Suceava, 2002.
- Opaiț, Anca**, *Repertoriul manuscriselor slavone din Biblioteca Academiei Române din Cluj Napoca*, Cluj Napoca, 2009.
- Panaiteșcu, Petre P.**, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei RPR*, vol. I, București, 1959.
- Panaiteșcu, Petre P.**, *Catalogul manuscriselor slavo-române și slave din Biblioteca Academiei Române*, vol. II (ediție îngrijită de Dalila-Lucia Aramă și revizuită de G. Mihăilă), București, 2003.
- Socolan, Aurel**, *Circuția cărții românești până la 1850 în Maramureș*, Baia Mare, 2005.
- Știrban, Sofia**, *Din istoria hârtiei și filigranului: Tipografia românească a Bălgradului*, Alba Iulia, 1999.

PRIMA TIPĂRITURĂ CU LITERE LATINE ÎN LIMBA ROMÂNĂ DIN JUDEȚUL SATU MARE

Viorel CÂMPEAN și Marta CORDEA
Biblioteca Județeană Satu Mare

Constantin Alpini este unul dintre cei dintâi români cu preocupări cărțurărești din părțile Sătmărilor. Au trecut mai bine de 200 de ani de la nașterea sa și cunoaștem puține elemente biografice despre el¹. Întrucât despre prima tipăritură cu litere latine în limba română apărută în părțile Sătmărilor s-a scris destul de puțin, lucrarea însăși fiind reprodusă doar fragmentar, ne propunem în cele ce urmează să schișăm un portret al cărțurului, să ne concentrăm asupra *Odei* lui Alpini și să aducem informații privitoare la începuturile activității tipografice în comitatul Sătmăr.

Alpini a văzut lumina zilei în 1809, într-o vestită familie ardeleană, fiind nobil de Kiss Bunyi. Localitatea aceasta se numește acum Țopa, și este situată în apropiere de Sighișoara². După cât se pare, cărțurul s-a născut la Cut, în satul aparținând odinioară celei mai mari moșii a Blajului³. Familia Alpini a dat multe fețe bisericești greco-catolice, precum vicarul Sălajului, Izidor Alpini, sau protopopul Cutului din acea vreme, Teofil Alpini, aceștia fiindu-i unchi cărțurului, amândoi fiind, probabil, frați cu tatăl său; o familie care deținea funcții notabile în aparatul clerical greco-catolic.

Clasele superioare de filosofie le-a urmat, probabil, la Liceul Academic Piarist din Cluj. A urmat Facultatea de Teologie a Universității din Viena, unde cu siguranță se afla în 1833⁴, absolvind-o, probabil, în anul 1834, înainte de căsătorie și hirotonire. Frecventase primii doi ani de teologie la Seminarul din Blaj.

S-a căsătorit în 3 noiembrie 1834, la Craidorolț, cu Terezia Papp (născută în 1818). A fost hirotonit la scurtă vreme, căci imediat după săvârșirea ceremoniei de cununie îl găsim ca paroh la Mecențiu, unde îi urmează întru slujire lui Ioan Pop-Suduranul. În necrologul lui Constantin Alpini, George Barițiu afirmă că acesta „a fost aruncat” în parohia Mecențiu, alt autor, contemporan nouă și originar tocmai din preajma micului sat care azi poartă numele lui Ady Endre, opinează că, de fapt, Mecențiul, gravitând în jurul Careiului, care era pe atunci reședința aristocratică a comitatului Satu Mare, prezenta numai avantaje pentru tânărul cărțur⁵. Într-adevăr, după cum afirmă Ioan Chindriș, în zonă trăiau preoți-cărțurari de primă mărime, precum Dimitrie Hossu (slujitor la Sanislău), Moise Sora Noac (paroh la Bicău, Homorod și apoi la Nanda – azi Hurezu Mare) și Grigore Pop, protopop de Craidorolț, deci superiorul direct al lui Constantin Alpini.

Căsnicia le-a fost încununată cu nașterea a două fiice: Ana, născută în 1841 la Mediaș, care s-a căsătorit cu preotul-patriot Ioan Galu,

¹ Viorel Câmpean, *Oameni și locuri din Sătmăr*, vol. II, Satu Mare, 2010, pp. 114-117; Ioan Chindriș, cuvânt introductiv la *George Bariț și contemporanii săi*, vol. IX, București, 1993, pp. 31-69; *** *Școala ardeleană (Poezii, proză, tălmăcirii)*, ediție îngrijită, prefată, note și glosar de Mihai Gherman, Cluj-Napoca, 1977, pp. 20-24, 187; George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmărilor. Dicționar 1700-2000*, Satu Mare, 2000, pp. 19-20.

² Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. II, O-Z, București, 1967, p. 213.

³ *George Bariț și contemporanii săi*, vol. IX, București, 1993, p. 31.

⁴ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, 2000, p. 24.

⁵ Ioan Chindriș, cuvânt introductiv la *George Bariț și contemporanii săi*, vol. IX, București, 1993, p. 31.

decedată în 4 aprilie 1882 la Supuru de Sus și Francisca, născută în 1840, care era căsătorită cu pr. Leontin Papp (n. 1831), slujitor greco-catolic în zona Clujului, ajuns asesor consistorial.

Constantin Alpini a publicat în 1838 *Versuri Măriei Sale Domnului Ioan Lemeny de Eadem, Episcopul Făgărașului Greco-catolic la Zioa Măritului Său Nume în VI Ianuarie, cu fiasca plecare supt numele eparhiei Eriului, umilit închinat de Constantin Alpini, parohul Ernecetului*, Careii Mari, în tipografia lui Gavril Gőnyei. Este prima carte în limba română tipărită cu litere latine pe teritoriul județului Satu Mare. Această odă a fost scrisă, probabil, pentru a câștiga bunăvoința episcopului Lemeni.

Cărticica aceasta a fost parțial publicată de către Mihai Gherman, într-o ediție dedicată fenomenului Școlii Ardelene⁶. Un exemplar din *Oda* lui Alpini a fost dăruit de către Ioan Chindriș lui dr. Ioan Corneanu din Satu Mare care, la rândul său, în 2011 l-a oferit conducerii cotidianului „Informația zilei”. Astăzi, tipăritura lui Constantin Alpini este o raritate bibliografică⁷.

În orice caz, probabil, și prin mijlocirea acestei ode, Constantin Alpini a reușit să-și înduplece superiorii, părăsind ținuturile sătmărene, pentru a se retrage către locurile natale. Din primăvara anului 1839 a trecut în parohia Mediaș, reprezentând rezistența românească în cetatea săsească, ostilă intereselor nației sale. Va avea parte chiar de un proces, deoarece luase partea românilor din Mediaș, care „au fost mai mult decât iobagi la oraș”, probabil, că a părăsit părțile sătmărene în 1839, căci ultimele însemnări în registre le-am găsit în ianuarie, când a celebrat o cununie la Sărăuad și în februarie 1839 când a oficiat un botez la Ghirolt.

S-a străduit mereu să se jertfească pentru a apăra „celea mai scumpe odoare”, după propria-i mărturisire, ale neamului său: *limba și naționalitatea*.

Prezența lui mai este semnalată în câteva rânduri în părțile Sătmăruului, în iulie 1842 oficiind

o cununie, iar în iunie 1844 a fost preot slujitor la botezul Lucreției Coroianu, ambele ceremonii săvârșite la Craidorolt. Soția lui, Terezia, este prezentă în 1848 la Căuaș, fiind nașa copilului unui preot. Prezențele celor doi soți Alpini dovedesc apropierea lor de ținuturile noastre.

A întreținut corespondență cu George Barițiu, 17 dintre scrisorile adresate acestuia în perioada 1843-1846 fiind publicate în volum. Prețioase prin exactitatea lor sunt informațiile din scrisori despre procesul lemenian, celebru în epocă. Alpini a luat parte activă la anchetă, ca membru al consistoriului. Barițiu l-a considerat ca „unul dintre acei genii păzitori ai poporului nostru, peste tot până unde-i ajungea sfera lucrării”.

Alături de alți tineri, câțiva viitori profesori, precum: Ioan Turcu, Nicolae Pauletti, Ioan Rusu, Iacob Mureșianu, Iosif Many, a publicat poezii la revista manuscrisă „Aurora”, apărută la Blaj între 1838-1840⁸.

Între colaboratorii cu poezii la „Foaie pentru minte, inimă și literatură” Alpini este amintit alături de Iosif Many, Ioan Rusu și „sub haina discreției”, chiar eruditul cleric Timotei Cipariu, prezenți cu toții „cu sensibile versuri romantice, precursori ale noului umanism fără granițe”⁹.

Făcând parte din generația preromanticilor transilvăneni, alături de Timotei Cipariu, Nicolae Pauletti, Ioan Rusu, Iosif Many, în plan ideologic remarcându-se Simion Bărnuțiu¹⁰, Constantin Alpini se adaugă galeriei de tinere talente dispărute prematur.

A trecut la cele veșnice în noiembrie 1846, doborât de tuberculoză. George Barițiu îi anunța cu nemărginită durere repausarea¹¹. Ioan Ardeleanu-Senior afirma eronat în *Oameni din Sălaj* că preotul-cărturar Constantin Alpini ar fi repausat în casa ginerelui său în 6 aprilie 1882¹²,

⁸ Mircea Popa, *De la iluminism la pașoptism*, Cluj-Napoca, 2004, p. 171.

⁹ I. Chindriș, *Transilvania, I, Studii și secvențe istorice*, Cluj, 2003, p. 419.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ „Gazeta de Transilvania”, IX, 1846, nr. 99, p. 394.

¹² Ioan Ardeleanu-Senior, *Oameni din Sălaj. Momente din luptele naționale ale românilor sălăjeni*, Zalău, 1938, p. 48.

⁶ *** Școala ardeleană (Poezii, proză, tălmăciri), Cluj-Napoca, 1977, pp. 20-24.

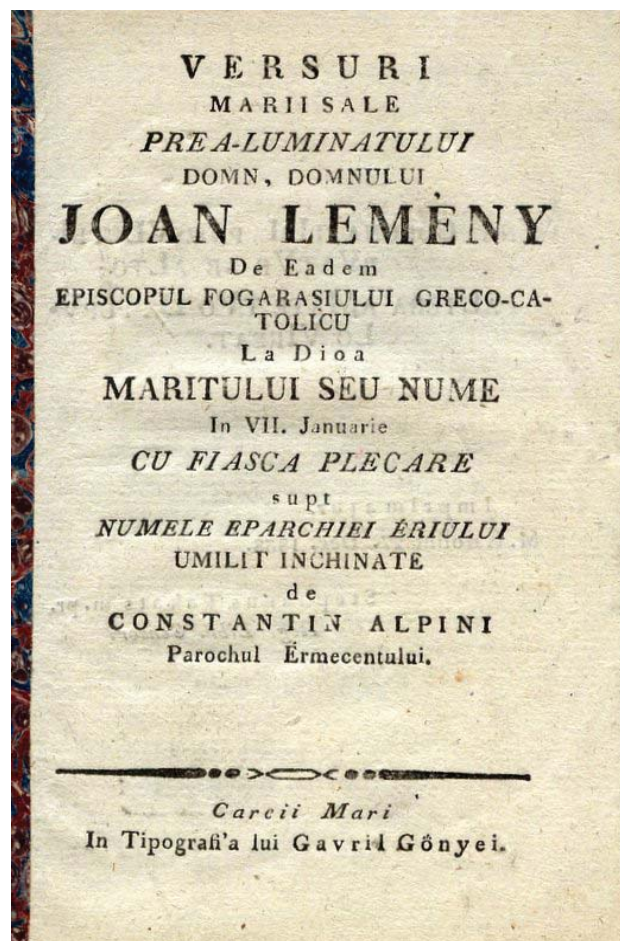
⁷ I. Chindriș, cuvânt introductiv la *George Barițiu și contemporanii săi*, vol. IX, București, 1993, p. 35.

lucru înfirmat de registrul parohial din Supuru de Sus. De fapt, în aprilie 1882 a trecut la veșnicie fika lui Constantin Alpini, căsătorită cu Ioan Gallu. Iar necrologul lui Barițiu din „Gazeta Transilvaniei” vine să îndepărteze orice dubiu asupra datei trecerii la veșnicie a cărturarului Constantin Alpini.

Deși șederea lui Constantin Alpini în zona de astăzi a județului Satu Mare nu a fost foarte lungă, a lăsat urme serioase, ne referim aici la acea primă tipăritură românească din Sătmar, intitulată *Versuri Mării Sale Prea-Luminatului*

Domn, Domnului Joan Lemény De Eadem Episcopul Fogarașului Greco-catolic La Ziua Măritului Său Nume În VII. Ianuarie Cu f[ir]ească Plecare supt Numele Eparhiei Eriului Umilit închinat de Constantin Alpini Parochul Ermecentului. Careii Mari În tipografia lui Gavril Gőnyei.

După cum am precizat, transcriem întreg textul versurilor, conform ediției originale, cu ortografia actuală.

Firea pre toți ne învață: Să lucrî până trăiești; Că toate câte-s de față, Trec precum le povestești.	La neamuri, ... străine ginte, ... Prin foc, ... în bine, și-n rău.	„LEMÉNY să fie Păstor!” Și iată cu Voie Prea-naltă FRANCISC bunul Împărat Știindu-ți viața toată; Pe TINE nouă Te-au dat.
Un lucru e fără de moarte: Prin fapte a-ți câștiga Nume, care nici-l poate Templul, nici alta-l strica	Un bătrân aveam Părinte Atunci toți, care priveau Cu ochi veseli; și fierbinte Fapte bune răsplătea.	Împărătească Mărire Vede, că-n Tine au numit: Religii spre-ntărire Apărător neclintit. ...
Strălucitul nume trece; Timpuri și rele de vin Din veac în veac până-n zece, Prețul lui e tot deplin.	Văd în tine râvnă mare Spre a Domnului Cuvânt; Deci te-au dus lângă Sine, ... tare Reazem să-i fi pe pământ.*	Patriei un Reazem mare, ... Lumina Românilor, ... Clerului spre apărare, Iar Părinte, ... tuturor.
Numele Tău Mult Mărite! Încă-n tinerimea Ta: Prin fapte mari Strălucite; La mulți cunoscut era.	Bătrânul Păstor din zile Scad, ... mai mult nu putea Priveghea, ... El toate Ți le Puse-n umăr, ce dorea.	În timp scurt vrednicii multe Ți-ai câștigat, care toți Prin scrisori... Columne scumpe Le-or însemna ai TĂI nepoți.
Numit ai fost Păstor, care De sus chiar ai fost chemat: În Cluj Orașul cel mare, Ție spre a-l paște dat.	Nici condei, nici hârtie: Ziua, noaptea ce-ai lucrat Cu mintea-n sfat, ca să scrie ... Greutăți câte-ai purtat.	Blajul sumeț se ridică, Prin Tine-i înfrumusețat. ... C-o Cathedrală** vestită Podoabă mare i-ai dat.
O cu câtă-nțelepciune Știa pe cei rătăciți A-i chema la fapte bune, ... A-ntări pe cei iubiți! ...	Ochi erai, mâna cea Dreaptă Bătrânului. ... Blând, plăcut Fiind, prin mare-a Ta faptă La toți iubit Te-ai făcut.	Statul muzelor Române Pân-acum înmormântat Mai fiind; de nou prin Tine Înflorit s-au arătat.
Cuvântul Domnului foarte Sporea atunci, ... versul Tău Oile-l ascultau toate Cunoscând Păstorul Său....	Acel drept, și bun Părinte Al nostru din lume ... muri. Virtutea-ți ca mai nainte Crescând de toți se mări.	Ele înfloresc, ... a lor crește Număr, ... dulcele lor ton Inimi pătrunde, ... răpește .. Doamne TU le ești Patron!
La săraci erai Părinte, La mânăniți Mângăietor La toți: toate mai nainte, Te-ai făcut cu mare spor.	Archi-Păstor să ne-alegem Obicei era-învechit: Voturi din Cler să culegem; E de-mpărați întărit.	Turma Ta cea mult lătită Prin munți ... apătoase văi De pasiune încă lipsită Fiind, TU o cercetai.
Prin astea Domnul gătește Pe Unșii Săi spre mai mari Lucruri, ... pe care El voiește Prin dar de sus a-i face tari:	Inima ta Româtime Saltă, când spre-acel sfânt scop Văd adunata mulțime Din Cler: s-aleagă Episcop.	I-ai împărțit daruri sfinte, Multe binecuvântări, Arătându-i ca-un Părinte: Dreptele spre cer cărări.
Să fie stâlpi Caselor Sfinte, ... Să poarte numele Său	Un cuget, și-o voce sfântă Atunci era tuturor Toți strigă cu poftă adâncă:	

Umblat-ai Hațegul, unde Poporul era-nvrăjbit; Graiul TĂU, ce lin pătrunde Rărunchii, i-au molcomit.	Codrii însuși Te-or cuprinde Plecați. Pe văi vei veni Verzi la Coasta***** unde se vinde Vin bun, și ce-i de-a trăi.	Să trăiești dar veacuri multe Al nostru Mare Păstor! Domnul în toate-ți ajute; ... Fierbinte-i al nostru dor.
Trecuși și dealuri pietroase: Aur unde scot din băi Pe la Abrud, ... răcoroase Păduri, ... Codrii și adânci văi.	La șesuri, unde se face Grâul deci vei sosi: Vin e destul (cui îi place)... Te-așteptăm noi cu toții.	Să paști cu multă putere Poporul, - să-l luminezi. ... Din umbră să-l la vedere Chemi,... Ca Ioan să profetezi
Cea dintâi Mitropolie*** Secuimea neam lăudat, Bârsa, toți cu bucurie Te-au văzut, ... c-ai mângâiat.	Pământul de gras asudă, ... Îl îngrașe Eriul, când Cu undele sale-l udă... Turma umblă tot jucând.	Cele strâmbe le fă drepte. .. Să-ntorci părinții spre fii, .. Să gătești minți înțelepte Spre cereștile moșii.
Iar în vara trecută: Reghinul, cu-a sale părți Din vecini (ca la o sută) Te primi, ... și-alte cetăți.	Vino dară că te-așteaptă Oameni blânzi, și Te doresc Fiii Tăi! Vino că iată După TINE se sfârșesc!!	Ziua ce se prăznuiește Sfințită Numelui TĂU Turma-ți din suflet pofteste: Bine-ți aducă .. nu rău.
Numai noi în astă parte, Și-n Chioar Patria Ta; Cu dor dorim, ... inima bate... De dor nu mai putem sta.	Vino, că ce-avem mai dulce: Inima-ne noi Ți-om da.. Ce-a nostru pământ aduce; Tot ȚIE-ți vom închina!!!	Cununa neveștejită Încă de-acum Domnul Sfânt Din flori de Rai împletită; Să-ți trimită pe pământ.
La noi un munte vei trece**** Drept: Codrii sunt, și păduri. (Apa-i sănătoasă, rece... Pești buni,... păstrăvi prin râuri)	Numele TĂU va să guste, El prin astea-n veci va sta. Doamne prunc nu va să-l uite Toți bine Te-or cuvânta!	Cerul să-ți fie moșie Soți în ceruri Îngerii. Dăruiască-ți Domnul ȚIE: Acolo să-ți vezi fiii.

* Exc. Sa Ioan Bobb în anul 1819. de canonic, care în 1821. de Secretar, și canonic a Latere numit pe Prea-Luminatul Domn.

** Biserica cea Catedrală din Blaj cu două turnuri pompoase din nou ridicate, cu cheltuielile Măriei Sale mai din fundament înnoită mult condecreează orașul.

*** Făgărașul.

**** Meseșul

***** Măgura Șimleului¹

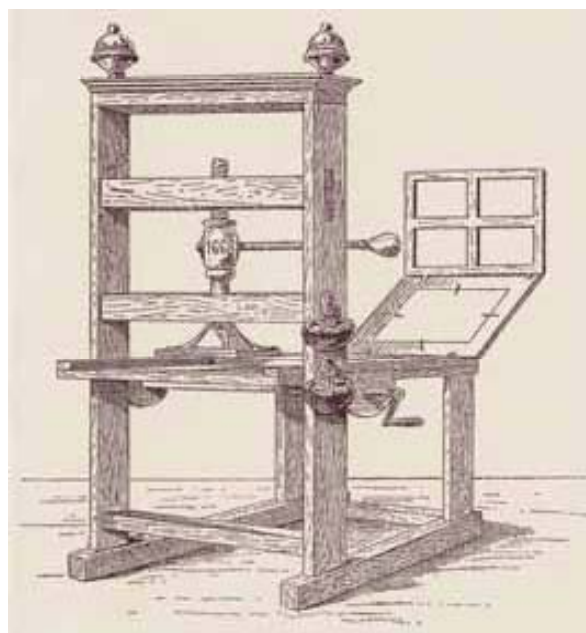
În cronostihul situat deasupra „bunului de tipar” (Imprimatur. M. Karolini 27 Dec. 1838. Stephanus Takats m. pr. Reg. Libr. Cesor.) se poate citi anul 1839 (Vna Corona TIbI praesVL trIbVatVr ab aLto; Altera aMate tVo De popVLo Vireat).

¹ Notele cu * aparțin lucrării originale a lui Alpini.

Despre începuturile activității tipografice din Carei vorbesc mai multe surse¹³. În primele decenii ale secolului al XVIII-lea contele Károlyi Ferenc¹⁴ a constatat că se impunea o revigorare a vieții culturale din regiunea Sătmarului, pe care o considera în declin. În vederea îmbunătățirii vieții culturale și intelectuale, a construit școli și biserici, dându-și seama că nevoile spirituale neîmplinite derivă din lipsa cărților. Din acest motiv, a hotărât să înființeze la Carei, sediul comitatului Sătmar, o tipografie. Acest lucru a ajuns la urechile învățatului și tipografului Szatmárnémeti Pap István – care a învățat profesia de tipograf, probabil în peregrinările sale în străinătate. În 1753 contele Károlyi, acceptând serviciile oferite de tipograf, l-a împrumutat pe acesta cu suma necesară pentru cheltuielile în vederea înființării tipografiei, urmând ca acesta să-i returneze banii în rate; de asemenea, a construit o casă pentru viitoarea tipografie.

Szatmárnémeti Pap István s-a deplasat la Lőcse¹⁵ și a cumpărat o parte a ustensilelor tipografiei desființate, Brewer¹⁶, cu 2576 de forinți. Astfel a ajuns de la Lőcse la Carei această presă de lemn, inscripționată cu anul 1668, care a funcționat timp de 90 de ani¹⁷. O presă de tip Gutenberg despre care se știe, după afirmațiile lui Eble Gábor¹⁸ de unde provine și în ce tipografie a funcționat. Gulyás Pál¹⁹ infirmă faptul că presa din imagine ar fi cea cumpărată de Szatmárnémeti Pap István, căci aceasta ar fi

ajuns în posesia lui Gőnyei Gábor împreună cu tipografia, care ar fi pus pe foc partea din lemn, iar alama ar fi înstrăinat-o. Se presupune că presa a fost constituită din următoarele componente: lemn de stejar, placa de imprimare și o bucsă din alamă, bara de acționare din fier învelit în lemn, în capăt cu un mâner greu din plumb, în formă de pară²⁰.

Szatmárnémeti Pap István și-a luat un asociat în persoana tipografului Biró Mihály²¹, ca să-și poată onora lucrările și pentru a-și plăti la timp împrumutul. În toamna anului 1754 au instalat tipografia și imediat au început culegerea și tipărirea unui abecedar pentru băieți și fete, însă contele omițând să se ocupe de aprobările regale necesare înființării tipografiei, aceasta a fost închisă timp de un an. Depunând o cerere la Viena, contele a primit de la împărăteasa Maria Tereza la 27 oct. 1755, printr-un document de privilegiu, dreptul de a desfășura activitate tipografică la Carei²². Prima tipăritură ieșită de sub teascurile acestei tiparnițe a fost amintitul *Abecedar*, terminat în 1755. Tot în acest an au mai tipărit un *Catehism*²³. Pentru verificarea (cenzurarea) cărților cu caracter laic și a celor politice a fost desemnat Zanathy József –

¹³ Asztalos György, *Nagy-Károly rendezett tanácsú város története 1848-ig* (Istoria orașului Carei „cu consiliu organizat” până în 1848); Éble Gábor, *Egy magyar nyomda a XVIII. században*, 1891; Gulyás Pál, *A könyv sorsa Magyarországon*, 1961; Timkó György, *Volt egy grófi nyomda Nagykarolyban*, În „Magyar Grafika” 2008/1 (februarie), pp. 67-70; V. Ecsedy Judit, *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézsajtó korában 1473-1800*, Budapest, Balassi Kiadó, 1999.

¹⁴ Károlyi Ferenc, conte (1705-1758).

¹⁵ Levoča, în Slovacia.

¹⁶ Dinastia de tipografi Brewer avea la Levoča o importantă tipografie, de unde provin mai multe sute de tipărituri prețioase – tipografie care a funcționat în spirit evanghelic între 1701-1739, dar Contrareforma i-a îngreunat activitatea și cu timpul s-a desființat.

¹⁷ Timkó, *art. cit.*

¹⁸ Apud Timkó, Éble, *op. cit.*

¹⁹ Apud Timkó, Gulyás, *op. cit.*

²⁰ „Informația de duminică”, Satu Mare, 20 febr. 2011, p. 4.

²¹ Biró Mihály din 1758 renunță la asociere și devine doar muncitor.

²² „Informația de duminică”, *art. cit.*

²³ Timkó, *art. cit.*

„juratus assessoras praeceptor” al comitatului Sătmăruului, iar cărțile cu conținut teologic și de morală erau verificate de episcopul din Eger, Barkóczy Ferenc²⁴.

După tipărirea celor două cărți de început, care au servit ca experiment, s-a început tipărirea unor cărți mai importante. Prima lucrare de acest fel a fost *Descrierea în versuri a Ungariei* aparținând tocmai lui Szatmárnémeti Pap István²⁵.

Urmând intențiile contelui făuritor al tipografiei, s-au tipărit aici pentru îmbogățirea spirituală a acestui teritoriu, cărți privitoare la igienă (medicină populară), s-au publicat poezii latinești, cărți informative despre apele minerale din țară, cărți de pedagogie, etc. Până în 1800 se cunosc 160 de tipăriri provenind de la Carei²⁶. Chiar dacă pentru acea vreme lucrările tipărite nu și-au adus prea mult contribuția la viața spirituală, printre tipăriri remarcăm și curiozități ale istoriei culturii, ca de exemplu două scrieri ale lingvistului Révai Miklós²⁷, ambele tipărite în 1788, *A magyar alagyáknak I. könyve* și *Magyar nyelv behesirása*²⁸.

Fiind un foarte priceput tipograf, tipăriturile realizate de Szatmárnémeti Pap István au întrecut nivelul altor tipăriri. În 1775 Szatmárnémeti Pap István a murit și pentru că nu și-a putut plăti împrumutul, dreptul de proprietate asupra tipografiei i-a revenit contelui Károlyi Antal, care l-a predat, provizoriu, piariștilor din Carei. Gulyás Pál precizează că trei elevi de aici au pus la punct materialul tipografic și au tipărit pentru școală „mărunțișuri” privitoare la viața școlară²⁹.

În 1778 Károlyi Antal a preluat tipografia, a mai cumpărat o presă și, sub conducerea

tipografului Eitzenberger Ferenc, a făcut-o să funcționeze ca tipografie proprie. Astfel, activitatea tipografică s-a revigorat. După concedierea lui Eitzenberger, a fost angajat în 1783 Klemann József, care a condus timp de 15 ani, până în 1797, tipografia. După moartea sa, în 1797, dreptul de a închiria tipografia i-a revenit lui Gőnyei Pócs Gábor, legător de cărți, care lucra deja cu o singură presă. A acceptat să tipărească doar lucrări de mică întindere: publicații necesare pentru oraș și pentru bresle, tabele, statistici, discursuri ocazionale³⁰. La preluarea tipografiei s-a făcut un inventar: din 1940 de caractere tipografice, 330 erau în stare foarte proastă și existau doar 37 de litere de lemn. Károlyi Antal murind în 1791, tipografia a continuat să funcționeze, dar în condiții mai puțin prielnice. Abia în 1799 s-au cumpărat litere noi în valoare de 228 forinți, apoi în 1804 tipografia a fost înzestrată cu o nouă clădire. Cei din familia Gőnyei au rămas chiriași ai tipografiei până în 1827. În acel an, Gőnyei Gábor a cumpărat tipografia cu 3500 de forinți, împreună cu toate drepturile, cu casa și cu toate ce țineau de atelier.

În fondul de „Colecții speciale” al Bibliotecii Județene Satu Mare există câteva tipăriri provenind de la tipografia din Carei. Dintre acestea amintim: un *Panegiric la moartea împărătesei Maria Tereza*, tipograf Eitzenberger Ferenc, 1781, o lucrare a lui Joannes La Langue despre apele minerale, tipograf Klemann József, 1783, *Máté-Szalkai Hőgyész Máté válasza a Poetai epistolára*, 1811, *Carmen Saeculare quo liberae regiaeque civitati Szatmár-Némethiensi, dum Haec, exacto feliciter libertatis suae saeculo Solenne Jubilaeum ultima anni centesimi die sive 31-ma Decembris Anni 1815 laeta celebraret, in gremio Hujus Amplissimae Civitatis neo institutum, et ab Eadem multis Favoribus exornatum, Gymnasium Regium in perpetuum gratiae memoriae monumentum gratificatur*, tipograf Gabriel Gőnyei, 1815, Peltényi Gyöngyösy János, *A fiatal Árpád a Mazarnai barlangban*, tipograf Gőnyei Gábor, 1824, *A kenyér-Mezői diadal*, tipograf Gőnyei Gábor, 1825.

Printre publicațiile ocazionale tipărite la Carei

²⁴ „Informația de duminică”, art. cit.

²⁵ *Magyarország verseiben-velő leirása*, 1756.

²⁶ Apud Timkó, art. cit.

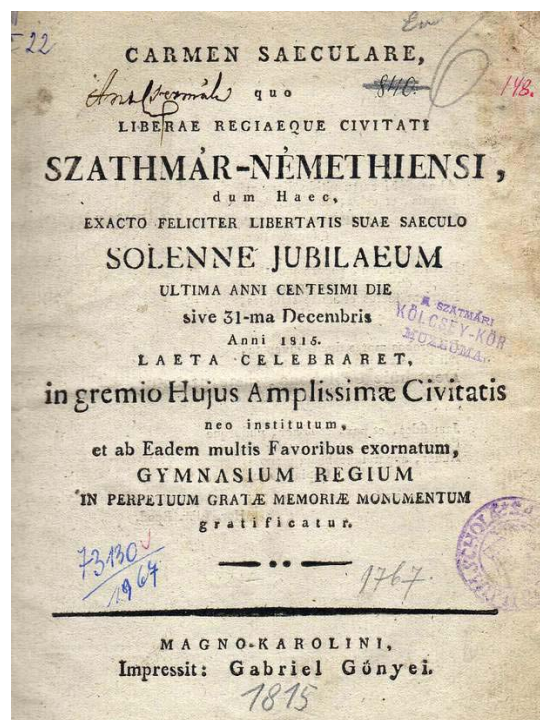
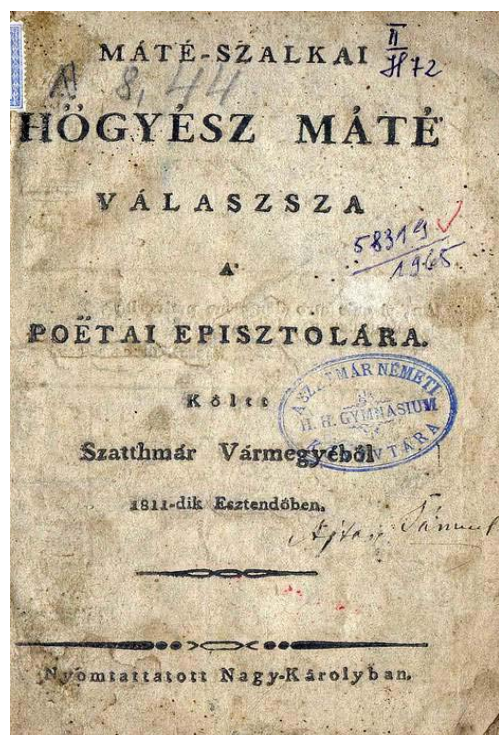
²⁷ Révai Miklós (1750-1807) n. Sânnicolau Mare, lingvist, profesor, primul cercetător și editor al literaturii maghiare vechi, filolog, redactor, profesor universitar, unul din reprezentanții de seamă ai iluminismului maghiar, a contribuit la înființarea Societății Maghiare de Știință. Cea mai importantă lucrare a sa este *Elaboratio grammatica Hungarica* (1803-1806).

²⁸ *Prima carte de elegii maghiare și Ortografia limbii maghiare*. Nu s-au tipărit întâmplător aceste lucrări, în acea vreme Révai Miklós a predat la Carei.

²⁹ Apud Timkó, Gulyás, op. cit.

³⁰ Timkó, art. cit.

se numără și *Oda* lui Constantin Alpini, considerată ca caracter latine de pe teritoriul județului Satu Mare. până acum a fi prima lucrare în limba română cu

OCROTIREA CĂRȚILOR VECHE ROMÂNEȘTI

Prof. Gheorghe MOLDOVAN

Directorul Bibliotecii Municipale Târnăveni

Odinioară, cărțile comunităților erau ținute de obicei în stranele lăcașurilor de cult, cărțile școlilor se aflau în păstrarea dascălilor, mănăstirile le adăposteau în cadrul scriptoriilor. În caz de primejdie, odată cu celelalte odore, cărțile îi urmau pe proprietarii lor, fiind duse în locuri sigure, ascunse în taină, sau îngropate, aidoma comorilor.

De-a lungul timpului, multe cărți au fost distruse de inundații și incendii. Incendiile ce au cuprins adesea în decursul veacurilor trecute lăcașurile românești, construite de obicei din lemn, au mistuit și întregul lor inventar, inclusiv cărțile. Așa a fost incendiul din 1780 la biserica din Târgu Mureș, când a ars „împreună cu toate odorele și cărțile sfinte, rămânând numai masa de aramă a clopotelor topită¹”. Apoi, la 1788, turcii au incendiat 20 de biserici românești în Banat².

Multitudinea factorilor adverși cu care au fost confruntate de-a lungul timpului vechile scrieri au impus, de la bun început, tuturor celor conștienți și interesați de valoarea, însemnătatea și semnificația lor luarea unor măsuri privind atât buna păstrare și folosire, cât și ocrotirea cărților.

Pentru folosirea și păstrarea îndelungată a unor scrieri, s-a trecut imediat la **legarea** lor. Meșteșugul legătoriei de carte a evoluat neconținut, înregistrând maxima înflorire în secolul al XVIII-lea, de când datează legătura artistică. Între anii 1631 și 1778, și-au desfășurat activitatea 42 de meșteri legători de cărți, dintre care 13 în Transilvania. În Transilvania anilor 1624-1850, au activat 72 de legători specializați despre care vorbesc înscrisurile, numărul lor fiind, poate, mult mai mare. Menționăm în județul Mureș ca legător vestit de cărți, pe dascălul Petru din Iernuțeni (Reghin). Neîndoielnic, toți legătorii de carte din Transilvania au fost oameni știutori de carte, care au împărtășit și au cinstit lumina învățaturii³.

Interdicția înstrăinării scrierilor a fost luată ca măsură de ocrotire a cărților, daniile de carte românească făcându-se cu legământ și ocrotite prin

blesteme, scrise cu rostul de a-i conștientiza pe urmași, de a-i impresiona și a preveni înstrăinarea cărților. Proprietarii și donatorii cărților țin să se știe cine anume are drept de moștenire asupra lor și cine are dreptul să le înstrăineze⁴.

Cea mai frecventă formă de înstrăinare a cărților era **zalogirea**. Cărțile românești din Ardeal păstrează numeroase însemnări ce consemnează zalogirea lor. Amintim Cazania lui Varlaam din satul Apalina (Mureș), care a fost zălogită pentru 8 florini⁵. Au existat și cazuri de zalogire ilegală, practică cel mai adesea ori de către urmași, ori de către unul din membrii familiei, fără știrea celorlalți, de către o familie fără știrea rudelor, de către preot ori dascăl fără știrea satului. Un exemplu este grăitor. Protopopul Matei din Ibănești (Mureș) a dat zalog *Cazania lui Varlaam* din 1643 în satul Hodac. Protopopul Matei moare pe neașteptate, iar cartea este înstrăinată între timp. Locuitorii din Ibănești au răscumpărat-o de la fiii preotului din Simionești și de la popa Precup din Apalina, dând-o urmașilor protopopului din Ibănești⁶.

Frecvente au fost și cazurile de răpire a cărților, pricinuite de către hoți de rând sau prilejuite de năvălirile și pustiirile străine.

Nenumărate au fost și soboarele de judecată ce s-au întrunit pentru a stabili dreptul de proprietate asupra cărților. S-au judecat pentru cărți nu numai un satean cu altul, frații între ei, rudele, ci și satul cu preoții sau urmașii acestuia, ba chiar și satele între ele. Au fost cazuri când oamenii și-au jertfit chiar viața pentru apărarea legii și a adevărilor cuprinse în ele, așa cum a făcut, în timpul revoluției de la 1821, Gheorghe Brașoveanu care, în ziua de 21 mai, încercând să salveze cărțile din biserica mare a orașului, când otomanii au intrat în Târgoviște și au început să pângărească lăcașurile românești de cult, a fost prins, iar la câteva zile i s-a tăiat capul⁷.

⁴ Ibidem, p. 101.

⁵ Florian Dudaș, *Vechi cărți românești călătoare*, București, Editura Sport-Turism, 1987, p. 192.

⁶ Ibidem, p. 110.

⁷ Nicolae Iorga, *Inscripții din bisericile României*, fasc. II, București, 1907, p. 352.

¹ Grigore Ploșteanu; Tr. Dușa, *O pagină de istorie. Biserica de lemn din Târgu Mureș*, Târgu-Mureș, 1969, p. 8.

² Florian Dudaș, *Vechi cărți românești călătoare*, București, Editura Sport-Turism, 1987, p. 90.

³ Ibidem, pp. 90-92.

DIFUZAREA CĂRŢILOR ÎN TRECUT

Prof. Gheorghe MOLDOVAN

Altădată, cărţile tipărite ajungeau la cititori pe cu totul alte căi decât în zilele noastre. În secolele XVI-XVIII, lipseau serviciile instituționalizate de difuzare, librăriile, regimul circulației mărfurilor, în schimb era ridicată exigența controlului politic al conținutului cărților și cenzura din teritoriile unde ajungea cartea. Așa, de exemplu, Transilvania, aflată sub dominație străină lua măsuri deosebit de severe privind libertatea imprimării cărților românești, cât și aducerea lor din Țara Românească și Moldova. De difuzarea cărților ocupându-se de obicei cel care a dat banii necesari tipăririi, de cele mai multe ori fiind domnia, care patrona toate tiparnițele, cât și instituțiile ecleziastice. Ceea ce n-au putut împlini domnia, instituțiile editoare și tipografiile în difuzarea cărților, a dus la bun sfârșit marea masă a poporului. Târgurile devenind locurile obișnuite și preferate de difuzare și procurare a cărților. Un lucru important fiind implicarea fruntașilor așezărilor (voievozi, cneji, crainici juzi, jurați etc.) și al comunităților în procurarea de carte, uneori chiar pentru procurarea unei singure cărți¹.

Proporțiile răspândirii specializate ale vechilor scrieri le înfățișează fenomenul cultural tradițional al *colportajului*. Acesta s-a dezvoltat ca expresie a biruinței scrisului românesc, în condițiile extinderii activității tipografice, a cererii crescânde de tipărituri și a numărului tot mai insuficient al acestora, prin detașarea din rândul știutorilor de carte, îndeosebi a

tipografilor, negustorilor, dascălilor, copiştilor, preoților, monahilor, diecilor, a categoriei negustorilor de cărți cu îndeletnicire constantă. Colportorii, precursori ai librarilor, aduc și difuzează cărțile, aidoma altor bunuri, în târguri și orașe, în timp ce alții le poartă în desagi în vederea vânzării prin țară, în postura de colportori specializați, peregrini, exemplu grăitor fiind Badea Gheorghe Cârțan din Cârțișoara Făgărașului. Colportorii erau oameni liberi, știutori de carte (tipografi, dascăli, copişti, preoți, monahi, legători de carte, zugravi), care prețuiau învățătura de carte, fiind conștienți de menirea lor. Cărțile erau luate de colportori pe bani sau pe credit de la tiparnițe și răspândite prin satele și târgurile de amândouă părțile Carpaților. Reprezentativi pentru fenomenul cultural sunt colportorii *specializați* sau peregrini, pentru care munca cu cartea devine îndeletnicire permanentă. Fenomenul colportajului de carte are o vechime mare, trăgându-și obârșia din vremurile de început ale domniilor române, în decursul evului mediu voievozi și ierarhi, dregători și slujitori, împlinind și întreținând cu aleasă cinste tradiția și rostul soliilor, purtând adeseori, alături de alte daruri, odoare și cărți.²

Numărul colportorilor ardeleni pentru secolele XVI-XVIII trece de 50. Dăm câteva exemple de colportori din Transilvania: IOAN și TOMA din Boziaș, despre care se știe că aduceau cărți de peste munți pentru doritorii de carte românească. SIMION PANTEA, originar din Sălciua (Alba) a trăit și și-a desfășurat activitatea în a doua jumătate a secolului

¹ Florian Dudaș, *Vechi cărți românești călătore*, București, Editura Sport-Turism, 1987, pp. 19-20.

² Florian Dudaș, op. cit., pp. 21-22.

al XVIII-lea și la începutul celui următor, participant la răscoala lui Horea, ca să scape de represiunile autorităților împărătești este nevoit să treacă munții în Țara Românească. Aici, peregrinul s-a instruit în știința de carte, iar mai târziu, când împrejurările i-au permis, s-a întors în Ardeal, contribuind la difuzarea luminii cărții în rândul neamului său. Cărțile vândute de Simion Pantea păstrează aplicată pe foaia de titlu ștampila SIMION PANTE, culeasă cu litere latine sau ștampila SIMION PANTEA, matriță cu litere chirilice.

Simion Pantea n-a fost numai colportor de carte, ci și editor și, în aceeași măsură, și legător de carte. Ajuns om cu dare de mână, Simion Pantea, peregrinul, dăruiește, întru pomenirea sa și a neamului său, la 1807, pentru satul natal Sălciua de Sus (Alba), cinci cărți – *Triodul*,

Strastnicul, *Penticostarul*, *Octoiul și Mineiul* –, fapt pe care-l adeverește printr-o însemnare pe un Octoih (Blaj, 1788).

Un alt colportor important din Epoca Luminilor, în Transilvania, a fost dascălul *cărturariu* TOMA PÂRCĂLAB (1754-1830), originar din Teiuș, care a colportat și legat cărți românești pe meleagurile Transilvaniei timp de aproape o jumătate de secol. Sfârșitul l-a găsit la vârsta de 76 de ani tot în pelerinaj, colportând cărți.

Badea GHEORGHE CÂRȚAN (1814-1911), cioban din Cârțișoara Făgărașului, care a trecut în desagi mii de tipărituri românești, pe cărările ascunse ale Carpaților, pentru a le distribui în Transilvania, a avut precursori vrednici¹.

¹ Ibidem, pp. 31-33.

Badea Cârțan în 1899

PREȚUL CĂRȚILOR ȘI PREȚUIREA LOR

Prof. Gheorghe MOLDOVAN

Valoarea materială le-a conferit cărților o situație socială de prestanță. Valoarea lor culturală i-a înălțat dintotdeauna pe cei care, prețuindu-le, le-au împărtășit învățătura. Valoarea politică, de document și de propagandă a cărții a fost la fel de mare în trecut, ca și astăzi.

Marea majoritate a însemnărilor de proprietate și circulație notate pe cărțile românești vechi din Transilvania au fost scrise după tipicul actelor de vânzare-cumpărare ale timpului, dovedind că, cel mai adesea, asemenea altor bunuri culturale de valoare, ele au fost cumpărate sau vândute, ajungând, prin schimb comercial, de la o persoană la alta, dintr-un loc într-altul. Faptul are o importanță aparte, atât pentru evaluarea cărților, cât și pentru cunoașterea prețului de circulație al operelor și exemplarelor lor, de-a lungul vremii.¹

În trecut, prețul unei cărți nu se imprima pe carte, dar se stabilea ținându-se seama de costul întregului proces tipografic. Odată pusă

în circulație, cartea își modifica prețul, de regulă, el crescând. *Cazania lui Varlaam* se vindea la Pogăceaua (Mureș), în anul 1686, cu 57 de florini, iar la Dumbrava (Mureș), aceeași Cazanie, în 1720, se vindea cu 30 de florini. Tot un exemplar din *Cazania lui Varlaam*, la Răzoare (Mureș), costa 9 florini. Un *Tetraevangeliiar* slav din secolul al XV-lea se vindea la Hodac (Mureș), în anul 1699, cu 11 zloți. În anul 1717, la Sângeorgiu de Mureș (Mureș) se vindea un *Chiriacodromion* din 1699, prețul fiind: un bou, o slănină (slânina valora 2 florini), 6 feldere de grâu și un sărindar. Prețurile relevate atestă, în primul rând, valoarea bănească însemnată a cărților, atât la apariție, cât și timp îndelungat după aceea. Dacă o carte (Cazanie) costa, la 1686, 57 de florini, iar o pereche de cai 30 de florini, atunci este foarte clar că prețul unei cărți era foarte ridicat. Datele de preț și comparațiile relevate dovedesc convingător, valoarea mare a unei cărți românești în trecut².

¹ Florian Dudaș, *Vechi cărți românești călătore*, București, Editura Sport-Turism, 1987, p. 40.

² Ibidem.

LEGENDE ȘI REALITĂȚI ISTORICE

Milian OROS

Cred, chiar dacă voi fi acuzat de unii că sunt partinic, că legendele neamului românesc sunt cele mai interesante și mai frumoase legende pe care le-am citit ori auzit. Poate grecii, cu ale lor „legende mitologice” ar putea să se laude... că țin pasul cu noi... Nu este o noutate pentru nimeni că lumea oglindită de legende cuprinde în ea un sâmbure de adevăr, mai mult ori mai puțin demonstrat de cercetătorii istorici ori de arheologi... Uneori „îmbrăcămintea” primită de acesta, prin trecerea vremurilor, este atât de frumoasă, încât adevărul istoric aproape că nu mai contează, căci este răsfrat și se pierde prin epicul lui, ca apele unui izvor firav printre pietrele întâlnite în cale... Oricum, dincolo de această frumusețe, nu trebuie uitată realitatea istorică, atunci când aceasta poate fi cunoscută și studiată. Mai mult ca sigur, această cunoaștere a realității nu va știrbi din frumusețea legendei, „corola de minuni” nu va fi strivită... Hai să ne aducem aminte de legenda morții lui Pinteza Viteazul:

„Șezu voinicii sub un brad,
 Șezură și se sfătuiră,
 De moarte nu se-ngrijiră,
 Numai Pinteza a scos oftat:
 – Care voinic s-aflăre,
 Să meargă la Baia Mare
 După vin și după sare,
 După colb de cel mai tare?
 Nime-n lume nu s-a aflat,
 Numai al lui Pinteza fârtat.
 – Eu Pintezo, oi mere, mere,
 De mi-i da tot pe plăcere
 Căluțul ceta de ploi
 Cu coama până-n zăvoi,
 Căluțul ceta de vânt
 Cu coama până-n pământ.
 – Ia-ți, fârtate, ce dorești,
 Numai să nu zăbovești.

El pe cal se-ncăleca
 Și cu grofii se-ntâlnea.
 – Spune, măi fârtate, spune,
 Unde-i moartea lui Pinteza?
 – Eu moartea lui Pinteza voi spune,
 De mi-ți da trei sute bune,
 Trei sute de zloți de-argint,
 Să vi-l trimit în pământ;
 Trei fire de grâu sfânt,
 Și-un plumbuț micuț de-argint,
 Subțioară de-a stânga,
 Acolo-i moartea lui Pinteza.
 Grofii dealul îl suiră
 Și pe Pinteza mi-l loviră
 Subțioară de-a stânga
 Unde-i moartea lui Pinteza.
 Pinteza greu se poticniră
 Și de moarte se-ngrijiră”.

(PINTEA – din „La izvoare” – de Grigore Botezatu)

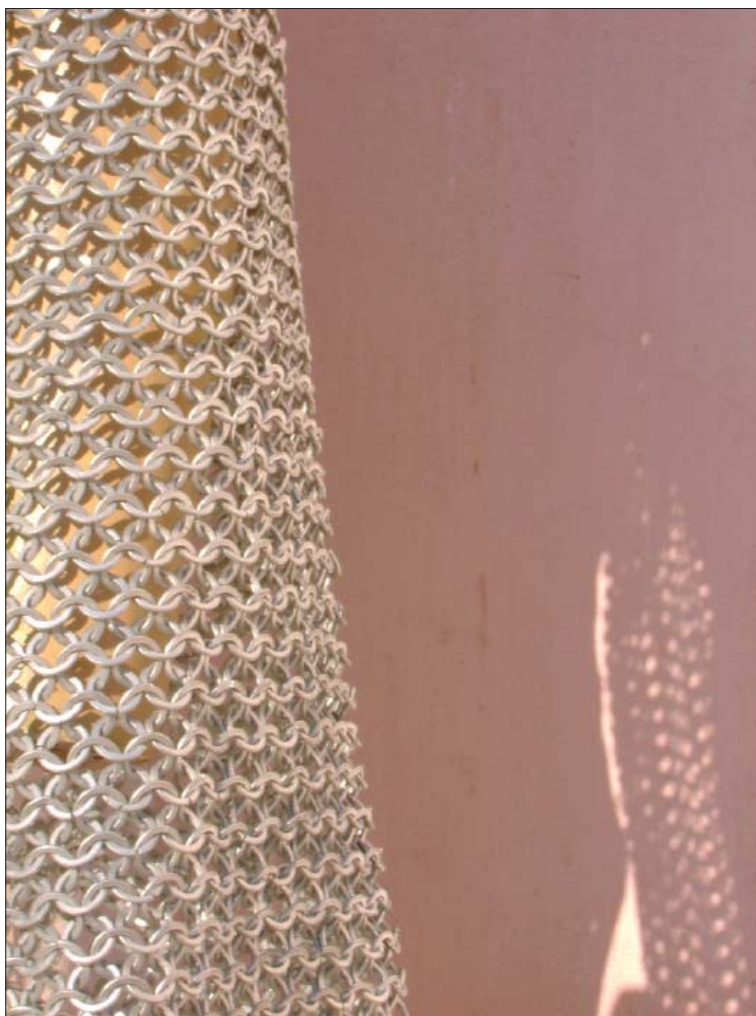
În „Memoriile Principelui Francisc Rákóczi al II-lea, 1703-1711”, găsim un pasaj interesant:

„O veste prea plăcută m-a cuprins, căci Pinte, lotru faimos din Meseș, de origine valah, să-și dovedească credința ce-mi păstrează, tăbărând sub zidurile cetății Baia Mare... voiau să ocupe cetatea în numele meu, sau să silească locuitorii să treacă de partizani ai mei...”

În prima jumătate a lunii august 1703, Pinte a ajuns cu haiducii lui sub zidurile cetății Baia Mare, la poarta de sud, a cerut celor din cetate să se predea și să se supună Principelui, conducătorul răsculașilor care luptau împotriva habsburgilor. Tratatul s-a dus toată după-amiaza zilei de 13 august 1703, dar nu s-a reușit decât un schimb de ostatici, restul tratatelor amânându-se pentru a doua zi. Atacatorilor de sub ziduri li s-au trimis alimente: 7 căruțe cu pâine, carne și câteva butoiașe cu vin. Mai târziu aceste alimente s-au dovedit a fi otrăvite. Supărați pe gestul celor din cetate, haiducii lui Pinte s-au dăruit poarta cetății. Atunci s-a întâmplat necazul, căci în furtunosul atac, Pinte a fost împușcat mortal chiar în fața porții de intrare în Baia Mare.

Procesul-verbal încheiat cu ocazia morții lui Grigore Pinte, zis Viteazul, trece cu vederea numele asasinului, dar alte documente ale vremii îl menționează. Acesta fiind Dess István, proconsul în magistratura orașului Baia Mare. Deci, moartea marelui haiduc maramureșean nu s-a datorat unui Iuda din ceata haiducilor, așa cum spune legenda, ci a fost ucis intenționat de cineva din cetate, chiar la începutul ostilităților din fața porții. Să nu credeți că Principele Rákóczi, supărat de pierderea „aliatului” său, s-ar fi arătat răzbnător pe cel care l-a ucis, căci a aflat cine era. Nici pe departe. În 1704, acesta îl numește pe asasinul Dess István în cea mai înaltă funcție din magistratura orașului Baia Mare, cea de „judex primarius”. Se adevărea astfel încă o dată, dacă mai era nevoie, proverbul: „corb la corb nu-și scoate ochii”. Lucru, am spune, firesc, dacă ne gândim că principele era de fapt reprezentantul la vârf al celor împotriva cărora Pinte Viteazul luptase întreaga lui viață.

Adâncindu-ne și mai mult în istorie și în lumea legendelor, către anii 1340-1360, la fel am putea să vorbim și despre „descălecatul” Moldovei și-am constata, evident cu un oarecare regret, că nu vânătoria zimbriilor de către Dragoș ori Bogdan a făcut ca pe stema Moldovei să apară capul de bour. De fapt, Moldova, noul stat întemeiat, prelua stema veche a voievozilor de Maramureș. Despre asta însă altădată!...

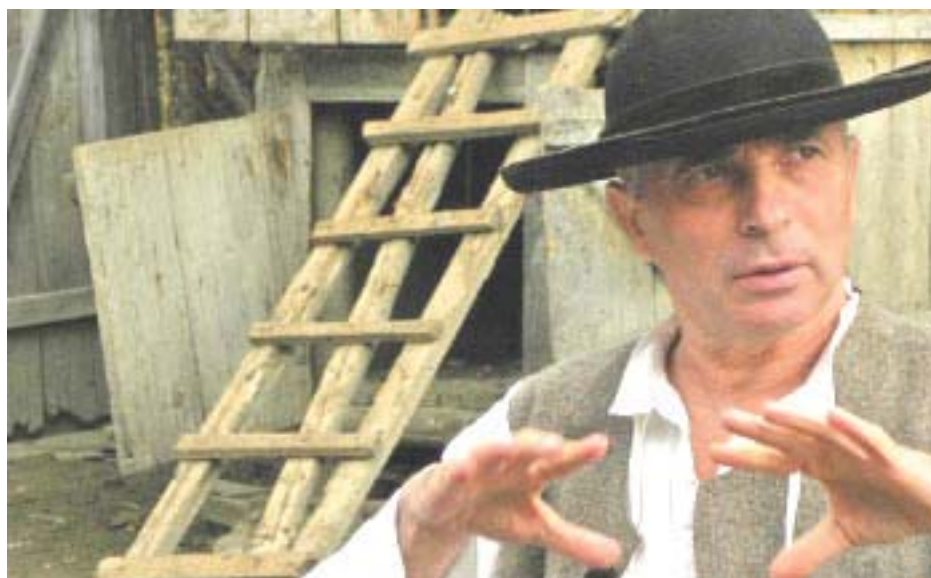

„Urma unei zale” Foto: Delia Florea

„OMUL CÂNTĂ CA SĂ SE ÎMPACE CU LUMEA ȘI CU DUMNEZEU”
DIN CONFESIUNILE UNUI MARE ARTIST

Dialog de suflet cu Maestrul nepereche GRIGORE LEȘE

realizat de **Stelian GOMBOȘ**

«Dragu' mamii, zi după mine *Înger, îngerășul meu!*» sau «Zi după mine *Tatăl Nostru!*» Ei mi-au adus în suflet de mic și această dimensiune întru Hristos. Eu nu puteam fi în afara credinței!” Grigore Leșe a păstrat rânduiala până în ziua de azi. „Și-acum spun *Tatăl Nostru, Creșul*, mă duc la biserică. Da' când mă duc, știu de ce mă duc și știu

Grigore Leșe este un artist desăvârșit. Dumnezeu l-a înzestrat cu un glas răscolitor, cu talent și sensibilitate; și pentru că a socotit, pesemne, că nu i-a dăruit destule, i-a mai dat o minte ascuțită, o seriozitate aproape germanică și o dorință neostoită de autoperfecționare. Toate aceste calități, care foarte rar se găsesc înmănunchiate într-un singur om, fac ca Grigore Leșe să fie o voce unică în spațiul public românesc. El vine parcă de la începuturile noastre, aducând cu sine toate bucuriile și durerile acestui neam, toată înțelepciunea acumulată de poporul român de-a lungul existenței sale.

Grigore Leșe s-a născut în satul Stoiceni din Țara Lăpușului, în județul Maramureș. „Tata – Dumnezeu să-l ierte, că s-o dus în *Ceea Lume* luna ce-o trecut – când se scula dimineața mai întâi își zicea rugăciunile. [...] Bunica mea, Varvara, mă lua dimineața lângă ea și mă pune în genunchi:

ce Evanghelie se citește în duminica respectivă! Că dacă mă duc la biserică și după ce vin acasă mă-ntreabă careva «Mă, ce Evanghelie s-o citi?», iar eu nu știu să-i răspund, ce rost mai are să mă duc la Sfânta Liturghie? *Altminteri, mergem doar ca să fim duși!*”

Și în repertoriul lui Grigore Leșe se găsesc multe piese cu subiect religios. „În cântecele mele mă rog la Maica Domnului! În cântecele mele vorbesc despre Răstignirea Mântuitorului, despre Adormirea Maicii Domnului, despre Pogorârea Duhului Sfânt!” Grigore Leșe însă ține să facă o precizare: „Da' nu sunt un habotnic care *toaaaată zăua* își face semnul Crucii și îl pomenește pe Dumnezeu și cu rost, și fără rost. Cu Dumnezeu nu te joci! Adică să vorbești toată vremea de Dumnezeu, da' când e vorba să demonstrezi că ești creștin și ești smerit, să nu faci nimic!”

Grigore Leșe știe că îi datorează totul Celui de

Sus. „Păi, dacă horesc, este pentru că Dumnezeu mi-o dat glasul ăsta. Fiindcă între voce și glas e o diferență: vocea ți-o «faci» la școală, dar cu glasul te naști. Apăi, ori ai glas, ori n-ai! Mie Dumnezeu mi-o dat glas și îi mulțumesc prin ceea ce fac. Îi aduc mulțumire de câte ori am ocazia, îi mulțumesc pentru că pot hori!”

Domnul Leșe se oprește o clipă, dă la o parte o ramură de salcie pe care vântul i-o legăna în obraz și privește departe, spre pădurea de pe celălalt mal al lacului.

Spuneam mai sus că Grigore Leșe este o voce unică în spațiul public românesc. A absolvit Academia de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj; și-a dat doctoratul în muzică; este Doctor Honoris Causa al Universității „Vasile Goldiș” din Arad; este profesor asociat la Facultatea de Litere a Universității București, unde predă cursul de etnomuzicologie. Artistul Grigore Leșe a cercetat cu mare atenție folclorul (nu numai pe cel românesc) și a găsit răspuns la o întrebare aparent simplă, în realitate fundamentală: *de unde vine cântecul*. Așa a descoperit că în lume sunt mai multe *centre creatoare*. Un astfel de centru poate fi în România. Un altul este în țările nordice. Cu siguranță, un puternic centru creator se găsește în Orient. În aceste centre s-au creat arhetipuri, de unde au plecat linii melodice care s-au răspândit în toată lumea. Ajunse într-un teritoriu, liniile melodice „de bază” s-au dezvoltat în funcție de oamenii care ocupau arealul respectiv. Un popor contemplativ, de pildă, le-a cântat într-un anumit mod. Un popor războinic le-a adaptat temperamentului său. Grigore Leșe m-a surprins, realmente, cu un alt enunț: oameni care trăiesc în condiții asemănătoare, fie ei din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, se exprimă în cântec aproape la fel. „Uite, în Irlanda – unde am fost săptămâna trecută – împărțeau o *fost* cam ca la noi, în satul maramureșean. Că la noi satele sunt împărțite în «susănari» și «josănari». Să se știe asta: că-n «susănari» oamenii sunt mai avuți și-n «josănari» sunt mai săraci. În «josănari» sunt mai săraci, da’-s mai frumoși la suflet! Și la chip sunt mai frumoși. Și-atunci când se întâmpla o căsătorie între un «susănar» și o «josănară», totdeauna se lăsa cu scandal. Părinții feciorului

nu erau de acord să *ieie* o fată din «josănari», chiar dacă pica de frumoasă.”

Cam așa a fost și-n Irlanda. Pe măsură ce domnul Leșe împreună cu Peter Hurley, un prieten irlandez, se apropia de țărmul dinspre Ocean, pământul era din ce în ce mai arid. Irlandezii bogați care ocupaseră terenurile fertile din interiorul insulei îi alungaseră acolo, în zona aceea neospitalieră, pe țăranii săraci. O parte dintre aceștia au plecat în America. Cei rămași au «inventat» un sol fertil, aruncând între stânci tonele de alge aduse la țărm de valurile oceanului. Au reușit astfel să cultive ceapă și cartofi și să supraviețuiască. Ei bine, și cântecele irlandeze au jalea doinelor noastre!” Maestrul Grigore Leșe a descoperit asemănări între horile sale și un cântec din cu totul alt spațiu: cel arabo-persan. Pe 10 septembrie, în Piața Artelor din București, în cadrul Festivalului Enescu, voi susține un concert împreună cu muzicieni din Iran. O să vedeți apropierea: doina din Maramureș (horea în grumaz) are mari afinități cu cântecul arabo-persan. Deci nu suntem buricu’ pământului, asta trebuie să reținem.”

Având un interlocutor de valoare și competența domnului Grigore Leșe, nu puteam să nu-l întreb ce crede despre „manelizarea” cântecului popular românesc. „Stați să lămurim lucrurile. Toată lumea se leagă de acest termen: «manea». Cuvântul «manea» vine de la «mani», care înseamnă «a improviza». Maneaua este un gen extraordinar, care n-are nicio legătură cu ceea ce fac «cântăreții»ăștia care apar pe bandă rulantă. Ei nu cântă manele. Ei lăläie niște cântece de metisaj: ritmul din Bulgaria, textul din România și totul pus într-un sos oriental. [...] În altă ordine de idei, «manelizarea» a apărut de mult în muzica populară românească. De exemplu, orchestrele de muzică populară de dimensiuni «simfonice» și ansamblurile folclorice din România, create după model rusesc, sunt o formă de manelizare a culturii tradiționale. Și, culmea, noi investim bani grei în aceste ansambluri, care există în toate județele țării. Aruncăm banii pe fereastră.”

Grigore Leșe mai are un of: calitatea oamenilor. „Fiecare este liber să cânte. Dar să nu uităm un lucru: fără școală și fără har nu se

poate! [...] Unii se joacă de-a folclorul, de-a cântatul. Ei nu înțeleg mesajul cântecului. Nu înțeleg dimensiunea cântecului. Cântă cu gura, nu cu sufletul. Pe la noi se spune așa: «Sunt oameni cu minte, și fără minte. Și mai sunt unii care au minte, da' nu toată le e bună!» Ei, ăștia de care vorbesc, sunt din categoria «fără minte». În muzică trebuie să-ți umble mintea, să știi să sintetizezi o idee. Or, ei nu știu sintetiza, nu au criteriu și nici măsură! Își transformă viața personală în spectacol. Da' trebuie să suportăm astea, nu le putem schimba dintr-o dată.”

Din păcate, lucrurile sunt mult mai complicate. „Sistemul cultural românesc, sistemul de învățământ, rețeaua culturală din România trebuie reformate. Nu mai putem continua așa. Noi confundăm școlile populare de artă cu liceele de muzică, academiile de muzică le confundăm cu școlile populare de artă. Da' știi de ce? Ne place să înotăm în ape tulburi. Pentru că în apele tulburi nu te vezi! De-aia nu ne convin apele limpezi. Sunt mulți cărora nu le convine competitivitatea. [...] Ei trăiesc tulbure, confuz.”

Grigore Leșe și-a construit cariera cu multă migală și atenție. A stat printre oameni, ca să le cunoască viața, obiceiurile, trăirile. „Folclorul, muzica din vatra satului pot înșela pe oricine din lume. Și ca să nu fii înșelat, trebuie să intri în pădure, nu să stai la marginea ei. Ciuperci sunt și la marginea pădurii, cum să nu! Da' poate mai multe sunt în mijlocul ei. [...] Muzica asta tradițională ori e la «bufet», ori e la nuntă, ori e la joc, ori e la înmormântare. Ca să vezi fenomenul până la capăt, trebuie să stai cu ei, cu oamenii. Acu' – mi-am zis – eu *trebe* să știu muzica asta și-atunci *trebe* să fiu ca ei. Că dacă nu ești ca ei, nu se destăinuie. [...] Și am fost între ei: am fost și la mină, am fost și la Casa de cultură, am fost și profesor, am fost și la oi, am fost și muncitor cu ziua, peste tot am fost. Știu despre ce este vorba. Dar câți dintre colegii mei au procedat ca mine?” „Da', chiar – l-am întrebat – cum v-au privit colegii?” – „Ba m-au făcut nebun, ba m-au făcut bețiv, m-au făcut în toate felurile. Le-am suportat. Dar hulitorii s-au înșelat, pentru că acum se văd rezultatele. [...] Am avut atâtea probleme! Totdeauna când vrei să faci ceva extraordinar, ți se

pun piedici. «Leșe-i difiçil!», «Leșe? Nu-l găsim!» S-a mințit mult despre mine. Mi-au creat o imagine pe care n-am avut-o niciodată și a trebuit să șterg toate astea. În comunitățile țărănești se spune că, dacă te afli într-o răspântie, trebuie să știi foarte bine pe ce drum o iei. Ei bine, acu' zece ani am zis «Dom'le, mă-ntorc în răscruce și-o iau pe-un alt drum. Le las toate și-o iau pe alt drum.» Și de zece ani am abordat viața altfel!”

Grigore Leșe a rostit aceste ultime fraze cu atâta obidă, încât am simțit nevoia să schimb subiectul. „Domnu' Leșe, cum vedeți viitorul?” – „Știi ceva? Când am împlinit 50 de ani, am zis că trebuie să mă uit înapoi, să văd cine vine după mine, cine mă urmează. [...] Pe mine trebuie să mă accepte generația de tineri, cei care vin. Știi de ce? Ca să simt gustul eternității! Nu te poți răstigni într-un timp și să rămâi acolo. [...] Lumea se schimbă, vine un alt val. Vin tineri cu minți strălucitoare; ei trebuie să mă recunoască și să mă accepte.” „Și ce-ați constatat, vă recunosc?” „Păi, cum?! Asta-i bucuria mea. Că eu case nu-mi fac, n-am slăbiciunea asta. Slăbiciunea mea e să știu cât mai multe cântece și să fac ceva, nu pentru mine, ci pentru oameni, pentru lumea asta. Dacă e de făcut și se poate face ceva din cultura tradițională! Dacă nu, *câtă e, atâta să hie!*”

În ceea ce privește viitorul acestui neam, Grigore Leșe este și mai optimist. „Poporul nostru are șanse, pentru că avem valori. Trebuie doar să fim atenți, pentru că în istorie am pierdut atâtea ocazii! Dar valori avem! Avem mulți tineri cu minți strălucite, scriitori în ceea ce fac. Ei trebuie puși în valoare. Sunt foarte mulți tineri de care nu știe nimeni. Ei trebuie scoși la lumină. Uite, și în ceea ce privește imaginea culturală a României în străinătate stăm mult mai bine decât înainte. Horia Roman Patapievici, prin Institutul Cultural Român, a promovat «afară» valori adevărate ale acestui popor. Despre Patapievici se spun tot felul de lucruri. Realitatea este că a schimbat multe. Eu m-am dus la el cu un proiect amplu, «Ultimii rapsozi». L-a analizat cu atenție, l-a finanțat și a ieșit senzațional. La reprezentanțele institutului din marile capitale ale lumii a numit oameni tineri, inteligenți și bine pregătiți. E adevărat, Patapievici nu mai trimite

în străinătate ansambluri, lăăitori și tot felul de amatori. Trimite oameni de valoare: poeți, pictori, prozatori, artiști de primă mărime din teatre. Din punct de vedere cultural, imaginea României este mult schimbată în bine. Asta vreau să spun, avem valori. Și, repet, avem tineri extraordinari. Numa' că tre' să avem grijă de ei. Trebuie să le arătăm drumul. Când un tânăr vine la tine și te întreabă «Ce trebuie să fac eu în lumea asta?», nu poți să rămâi indiferent. La un moment dat, Ioan Alexandru îmi spunea: «Frate Grigore, dacă stau într-o stație și toată lumea se suie în autobuz împreună cu mine și unul singur nu reușește să urce, eu nu pot sta liniștit în autobuzul ăla!»

Grigore Leșe nu stă „liniștit în autobuz”. Nu poate. „Nu am voie să mă izolez, să mă închid în «turnul de fildeș» și să privesc lumea de acolo. N-ai cum să vezi lumea dacă faci asta. N-ai cum să vezi obiceiurile oamenilor, n-ai cum să le simți stările sufletești, cum trăiesc, cum își cresc copiii. Eu mă duc printre ei, pe stradă, la metrou, de pildă, stăm de vorbă, mă-ntreabă de una, de alta. Și mă fac fericit, pentru că sunt atâția oameni cu probleme mari (dar bogați sufletește) care nu se plâng, nu se tânguie. Sunt fericit că mă-ntâlnesc cu ei și că-i pot face, la rândul meu, fericiți cântând pentru ei, horind.”

Soarele a trecut dincolo de baltă și acum strălucește deasupra pădurii. Cu ochii îngustați de lumina albă a după-amiezii, Grigore Leșe privește gânditor undeva, departe. Deși pare firav, este un om puternic. Are forța talentului imens pe care i l-a dăruit Dumnezeu, talent cu care de câteva bune decenii ne bucură pe noi, semenii săi.

Dragă Maestre, Care este modelul dumneavoastră în domeniul culegerii de folclor? Cât folclor a putut fi salvat? Cât s-a risipit?

La noi, arhiva de folclor s-a înființat foarte târziu, la începutul secolului al XX-lea. Gândiți-vă că, mai mult ca sigur, s-au pierdut multe elemente structurale și melodice prin vremi, altele s-au diluat sau chiar și-au schimbat sensul. Important este că au ajuns la noi mesaje esențiale, primite și transmise mai departe prin uimitorul și misteriosul cod al culturii de sorginte orală.

Modelele mele în cercetare au fost multe, Brăiloiu, Bartok, Breazu, însă, spre deosebire de ei, eu sunt născut în familie de țărani, la mine acasă am auzit primele hori, glasul fluierului, primele versuri... Pentru ca un om să se poată destăinui trebuie să te simtă, să faci parte din comunitate, să participi la toate activitățile și manifestările prilejuite de anumite sărbători. Eu am crescut cu țărani, am lucrat împreună, am fost la oi, la clăci, la șezători, la nunți și înmormântări. Am dormit cu ei. M-am născut acolo și altfel s-au destăinuit față de mine. Toate aceste lucruri m-au ajutat la cunoașterea unor detalii referitoare la psihologia țăranilor horitori, la hori, la întreaga lor dimensiune spirituală, iar acum le pot împărtăși. Din păcate, unele cercetări s-au făcut din mers, fără să se țină seama de acest contact fizic și emoțional. Pentru mine lucrurile au stat diferit. Drumul meu a fost altfel, și anume dinspre sat spre oraș. M-am format într-un sistem educațional mărginit de hotarele satului, apoi, cu acest bagaj, am plecat să studiez muzica universală pentru a-mi permite ulterior o abordare comparativă. Trebuie să știe că se înșeală amarnic cei ce au impresia că pot învăța folclor doar apelând la benzile de arhivă și culegerile de specialitate.

Mai poate fi recuperat folclorul? Cum?

Folclorul nu trebuie recuperat, trebuie eventual să-l ajutăm să viețuiască acolo unde a apărut, în hotarul satului, iar recuperarea scenică se poate face doar prin practicarea unui revivalism de calitate. Utilitară sau magică, ceremonială sau neocazională, muzica țărănească se înscrie într-un tipar stilistic străvechi.

Povestii-mi, vă rog, o experiență sau mai multe de când sunteți în București și a trebuit să luptați cu mentalitățile pentru a impune stilul dumneavoastră de viață, felul dumneavoastră de a cânta și de a asculta muzica. Care au fost momentele mai dificile?

În primul rând, vreau să vă spun că nu am venit din Lăpuș, ci din Cluj. Nu pot spune că am trăit momente dificile în București. Încă din primul an am avut o colaborare cu Teatrul Odeon într-un alt fel de spectacol, un spectacol de dans contemporan în coregrafia Lilianei

Iorgulescu, urmat – în partea a doua – de un show marca Răzvan Mazilu. Apoi a venit propunerea Facultății de Litere a Universității București de a preda un curs de etnomuzicologie iar acum șapte ani inițiativa televiziunii romane – TVR Cultural – de a realiza o emisiune săptămânală – „La Porțile Ceriului”. Bucureștiul este un oraș viu, cosmopolit, în care mă simt foarte bine. Probabil felul în care mă îmbrăcam atrăgea oarecum atenția pe stradă însa acum clopul meu de Lăpuș este un adevărat brand.

Cu o pălărie atât de mare, cu telefonul într-o busă cu motive tradiționale, cu un soi de traistă pe umăr. Chiar nu parești defel din această lume...

Dragul meu, să știi că Lumea din care vin eu există. A fost odată, poate, și lumea voastră sau a bunicilor voștri.

În lumea noastră, a orașenilor, mulți vorbesc despre dezamăgire, despre mișerie, sunt nemulțumiți, stresați, dezorientați, mai ales tinerii. Pe acolo, pe la sat, ce mai spun oamenii?

Nu cred ca există o deosebire fundamentală între orașean și țăran. În ambele „zone” și „tabere” poți întâlni oameni geniali, rafinați, înțelepți sau – dimpotrivă – banali, plictisitori, cu gusturi îndoielnice, săraci cu duhul. Important este să încerci să te autoprotejezi, să cauți compania celor cu care ești compatibil. În București mă întâlnesc frecvent cu plasticieni, scriitori, oameni de televiziune. Sigur că avem clipe și momente în care suntem deznădăjduiți dar avem grijă să nu vorbim prea mult despre ce ne doare. Să nu credeți că în hotarul satului oamenii simt altfel. Cei cărora le pasă se întreabă și ei ce s-o alege de lumea asta, de țara asta, de neam... Ceilalți ... noroc bun!

Și ce s-o alege de lumea asta și de acest neam, românesc?

Ce-i cu lumea asta? Când îi vorba de lume, la mine s-ar potrivi următoarele versuri: „Lumea me-i lume legată / Cu lanțuri și cu lăcată / Nu mi-i bine niciodată. / Avut-am bine în viață / Când am fost la mama-n brață / Da' de când am crescut mare / Numa' dor și supărare”.

Astea sunt versuri dinainte de inventarea cuvântului criză...

Sunt versuri străvechi. Există și în ziua de astăzi în mintea oamenilor și așa și trăiesc unii. Numai că lucrurile s-au schimbat. Oamenii sunt învrăjbiți, nu știu ce să creadă. Eu umblu foarte mult prin țară. Peste tot, unde mă întâlnesc cu tot felul de oameni, întreb: „Bade Gheorghe, ce zici de lumea asta?”. Zice „Lumea asta nu știu ce să știu cum îi. Îi bine da-i și rău. Numa' Dumnezeu știe”. Alții răspund în felul următor: „Amu' ce-o fost o trecut, ce-o mai fi de-amu nu știu”. Oamenii nu știu ce să răspundă. Sunt derutați, săracii. Vorbesc de oamenii bătrâni de la care mai poți afla lucruri esențiale. Ei tot timpul se raportează la o forță supranaturală, se raportează la Dumnezeu. Ei, de umblat la Biserică, umblă. Tinerii însă umblă mai puțin. Este adevărat că nu ne putem raporta în anul 2011 numai la legende, superstiții și mitologii. Totdeauna religiosul s-a amestecat cu magicul. Sunt tot felul de obiceiuri la naștere, la nuntă și la înmormântare. Nu-i rău, dar nu poți trăi doar cu astea. Trebuie să ai o deschidere, să încerci să te compui altfel în lume.

La televizor tot apar oameni care spun că satul acela frumos despre care povestiți dumneavoastră este cam pe ducă...

Ei vorbesc numai din cărți. N-aș zice așa ceva. S-au mai schimbat lucrurile. Unii au ajuns în sat plecând din oraș. I-au văzut pe țărani și au văzut arta tradițională din afară. Eu le-am văzut dinăuntru. Ei judecă doar la prima vedere. Este ca și cum te duci în pădure, intri în marginea pădurii și găsești trei ciuperci și apoi te întorci acasă spunând că nu prea mai sunt ciuperci în pădure. Omul nu se destăinuie de la prima vedere. Trebuie să stai cu el, să trăiești cu el, să simți că faci parte din lumea lui. Altfel degeaba te duci acolo. Oameniiăștia de care-mi spuneți se duc la bibliotecă și caută în cărți. În ziua de astăzi se scriu prea multe cărți din alte cărți. Eu mă feresc de asta, eu încerc să fiu practician.

Maestre, sunt foarte la modă târgurile tradiționale,

produsele de artizanat...

Dar știi de ce? Pentru că toată lumea umblă doar după bani. Or, țăranii n-au umblat după bani. Meșterul din sat nu practica meșteșugul doar pentru câștig financiar. El era o personalitate în comunitate. Nu stătea la colțul străzii: „Bă, Ioane, hai la mine că eu fac porți și cumpără o poartă de la mine”. Constantin Noica îi spunea genialitate difuză și eu am trăit pe pielea mea asta. Adică: sunt mai mulți în sat care bat doba, da' nu-i concurență. În sat se știe cine face cele mai frumoase împeștrături pe furca de tors, pe botele ciobănești? Se știe. Cine cântă mai frumos? Se știe. Da' el nu-i meseriaș, nu ia bani pe cântat. El trăiește din pământ sau din turme. Este o lume a naivității și a inconștienței. El nu conștientizează ceea ce face, chiar dacă o face genial.

Și noi, orașenii, de ce suntem atât de atașați și de interesați de târgurile astea?

Știi de ce? Vă spun eu. Pentru că pare exotic, din altă lume, este ieftin, dar nu întotdeauna la târg vin (și) meșterii. Un meșter adevărat de sat nu prea vine la târg. Nuuu. Comunitatea tradițională era închisă, acum s-a mai deschis e adevărat. Sunt indivizi care se organizează într-un soi de comunitate artificială, care se poate însă desființa oricând. Însă o comunitate tradițională străveche din Maramureș sau din Bucovina este stabilă, trainică. Or, din astfel de comunități nu prea vin la târg. Și așa cultura tradițională s-a transformat într-un produs, într-un bun de consum supus modei.

Apropoo, în altă ordine de idei, la Stoiceni, de unde sunteți, vă spune Grigore a lu' Ion Opreș. Leșe de unde vine?

Este aici o poveste simpatică și frumoasă. Când l-o făcut pe tata, bunicul meu Opreș și cu bunica Varvara n-or fo' căsătoriți încă, în mod oficial. Era perioada 'ceea în care ei nu se duceau la Consiliu. Nu or avut act de la Consiliu. Și atunci pe cine să pună numele la tata? L-o pus pe bunica Varvara Leșe. Și atunci tata o fost Leșe și eu am fost Leșe, cu toate că trebuia să fiu Opreș.

Da, de ce vă purtați peste tot cu pălăria asta mare?

Este o pălărie care se purta în Bistrița și în Lăpuș. Dar astăzi nu se mai prea poartă. Că e cu borul mai mare, mai mic, calotă mai înaltă, dom'le: pălăria-i pălărie. De ce o port? Pentru că la noi se spune că pălăria definește omul. Așa este. Pălăria arată bărbăția bărbatului. Cine nu poartă pălărie ori i-o murit cineva, ori... În sat, mai demult, nu umbla nimeni fără pălărie. Apăi că era din Ungaria sau din Ucraina, apăi purta pălărie.

La oraș nu se mai poartă...

Nu se poartă pentru că lucrurile s-au schimbat foarte mult. Dar dacă ne ducem într-o aerogară, la Frankfurt sau la Amsterdam, sunt oameni din alte comunități din lume ce-i vezi cu pălării. Ia uitați-vă mai atent cum se deosebescăștia de alții. Aici, la București, s-au adunat oameni amestecați...

Păi și n-a strigat nimeni pe aici după dumneavoastră?

Am trecut prin asta acum 35 de ani. Strigau după mine: aaa, ce-i cu pălăria? Băăă, pălăria! Și de atunci, eu tot trebuie să mă explic de fiecare dată de ce port pălărie. Păi, port pălărie pentru că un om normal poartă pălărie. Mă!, zic: tu ești anormal, că nu porți pălărie, eu îs normal. Însă acum oamenii s-au obișnuit așa cu mine și nu se mai miră atât de mult, ca mai demult...

Dar de ce pe cartea de vizită, sub Grigore Leșe scrie „doctor în muzică” și nu scrie artist?

Și aici este o problemă. Știți de ce n-am scris? Vă spun eu. Pentru că se confundă cuvântul artist. Toată lumea zice că arta e ceea ce simte fiecare. Un artist din Africa, popular la el acasă, dacă vine în Europa nu-l știe nimeni. Este valabil și invers. Și cuvântul artă și cuvântul artist sunt chestiuni relative. Și încă ceva: la noi, în ultima vreme, cuvântul artist s-a compromis. Oricine performează poate fi „artist”. Artist liric aud, artist popular aud. Popular! Adică accesibil gustului comun. Or, eu m-am separat de mult de tagma asta. Până acum am avut trei perioade: când am fost mai mic și nu se ocupa nimeni de mine, o perioadă în care eu m-am ocupat de alții și, acum, a venit vremea să mă ocup și de mine.

La vârsta asta trebuie să-mi adun gândurile. Unii îmi spun rapsod pentru că mă văd că apar singur pe scenă cu pălăria mea și cânt. Iar alții, care vin și cântă cu zeci de instrumente, ăia sunt „artiști”. Eu nu sunt nici din tabăra aceea, nici din cealaltă. Atunci m-am întrebat: cum să-mi aleg eu drumul? Mi-a fost greu. Eu am făcut muzică, am studiat pian, armonie, am cântat în orchestră simfonică, am mers la Conservator. Peste lumea mea, din comunitatea țărănească, s-a suprapus lumea culturii academice. Sunt copii la noi care, de când se nasc, sunt pentru ceva. Când m-o făcut pe mine, tata i-o spus mamei: „dar-ar Dumnezeu să horească copchilu’ așe cum horești tu”. Tot îmi spunea că am avut probleme cu buricul, că nu știau cum să mi-l lege. Am descoperit că și în Africa, copiii care se nasc cu cordonul ombilical în jurul gâtului sunt considerați a fi născuți pentru a deveni vrăjitori, descântători. Au forța asta de când se nasc. Ei, cam așa o fost și la mine.

Și dumneavoastră ce boli vindecați?

Îți spun eu, dragul meu, ce boli vindec. Încerc să învăț lumea ce înseamnă a hori. Asta înseamnă doctor în muzică. Eu am făcut un doctorat despre hore.

Și ce boală anume vindecă horile?

Știi ce vindecă? Necazul, supărarea și amarul. Spun versurile: „horile-s de ’stâmpărare, la omul cu supărare”. Horea se cântă pentru astâmpărare. Ca să mă vindec sufletește, nu trebuie să am în jur veselie. Trebuie să cânt pentru mine. Eu când horesc nu horesc pentru spectatori, ci horesc pentru mine. Cine se regăsește în asta foarte bine, dar nu întotdeauna se nimereste și unii așteaptă de la mine să-i vindec trupește. Dar eu nu pot să-i vindec trupește. Și atunci caută alte linii melodice și alte cântece. Există muzică pentru suflet și muzică pentru trup. În lumea asta bulversată se caută muzică pentru exaltare trupească. Or, eu nu sunt din povestea asta. Eu sunt din povestea muzicii pentru suflet, care are o tonalitate nocturnă, este tristă. Cealaltă este o muzică veselă, solară. În ultima vreme toată lumea tinde să se veselească și nu înțelege de ce eu cânt numai muzică lirică. Dar asta este muzica

noastră. Așa este aici. Muzica de Bach îți creează o stare, muzica de Mozart alta. Muzica din vatra satului alină.

Și, când horiți, cântați cu burta plină sau cu ea goală?

Știi când se horește cel mai bine? Când ești flămând. Pe gol. Pe nemâncate vocea sună altfel și asta nu este explicabil, dar o simți. De multe ori nu-mi găsesc locul unde să cânt. După 35 de ani, mă mai întreb: oare-s bine să fiu văzut când horesc? Oare nu-i mai bine să nu mă vadă lumea? Oare-i mai bine doar să mă audă? Locul trebuie să fie prielnic, să aibă o energie pozitivă. Nu poți cânta oriunde. Degeaba m-aș pune să cânt aici. Și mai este ceva: omul câteodată cântă înlăuntrul lui. Nu se aude. În Maramureș există o denumire la hore. Îi zice „adâncată”. Se cântă dinlăuntrul, din adâncul sufletului.

Un poet englez zice că „melodiile auzite sunt dulci, dar cele neauzite sunt și mai dulci”. De aceea cântați atât de rar?

Sigur. Și chiar mă feresc. Ei vor să mă tot cheme în spectacole. Este greu să trăiesc în lumea asta. Eu dacă nu m-aș apăra cu muzica mea, nu știu ce s-ar întâmpla cu mine. Sunt puțini cei care mă înțeleg. Am avut luna trecută un concert la Chișinău. Era un spectacol de ritual: muzica din ritualul de naștere, de nuntă, din ritualul de înmormântare. Și la un moment dat totul a fost... așa! Și după pauză o venit o altă trupă, cu ritm. Nu ne potriveam. Și am jurat că niciodată nu am să mai cânt așa, fiindcă realizez, de fapt, o stare de confuzie și un compromis, pentru că eu îi aduc pe spectatori într-o stare, specială, deosebită, înălțătoare, iar cei de după mine le strică starea.

Unde horiți cel mai bine?

Știi unde? Eu am câteva locuri la mine acasă, lângă Stoiceni. Când mă duc la Stoiceni, mă duc în pădure, pe unde am copilărit. Și asta nu-i poveste. Mă duc pe acolo să îmi văd locul unde cântam. Mă duc acolo și sună locul. Pot cânta. Nu-s văzut, sunt singur. Dar se aude extraordinar. Mă întreb unde aș putea cânta în

București. Sala Palatului nu se potrivește pentru că nu-i făcută pentru concerte, ci pentru ședințe. Ce s-ar potrivi ar fi un amfiteatru, unde nu este nevoie de amplificări. Când amplifici glasul, se schimbă starea. Nu ești tu. Simți ceva acolo. Pe mine mulți încă nu m-au auzit de-adevăratelea cântând. Pentru că adevărat nu pot cânta când am șapte microfoane în față, adevărat cânt când sunt singur. Aș da multe pe lumea asta să mă audă oamenii la un moment dat cântând cu adevărat. Va trebui să găsesc o soluție.

Maestre, dar la nunți ați cântat sau cântați?

Nu. Nu cânt la nunți. A fost o perioadă, în studentie, când n-am avut cu ce să-mi cumpăr o franzelă. Și mă solicitau să cânt la nunți pe bani. Și nu m-am dus. Toată sâmbăta, duminica ei îs la nuntă și se transformă într-un fel de lăutari. Luni, vor să fie profesori. Nu se poate. Și marți vor să fie artiști la televizor. Știi de ce apar ei la televizor? Să-și facă reclamă să fie chemați la nuntă. Eu nu-s așa. Eu cânt muzica veche a unei comunități și vreau să aduc dimensiunea aceasta spirituală în văzul și în auzul tuturor.

Mi-e greu să găsesc niște lăutari cinstiți, din soiul lui Fărămiță Lambru. Unde au dispărut aceștia?

Ba nu. Sunt lăutari pentru nunți. Ei asta fac.

Da', dar din ăia de butuc... buni...

Sunt. Am din ăștia. Buni. N-au dispărut toți. Ba chiar sunt mai buni ca niciodată, numai că au îmbătrânit. Am avut un proiect la Institutul Cultural Român timp de un an, finalul proiectului fiind la Ateneul Român. Eu atâta lume la Ateneu încă n-am mai văzut. Dar au fost numai lăutari. Trebuie să ai grijă și măsură cu ei, dacă îi chemi de mai multe ori îi strici.

Maestre, dar manelele?

Subiectul ăsta presupune un studiu foarte serios. Eu atât știu că „mani” înseamnă a improviza. Manelele adevărate presupun talent, improvizație. Manelele mă duc cu gândul la cântecul arabo-persan și la horea lungă din Maramureș sau din Oltenia.

Dar astea, cărora le spunem noi manele?

Asta este o muzică amestecată, de metisaj.

Le-au pus ritmuri din Turcia, ritmuri de rock, de rap și peste ele fac o improvizație. Ei zic că ar cânta manea, dar ei nu cântă manea adevărată. Există și un joc privat în Orient, în care femeile își mișcă trupul cu mișcări senzuale. Este un dans privat, pe care nu oricine îl poate dansa. Atenție: nu trebuie condamnate manelele atâta timp cât nu știm ce-i cu ele. Dacă-i țigan, cântă manea? Nu neapărat. Un țigan poate să facă muzică de calitate. Românii nu s-au născut să fie muzicanți. Țiganii s-au născut să fie muzicanți. Între țaran și lăutar există o mare deosebire. În muzica țaranilor găsim un sentiment de dor, de jele. La lăutar, nu, pentru el muzica este meserie, din asta trăiește. Lăutarul știe să improvizeze, știe să se facă plăcut, el când cântă nu-și privește cetera, se uită prin sală să vadă dacă place ce cântă. Țăranul cântă pentru el. Asta e cu totul altceva.

De ce v-ați făcut profesor de muzică?

Cred că ăsta mi-o fost mie drumul. De când am fost mic am tot cântat și aici mă potrivesc. Eu n-am fost bun la matematici. Dar și așa, dacă ar învăța ăștia muzică, în ziua de azi, câtă matematică învățam eu pe atunci, am fi departe, dom'le.

Dar cine se mai face astăzi profesor de muzică?

Știi cine se face? Cine are tragere de inimă și știe ce vrea pe lumea asta și, dacă-i făcut pentru așa ceva, atunci se face. În lumea asta nu contează numai banul. Oamenii talentați sunt puțini și cei puțini trebuie să facă ceva. Dacă ești bun de doctor, fă-te doctor, dacă ești bun tâmplar, fă-te tâmplar, fă – în general – ceea ce poți face bine. Nu încerca să câștigi bani imediat, făcând lucruri mediocre. Aici greșesc foarte mulți. Pașii mei au fost mărunți. Dacă mă întreabă cineva „mă, Grigore, ai bani?”. Păi, am. „Mă, da' ești iubit, li-i drag lumii de tine?”. Da, pentru că știu ce vreau. Dar pașii mei or fost mărunți. Tineretul din ziua de astăzi trebuie să-și afle modelul, să-l caute, nu să vină modelul la ei. Câteodată este păcat să te dai model dacă cel de lângă tine nu te înțelege. Ei trebuie să te caute, dar ei nu caută. Ei caută altceva, sunt învrăjbiți. Este vremea să ne adunăm.

Maestre, vă rog să-mi spuneți cine anume îi învrăjbește pe oameni?

Dacă ieșim pe stradă acum și ne ducem în stânga, dreapta, o să vedem o agitație. Și eu mă întreb de fiecare dată: unde merg oamenii ăștia, că prea mulți merg. N-au finalitate toți. Sunt smintiți. N-au minte. Cine n-are minte poate are forță fizică, îi bun acolo. Or, noi, acum, vrem să fim toți și puternici, și cu minte. Dar asta nu se poate. Adică eu vreau să fiu puternic, și de nu pot fi puternic. Vreau să fiu ceea ce nu pot fi. Mă uit în oglindă la mine și mă întreb: dom'le, ce vrei să fi pe lumea asta? Sunt capabil să fac asta sau nu sunt? Parcă aș fi... Invidia este mare, iar răutatea nu se găte niciodată. Eu mi-am ales drumul acesta. Că-i bine, că-i rău, mă zbat; dar cu o floare nu se face primăvară. Nu mă plâng, sălile sunt pline, vin mulți tineri la concertele mele, dar or trecut 35 de ani până să ajung aici. Dar a meritat pentru ceea ce mi se întâmplă astăzi. Tinerii la 25 de ani vor să aibă și casă, și trei mașini, și vilă. Nu se poate. Aici smintește societatea. Eu m-am mulțumit cu cât am avut.

Învăță copiii la școală că poporul român este ospitalier, că e frate cu natura, că e împăcat cu soarta. Drept este să caracterizezi un popor pe baza unor versuri populare?

Aici se impune întrebarea directă: ce înseamnă să fii român? Pentru mine, să fii român înseamnă să cânti doina. A fi român nu înseamnă să cânti pe scenă marșuri, texte îndoielnice. Spunea Andrei Pleșu foarte bine: Emil Cioran n-a devenit mare român că s-a dus la Paris și a zis că este român, el a devenit mare român pentru că a ajuns un mare estetician în Franța. Da' sigur că-i o prostie să auzi un vers și gata... Dacă-i vorba de Miorița, au fost atâtea explicații și interpretări despre ea. Atâta or purtat oaia asta, că deja ne-or înnebunit pe toți. Să judecăm poporul român prin Miorița? Stai, că lucrurile sunt mai complicate. Nu suntem numai noi ciobani pe lume. Păi dacă trecem două dealuri din Maramureș ne întâlnim cu ucrainenii. Ția nu-s tot păstori? Peste tot semnalele din trâmbiță sună aproape la fel.

Maestre, ce viață duceați înainte de anul 1989? Vă chemau la festivitățile partidului?

Să știi că am fost un boem. Cântam noaptea pe stradă, m-au și amendat pentru cântat. Făceam ce vroiam eu. M-or făcut oamenii nebun, bețiv, de toate. Pentru că ei trăiau în lumea lor, și eu trăiam în lumea mea. Eu nu trăiam în lumea banilor, a afacerilor. Eu stăteam cu tot felul de oameni, cu țigani, cu ciobani, cântam la fluier, umblam în munți, prin sate, să văd ce se întâmplă la șezători, la parastase. Asta o fost viața mea.

Maestre, dar de ce cântă omu'?

I-am mai întrebat pe unii: „Bă, tu de ce cânti?”. „Păi, așa-mi vine”. El nu știe de ce cântă. Altu' zice: „Dom'le, cânt că-s lipsit”. Adică se 'stâmpără. Alții răspundeau: „Cânt pentru bătrâni, de osteneala bătrânilor”. Știi de ce cântă? Să se împace cu lumea. Horind, găsește împăcare cu lumea și cu el. Asta-i.

Maestre, și, când veți muri și-ați ajunge în fața lui Dumnezeu, ce l-ați întreba?

Am întrebat oamenii: „De ce te temi? De moarte, sau de întâlnirea cu moartea?”. „Măi”, zice, „de moarte eu nu mă tem, mă tem de întâlnirea cu moartea”. Câteodată mă întreb: eu ce-aș cânta când o fi să mă întâlnesc cu ea? Și-aș cânta așa: „Sâmbăta de dimineață m-o cătat moartea prin casă / M-o cătat și m-o aflat, eu de moarte m-am rugat / Să mă mai lese vreun ceas că mai am și eu necaz / Și mai am vreo trei copchii și o mie de datorii / Și dacă le-oi împăca, vino moarte și mă ia / Că io lumea mi-am urât, mi-e dor numa' de mormânt”. Câteodată omu' se satură de lume și zice „no, amu' să mă ieie Dumnezeu să mă ducă în lumea de dincolo”. Și acolo o hi oarece. Poate. Așa că nu mă tem de moarte. Și ce să știu eu a zice în fața lui Dumnezeu? Nu știu dacă aș putea să-L întreb ceva. N-aș avea curaj. Poate că muzica ar rezolva și problema asta...

Maestre, vă mulțumesc foarte mult pentru această minunată întâlnire!

Cu multă plăcere, să auzim numa' de bine!...

ROHIA – POPAS VERDE ÎN RĂSTIMP

Dana Cecilia BOGDAN

Cenaclul literar „Elena din Ardeal” din Târnăveni își propune un pelerinaj la Mănăstirea Rohia, pentru binecuvântare și întărire sufletească, pentru mărturisiri de taină la icoane făcătoare de minuni și pentru ca inspirația cuvântului să aducă bucurie de sus asupra tuturor inimilor.

Noi, cei care urzim cuvinte, îmbrăcați în toamna dătătoare de lumină am pornit la drum.

Ne-am oprit la Mănăstirea Nicula, unde icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului ne aștepta în fața ușilor împărătești. Rugăciunile rostite vor ridica, poate, altare, poeziei. Am aprins o lumânare la mormântul poetului Ioan Alexandru, care ne spunea parcă: „Acum în toamnă ne-ntâlnim / Unul prin altul în tăcere / Rupând din pâine lângă vin / Din clopotul de înviere.”

L-am luat cu noi, pentru un scurt popas la Rohia, la Casa Poetului, pentru a se odihni puțin, întrerupându-și odihna.

La Rohia se ajunge străbătând o pădure ce n-a avut, parcă, decât un anotimp – o toamnă ce i-a bătătorit cărările, până când, obosită, s-a așezat

la poalele ei, îmbrăcând pământul în liniște. La poarta mănăstirii, ne-am oprit la mormântul lui Nicolae Steinhardt și i-am aprins lumânări. Eu i-am rostit o lacrimă...

În incinta mănăstirii Sf. Ana ne-a întâmpinat părintele Paisie, un călugăr cu puteri spirituale de o deosebită intensitate. Ne-a relatat pe scurt istoria mănăstirii, purtându-ne pașii în renumita bibliotecă aranjată și îngrijită de Nicolae Steinhardt, având un număr de peste 40.000 de volume, apoi am pătruns în inima Rohiei, în Paraclisul în care am câștigat o lumină a lăuntrului.

În chilia lui Nicolae Steinhardt totul era mărturisire, iar ochii și sufletele noastre reflectau o negrăită bucurie pătrunzând mitul Steinhardt, din ce în ce mai adânc, săvârșindu-i aura.

Apoi am coborât în Paraclisul bisericii cu arhitectura ce aduce într-o oarecare măsură cu primele catacombe ale creștinilor. Aici era o liniște adâncă, în care Cel ce ridică păcatele lumii dăruiește har peste har.

După miruire și binecuvântare, ne-am luat rămas bun de la Rohia și de la Nicolae Steinhardt, promițându-ne că ne vom întoarce.

Am luat cu noi din blândețea acestui păstor care s-a hrănit cu pâinea bunătații, care nu s-a temut de lovitura dată pe la spate, care a vindecat rănilor fraților lui, chiar dacă a fost hulit. Nicolae Steinhardt „a purtat lumina tuturor și buni și răi, a suferit pentru ei, în candoare și măreție.”

Ne-am întors spre casă cu o osteneală rodnică, am adunat flori, lumină și fâlfâiri de înger, pentru că în orice faptă a noastră este ceva tainic, este biruință și înălțare prin iubire, duh întrupat în lumea noastră, atât de înșelătoare, dar atât de minunată.

Rohia, 30 octombrie 2004

CERAMICA DE SĂCEL – UN MEȘTEȘUG TRANSMIS DIN TATĂ ÎN FIU**Alina ILIEȘ**

Centrul Săcel se deosebește de celelalte centre de ceramică din Maramureș prin faptul că ceramica produsă aici este arsă la roșu și decorată prin două tehnici: lustruire și pictare. Aici s-a produs dintotdeauna doar ceramică roșie nesmălțuită, lustruită, nu și ceramică neagră lustruită.

În Conscrierea urbarială pentru anii 1771-1788 păstrată în fondul Prefecturii de la Arhivele Statului din Sighet se face prima mențiune documentară despre ceramica din Săcel. Pop Simion, în volumul „Amfitrion”, ne informează că la Suculeu, lângă Medieșul Aurit, unde au fost descoperite zece cuptoare de ars ceramică, aparținând secolelor II-IV d.Hr., a fost „un adevărat cartier de olari ai dacilor liberi de pe aceste meleaguri, ale căror vase seamănă până la identificare cu cele din Săcel”.

„Aluatul de olat” sau argila de ocru se extrage de lângă Podul Droboada, iar argila neagră se aduce de pe Valea Glodului sau din Dealul Pomișori și este utilizată în loc de vopsea, pentru ornamentarea vaselor cu cele două motive de proveniență dacică – „unda apei” și „zimții”. Această ceramică a fost folosită în gospodării secole de-a rândul și s-a răspândit pe văile Izei, Marei, Cosăului și Vișeuului, peste Munții Rodnei și în ținuturile Năsăudului, până la Beclean.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, în Săcel lucrau mai mult de 30 de olari. Ei au realizat o ceramică nesmălțuită, arsă la roșu și lustruită cu bdicașul (piatra de cremene) producând căni, cănițe, ulcele, ulcioare, bocăi (oale pentru lapte), laboșe sau crăcioare, tigălăi (vase mai mari, pentru untură), cupe, cupițe, păhăruțe, oale pentru sarmale, fedeaș și altele.

„Uneltele cu care au lucrat olarii din Săcel nu se deosebeau de uneltele altor centre. Lucratul

se făcea și se face la roată. Partea de sus a roatei [sic] se numește crâng, iar suprafața pe care se formează oalele «depeteu», care se leagă printr-un ax de fier și se bate cu leșca (lopățița). Mesălăul este pensula cu care se ornamează vasele.”

Cuptorul de ars oalele are o importanță deosebită în tehnica olăritului. La Săcel, are o formă semisferoidală-ovoidală, cu vatră neorganizată, simplă, care se încadrează în categoria cuptoarelor de tip roman.

Cel mai cunoscut olar din Săcel este Tănase Coccean (1925-2006). El a păstrat specificul din vechime al acestui centru, atât în forma vaselor și a elementelor decorative, cât și în tehnica de lucru (ardere la roșu, lustruirea cu piatră). La confecționarea vaselor, el utiliza un amestec format din două categorii de luturi (lut gras și lut roșu), iar „șaru” (vopseaua) era dintr-un pământ colorat natural, pe care-l pisa cu o lespede de piatră și îl înmuia în apă. Vasele erau modelate pe „crâng” (partea superioară a roții olarului). În principal, Tănase Coccean a lucrat: ulcele pentru apă, tigăițe cu trei picioare, bocăițe și bocăi (oale pentru pus laptele prins), hârgaie (ulcioare), strecurătoare, cratițe cu două toarte, oale de diferite dimensiuni pentru fiertul sarmalelor, blide mari, blidișele, oale pentru flori.

Olarul Tănase Coccean a practicat meșteșugul în ciuda modificărilor apărute în viața satelor din Maramureș, prin pătrunderea civilizației moderne în sate, iar produsele sale erau foarte căutate – de către țărani, pentru funcționalitatea lor, iar de turiști, pentru a le folosi ca obiecte decorative.

Multe din vasele lucrate de Tănase Coccean au fost achiziționate de muzee. El a fost o persoană activă, care a participat la numeroase festivaluri, și

a primit numeroase premii de prestigiu, iar pentru ca tradițiile ceramicii de Săcel să fie continuate, a instruit un grup de copii, de asemenea, l-a deprins cu arta olăritului și pe fiul său, Tănase Burnar. Acest meșteșug s-a păstrat așa cum a fost pe vremea dacilor, deoarece Săcelul este o localitate izolată, la adăpost de influențe urbane, unde meseria se transmitea din tată în fiu. Olarii de aici produceau vasele necesare gospodăriei, pe care consătenii lor le cumpărau. Tehnica vopsirii în acest centru de ceramică din Săcel se menține, deoarece vopseaua neagră se găsea în natură, prin urmare, nu mai trebuia cumpărată.

În zona Săcel s-au mai identificat: cratițe cu două toarte și cu trei picioare (pentru vatră) și un vas de circa 70 de litri, de tip chiup, având la bază o „țâță” pentru scurs (vasul confecționat special pentru fiertul rufelor cu leșie).

Ion Vlăduțiu observă faptul că vasele create de Tănase Cocean „se individualizează prin trăsături proprii [...] Pe partea bombată a vasului crud (aflat încă pe *crâng*), Tănase Cocean trage cu pensula înmuiată în *șar* trei benzi late, apoi, folosind *fachișul* de lemn, face *zimți* (motive decorative în forma unor triunghiuri repetate) peste benzile late de culoare. Tot atunci, cu colțul *fachișului*, se realizează o linie pe care o numește *șîr*. În continuare, pe banda lată de vopsea din partea superioară a vasului mai face un motiv de forma unui val (numit *cordăleț*). Apoi taie vasul de pe *crâng* cu o sârmă și îl pune la uscat. După câteva zile, suprafața exterioară a vasului este frecată cu *bghicașul* (o piatră albă de râu) pentru a-i da luciu și a astupa porozitățile. Vasele sunt lăsate câteva zile să se usuce, după care sunt arse timp de o zi și o noapte¹”.

În gospodăria țăranului maramureșean, ceramica are un rol funcțional chiar și azi, vasele fiind încă folosite pentru prepararea hranei, pentru păstrat laptele și apa, pentru transportul mâncării la câmp, pentru fiertul rufelor, însă, de-a lungul anilor, această ceramică a căpătat și un caracter decorativ – de înfrumusețare a interioarelor.

În continuare, prezentăm fișa de creator a olarului care lucrează azi în Săcel. (Fișa de creator folosită a fost preluată după fișele folosite de Muzeul de Etnografie în studiile pentru Atlasul Etnografic al României.)

FIȘA DE CREATOR Pentru centrul de olari Săcel

1. Numele și prenumele: Burnar Tănase
2. Porecla: Olaru
3. Data nașterii 15.11.1970
4. Domiciliul: Săcel, str. Valea Bistriței 297/A jud. Maramureș
5. Locul unde se află atelierul: La aceeași adresă cu domiciliul
6. Cetățenia: română
7. Studii: liceu la Borșa
8. Meseria de bază : îngrijitor (om de serviciu) la școală
9. Ocupația actuală : olar, îngrijitor, agricultor
10. Unde își desfășoară activitatea: în gospodărie
11. Domeniul: ceramică
12. De la cine a învățat meșteșugul: de la tatăl său, meșterul Tănase Cocean
13. Gama de produse: oale, cance, ulcioare, farfurii, figurine, măști, forme decorative
14. Date despre meșteșug:
 - materialele folosite: lut, coloranți obținuți din hume
 - uneltele folosite: pentru omogenizarea lutului se folosește malaxorul, pentru modelarea vaselor se folosește roata olarului electrică, pentru modelare se ajută de fâchieș, pensula pentru decor, cuptorul de ars oale
 - ornamente în exclusivitate cele geometrice: cerc, val
15. Lucrează singur ?

¹ Ion Vlăduțiu, apud Mihai Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, București : Editura Sport-Turism, 1986, p. 79.

La obiectele mai ușor de realizat este ajutat de fiul său.

16. Cine preia meșteșugul ?

Mitică Tănase – fiul său

17. Lucrează permanent ?

Lucrează în timpul liber deoarece este îngrijitor la școală.

18. Unde desface marfa ?

Marfa este vândută din atelierul olarului.

19. Participă la târguri sau alte manifestări artistice?

Când cantitatea de marfă necesară este gata participă la târguri sau la alte manifestări artistice.

Burnar Tănase este fiul cunoscutului olar Tănase Cocean, ale cărui obiecte de ceramică sunt astăzi prezente în muzee. Burnar Tănase a învățat acest meșteșug, așa cum a fost realizat în trecut încă de către daci, de la tatăl lui, iar el, la rândul său, îl transmite mai departe, fiului lui.

Pentru o mai bună înțelegere a olăritului din această zonă redăm mai jos interviul luat creatorului ceramist Burnar Tănase:

1. Care sunt uneltele de muncă utilizate de dumneavoastră în procesul de formare a obiectelor de ceramică?

La început roata olarului, făt'hiușul, pentru prepararea materialului să foloseșt'e maiul, fătrarul pentru frământat. Pentru ornamentu să folosășt'e pensulă d'e lână d'e oaie, iarăș un făt'hiuș, după ce să termina vasul, iarăș să foloseșt'e o piatră, un bd'icășel, care se folosește la lustruirea vasului înaint'e d'e băgat în cuptor.

2. Ce materie primă și ce procedee de confecționare a ceramicii utilizați?

La început, când aducem pământu, trebe să avem grijă să fie foarte curat să nu fie impurități în el, rădăcini, pietriș, alt lut care nu este bun. Îl depozităm cu grijă, îl aducem acasă. După ce-i depozitat, îl lăsăm o perioadă de timp, după care să trece la frământatu lutului; după ce s-o frământat îl tăn'em o ȝȝ, două, și pă urmă să trece la roată. Noi nu mai adăugăm alt'e – nisip. Mai adăugăm apă, să fie mai moale, altceva nu. După ce le-am făcut vasele la roată, le punem să să usuce sus pă poliță, în atelier, pă nișt'e scânduri. După ce s-au uscat,

mai schimbăm în timp poziția vasului, îl mai sucim la stânga, dreapta, după ce s-a uscat, să ia o pt'iatră în mână, un bd'icășel, si să lustruieșt'e toată suprafața vasului, să rojn'est'e totă suprafața, să dă cu pt'iatra bine. După ce s-o dat cu pt'iatra bine, iarăș să lasă să să termin'e bin'e d'e uscat, după care să bagă la cuptor. Să bagă la cuptor și să ard'e între 24 și 48 d'e ore – acuma, în funcție d'e vasele care s-o bagăt în cuptor, după cum merge focul în cuptor. Și să ard'e acolo cu lemn'e de molid uscat'e.

3. Cum se aranjează vasele în cuptor?

Pun'em în cuptor. Prima dată să intră în cuptor, să încălzășt'e cuptoru, să fac nișt'e drumuri la lemne, nișt'e spații libere, pă und'e trebuie să bagi lemn'ele în cuptor. Să lasă alea libere, să pun'e drumurile, după care, pă mijloc, vas peste vas, până să umple cuptoru, unu pest'e altu, până să umple cuptoru și în spate să acoperă cu un strat de cioburi. Un strat d'e cioburi, pă urmă să începe cu focu d'in spat'e de la vatra cuptorului.

4. Câte feluri de lemne se utilizează pentru realizarea focului?

Lemn'ele – numai rășinosă, molid, brad și d'in ast'ea. Lemn'ele sunt d'e mai multe dimensiuni. La început, de 40, pă urmă să bagă de 80 d'e centimetri, fără cepuri, e un lemn frumos, sănătos să fie foarte bine uscat.

5. Care este forma cuptorului și din ce materiale este format?

Forma cuptorului este fort'e veche de peste 400 d'e ani, că asta l-am moșt'en'it d'in tată în fiu, ovoidală, parcă-i un ou d'e găscă în pământ, așa. Cuptoru-i ȝăd'it d'in pt'iatră de râu, și uns cu pământ, cu stroburi, baligă d'e cal, vacă, de toate soiurile, efectiv numai cât îl mai cărt'esc, pă und'e mai crapă mai fac ceva, și altceva nu i-am modificat n'îmic.

6. Care este tehnica ornamentării vaselor folosită de dumneavoastră?

Păi, noi aicea le ornamentăm cu negru, care culoarea asta neagră e d'intr-o pt'iatră normal făcută, noi o numim șar, la Săcel, aicea. Pt'iatră d'e asta neagră o ȝdrobim, o facem făină șȝ, muiată cu apă, obținem n'egru asta care să aplică pă vase, când le facem atunci când le iei d'e la roată.

7. Ce motive ornamentale realizați pe obiectele de ceramică?

Le aplicăm ornamentele zimți sau unda apei sau floarea soarelui – acumă depinde ce obiect faci, unda apei motivele ast'ea, zimți, raza soarelui, cam astea.

8. Cu ce se realizează ornamentarea pe vasele de ceramică?

Ornamentarea efectiv să face cu făt'iușu. Un făt'iuș este d'in lemn făcut, d'in lemn d'e fag, cu ăla să ornamează, și să mai folosăst'e pensulă d'e lână d'e oaie.

9. Care sunt cele mai folosite de dumneavoastră culori?

La noi, la Săcel, numai cu negru s-a ornatat întotdeauna, cu negru, vasele sunt roșii, așa, spre

cărămidă, cărămiziu. D'in astea is pă la Săcel.

10. Care sunt componentele roții olarului?

Roata olarului îi formată dintr-o roată mai mare d'e lemn gros, care-i pusă pă un ax principal și care-i în part'ea d'e sus cu un talger, talgerul efectiv pe care lucrez, pă care modelez vasele, și d'in jos roata mare să învârt'e cu pt'icioru și condus prin axul principal la talger care să modelează vasul dorit. După ce am făcut vasul la roată, după ce-i gata vasul tot d'e făcut, când se ia jos de pe roată, folosăm o sârmă. Cu o sârmă efectiv să taie vasul d'e pă roată. Cu sârmă să înt'ind'e și să taie vasul și să pun'e la uscat.

Imagini din atelierul meșterului popular Tănase Burnar, olarul din Săcel

COMUNA COAȘ CU SATUL APARTINĂTOR ÎNTRERÎURI**Liana POP, Aristița BORBEI****Coaș**

1566 Kovás, Koas
1603 pagus privatus Koas
1647 Kouas, Kovas
1750 Kovás
c. 1800 Covașu
1854 Kovács, Covaci

(Suciu, Coriolan. *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. București, 1966-1968, vol. 1, p. 159.)

Repere geografice

Comuna Coaș este situată în sud-vestul județului Maramureș, la 15 km de municipiul Baia Mare, reședința județului. Este compusă din două sate: Coaș și Întreăriuri, situate pe dealurile ce înconjoară lunca râului Lăpuș și Cavnice. Cele două râuri se unesc pe teritoriul satului Întreăriuri, în locul numit Împreunători sau Jenune.

Legătura comunei cu reședința județului se face pe drumul județean Șomcuta Mare – Baia Mare.

Coașul se învecinează la nord cu Coruia și Săcălășeni, la nord-est cu Copalnic Mănăștur, la sud cu Remecioara și Remetea Chioarului, iar la vest cu satul Culcea.

În ce privește formele de relief, Coașul este situat la contactul dintre Dealurile de vest (în vest), Carpații Orientali (grupa nordică), Depresiunea Baia Mare (în nord-est) și Podișul Someșean (în sud).

Relieful comunei Coaș este variat, sub aspect morfologic, complex, prin alcătuirea sa geologică, și are, în general, înălțimi mijlocii. Suprafața este deluroasă, fragmentată de văi, dispusă în trepte situate la altitudini între 200 și 800 m.

Forma de relief dominantă în teritoriu o constituie versanții, alături de care întâlnim platouri, terase (I și II) și lunca Lăpușului.

Solurile din această zonă reflectă vizibil influența principalilor factori pedogenetici (climă, rocă, vegetație, și relief). Tipurile generice de sol sunt: solurile brune podzolice situate în zona deluroasă și solurile podzolice argilo-iluviare situate în zona depresionară.

Toponimia

Datorită faptului că satele sunt străbătute de multe văi, denumirile multor locuri sunt compuse cu substantivul „vale”: Valea Caselor, Valea Grozii, Valea Codrișorului, Valea Porcului, Valea Curtuișului, Valea Cozmoaie, Valea Onului, Valea Stânjarului, Valea Podurilor, Valea Slab, Valea Grajdurilor.

Pentru locurile la pădure, au fost consemnate următoarele denumiri: Vârful Grădinii, Buboia, Guruiete, Corătura Ursucului, Corătura Onului, Mălced, Stânișoara, Sclipova, Scridei, Costeasca din Sus și din Jos, Pă Cichirla, La Fântâna Diacului, La Fântâna Doamnei, Tăureni, În Dosu Pantii, În Dosu Indrei, Pă Fața Mare, Sărita, Mileri, Pădurea Școlii, Pădurea Bisericii, La Didra, Grunjan, Plopii, Pă Cornit, Laptele de piatră, Măgura, Vârful Măgurii, La Râu Rădesc, Picioarele Cavnicului.

Dintre numele locurilor de câmp, notăm: La Fântâna Rece, La Codrișor, Moara Bătrână, Sub Moara Bătrână, La Moară, În Stânjeret, Pă Mireș, La Luncă, În Leurdă, La Plopi, Balta Podului, La Cireș, Pă Fânață, La Lehărtoaia, Pă Moluț, În Arini, Sub Coasta Malului, Sub Coasta Voinii, Pe Bârlog, Cleja Popii, La Capătul Tertului, Urmasa, Pă Iepurească, Pă Haslașe, În Șes, La Valea Curtuișului, La Tinoasa, Gura Tinoșii, Gardu Țarinii, La Fântâna Petrii, Dâmbu Cucului, La Inat.

Istoricul Comunei Coaș

Toponimul Coaș apare menționat încă din 1231, în scrisoarea de delimitare a pădurii Finteuș. Totuși, prima atestare documentară a satului Coaș este considerată cea din anul 1405, când regele Sigismund al Ungariei donează cetatea și domeniul Chioarului fiilor lui Drag și Balc. În document apare sub forma Komas, ulterior este menționat în forma Kowas (1424) și Kowaz (1475). Satul rămâne în proprietatea familiei Dragffi (nume primit după numele Drag) până în 1555, când familia se stinge pe linie bărbătească.

Între anii 1556 și 1560, satul, împreună cu domeniul Chioar, a fost donat de către regina Izabela lui Gheorghe Bathory, soției sale Ana și fiului lor Ștefan.

În Conscripția Cetății de Piatră din 1560 se menționează că satul Kovas este în proprietatea voievodului Luca din Remete alături de Remetea, Curtuiș, Coruia, Săcălășeni și Berchezoaia.

Comuna Coaș, ca unitate administrativ-teritorială, s-a înființat în anul 1956, împreună cu satele Coruia și Întrerîuri.

În anul 1968 Coașul a trecut la Comuna Săcălășeni, în cadrul căreia a rămas până în anul 2004, când a redevenit comună, în urma referendumului organizat în anul 2003 și în baza Legii 86/2004.

Aspecte socioeconomice

În anul 1997, în satul Coaș s-au finalizat lucrările la rețeaua de telefonie fixă, iar în anul 2001 s-a dat în funcțiune rețeaua de alimentare cu gaz metan.

În anul 2005 s-au finalizat lucrările la rețeaua de aducțiune a apei potabile. De asemenea, s-au asfaltat două dintre principalele ulițe ale satului Coaș și s-a continuat asfaltarea drumului ce leagă satul de Copalnic Mănăstur, până la ieșirea din sat.

Din anul 2006, funcționează Biblioteca comună și este în curs de amenajare un club al pensionarilor.

După ani de așteptare, în satul Întrerîuri s-au finalizat șase kilometri de drum și un pod peste râul Cavnic.

Viața culturală. Sport

În comună activează corul „Românașul”, dirijat de Eugen Indre. De asemenea, funcționează aici un ansamblu de dansuri populare și unul de dans modern.

Comuna Coaș are și o echipă de oină.

Corul „ROMÂNAȘUL” din localitatea Coaș a luat ființă în anul 1980 la inițiativa preotului Vasile Hotea, a cantorului Vasile Țință și a consiliului parohial în frunte cu epitropul Vasile Moșuț, sub conducerea muzicală a actualului dirijor Eugen Indre. A funcționat la început sub numele de cor de cămin, respectiv cor al sfintei biserici din Coaș unde, de-a lungul anilor, a raportat numeroase succese, în cadrul Festivalului Național „Cântarea României” obținând în anul 1985 locul I pe țară.

Corul „Românașul” din Coaș. În medalion dirijorul Eugen Indre

Începând cu anul 1991, corul a participat la diferite manifestări culturale laice, religioase și caritabile, funcționând sub tutela bisericii, iar din anul 2008, la inițiativa primarului Sabin Raț, a preotului Dumitru Fărcaș, a cantorului Vasile Țință și a consiliului parohial, în frunte cu epitropul Pavel Bretan, corul funcționează în formă mixtă laico-religioasă.

La propunerea consecventului dirijor Eugen Indre, corul „Românașul” dorește să se înscrie în circuitul județean și național, să participe la diferite festivaluri, concerte, manifestări artistice și caritabile sub tutela Centrului Județean de Cultură și Creație Maramureș. Deocamdată corul are 35-40 de persoane cu vârste și profesii diferite. Repertoriul cuprinde mai multe secțiuni:

1. SECȚIUNEA RELIGIOASĂ:

- cântările Sfintei Liturghii compuse de Nicolae Lungu, Gavril Musicescu, Ciprian Porumbescu, de dirijorul Eugen Indre;
- 15-20 de colinde și pricesne armonizate într-un stil aparte de diferiți compozitori și de dirijor;

2. SECȚIUNEA CLASICĂ:

- „Oda bucuriei” de Beethoven;
- „Cântecul nopții” de Schiller;
- „Din lanțul morții” (text adaptat) de Schubert;

3. SECȚIUNEA POPULARĂ ȘI NAȚIONALĂ:

- „Mama” de George Coșbuc, pe muzica lui Aristotel Cruceanu;
- „Maramureș, țară veche”, versuri de Liviu Borlan, armonie Eugen Indre;
- fragmente din „Suita maramureșeană” a compozitorului Darius Pop;
- „Noi suntem români”, armonie Eugen Indre;
- două cântece din Maramureș, armonie la 4 voci mixte, de Eugen Indre;
- „Pe cărare sub un brad” de D. G. Kiriac;

4. SECȚIUNEA DE CÂNTECE CARE NE-AU ÎNSOȚIT ISTORIA:

- „Când frumoasă Românie”;
- „Hora mare” – armonie, cor mixt 4 voci – Eugen Indre;
- „Transilvanie frumoasă”;
- „Treceți, batalioane române, Carpații”, toate armonizate de distinsul dirijor Iustin Podăreanu;
- „Deșteaptă-te, române”, muzica Anton Pann, versuri Andrei Mureșianu.

Ansamblul de dansuri populare „Dorulețul” din Coaș

Corul „Românașul” și ansamblul de dansuri populare „DORULEȚUL” fac parte din Asociația Culturală „Românașul” din Coaș, președinte fiind Traian Trif Coșan.

Concerte corale susținute de-a lungul timpului (peste 30 de ani) de către corul „Românașul” al localității Coaș

- 13 martie 1983 – faza comunală a Festivalului Național „Cântarea României” ținută la Remetea Chioarului, locul I pe comună;
- 15 mai 1983 – faza județeană a aceluiași festival, ținută la Baia Mare, la Casa de Cultură, locul III pe județ;
- 7 aprilie 1984 – faza comunală a „Cântării României” ținută în Săcălășeni, locul I pe comună;
- 29 mai 1985 – faza județeană la festivalul mai sus numit, ținută la Casa de Cultură din Baia Mare, locul I pe județ și pe țară;
- 18 aprilie 2008 – concert coral în Coaș;
- 6 octombrie 2008 – concert coral la Remetea Chioarului;
- 11 decembrie 2008 – filmări cu televiziunea „Maramureș TV”;
- 20 decembrie 2008 – concert de colinde în Fărcașa;
- 27 decembrie 2008 – concert de colinde la festivalul de datini de la Sighet;

- 28 decembrie 2008 – concert de colinde în Coaş;
- 15 martie 2009 – filmări cu televiziunea „Brava TV”;
- 19 martie 2009 – filmări cu televiziunea „Maramureş TV”;
- 22 martie 2009 – filmări cu televiziunea „Axa TV”;
- 14 aprilie 2009 – concert de pricesne pascale în studioul „Maramureş TV”;
- 14 iulie 2009 – concert coral în Tiszapüspöki, Ungaria;
- 17 iulie 2009 – concert coral în Şomcuta Mare;
- 29 iunie 1982 – Sfânta Liturghie ținută în Făureşti;
- 29 iunie 1998 – Sfânta Liturghie ținută în Şomcuta Mare;
- 13 august 2008 – Sfântul Paraclis, în Coaş, cu PS Iustin Sigheteanul;
- Săcălăşeni, 1985 – Sfânta Liturghie, hramul Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel;
- 9 august 2009 – Coaş - concert laic şi religios;
- 20 septembrie 2009 – Remetea Chioarului, festivalul „Toamna Chioareană”;
- 24 octombrie 2009 – Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu” – lansare de carte;
- 15 decembrie 2009 – studio „Maramureş TV” – concert de colinde;
- 20 decembrie 2009 – Chiuzbaia – Sfânta Liturghie, plus concert de colinde;
- 22 decembrie 2009 – Posta – festival, concert de colinde;
- 21 februarie 2009 – „Maramureş TV” – concert de pricesne;
- 9 septembrie 2010 – Sfânta Liturghie – Colacu, jud. Suceava;
- 12 decembrie 2010 – înregistrarea unui CD ce conţine 15 colinde şi 18 urări („mulţumite”);
- 17 decembrie 2010 – concert de colinde la „eMaramureş TV” în cadrul emisiunii „Vaida şi prietenii”;
- 19 decembrie 2010 – corul ține Liturghia şi un concert de colinde în Chiuzbaia;
- 26 decembrie 2010 – Sfânta Liturghie şi concert de colinde în Coaş;
- în 3 şi 10 aprilie 2011 – înregistrări de pricesne cu Ionel Filip, la „eMaramureş TV”;
- 15 aprilie 2011 – filmări şi un mic concert de pricesne la emisiunea „Vaida şi prietenii” de pe „eMM TV”;
- 26 aprilie 2011 - ținerea Liturghiei şi a unui mini-concert laic şi religios la Muzeul Satului din Baia Mare cu ocazia hramului bisericii din incinta muzeului;
- 12 iulie 2011 – înregistrarea unui CD cu cântări laice (9 piese) cu concursul lui Ionel Filip, de la „eMM TV”;
- 24 iulie 2011 – în comuna Coaş are loc prima ediţie a Festivalului coral, de muzică şi dans popular „Sărbătorile Coaşului”. Se împlinesc totodată 32 de ani de la înfiinţarea corului local „Românaşul”. Cu aceste două ocazii, vor participa, ca invitate, următoarele coruri:
- „Trandafirul” din localitatea Tiszapüspöki (Ungaria), înfrăţită cu Coaş;
- „Reuniunea de cântări 1883” din Săliştea Sibiului, jud. Sibiu;
- „Medeşana” din Medieşu Aurit, jud. Satu Mare;
- „Glasul Chioarului” din Şomcuta Mare;
- „Adormirea Maicii Domnului” din Coruia;
- grupurile de horitoare din Posta şi Săpânţa;
- 15 solişti de muzică populară şi şapte ansambluri de dansuri populare. Prezenterii: Octavian Butuza şi Sergiu Vitalian Vaida.
- 15 august 2011 – corul ține Sfânta Liturghie la mănăstirea Bixad şi concerte de pricesne mariane la mănăstirile Peri şi Bârsana.

**(Informațiile despre corul „Românaşul” şi celelalte formații artistice
ne-au fost comunicate de dirijorul Eugen Indre)**

Obiceiuri şi tradiții

Comuna Coaş fiind aşezată la interferența zonelor Chioar şi Lăpuş, obiceiurile şi tradițiile au amprenta ambelor zone etnofolclorice. Structura socială a comunei evoluează de la o epocă la alta, schimbările în

modul de trai reflectându-se și în manifestările tradiționale. Cu trecerea anilor, tradițiile ancestrale sunt din ce în ce mai puțin cunoscute de generațiile tinere, ele fiind înlocuite cu obiceiuri noi, adaptate evoluției societății rurale. Scăderea interesului față de manifestările folclorice tradiționale poate fi explicată și prin apropierea de oraș, dar și prin schimbarea stilului de viață al noii generații.

Practicarea obiceiurilor după rânduiala străveche, respectarea lor cu strictețe, imprimau un anumit ritm vieții arhaice. Sărbătorile religioase, duminicile și anumite zile însemnate, aveau manifestări proprii, bine stabilite, cunoscute și asumate de întreaga comunitate.

Colindatul este unul din obiceiurile străvechi, care, în Coaș, se păstrează și în ziua de azi, nealterat.

Verjelul se organizează a doua și a treia zi de Crăciun.

Măsușul oilor este un obicei legat de o ocupație tradițională - creșterea oilor - și constă în măsurarea cantității de lapte ce îi revine fiecărui proprietar de oi.

„T'emătoarele” era un obicei de nuntă unde T'emătoarele în număr de șase, umblau prin sat, pe la casele fetelor de măritat, cu o zi înainte de nuntă, cu colac și cu „joli” pus la colac.

Închinatul la mireasă era un moment important în desfășurarea nunții, care s-a mai practicat până în anii '90.

Obiceiurile de Paști se păstrează și astăzi, oamenii mergând la Biserică în noaptea de Înviere, iar în ziua de Paști merg cu coșarca, în care se pun: pască, miel umplut, ouă roșii, cârnaf afumat, pentru a fi sfințite.

Costum popular tradițional pentru femei

Personalități

Ioan Popescu de Coaș (Ioan Popovici), fiul nobilului Chirilă Pop Popovici, s-a născut în ianuarie 1830, în comuna Coaș. Urmând modelul lui Mihai Teleki care îi îndemna pe nobili să își susțină fiii la studii, tatăl lui îl trimite la școală la Baia Mare, unde urmează clasele primare și apoi cursurile Gimnaziului călugărilor minoriți.

Evenimentele anului 1848 îl găsesc la Cluj, ca elev de 18 ani în clasa a VI-a de gimnaziu. Se înscrie voluntar în corpul de armată al prefectului Florian Micaș și participă la luptele de la Săcălășeni, dintre români și unguri. Românii însă pierd lupta, iar Ioan Popovici se refugiază în Bucovina.

La 20 septembrie 1851, este numit profesor și director la Școala primară publică nr. 1 din Bârlad. La această școală a funcționat până în 1858, predând istoria, geografia, gramatica, aritmetica și latina. Este momentul în care își schimbă numele, din Popovici, în Popescu.

În anul 1868 este numit președinte al „Societății pentru învățătura poporului român”.

Ioan Popescu a luat parte, alături de bârlădeni, la mișcarea pentru Unire, propagând printre elevii săi ideile unității naționale, motiv pentru care va fi destituit temporar din învățământ.

A deținut următoarele titluri și funcții:

- membru în Comisia supremă a primului recensământ din Moldova (1859);
- membru al Comitetului școlar (1861-1887);
- membru de onoare al „Societății de lectură” din Șomcuta Mare;
- membru în Comisia agricolă a județului Tutova (1863-1865);
- membru al Comitetului pentru Expoziție universală de la Paris (1865);
- membru al Comitetului de inițiativă a fondării, edificării organizării spitalului Bârlad și Elena Beldiman (1867-1870);
- președinte al „Societății pentru învățătura poporului român”, secțiunea Tutova (1867-1901);
- membru fondator al „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului de peste Carpați” (1881);
- membru în Consiliul general de Instrucțiune (1883-1885);
- membru în Consiliul comunal al urbei Bârladului (1885-1888);
- deputat în Colegiul al III-lea de Tutova (1895-1899);
- membru în Consiliul Județean al județului Tutova (1895-1899).

Se stinge din viață la 11 iunie 1901 la Bârlad, în urma unei afecțiuni neoplazice.

Maxim, Ioan, jurist, prof. univ. dr., ambasador, s-a născut la 23 iunie 1941, în comuna Coaș. A urmat Facultatea de Drept din București, în perioada 1959-1964, apoi un curs postuniversitar în Relații Internaționale, la București, 1964-1966. Din 1980, a fost profesor la Facultatea de Drept a Universității din București.

A activat ca: atașat, al treilea secretar, la Ministerul Român al Afacerilor Externe (1966-1971); consilier juridic în Biroul Națiunilor Unite, Geneva, 1972-1977; al doilea secretar și prim-secretar la Ministerul Român al Afacerilor Externe, 1977-1984; consilier juridic UNHCR, Geneva, 1984-1987; consilier la Ministerul Român al Afacerilor Externe, 1987-1990; secretar general al Asociației Române pentru Națiunile Unite (ANUROM), 1988-1991; vice-președinte al Secției Internaționale de Drept a Asociației Române pentru Drept Internațional (ADIRI), 1988-2000; prim-vicepreședinte al Asociației Române de Drept Umanitar, 1990-1997; membru al Comisiei pentru Democrație prin Intermediul Legii (Consiliul Europei, 1990-1992); rector al Cursului postgradual al Studiilor Internaționale (București 1992-1995); membru în subcomisia UN pentru protecția și promovarea drepturilor omului, 1992-2000; președinte al Grupului de lucru axat pe formele contemporane ale sclaviei, 1993-1995; director general la Ministerul Român al Afacerilor Externe, 1993-1998; director la Institutul Român al Studiilor Internaționale, 1993-1998; președinte al subcomisiei UN pentru protecția și promovarea drepturilor omului, 1995; reprezentant permanent al României în UN (Geneva, 2000-2001); din 2001, ambasador al României în Olanda și în Principatul Liechtenstein.

Lucrări publicate: *Privilegii și imunități ale Organizațiilor Internaționale*, 1986; *Terorismul*, 1989, cărora li se adaugă numeroase studii și articole pe variate subiecte din domeniul dreptului.

Bretan Ioan, militant anticomunist, s-a născut în comuna Coaș. În anul 1952, a fost condamnat la închisoare și a trecut prin lagărele de la Canal, până în anul 1955.

Ioan Popescu de Coaș

Indre Eugen, dirijor, născut la 2 aprilie 1951, în satul Vărai, comuna Valea Chioarului, jud. Maramureș, fiul lui Gavril și Maria. Dirijor prim al următoarelor formații artistice:

- corul „Românașul” al localității Coaș;
- corul bisericii din Șișești;
- corul din Ulmeni;
- corul bisericii din Baia Sprie;
- corul bisericii din Unguraș și Băița Băii Mari;
- corul bisericii din Valea Chioarului;
- corul Bisericii „Sf. Nicolae”, Baia Mare;
- corul Bisericii „Înălțarea Domnului”, Baia Mare;
- corul Bisericii „Buna Vestire”, Baia Mare;
- corul „Grație muzicii” din Baia Mare;
- corul Bisericii „Sfinții Petru și Pavel” din Șomcuta Mare;
- grupul coral „Prietenia”, Baia Mare;
- grupul coral „Cununa Chioarului” din Satulung;
- grupul coral din Cărpiniș;
- grupul de copii din Firiza;
- grupurile vocale din Coaș, Vărai, Săcălășeni, Pribilești și Curtuiușul Mare.

Diplome de recunoștință, merit, onoare și de excelență:

- diplomă de recunoștință acordată de Episcopia Maramureșului și Sătmăruului, în 1994, corului Bisericii Ortodoxe din Valea Chioarului și în 2011 celui din Coaș;
- 3 diplome de merit acordate cu prilejul împlinirii a 110 ani, 115 ani și 120 ani de la înființarea corului „Glasul Chioarului” din Șomcuta Mare (1999 – 2004 – 2009);
- diplomă de merit ca dirijor fondator al corului „Grație muzicii” din Baia Mare, în 2009.

Diplome de excelență:

- diplomă de excelență la împlinirea a 25 de ani de activitate dirijorală și componistică în cadrul muzicii corale românești, acordată de Casa Orașenească de Cultură a orașului Baia Sprie, în 2007;
- diplomă de excelență la împlinirea a 30 de ani de la înființarea corului „Românașul” din Coaș și a 40 de ani de activitate personală, solistică, dirijorală și componistică în cadrul muzicii populare și corale românești, acordată de Primăria și Consiliul Local din Coaș, în 2009;
- diplomă de excelență pentru cei 30 de ani de activitate artistică pentru promovarea artei corale și servirea cu dăruire a spiritualității românești, acordată corului „Românașul” din Coaș, dirijor Eugen Indre de către Fundația Social-Culturală „Octavian Butuza” din Baia Mare, în anul 2009;
- diplomă de excelență la împlinirea a 30 și mai apoi a 32 de ani de activitate artistică în promovarea artei corale românești acordată corului „Românașul” din Coaș, dirijor Eugen Indre, de către Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare și editura „Grinta” din Cluj Napoca, în anul 2009;
- diplomă de excelență la împlinirea a 40 de ani de activitate solistică, dirijorală și componistică în cadrul muzicii populare românești acordată de către Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare și editura „Grinta” din Cluj Napoca, 2009;
- ordinul „Meritul Cultural” în grad de ofițer, categoria B „muzică”, obținut împreună cu corul „Glasul Chioarului” din Șomcuta Mare la împlinirea a 121 de ani de activitate, în semn de înaltă apreciere a dăruirii cu care a promovat arta corală interpretativă, ordin conferit prin decret de către președintele României, Traian Băsescu, în 7 mai 2010.

A scos 3 CD-uri, unul cu 10 cântece laice, unul cu 16 colinde și 18 „mulțumite” (urări), înregistrat în 2010 și al treilea disc ce conține 14 „pricesne”, înregistrat în 2011. Ultimele două CD-uri au fost înregistrate împreună cu corul „Românașul” din Coaș.

- la festivalul „Toamna chioreană” – Remetea Chioarului, edițiile 2008 și 2009;
- la festivalurile de colinde, datini și obiceiuri de iarnă, din Sighetu Marmației (2009), Fărcașa (2009) și Posta (2009);

- 4 diplome de participare la Festivalul Interjudețean „Liviu Borlan”, Baia Mare, ediția I (1995), cu 3 formații, una din Șomcuta Mare, una din Valea Chioarului și una din Satulung.
- două diplome de laureat și premiul I la Festivalul Național „Cântarea României”, faza republicană cu următoarele grupuri: corul „Românașul” din Coaș și grupul coral „Prietenia” din Baia Mare, ediția 1985;
- 26 de premii naționale cu corala „Prietenii muzicii” din Baia Mare;
- 12 premii naționale cu corul „Glasul Chioarului” din Șomcuta Mare;
- 6 premii naționale cu corul „Diamant de Maramureș” din Baia Mare;
- un premiu național cu grupul coral „Cununa Chioarului” din Satulung;
- 3 premii naționale cu corul Spitalului Județean din Baia Mare.
- Premii internaționale: cu corala „Prietenii muzicii” al școlii Populare de Artă „Liviu Borlan”, Baia Mare a câștigat locul IV la Debreceen (Ungaria) în 1980; tot locul IV în localitatea Spital (Austria), în 1985; locul III la Mieizdrohe (Polonia) în 1983 și Marele Premiu la Varna (Bulgaria) în 1985.

Bibliografie selectivă

Coaș:

- Abrudan, Paul.** Un chiorean luptător la Plevna. 1877-1977 – Ioan Popovici din Căuaș. Pentru socialism, 28, nr. 6662, 26 mart. 1977, p. 3.
- Achim, Valeriu.** Scrieri în timp : 1946-2003. Vol. 1. Baia Mare : Gutinul, 2003, p. 150, 354, 355, 527, 528.
- Achim, Valeriu.** Scrieri în timp : 1946-2006. Vol. 2. Baia Mare : Gutinul, 2007, p. 81, 90, 91.
- Aron, Petru.** Statistica românilor din Transilvania în 1750. Transilvania, 32, nr. 9, nov. 1901, p. 276.
- Augustin, Vasile.** Primele forme de organizare bisericească la românii din Țara Maramureșului. Ortodoxia maramureșeană, 2, nr. 2, 1997, p. 138-154.
- Buda-Țețu, Ioan.** Repetiție generală pentru Sărbătoarea florilor de tei : la Coaș. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2208, 12 iul. 2004, p. 6.
- Buda-Țețu, Ioan.** Rotăria – o meserie pe cale de dispariție. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2262, 13 sept. 2004, p. 11.
- ***** Conscriptia românilor din Transilvania în 1733. Transilvania, 29, nr. 9-10, nov.-dec. 1898, p. 180.
- ***** Colindători din Coaș, în alaiul datinilor și obiceiurilor de la Sighetu Marmăției. Pentru socialism, 37, nr. 9686, 27 dec. 1986, p. 3.
- Doniga, Vasile T.** Folclor din Maramureș. București : Editura Minerva, 1980, p. 39, 40, 293.
- Fărcaș, Andrei.** Nunta de aur la Coaș. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5254, 3 iul. 2007, p. 1.
- Gherman, Vasile.** Manifestările de la Coaș vor rămâne în istoricul localității. Opinia, 5, nr. 1081, 10 iul. 2001, p. 4.
- Goja, Nicolae.** Coaș - sat privilegiat de 600 de ani. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4343, 14 iul. 2004, p. 8.
- Goja, Nicolae.** Comuna Coaș își sărbătorește reînființarea (după 36 de ani de alipire forțată la Săcălășeni). Graiul Maramureșului, 16, nr. 4340, 10-11 iul. 2004, p. 1, 3.
- Hayer, Delia.** Duminică a avut loc hramul Bisericii Ortodoxe : Coaș. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 522, 24 iun. 2003, p. 5.

Hete, Valentina. Hramul bisericii din Coaş, prilej de sărbătoare ; Patronul Jolidon a donat bisericii Coaş 20.000.000 lei. Graiul Maramureşului, 16, nr. 4342, 13 iul. 2004, p. 1, 9.

Iuga de Sălişte, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureşului : dicţionar : 1900-2010. Cluj-Napoca : Editura Societăţii Culturale Pro Maramureş „Dragoş Vodă”, 2011, p. 694, 1199.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicţionarul numirilor de localităţi cu populaţiune română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 65.

*** * *** O comună altădată şi azi : Coaş. Pentru socialism, 9, nr. 1267, 5 febr. 1958, p. 1.

Pop, Ramona-Ioana. Biserica veche din Coaş, decupată din basm. Graiul Maramureşului, 17, nr. 4538, 2 mart. 2005, p. 9.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. Bucureşti : Editura R.S.R., 1967, p. 306, 314.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea. Vol. 1 : Supuşii. Bucureşti : Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1986, p. 2, 45, 87, 127, 145, 218, 219, 276, 317, 374, 516.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea. Vol. 2 : Stăpânii. Bucureşti : Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1987, p. 37, 104, 265.

Prodan, David. Teoria imigraţiei românilor din Principatele române şi Transilvania în veacul al XVIII-lea. Sibiu, 1944, p. 45.

Ruja, Alexandru. Am văzut bătrâni fericiţi... : Duminică, în Coaş. Glasul Maramureşului, 11, nr. 3114, 4 iul. 2007, p. 9.

Ruja, Alexandru. Sub semnul florilor de tei : Sărbătoare la Coaş. Glasul Maramureşului, 7, nr. 1887, 23 iun. 2003, p. 2.

Rusu, V. Sărbătoare la Coaş : inaugurarea Căminului Cultural. Pentru socialism, 8, nr. 1145, 13 sept. 1957, p. 2.

Socolan, Aurel. Circulaţia cărţii româneşti până la 1850 în judeţul Maramureş. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 63, 90, 94-96, 98-99, 100-102, 104, 107-108, 134, 136, 164, 195-197, 198, 208, 230, 258.

Szabó M. Attila ; Szabó M. Erzsébet. Erdélyi helységnévszótár = Dicţionar de localităţi din Transilvania = Ortsnamenverzeichnis für Siebenbürgen. Kolozsvár Könyvkiadó, 2003, p. 51.

*** * *** Şematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice român de Gherla pe anul 1914 [...], p. 154.

Şotropa, Virgil. Români la gimnaziul latino-catolic din Bistriţa. 1729-1779. Transilvania, 32, nr. 1, ian.-febr. 1901, p. 12.

Întreăriuri:

Bîrsan, Gabriel. Satul cu o singură privatizare: MOARTEA : Întreăriuri – un „no man’s land” maramureşean. Glasul Maramureşului, 9, nr. 2445, 20 apr. 2005, p. 10-11.

Goja, Lucian Petru. Din Coaş la Zugău – Întreăriuri. Glasul Maramureşului, 9, nr. 2400, 26 febr. 2005, p. 10.

Nemeş, I. Hram între râuri cu cinci vulturi. Graiul Maramureşului, 14, nr. 3807, 8 oct. 2001, p. 2.

Portase, Alec. Pe la Sclîpodî, Întreăriuri şi Valea Grozii : În Ţara Chioarului, ca într-o altă Ţară de Piatră. Graiul Maramureşului, 17, nr. 4520, 9 febr. 2005, p. 8-9.

Ruja, Alexandru. Cătun redat civilizației : ieri, la Întrerîuri, s-a inaugurat podul peste râul Căvnic. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2005, 7 nov. 2003, p. 4.

Socolan, Aurel. Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș. Baia Mare : Editura Maria Montessori, 2005, p. 71, 94, 101, 102, 103, 104, 106.

Din folclorul comunei Coaș

Căntece de cătănie și război

Bată-te sfântul maior,
De ce cați cu-atâta zor,
De ce-i grab-atât de mare,
Să-mi dai ordin de chemare,
Să-mi pui ranița-n spinare?
Fără frică de păcat,
Tinerel mă scoți din sat.
Când mă lași napoi să vin,
Am să fiu topit, bătrân,
Că năcazu într-o zi,
Poate omu-mbătrâni
Și-n trei ani de cătănie
Cât năcaz o să mai fie;

Cât de mult și cât de greu
Știu că-i tot pe capul meu.
Toți gradații cu galoane
Mi-or da ghionturi, bate-i, Doamne!
Și eu trebuie să tac,
Că n-am alta ce să fac,
Nici nu-i vorbă să mă scap.
Și nici nu-i lucru ușor,
Când ajung pe mâna lor.
Și de voie și de silă,
Mă frământ fără de milă.
Nu le pasă mult de mine
Când mor, altu-n locu-mi vine.

Poezia ceremonialului de nuntă

– Tăt noroc și triste
La boieri de cinstel
Tă mai triste și noroc
Gazdelor din loc.
Unde s-ar afla un staroste de casă,
Ca Dumnezeu să-l trăiască.
Aici, în talpe să steie
Cu mine mîna să deie.
Frunză verde izmă creață,
Să-l văd cum îi la mustață.
Staroste musteață creață,
Dumneata ești,

Precum te hrănești?
La aceste curți boierești
Bugată zamă horpotești!
De ești dumneata, du-te-n casă
Cată-n al treilea corn de masă.
Vei afla un colac de grâu frumos,
Ca pelița lui Hristos.
Că și eu m-oi îndura
Ție, staroste, Ț-oi da
O năframă de călți
Să te ștergi pe dinți.

(Material folcloric cules de Șovre Gheorghe, 1963. Doniga, Vasile T. Folclor din Maramureș. București: Editura Minerva, 1980, p. 39, 293)

FILE DIN CRONICA LOCALITĂȚII COAȘ

- 1560** – Este atestat documentar voievodatul lui Luca din Remetea, cu satele: Remetea, Coaș, Curtuiuş, Coruia, Săcălaşeni, Berchezoaia.
- 1579** – Sătenii din Coaș primesc, de la Báthory Cristof, privilegiile bazate pe vechiul obicei, potrivit căruia ei sunt scutiți de plata oricărui cens, taxe, subsidii și colecte, exceptând cârciumăritul. În schimbul acestora, ei vor arde pentru cetate varul necesar și vor tăia piatra.
- 1661** – Principele Mihail Apafi înnobilează familiile Bretan și Buzdugan, în localitatea Coaș.
- 1669** – Într-un registru din acest an, este consemnat faptul că Pop Ioan din Coaș, „preot român, avea dare doi taleri și a promis și un jder”.
- 1730** – Se construiește biserica de lemn din Coaș.
- 1734** – Se pornește un proces între locuitorii din Coaș și familia Teleki, privitor la obligațiile lor față de acesta. Multele dezbateri, în diverse instanțe, rămân fără rezultat.
- 1770** – Urbariul Chioarului îi înscrie între libertini pe toți locuitorii Coașului.
- 1786** – Situația statistică în urma recensământului din acest an, în localitatea Coaș: 187 de case, 169 de familii, populația totală: 889, din care 430 bărbați, 468 femei și 80 nobili.
- 1845** – Se introduc matricole bisericești în satul Coaș.
- 1900** – Recensământul din acest an înregistrează la Coaș: 1195 de locuitori, din care 1143 erau români.
- 1906** – Edificiu școlar în satul Coaș.
- 1909** – În localitatea Coaș erau 297 de case, 1143 de locuitori, din care 1087 erau români.
- 1910** – Localitatea Coaș avea 1385 de locuitori.
- 1920** – Coașul avea 1265 de locuitori.
- 1924** – Are loc dezvelirea bustului întemeietorului primei școli normale din Bîrlad, Ioan Popescu, originar din Coaș (Chioar).
- 1928/1929** – În Despărțământul Chioar al „Astrei”, ce cuprindea 39 de comune, 33 de cercuri culturale, cu 33 de biblioteci, se țin prelegeri în: Coruia (Vladimir Diaconița), Vălenii Șomcutei (Ștefan Gheție și Andrei Grobeiu), Lăpușel (Ioan Bohățiel și Vasile Pop), Șomcuta Mare (Ioan Iepure); de asemenea, în Coruia și Coaș s-au organizat cursuri cu anafalbeții.
- 1929** – Satul Coaș avea 1265 de suflete.
- 1930, dec. 29** – După recensământul din acest an, populația localității Coaș se prezintă astfel: 1417 locuitori (706 bărbați, 711 femei). După naționalitate: 1337 români, 4 unguri, un german, 42 evrei și 33 țigani. După religie: 23 ortodocși, 1345 greco-catolici, 6 romano-catolici, 43 mozaici. Știutori de carte: 162 (22,5%). Administrator parohial: Romul Lemeni (n. 1900). Poșta era la Șomcuta Mare. Filie: Curtuiuş, cu 15 greco-catolici.

Selecție din „Cronica Maramureșului”, Vol. 1-5. Lucrare întocmită de Valentin Băințan, Zamfir Dragomir, Laura Temian, Lazăr Temian. Baia Mare, 1989.

INOVAȚIA ÎN MANAGEMENT – SOLUȚIA SCHIMBĂRII ÎN DOMENIUL INFODOCUMENTAR: INTRODUCȚIE TEORETICĂ

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Chișinău

Schimbarea trebuie să înceapă cu managementul, afirmă Costea Dumitrescu. Fie că vorbim despre modul cum e definită performanța, cum se alocă resursele, sau cum arată cultura organizației, procesele de management sunt primele care trebuie inovate pentru a genera schimbarea dorită [1, p. 10]. Inovație în management înseamnă orice practică de natură „să modifice substanțial modul în care se desfășoară activitatea de management sau care schimbă într-un grad semnificativ practicile standard ale unei organizații și, ca urmare a acestor modificări, organizația respectivă își atinge obiectivele” [1, p. 39].

Noi, bibliotecarii, suntem definiți de cauzele pentru care luptăm și de problemele pe care ne zbatem să le rezolvăm sau măcar să le depășim. Capacitatea, ca și pasiunea de a rezolva probleme importante ale domeniului, reprezintă precondiția dezvoltării, precondiția succesului. Inovația în managementul infodocumentar a fost și este aditivă, pentru că nu știm să alegem problemele de rezolvat. Numeroasele studii de caz în bibliotecile publice și universitare dovedesc că bibliotecarii nu cunosc problemele care, odată rezolvate, le-ar asigura vitalitate, dacă nu progres și dezvoltare. Ei văd ca panaceu al problemelor tehnologizarea – lipsa tehnologiei fiind problema problemelor. Prof. Ion Stoica însă spune că deși „[...] tehnologia este purtătoare majoră de schimbare, sensul principal al schimbării este dat de o nevoie mult mai puternică și mult mai generativă decât cea exprimată de vectorul tehnic – nevoia intensificării comunicării interumane [...]” [2, p. 9].

Cercetătoarea Liliana Moldovan constată că principala problemă care îi frământă pe specialiști și profesorii din domeniul biblioteconomic, ca

și pe managerii bibliotecilor, se referă la găsirea unor soluții concrete de inovare a mediului biblioteconomic[...]” [3, p. 7]. Inovarea mediului biblioteconomic, fără inovarea managementului biblioteconomic, nu credem că va înregistra succese de durată în schimbarea domeniului. După cum sintetizează autorii C. M. Christensen și M. E. Raynor într-un bestseller de management, „De multă vreme, managerii caută modalități pentru a prevedea finalul «bătăliilor» competitive” [4, p. 31]. Are dreptate Gary Hamel când își asumă afirmația: „Ceea ce inhibă cu adevărat performanțele nu este modelul de funcționare, nici modelele de activitate, ci modelul de management” [1, p. 13].

Mediul în care operează biblioteca secolului XXI este mai volatil ca niciodată. Această realitate solicită noi abilități organizatorice și manageriale. Domeniul biblioteconomic însă vrea noi abilități manageriale, dar păstrând toată zestrea managerială veche în materie de structuri, ierarhii, birocrății[...] pentru a supraviețui, sau, modern spus, pentru a-și atinge obiectivele conforme veacului, trebuie să se debaraseze de acest bagaj, prin inovație. Specialiștii domeniului încearcă: improvizează, peticesc, actualizează, elaborează proiecte, instituie noi compartimente responsabile cu inovația – în loc să creeze biblioteci inovatoare. Noi, bibliotecarii, suntem plafonați față cu inovația la nivel operațional (achiziții, marketing, producere, servicii pentru public etc.). Inovația în management se referă la rețelele și practicile care reglementează modul în care activitatea managementului se desfășoară în fiecare zi. Astăzi, mai mult ca niciodată, sunt taxate mișcările nefirești, ineficiente, sau greșit direcționate ale oamenilor.

Deși suntem caracterizați ca făcând parte dintr-un domeniu refractar la inovație, specialiștii din sfera infodocumentară recunosc că au nevoie de un nou management, de o reinventare a managementului infodocumentar. Dar nimeni nu are o hartă-traseu a noului management, care să ghideze în ce privește principiile, structurile, controlul, puterea decizională etc.

Putem utiliza modelul Google. Bibliotecarii îl tratează ca pe un concurent, ca pe un „dușman” [...] dar mulți specialiști în management, teoreticieni și practicieni îl consideră cel mai bun model de reinventare a managementului și oarecum este mai aproape, ca misiune și activitate, de sectorul infodocumentar. Modelul de management la Google este aproape haotic, recunoaște expertul de talie mondială, Gary Hamel, dar îl recomandă, totuși, caracterizându-i pozitiv componentele: 1) ierarhie fragilă ca o foaie de hârtie; 2) o rețea densă de comunicare orizontală; 3) o politică de recompensare deosebit de mare a persoanelor cu idei neobișnuit de ingenioase; 4) o abordare a dezvoltării de produse, concentrată pe echipă; 5) o credință caracteristică întregii corporații, care susține primordialitatea utilizatorului [1, p. 142]. Cei de la Google consideră că aceste caracteristici validează un mediu propice inovației și asigură evoluția companiei în timp. Sub ochii noștri a evoluat de la Google 1.0, când s-a inventat motorul de căutare, până la Google 5.0, care înseamnă Google Desktop, Google Book Search și Google Scholar. Google, accentuează G. Hamel, „[...] s-a folosit de arhitectura socială a internetului – deschisă, omogenă, maleabilă, nonierarhică – ca model pentru arhitectura sa de management” [1, p. 163].

Plecând de la experiența Google, putem concluziona că pentru a reinventa managementul avem nevoie de niște precondiții, ca: un mod de gândire rațional, principii noi și înțelepciune neconvențională.

Bazându-se pe modelul Google, G. Hamel identifică ingredientele potrivite pentru inovația în management. Acestea sunt următoarele:

- un proces meticulos de dezgropare și contestare a vechii ortodoxii a managementului

care obstrucționează creativitatea;

- principii noi de management de natură să releve noi abordări;

- idei dobândite în urma analizării „rebelilor”
- companii cu practici excentrice, dar eficiente, de management [1, p. 169].

Ne întrebăm dacă sunt în stare domeniul biblioteconomic basarabean și bibliotecarii lui:

- să se debaraseze de modelele mentale vechi despre ei și instituția lor;

- să remodeleze principiile, procesele și practicile care alcătuiesc managementul modern;

- să privească inovația în management cu aceeași seriozitate și responsabilitate cu care tratează prezentul și viitorul instituțiilor lor.

Toate profesiile, afirmă prof. Ion Stoica, „trăiesc o acută criză de implicare și vizibilitate, trec prin epocă măcinată de suspiciunea unei insuficiente și nedrepte recunoașteri și au convins că ceea ce fac și se vede este mult mai puțin decât produc în realitate ” [2, p. 12]. Vor putea bibliotecarii trece peste acest bagaj mental? Același autor continuă: „Procese de schimbare în aceste câmpuri ale schimbării, realizate prin invenție sau prin reformare, s-au izbit mereu de dificultăți uriașe, de limite de înțelegere, de agresivitatea scăpată din mâini a competiției între forțele macro-structurale ale societății și de eternele contradicții dintre scopuri și mijloace” [2, p. 11]. Autorul susține că relevanța schimbării în societate este dată de calitatea viziunii în care se încadrează, de gradul de raționalitate și de istoricitate obiectivă pe care îl manifestă acțiunile transformatoare. Schimbarea organizată și condusă inteligent, insistă prof. Stoica, exprimă forța unei organizații, tipul de relații dintre membrii ei și nivelul cooperării [2, p. 9].

Urmând îndemnul și recomandările autorilor notorii în management, acum e timpul să reinventăm ADN-ul managementului infodocumentar. Inovația în management este inevitabilă. Nu poți conduce o instituție a secolului XXI pe un model de management vechi de o sută de ani.

FOLOASELE ȘI ÎNVĂȚĂTURILE GĂZDUIRII UNEI CONFERINȚE ANBPR

– confesiunile unui comisar –

Ioana DRAGOTĂ

Inițiativa găzduirii de către Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” a Conferinței ANBPR Bibliopublica 2011 – „Modele de voluntariat în biblioteca publică”, 12-14 mai 2011, a venit după o perioadă de relativă izolare, întreruptă sporadic de participările la conferințe similare. Câteva dintre numeroasele motive au fost: efortul susținut de finalizare și dare în folosință integrală a sediului și de adaptare la noile standarde, din ce în ce mai înalte, pe care ni le-am impus. Însă, făcând parte dintr-un sistem de biblioteci, dincolo de resursele creatoare proprii, de lecturile de specialitate și frecventarea asiduă a resurselor online, nimic nu poate suplini dialogul profesional și schimbul de experiență în armonizarea practicilor, stabilirea unor termeni de comparație și, de ce nu, satisfacția împărtășirii experienței proprii.

Vestea inițiativei a creat în bibliotecă o stare de efervescență profesională, entuziasm și relativă îngrijorare – era prima dată când biblioteca noastră se angaja să găzduiască un eveniment profesional de asemenea anvergură. Ideile au început să curgă cu nemiluita, bune sau mai puțin bune, realizabile și utopice, practice sau imposibil de realizat. În acest context, la 14 februarie 2011, directorul bibliotecii, dr. Teodor Ardelean, a emis Dispozițiile nr. 4 și 5 de numire a Comisarului conferinței ANBPR, bibliotecar Ioana Dragotă, și a Comisiei de organizare a conferinței, formată din 11 persoane, președinte fiind, economist Meda Gogota, director economic, printre membri numărându-se conducerea Filialei ANBPR Maramureș, șefii de secție, reprezentanți ai sectorului administrativ, specialiști în comunicare, IT și proiecte.

Sectorul administrativ-contabil asumându-și partea legată de cazare, masă, procurarea fondurilor și materialelor necesare, am putut trece la stabilirea problemelor și sarcinilor de urmărit. Ele au fost:

1. desfășurarea propriu-zisă a conferinței;
2. desfășurarea, în paralel, a activității curente din bibliotecă;
3. activitatea de voluntariat în bibliotecă, raportat la tema generoasă a conferinței.

Am avut nenumărate întâlniri de lucru în plen și pe grupuri. Fiecărui membru al comisiei i s-a stabilit un palier de responsabilități concrete și, din aproape în aproape, prin detalieri, fiecărui angajat i-au revenit sarcini concrete clare, după posibilități, abilități și specificul activității desfășurate, urmărindu-se totodată și o repartizare echitabilă a responsabilităților. Reușita Conferinței este o dovadă clară că resursele umane au fost folosite judicios, omul potrivit la locul potrivit, sau altfel spus, cine, când și unde trebuia, conform disponibilității și capacităților individuale. La o privire superficială, aceste întâlniri au putut da impresia de repetitivitate, dar a fost un efort susținut de continuă ajustare și adaptare a filmului celor trei zile la situațiile nou ivite, la cerințele ANBPR și inerentele modificări de program.

1. Totul a debutat cu momentul de clarificare a responsabilităților și atribuțiilor, precum și stabilirea termenilor și procedurilor de comunicare. Colaborând strâns cu conducerea ANBPR – două întâlniri foarte eficiente cu președintele ANBPR, doamna Doina Popa, s-au constituit în momentele

esențiale, completate fiind de numeroase schimburi de mesaje cu întreaga comisie de organizare și cu secretariatul ANBPR – s-au conturat, în desfășurarea conferinței, câteva elemente de noutate, cele mai semnificative fiind: transmisia live a lucrărilor, blogul conferinței www.videopublica2011.ro (unde sunt vizibile și acum, pentru cei interesați, toate datele concrete de desfășurare: program, participanți, activități, materiale prezentate, impresii etc., așa că nu am să intru în detalii de acest gen), biblioteca a fost deschisă pentru public pe toată perioada lucrărilor, a existat un comisar al conferinței. Deși ne-am aplecat până asupra celui mai mic detaliu și am reluat desfășurarea pas cu pas, pe zile, ore, minute, acțiuni și responsabilități, nu am putut evita schimbări de ultim moment, de la lista participanților, intervențiile în plen și redactarea procesului-verbal, până la numărul de standuri pentru PromoLib. Pare a fi un dat la noi, la români. Dacă vreau să fiu optimistă, spun că lucrurile se vor schimba în bine, dar trebuie mult timp pentru asta.

2. Desfășurarea activității bibliotecii în paralel cu conferința a presupus o mare mobilizare de forțe și adevărate jonglerii cu personalul, dar și sprijin consistent din partea voluntarilor și prietenilor bibliotecii. Fiecare a înțeles că prezența lui la locul de muncă și felul în care își face datoria se constituie, pe lângă îndeplinirea datoriei față de utilizatori, într-o contribuție la buna desfășurare a evenimentului, importantă și bine apreciată. Pentru orice eventualitate, au fost prevăzute și „rezerve” pentru posturile cheie. La o privire retrospectivă, se poate spune că biblioteca a găzduit în acea perioadă numeroase evenimente printre care și lucrările Conferinței ANBPR. O categorie aparte au constituit-o ghizii, gata oricând să conducă oaspeții prin bibliotecă sau la obiectivele turistice din oraș.

3. Tema conferinței, interesantă și atractivă, a fost una de mare actualitate. Cum s-a mai afirmat, ne e greu să ne închipuim biblioteca publică în afara activității de voluntariat, iar biblioteca noastră nu face excepție. Am avut întotdeauna voluntari și am lucrat cu ei, însă contextul Anului European al Voluntariatului și găzduirea conferinței ne-au făcut să privim din altă perspectivă această activitate. Un puternic imbold l-a constituit și dorința ca, în calitate de gazde, să fim prezenți cu lucruri semnificative în toate momentele și secțiunile lucrărilor. Un prim pas a fost stabilirea de legături și afirmarea bibliotecii ca prezență activă în mediul ONG-urilor băimărene cu activități specifice de voluntariat, găsirea de parteneri pentru o campanie de promovare a voluntariatului, stabilirea obiectivelor și acțiunilor. Echipa de lucru constituită în scopul reorganizării activității de voluntariat a avut următoarele sarcini: stabilirea și menținerea legăturilor cu ONG-urile respective, scrierea proiectului cu partenerii astfel recrutați, conform obiectivelor și acțiunilor specifice stabilite, crearea unui cadru organizatoric adecvat și întocmirea documentelor specifice necesare care s-au concretizat în mapa voluntarului. În consecință, ne-am înscris cu două prezentări în plen, am participat la toate workshopurile și la Târgul PromoLib.

După această sumară prezentare ce a avut drept scop fixarea cadrului de referință, este momentul să trec la ceea ce înțeleg prin învățăturile și foloasele conferinței, cu speranța că pot fi de folos celor care se vor implica pe viitor în asemenea evenimente și cu dorința secretă de a realiza o abordare mai puțin convențională.

Dificultăți întâmpinate

- lipsa de rigurozitate în programare – până în ultimul moment au existat modificări în ceea ce privește numărul de oaspeți, desfășurarea programului, doleanțele legate de cazare;
- probleme cu furnizorii – nerespectarea termenelor: deși ne-am străduit din greu și am

început organizarea din timp, ca nimic să nu rămână pe ultimul moment, nu am putut evita emoțiile;

- manifestarea unor accente de individualism generate de o prea mare dorință de afirmare personală, când cheia reușitei acestui gen de evenimente stă în coordonare și munca de echipă, fapt contrariat prin atribuirea de sarcini punctuale individuale;
- cheltuieli adiacente destul de mari;
- pe alocuri, caracterul lucrărilor nu a scăpat de un aer cam prea festiv, mai puțin propice dialogului deschis;
- schimbarea raportului ore muncă-ore somn pentru comisar pe toată perioada pregătirilor

Învățăături folositoare

- întotdeauna trebuie să existe o rezervă de timp (recunosc că, deși nu îmi programasem, am preluat o prezentare PowerPoint și am dus-o la capăt pe ultima sută de metri, pentru că nu am vrut să renunțăm la ea), de personal, un spațiu de manevră;
- trebuie multă flexibilitate în atitudini și reacții, adaptare din mers la situațiile nou ivite, atenție la detalii, soluții de rezervă, gândire optimistă, însă odată lucrurile stabilite nu trebuie acceptate schimbări de dragul schimbării și nu trebuie uitat proverbul „mai binele este dușmanul binelui”;
- trebuie cultivată capacitatea de a exploata creativ micile neajunsuri, de exemplu: râvnitele mape ecologice, care nu s-au mai putut procura, s-au transformat în niște foarte utile mape de folosință îndelungată; faptul că nu am obținut pliantele turistice pe care ni le-am dorit a dus la realizarea ghidului excursiei, transformând o scădere într-un element de originalitate; produsele PowerPoint de prezentare a bibliotecii nu au fost prea convingătoare, așa că s-a realizat, în premieră, un film „publicitar” de 15 minute, care rămâne un valoros document pentru istoria bibliotecii; nerealizarea în termen a prezentării PowerPoint a activității de voluntariat în bibliotecă mi-a dat posibilitatea să regândesc întreaga prezentare;
- un alt set de reguli de aur care au dat roade: nu te crampona de propriile idei, să fii gata oricând să asculți și să prelucrezi creator opiniile celorlalți, să lași la o parte orgoliile și simpatiile personale, spre binele comun;
- indiferent cât de mult dorești să-ți etalezi realizările, trebuie să te menții în limitele rezonabilului atunci când stabilești programul general, alegând cu grijă acțiuni semnificative, preferând calitatea cantității, pentru a nu sufoca și obosi participanții;
- după ce mecanismul conferinței se pune în mișcare, sunt interzise remarcile negative – singurul lucru permis este să pui mâna și să ajuți;
- planificarea riguroasă te scutește de o sumedenie de neplăceri, trebuie să se știe clar: cine, când, unde și ce are de făcut;
- nu trebuie să te bazezi pe faptul că oamenii au înțeles totul și vor face întocmai, totul trebuie verificat în amănunt, feedbackul e foarte important;
- cu toată organizarea, e bine de păstrat câțiva ași în mânecă;
- puțin noroc nu strică, deși nu trebuie să te bazezi pe asta.

Foloase

- în primul rând, schimbul profesional prilejuit, dialogurile purtate în cadru formal și informal, stabilirea de noi contacte și consolidarea celor vechi;
- posibilitatea de a-ți prezenta mai amănunțit activitatea și realizările în fața colegilor;
- un eveniment de asemenea anvergură, bine mediatizat, e un bun prilej de consolidare a

- imaginii bibliotecii în comunitate;
- primirea oaspeților în bibliotecă te silește să te privești din afară, cu ochi străin, să sesizezi lucruri pe care rutina zilnică te împiedică să le vezi, să dorești să îmbunătățești tot ce se poate îmbunătăți, generează dorința de autodepășire;
 - este o ocazie excelentă de a testa calitățile și disponibilitatea personalului, de a descoperi și folosi noi resurse, neutilizate încă;
 - facilitează o mai bună cunoaștere reciprocă și pune în situații de acțiune la unison persoane care altfel, în activitatea de zi cu zi, nu au prilejul să interacționeze prea mult;
 - dă o mai bună cunoaștere a resurselor proprii, fiind puși în situații inedite, e o ocazie excelentă de valorificare a unor resurse umane ignorate, de testare a capacității de a munci în echipă și de a răspunde la provocări, creează condiții optime de punere în valoare a calităților personalului, mai puțin vizibile în viața de zi cu zi;
 - se creează un plus de coeziune, se întărește spiritul de echipă, prin participarea la atingerea unui obiectiv comun;
 - activitatea de voluntariat a fost ridicată la un nivel calitativ superior;
 - am rămas cu: un film nou de prezentare a bibliotecii, materiale de promovare actualizate, cu oportunitatea transmisiilor live a activităților, au fost îndreptate mici neajunsuri;
 - menținerea în activitate a bibliotecii pe perioada conferinței a generat o privire critică și autocritică, a stimulat gândirea creatoare în direcția identificării posibilităților de îmbunătățire a aspectului secțiilor și serviciilor, precum și a activităților, lucruri care au fost făcute în beneficiul nostru și am rămas, de asemenea, cu ele;
 - prin contabilizarea tuturor propunerilor, s-a configurat o lungă listă de acțiuni viitoare, care a depășit mult cadrul conferinței;
 - în excursia documentară, când totul s-a detensionat și am realizat că ne atinseserăm obiectivele, autocarul a răsunat de cântecele noastre și am descoperit că avem un repertoriu comun de senzație; mulțumiri speciale doamnei Angela Câmpean și domnului Ștefan Pleșoiu pentru atmosfera excepțională pe care au creat-o în jurul lor.

Concluzii

Organizarea unei Conferințe ANBPR presupune mult efort, implicare și cheltuială (energie, imaginație, bani etc.) dar aduce și beneficii pe măsură. Însă trăim vremuri în care o întreprindere de asemenea anvergură este din ce în ce mai dificilă. Și poate că e bine ca ANBPR să-și asume permanent organizarea lor, la Bușteni. Însă susțin cu tărie utilitatea întâlnirilor personale, în spațiul bibliotecilor, fie ele schimburi de experiență sau cafenele, simpozioane, colocvii etc. Păstrând proporțiile, una e să-l fi cunoscut personal pe Nichita Stănescu, altceva e să-l vezi pe internet, cum spunea un reputat ziarist maramureșean, Gheorghe Pârja. Cam așa e și cu bibliotecarii.

Mulțumiri tuturor: gazde, organizatori și participanți, pentru contribuția la realizarea unei întâlniri atât de reușite la noi, la Baia Mare! Fiecare a avut, cu prisosință, partea lui de contribuție.

**OASPEȚI AI DIASPOREI ROMÂNE LA BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
„PETRE DULFU”****Antoaneta TURDA**

În intervalul 30 mai-24 iunie 2011, destinul a făcut ca în nordica noastră urbe să poposească patru scriitori deja cunoscuți ai diasporei române, dintre care unul este stabilit în SUA, iar trei în Canada. Ei sunt, în ordinea sosirii la Baia Mare: **MIA PĂDUREAN** (Canada) care a devenit celebră în România în vara anului 2008, după lansarea biografiei lui Gheorghe Dinică, deși

publicase în România încă din anii '90. Domnia Sa a lansat, în 30 mai a.c. volumul *Un actor pentru eternitate : Gheorghe Dinică/Nestemate*, care a apărut la Editura Napoca Star, în 2010. Adunând în cele 497 de pagini atât cartea apărută în urmă cu trei ani cât și impresii despre periplul primei lansări și despre actorul evocat, volumul surprinde nu doar prin multitudinea informațiilor, ci și prin scriitura

extrem de accesibilă pe care autoarea o folosește în a relata o viață și un destin artistic ieșit parcă din toate tiparele. Prezența Miei Pădurean la Baia Mare alături de gazdele care au luat cuvântul la lansare (mă refer aici la statornicii prieteni ai bibliotecii, profesorul pensionar Vasile Leschian și la actorul pensionar al Teatrului Municipal, Paul Antoniu, dar și la Ioana Dragotă, una dintre cele mai destoinice și experimentate bibliotecare ale Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”) mi s-a părut fascinantă în special pentru sinceritatea și iubirea dovedite față de publicul existent în sală, căruia i-a dezvăluit multe din tainele sufletului său atât de legat de țara natală pe care a părăsit-o doar trupește, în 1990. Această vizită mi-a reamintit datele existente la Meniul Autori din programul TINLIB, din care am selectat datele care mi s-au părut cele mai semnificative:

Cunoscut(ă) ca: Diaspora română

Formă nepreferată: Parker, Judith

Domeniu de afirmare: literatură

Data nașterii: 18 august 1934

Mia Pădurean

Loc naștere: Cergău, jud. Alba

Naționalitate: română

Cetățenie: canadiană

Domiciliu: Ottawa, Canada

Studii: Liceul Pedagogic de Fete din Blaj și Școala populară de Artă Dramatică din Cluj, secția regie-actorie

Activitatea socio-profesională: în România a lucrat în învățământ ca educatoare

Afilieri: membră a Uniunii Scriitorilor din România, membră a Academiei Româno-Americane de Arte și Științe, membră de onoare a ASTREI - Despărțământul Blaj, membră a Societății Scriitorilor Canadieni, membră a Bordului de onoare al popului cultural Clujean, membră fondatoare a revistei „Danubius”

Distincții – Decorații: Diploma de Onoare a Societății Literar-Artistice „Sorin Titel” din Timișoara și Diploma de merit a Fundației „Alba Iulia 1918, pentru unitatea și integrarea României”

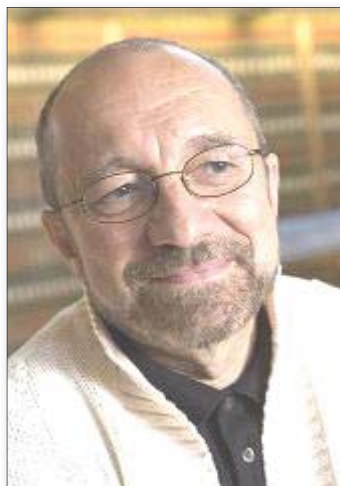
Premii: Premiul Asociației Transilvane pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român-ASTRA

Colaborări la publicații: în România, publică la „Adevărul de Cluj”, „Astra Blăjeană”, iar în presa diasporei publică în „Calea de lumină” și „Luceafărul”, ambele din Montréal

Note: din 1990, este stabilită în Canada, lângă Ottawa; este regizor și interpret în cadrul grupului folcloric „Româncuțele”, grup înregistrat în Repertoriul de Artă și Patrimoniu din Canada; romanul polițist cu tentă psihologică *Petala ucigașă* este semnat cu pseudonimul Judith Parker; în 2002 a publicat la Editura Napoca Star din Cluj-Napoca romanul *Dunărea, poartă spre libertate*, despre familia prințului Comnène; este menționată în *Dicționarul scriitorilor români de azi*, elaborat de Boris Crăciun și Daniela Crăciun-Costin, apărut la Editura Porțile Orientului, Iași, 2011

Acestei lansări i-a urmat, în 21 iunie, cea la care protagoniști au fost **DUMITRU RADU POPA** (SUA) și **CĂLIN-ANDREI MIHĂILESCU** (Canada), ambii legați oarecum de Baia Mare: primul, prin bunicii pe linie maternă, la care și-a petrecut multe din vacanțe acum mai bine de 50 de ani, iar al doilea, prin strânse legături cu Catedra de Studii canadiene de la Universitatea de Nord din Baia Mare.

Cunoscutul scriitor **Dumitru Radu Popa** a revenit pe aceste meleaguri cu o reeditare a cărții pentru copii *Închide ochii! : Povestea seminței scoasă* la Editura Curtea Veche din București (prima ediție, care se află și în colecțiile noastre, a apărut în 1998 tot la București, la Editura Universală). Volumul se bucură de o grafică de excepție

**Dumitru Radu
Popa**

aparținând graficianului evreu de origine română stabilit în SUA, Sasha Meret. Alături de această minunată poveste scrisă în 1980 și refuzată de cenzură, fiind publicată prima dată în SUA, la lansarea moderată de lector univ. dr. Crina Bud și conf. univ. dr. Adrian Oțoiu s-a prezentat romanul *Skenzemon!* (București : Curtea Veche, 2005), în care este evocat orașul Baia Mare. Reperele cele mai importante ale portretului biblioteconomic al scriitorului Dumitru Radu Popa sunt:

Cunoscut(ă) ca: Diaspora română

Cunoscut(ă) ca: bibliotecar
 Profesia: profesor și bibliotecar
 Domeniu de afirmare: literatură
 Funcții (la data înregistrării): este director al
 Bibliotecii de Drept din New York
 Data nașterii: 26 octombrie 1949
 Loc naștere: București
 Naționalitate: română
 Cetățenie: americană
 Domiciliu: SUA

Studii: 1967 absolvă Liceul „I. L. Caragiale” din București; 1972 Licența, ca șef de promoție, la Facultatea de Litere (secția română-franceză) din cadrul Universității București; 1989 Master of Science la Columbia University, SUA

Activitatea socio-profesională: 1972-1974 este redactor la Editura Albators, București iar în perioada 1974-1985 a fost redactor la revista „Tribuna României”; bibliotecar și director la Biblioteca Universității de Drept din New York, cadru universitar

Afilieri: membru al Uniunii Scriitorilor din România

Premii: 1969 Premiul la Colocviul Național Studențesc de literatură, secția proză; 1970 Premiul revistei „Amfiteatru”

Colaborări la publicații: în România, a publicat la revistele „Dialog”, „Luceafărul” și „România literară” din București, „Echinox” din Cluj și „Ramuri” din Craiova

Debut: 1980, cu un eseu despre Antoine de Saint-Exupéry

Note: 1985 părăsește România, cu destinația Franța, unde stă un an, după care se stabilește în SUA; proza sa are ca temă centrală criza identitară; își petrece multe vacanțe în Baia Mare, la bunicii dinspre mamă

Autor al: 10 titluri

În încheierea acestei scurte prezentări

mai menționez că avem versiunea engleză a romanului *Lady V*, că Dumitru Radu Popa este prezent într-o antologie și semnează o postfață, fiind, în acest caz trecut ca editor, la mențiune de responsabilitate.

Savoarea nostalgică a celor spuse *de și despre* Dumitru Radu Popa în după-amiaza zilei de 21 iunie nu s-a estompat, ea căpătând doar o undă mai realistă cu valențele tragi-comice atât de specifice românilor, când în centrul atenției a ajuns **Călin-Andrei Mihăilescu**, venit la Baia Mare cu o nouă apariție editorială care se prezintă singură ca fiind o carte scrisă în limba română a secolului XXI „pentru doamne, domni și români”... Fermecătoarele eseuri al căror personaj central este omul pixelat, adică românul aflat într-o criză din care se pare că nu poate ieși,

Călin-Andrei Mihăilescu

compun un volum din cinci părți: *A fi (român)*, *Criță-n criză*, *Obiceiuri la oameni*, *Cică niscăi theoroi* și *P-ici, pe colo*. Această recentă apariție la Editura Curtea Veche din București, în care România este văzută dinăuntru și din afara ei, mi-a reamintit câteva dintre reperele existențiale și profesionale al unuia dintre numeroșii români din Canada, notate astfel în TINLIB:

Cunoscut(ă) ca: Diaspora română

Profesia: profesor

Domeniu de afirmare: literatură

Titluri științifice (remunerate): 1992 Doctorat în literatură comparată la Universitatea din Toronto

Data nașterii: 16 decembrie 1956

Loc naștere: București

Naționalitate: română

Domiciliu: Toronto, Canada

Studii: 1981 Licența în Filologie la Universitatea București, secția română-spaniolă

Activitatea socio-profesională: carieră universitară în Toronto

Colaborări la publicații: în presa din România, publică la „Caiete critice”; „Revista de istorie și teorie literară” iar în presa din diaspora la: „Agora”, „Curentul”, „Dialog”, „Lupta”

Debut: publicistic în 1977 la revistele „Amfiteatru” și „Viața studentescă”

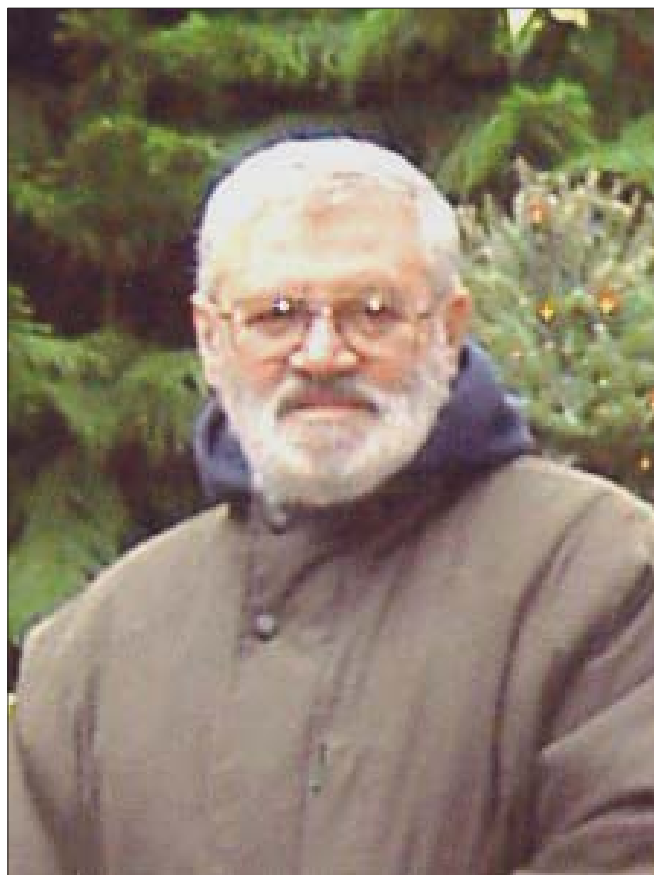
Note: între 1986-1987 trăiește în Germania, iar din 1987, în Canada

Autor al: 4 volume unde apare ca autor, este inclus într-o antologie, și la 5 titluri apare în diverse ipostaze: ca postfațator, prefațator, editor și traducător.

Dacă cele trei nume menționate până acum se înscriu doar în sfera literară, al patrulea oaspete al Bibliotecii noastre, **CORNELIU FLOREA**, vine dinspre medicină înspre literatură, dând acesteia din urmă un puternic accent confesiv. Pe numele adevărat **Dumitru Pădeanu**, scriitorul canadian pornit de pe meleaguri bănățene. Deși a fost, pe tot parcursul carierei sale, trup și suflet dedicat meseriei pe care a practicat-o atât în România

cât și în Canada, în anii maturității (după 1980 când a părăsit plaiurile natale), a luat decizia să abordeze și literatura pe care a slujit-o cu același devotament, mărturisind, la un moment dat: „Corneliu Florea este un pen name format din prenumele părinților mei, Cornelia și Florea, în semn de recunoștință și prețuire, în memoria lor. În actele mele sunt Pădeanu Dumitru.

M-am născut la Timișoara în 1939 și am

Corneliu Florea

devenit medic în 1963. Am profesat continuu până în 1980, când am plecat din România. Am stat în lagărul de refugiați din Traiskirchen, Austria, până când Canada mi-a acceptat cererea de imigrare, dar nu mi s-a recunoscut experiența medicală de 17 ani, nici valoarea diplomei de medic. Am luat totul, totul de la început,

devenind și medic canadian licențiat. Aici, pentru prima dată am început să scriu și să fiu publicat în publicațiile românești libere. Cu acest pen name am semnat articole anticomuniste și pronaționale, pamflete și polemici, apoi eseuri, note de călătorii și observații sociale și politice critice, memorialistică în mai multe jurnale. Nu scriu din inspirație sau vreun interes personal, scriu din nemulțumire și revoltă. Nu scriu prea bine, dar scriu liber. Sunt absolut autonom, neînregimentat în partide, societăți sau asociații și toate cărțile le-am publicat în regim samizdat să nu depind de nimeni! Sunt o fire deschisă, nu urăsc pe nimeni, fiindcă fiecare se face plăcut sau urât prin el însuși. Știu de mult că nimeni nu a putut scrie pe placul tuturor, așadar sunt conștient că scrisesele mele se adresează doar unui segment dintre conaționali mei, celor ce au sentimente de dragoste și respect față de România” Lectura acestor rânduri, scrise pe ultima copertă al celui de-al doilea volum din *Jurnalul unui medic*, carte apărută în 2011 la Editura Aletheia din Bistrița și lansată tot în spațiul generos al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” în 23 iunie a.c., mi-a pus multe întrebări privitoare la destinele celor plecați, stârnindu-mi și mai mult dorința de afla date despre ei”.

Dorință care, în cazul acestui scriitor, se concretizează în următoarele date înmagazinate în programul TINLIB:

Cunoscut(ă) ca: Diaspora română
Formă nepreferată: Pădeanu, Dumitru
Profesia: medic
Domeniu de afirmare: literatură
Data nașterii: 5 ianuarie 1939

Loc naștere: Timișoara
Naționalitate: română
Cetățenie: canadiană
Domiciliu: Winnipeg, Canada
Studii: Facultatea de Medicină
Activitatea socio-profesională: carieră medicală atât în România cât și în Canada

Note: în 1980 părăsește România, petrece o perioadă într-un lagăr austriac apoi pleacă în Canada, stabilindu-se în Winnipeg. Tot la note am menționat că a fost medic în Maramureș și că, după stabilirea în Canada a fondat publicația „Jurnalul liber”

Autor al: 5 titluri

Desigur că ceea ce am notat în acest material, referitor la cei patru scriitori care au vizitat instituția noastră într-un interval de timp relativ scurt, a fost făcut nu atât din dorința de a face o prezentare exhaustivă, cât din dorința de a-mi exprima bucuria că Domniile lor ne-au trecut pragul, sentiment izvorât din mândria patriotică ce depășește sfera individuală, că despre toți patru se aude de bine și pe alte meleaguri, ceea ce nu e puțin lucru pentru isteria generală care se pare că plutește deseori, fără motiv, peste România și românii de pretutindeni. Redescoperirea acestor români care, ca mulți alți români plecați, revin în țara natală cu aceeași bucurie de a ne reîntâlni și cu speranța că nu îi vom judeca că au plecat, desigur că e mereu fascinantă mai ales pentru că de fiecare dată aceste întâlniri dau certitudinea că punțile care ne unesc, dincolo de granițe, sunt în

BIBLIOTECA PUBLICĂ DIN AMSTERDAM

Alina LEMNEAN

Orașul

Oraș al superlativelor, Amsterdamul – supra-numit Veneția Nordului – are mai multe canale decât Veneția și mai multe poduri (peste o mie) decât Parisul, 50 de muzee, peste 700 de clădiri din secolele XVI, XVII, XVIII.

Modernul Amsterdam oferă câte ceva pentru fiecare, de la arta clasică și arhitectura amețitoare, la străzile colorate și pline de freacă a vieții.

Numele *Amsterdam* provine din alăturarea cuvintelor *dam* (în neerlandeză însemnând „baraj”) și cuvântul *Amstel* (râu ce străbate orașul). Pe plan local, orașului i se mai zice și Mokum („oraș”, în idiş).

Pentru majoritatea vizitatorilor, primul contact cu Amsterdamul are loc printre flașnetarii, muzicienii de stradă, jonglerii, navetiștii grăbiți, călătorii istoviți din fața Gării Centrale. Data exactă la care Amsterdam a primit drepturile de oraș este incertă, dar cel mai probabil este că episcopul de Utrecht Guy de Avesnes a fost cel care a conferit aceste drepturi în 1306. Începând cu secolul al XIV-lea, Amsterdam a înflorit, datorită mai ales comerțului pe care îl practica cu orașele din Liga Hanseatică. În 1345, s-a produs un miracol euharistic lângă Kalverstraat, Amsterdam devenind un oraș de pelerinaj, până la convertirea populației la protestantism.

Secolul al XVII-lea este considerat *era de aur* a Amsterdamului. La începutul secolului, Amsterdam devine unul dintre cele mai bogate orașe din lume. Din portul orașului, plecau vase comerciale spre Marea Baltică, America de Nord, Africa, Indonezia, sau Brazilia, formându-se astfel bazele rețelei mondiale de comerț. Secolele XVII și XIX au însemnat declinul prosperității. Războaiele cu Anglia și Franța și-au pus amprenta pe economia orașului. În timpul războaielor

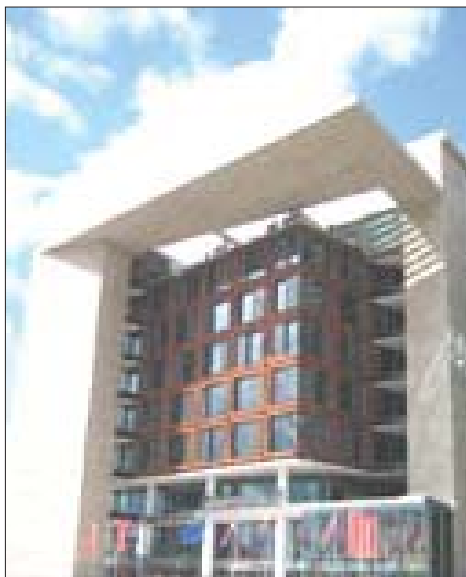
napoleoniene, averea orașului a atins punctul minim, însă, odată cu formarea Regatului Țărilor de Jos, în 1815, lucrurile încep, ușor, să se amelioreze. După ocupația napoleoniană, nu se mai face, din punct de vedere administrativ, distincție între sat și oraș, de aceea Amsterdamul este azi o comună. Sfârșitul secolului al XIX-lea este numit *A doua eră de aur* a orașului Amsterdam. Au fost construite muzee noi, o stație de tren și *Concertgebouw*-ul, o sală de concerte considerată între primele trei ale lumii. În această perioadă, revoluția industrială ajunge și în Amsterdam. Se construiește Canalul Amsterdam-Rin, pentru a oferi orașului legătură directă cu Râul Rin, și canalul care oferea portului o legătură mai scurtă cu Marea Nordului. Cele două canale au îmbunătățit considerabil comunicațiile orașului cu restul continentului.

Biblioteca publică

Biblioteca publică din Amsterdam este situată în apropierea Gării Centrale, o zonă de mare importanță pentru comunitate. Este cea mai mare bibliotecă publică, și totodată cel mai important centru cultural al Olandei. Biblioteca este o clădire impunătoare care, privită de departe seamănă cu un dulap pentru cărți. Explicația este simplă: biblioteca trebuie să fie recunoscută de departe ca fiind casa cărților.

Conceptul de schimbare a bibliotecii a început în anul 1976. De peste 20 de ani în fruntea bibliotecii se află directorul Hans van Velzen. Transferul întregului patrimoniu al Bibliotecii din sediul vechi în cel nou s-a făcut în timp de o lună, cu o firmă specializată și sub conducerea doamnei Jet de Mink, director adjunct, care, alături de directorul instituției, sunt, cum spun

ei cu umor, raportându-se la vârstă, „*Noi suntem memoria bibliotecii*”. Biblioteca are astăzi un sediu modern, inaugurat în septembrie 2007. După inaugurare, în numai șapte luni, numărul vizitatorilor a depășit un milion. Sunt între 5-7.000 de vizitatori în fiecare zi – de două ori mai mulți decât în biblioteca veche, ceea ce reprezintă 2,5 milioane de vizitatori anual. Este o construcție de zece etaje, dintre care opt pentru public, și este gestionată de 350 de angajați. La subsolul clădirii, spațiul de parcare are o capacitate de 1.200 de mașini și 2.000 de biciclete. Suma totală investită este de 75 de milioane de euro.

Biblioteca oferă o mare varietate de servicii, parte dintre ele regăsindu-se și în cele 27 de filiale pe care biblioteca le coordonează. Sunt puse la dispoziția publicului 1.375 de locuri, 50 de locuri în sălile multimedia, 11 puncte de printare și multiplicare sau cele 110 calculatoare de căutare în catalogul on-line al bibliotecii. Cele 26 de puncte de împrumut automatizat oferă posibilitatea împrumutării, returnării, prelungirii termenului și rezervării unui anumit document. Tendința generală este cea de a înlocui omul cu mașina...

Internetul wireless este accesibil în întreaga bibliotecă, inclusiv în restaurantul cu

250 de locuri sau în cafenelele din interiorul clădirii. Lângă restaurant este situat și Teatrul (*Teatrul cuvântului*), cu o capacitate de 270 de locuri. Este o sală modernă, dotată cu tot echipamentul necesar realizării unui spectacol. Aici au loc 25 de spectacole lunar, jumătate din acestea fiind organizate de bibliotecă, iar cealaltă jumătate, de parteneri ai Bibliotecii. Accesul la internet se asigură gratuit, prin cele 600 de calculatoare. Biblioteca mai are șase săli de conferințe, dotate cu tehnică de ultimă generație.

Trebuie amintit postul de radio on-line din interiorul bibliotecii, precum și un microbuz special – „Stop and go” – care circulă pe un traseu prestabilit și aduce persoanele vârstnice sau cu dizabilități la Bibliotecă, din zece în zece minute. În Olanda toate serviciile bibliotecii sunt gratuite, pentru persoanele de până la 18 ani, rezultat al unei politici naționale care are drept scop atragerea tinerilor la lectură. Ideea e că fiecare utilizator sau vizitator să se simtă confortabil în bibliotecă. De aceea, mobilierul ultramodern alternează din loc în loc cu mobilier vechi – dulapuri vechi, mobilier stil, chiar geamantane etc., pentru aceia care păstrează o legătură sentimentală mai pronunțată cu vechea clădire. Mai sunt saltele pentru lectură, pe care se poate citi confortabil, fără inhibiții, ca acasă, spații create pentru lectura în grup sau pentru studiu individual.

Conceptul cu valoare de logo după care se conduce biblioteca este *From landing library to adventure library* (de la biblioteca de împrumut la aventura cunoașterii). Cu alte cuvinte, există întotdeauna ceva de descoperit, de experimentat în bibliotecă. Ușile mari și ample de la intrare, deschiderea spațiilor în interior, panorama reprezintă direct o invitație adresată comunității: „*Vino în bibliotecă și vei găsi cu siguranță ceva de făcut*”

BIBLIOTECA PUBLICĂ DIN TOLONO (ILLINOIS, SUA)**Valentina ROTARU**

În perioada 18 martie-17 aprilie, într-un grup de 15 bibliotecari români, am participat la „Programul de Training pentru Lideri și Inovatori în Bibliotecă” organizat de Centrul Mortenson și IREX, desfășurat în cadrul Universității Illinois, SUA, program finanțat de Fundația Bill & Melinda Gates. Programul a cuprins: numeroase și diferite seminarii (de la advocacy, la scrierea de proiecte, până la crearea de servicii noi de bibliotecă); sesiuni speciale cu și despre noile tehnologii; vizite la diferite biblioteci; participarea la o conferință regională a bibliotecarilor texani; întâlniri individuale cu bibliotecari și profesori din departamentul de biblioteconomie al Universității din Illinois. Printre bibliotecile vizitate s-a numărat și Biblioteca Publică din Tolono.

Biblioteca Publică din Tolono deservește comunitatea din Sadorus, Savoia, Tolono precum și persoanele care locuiesc în mediul rural din jurul celor trei localuri. Noua bibliotecă a luat naștere în 1997 ca urmare a moștenirii lăsate de doi membri ai comunității locale din Tolono (Margaret Roy și Quinn Maria), la care s-au alăturat și banii obținuți prin grant-ul „Live and Learn”.

La ora actuală biblioteca deține peste 30.000 de cărți și 20.000 de cd-uri, dvd-uri, casete și audio-book-uri. Face parte, de asemenea, din consorțiul Lincon Trail System, lucru ce permite accesul la peste două milioane de unități de bibliotecă, prin intermediul schimbului interbibliotecar. Colecția sa este axată pe ceea ce solicită utilizatorii, fapt demonstrat și de faptul că, în 2010, au circulat peste 107.000 de unități de bibliotecă. Acest lucru este posibil și datorită interesului manifestat de către conducerea bibliotecii în înnoirea continuă a fondului de carte.

Biblioteca din Tolono, asemenea tuturor bibliotecilor publice americane, este condusă de un „Board of Trustees”, un comitet de voluntari, aleși de comunitate din rândul membrilor ei, care, în strânsă colaborare cu directorul bibliotecii, verifică lunar convergența activităților și programelor cu nevoile comunității, aprobă și asigură resursele materiale financiare și umane necesare activităților și evaluează rezultatele.

Personalul bibliotecii este alcătuit din doi bibliotecari cu normă întreagă și opt bibliotecari cu jumătate de normă, cărora li se alătură, bineînțeles, voluntari.

Bugetul bibliotecii este asigurat în cea mai mare parte din taxele locale (265000 \$/an) și de la bugetul de stat (11000 \$/an), dar biblioteca oferă și servicii cu plată (listări, fax) și aplică un sistem de amenzi foarte eficient restanțierilor. Resurse suplimentare sunt atrase din toate cele trei comunități deservite, de către un grup de voluntari intitulat „Prietenii Bibliotecii”, care împreună cu personalul bibliotecii își oferă timpul și talentele pentru a atrage resurse suplimentare pentru bibliotecă.

Grupul de voluntari „Prietenii Bibliotecii” este format din cetățeni care sunt interesați în promovarea și extinderea serviciilor bibliotecii în comunitate.

Misiunea Bibliotecii Publice Tolono este de a furniza resursele pentru extinderea și îmbunătățirea calității vieții locuitorilor pe care îi deservește, să dezvolte și să extindă colecția bibliotecii pentru a răspunde nevoilor recreative și educaționale ale utilizatorilor. Prin intermediul programelor, evenimentelor, împrumuturilor și a serviciului de schimb interbibliotecar, biblioteca facilitează învățarea și încurajează lectura în rândul utilizatorilor ei de prim rang.

La fel ca majoritatea bibliotecilor din SUA, nici Biblioteca Publică Tolono nu are ziduri despărțitoare și uși bine închise. Din contră, secțiile bibliotecii sunt delimitate doar cu ajutorul mobilierului, a modului în care este așezat acesta, a rafturilor, astfel încât, de la intrare poți identifica cu ușurință zonele dedicate anumitor categorii de public. Așezarea la raft, zonele speciale pentru cartea nouă, mobilierul, atmosfera din bibliotecă, totul îndeamnă la lectură.

O mare parte a bibliotecii este dedicată copiilor, de la cei mai mici, până la cei de vârstă școlară. Cărțile sunt noi și curate, mobilierul, jocurile, toate sunt vii colorate, asemenea imaginilor din cărțile cu povești. Totul te îndeamnă la relaxare și la bună dispoziție, te face să-ți dorești să fi din nou copil. Este zona în care se desfășoară ora de povești, activitățile de vacanță (să învățăm să gătim sau să construim singuri, proiecte pe diverse teme).

Interesant este faptul că, chiar dacă este o bibliotecă mică, Biblioteca Publică din Tolono are o secție pentru adolescenți. Zona dedicată adolescenților dispune de mobilier adecvat, o colecție de cărți și dvd-uri specifice vârstei lor și nu în ultimul rând de calculatoare cu internet. Este locul în care se desfășoară clubul de carte sau vizionările de filme.

Secția pentru adulți este și ea foarte bine dotată cu cărți din toate domeniile, cd-uri și dvd-uri, la toate fiind acces liber la raft. Tot aici, utilizatorii pot găsi formularele necesare pentru plata taxelor și impozitelor, atât în format clasic (pe hârtie) cât și on-line. Biblioteca pune la dispoziția utilizatorilor șase calculatoare cu acces la internet și la diferite baze de date.

De asemenea, oferă celor care doresc să citească o carte sau să răsfoiască o revistă sau un ziar un spațiu mai retras, dotat cu fotolii comode, lumină naturală, dar și o cafea sau un ceai cald. Săptămânal, personalul bibliotecii selecționează cărți, pe diferite teme, pe care le recomandă utilizatorilor.

Pentru grupurile sau persoanele care doresc să prezinte programe menite să deservească nevoile educative, informale sau culturale ale comunității, biblioteca oferă gratuit sala de festivități. Ca un serviciu extern al bibliotecii, în fiecare a doua și a patra zi de joi din lună, un bibliotecar se deplasează la casele de bătrâni din zonă pentru a duce cărți, cd-uri, dvd-uri, pentru a strânge solicitările celor care locuiesc în aceste centre. Este un serviciu foarte apreciat, deoarece oferă persoanelor care nu se pot deplasa posibilitatea de a se informa și de a simți că încă fac parte din comunitate.

Serviciile on-line și bazele de date permit bibliotecii să răspundă favorabil nevoilor utilizatorilor care stau confortabil acasă. Site-ul bibliotecii <http://www.tolonolibrary.org> oferă acces la catalogul bibliotecii, la cărți, videoclipuri sau baze de date, oferă posibilitatea de a învăța o limbă străină sau de a căuta o nouă slujbă. Dacă o persoană are nevoie de un avocat, îl poate întâlni la bibliotecă, fiind suficient să-și facă o programare la un număr de telefon afișat pe site-ul bibliotecii. Pe site-ul bibliotecii sunt mediatizați cei mai conștiincioși utilizatori ai bibliotecii, și asta pentru a încuraja oamenii să vină la bibliotecă și, de asemenea, pentru a le mulțumi celor care frecventează și utilizează foarte des serviciile bibliotecii.

Biblioteca organizează workshop-uri, evenimente și programe pe diferite teme, care sunt dedicate publicului larg. Programele organizate de bibliotecă diferă de la o categorie de vârstă la alta. Pentru copiii între 0-5 ani biblioteca organizează: „Ora poveștilor” activitate în cadrul căreia copiii pot asculta povești citite de bibliotecari sau voluntari, la „Clubul de joacă”, copiii au posibilitatea să se joace împreună într-un cadru organizat și sub supravegherea adulților. Pentru copiii de peste 6 ani, biblioteca organizează: cursuri de lucru manual, cursuri de nutriție și de preparare a mâncării, unde copiii învață care sunt alimentele sănătoase și cum pot fi preparate, organizează vizionări de filme, după orele de școală, și tot aici funcționează clubul de bingo.

De asemenea, biblioteca oferă programe la care poate participa întreaga familie: „Petrecerea cavalerilor și domnițelor” organizată în fiecare vară sub forma unui bal mascat, „Clubul iubitorilor de carte”, care strânge laolaltă persoane cărora le place să citească și să discute pe marginea cărților citite, „Clubul prietenilor bibliotecii”, care sprijină și se implică în tot ceea ce înseamnă biblioteca din Tolono.

Văzând toate acestea m-am întrebat: oare care este secretul succesului lor? Răspunsul a venit repede și foarte ușor: secretul succesului lor constă în dăruirea de sine, responsabilitatea și respectul pentru comunitatea în care trăiesc. Biblioteca Publică din Tolono este, spun eu, un exemplu demn de urmat și de către bibliotecile și bibliotecarii din România.

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. BIBLIOTECA

Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism”

Lavinia ARDELEAN**Miercuri 19 iulie 1961 – Rezultate bune cu cartea**

În activitatea bibliotecii comunale din Ardușanul acestuia s-au înregistrat rezultate bune. În primele 6 luni din 1961 au fost înscriși 471 cititori, dintre care 225 sunt țărani colectivști.

În atragerea cititorilor bibliotecara Terezia creștere.

Ilban a fost sprijinită de colectivul de muncă format din cei mai activi cititori. Biblioteca, pe lângă activitatea directă cu cititorii, și-a desfășurat munca prin 2 biblioteci volante, 4 biblioteci de casă și numeroase cercuri de citit.

Mărti 8 august 1961 – La biblioteca raională

La data de 26 iulie a.c. la biblioteca raională din Vișeu de Sus a fost trecut în registru al 1.271-lea cititor, iar cărțile citite de către cele aproape 1300 de persoane de la începutul anului și până în prezent se ridică la aproape 14.000, obținându-se un indice de citire de 13 cărți de cititor.

În cadrul bibliotecii raionale un mare accent

se pune pe organizarea diferitelor activități cu cartea, ca: seri literare, seri de poezie, seri de basme, recenzii, care se bucură de multă atenție din partea cititorilor. Bunăoară, până în prezent au fost organizate recenzii asupra cărților : „Bătălie în marș”, de Galina Nikolaevna”, „Cimentul” de F. Gladkov, „Lența” și altele.

JURNAL DE CATALOGARE CENZURAT

fragmente

Adelina ULICI

Vineri, 7 august 2010

Azi, *Școala femeilor : comedie în cinci acte, în versuri* de Molière, București, Cultura Națională, 1922. În colecția *Literatura universală*, îngrijită de V. Pârvan. Pe coperta I, în interior, ca marcă de proveniență este aplicat, cu chenar ornamentat cu auriu: „FUNDAȚIILE CULTURALE REGALE. Această carte este dăruită de MAJESTATEA SA REGELE CAROL II prin Fundațiile Culturale Regale pentru înzestrarea bibliotecelor [sic!] publice și propășirea culturii românești.” Știu că Fundația... a avut o activitate remarcabilă în susținerea culturii. Din păcate, Regele Carol al II-lea nu rămâne o figură luminoasă în istoria României.

Pe coperta I, marcă de proprietate stampila: „Inspectorat. Preg. Premilit. Subinspectorat P. P. Sălaj”, iar în interior, stampila: „România / Subcentrul Pregătirii Premilitare / Asuaju de sus”. Sigur că e vorba de alte vremuri, dar când citesc „pregătire premilitară”, gândul mă duce la detașamentele de premilitărie, la mulțimea noastră de uniforme albastre din curtea liceului. Ce tineri eram! Și faptul că trebuia, în primii ani de învățământ, să completez caietul nici nu mai știu cum îi spunea, pentru instruirea premilitară a elevilor cărora le eram dirigintă. Apoi, uniformele kaki pentru formațiunile premilitare ale oamenilor muncii. Și cum mai luptam pentru pace! Da, da, s-a făcut și un referendum dacă dorim dezarmare și pace, sau cam așa ceva. Ar fi trebuit să mergem duminică la vot, așa că l-am rugat pe un coleg să semneze tabelele și în locul meu. Pentru pace, desigur.

A fost și un miting pentru pace. Da, la noi, în Baia Mare! Nu-mi vine să cred că am participat la așa ceva! Cam la vremea aceea Nicolae Ceaușescu își închipuia că ar putea primi Premiul Nobel

pentru pace. La început mi s-a părut ridicol. Dar, dacă răsfoim lista „laureaților”, apar acolo și nume care fac să nici nu pară chiar așa de nepotrivit.

Într-un an, după o repetiție interminabilă pentru defilarea de 23 august, pe o căldură istovitoare, am intrat în Librăria din Centrul Vechi al orașului, ca să salvez ceva din ziua aceea pierdută, ca să nu pier, pur și simplu, de urât, strivită de sentimentul de inutilitate și absurd. Atunci am cunoscut o față minunată a lui „Șuta mic”, fiu celebru al unei familii de librari celebră în urbe (fratele lui mai mare era, tot librar, desigur, și cunoscut în oraș ca „Șuta mare”). Mă uitam la cărți, peste tejghea, că librăria era micuță și nu avea spațiu pentru accesul la raft. Mă uitam să-mi spăl ochii de imaginile halucinante ale detașamentelor de oameni îndobitociți, care nu voiau să fie acolo, defilând. Era pe raft un album de artă rusesc, totdeauna rușii au știut să scoată carte de calitate, sau, oricum, așa părea în comparație cu înfățișarea meschină a cărților noastre din anii '87 – hârtia aceea de proastă calitate care se făcea roșietică în câțiva ani, atâta era de acidă. (Tranșa aceea de cărți a îmbătrânit cel mai urât din toată istoria tiparului la români. Mă și întreb ce puneau în ea.) Îmi era și jenă să nu mă întrebe ce doresc, pentru că nu aveam bani și, chiar dacă aș fi avut, nu-mi permiteam, că erau scumpe. Mă uitam probabil cu niște ochi flămânzi, pentru că Șuta mic, s-a repezit și brusc mi-a pus albumul în față, pe tejghea. Am bâiguit ceva de genul să nu se deranjeze, că nu doresc să cumpăr nimic, că sunt venită de la defilare și numai mă uit. Mă simțeam murdară, transpirată și prăfuită, după pașii de defilare bătuți aiurea timp de câteva ore, în miezul zilei de august. Nici nu-mi venea să pun mâinile pe pagini, să le răsfoiesc, să nu cumva să murdăresc cartea. A

insistat și m-am conformat cu bucurie. Brusc, s-a făcut răcoare, s-a făcut frumos, s-a făcut bine. Lumea a revenit la ordinea ei firească. Minuni pe care le-a putut face un librar de talent și un album de artă pus în mâinile cuiva care putea să-l iubească. De atunci încolo, l-am iubit pe Șuta mic. Dumnezeu să-l odihnească!

Vine la rând cartea Elenei Farago, *Din traista lui Moș Crăciun*. Lipsă pagina de titlu, lipsă orice informație pentru descriere. Pe copertă văd sigla Alcalay & Co. E un început. E o ediție din perioada interbelică, după configurația fondului donat nouă de o persoană fizică. Caut în RoLiNeST, nu are nimeni ediția veche, numai reeditările de după 1989. Caut în Dicționarul General al Limbii Române. Prima ediție a cărții datează din 1920. Nu am informații dacă și de câte ori a fost reeditată. Mă uit pe internet. Nimic nou. Ce pot să fac? Pun în câmpul Data publicării „[1920] ?”, deocamdată. Poate mai apare cândva un exemplar.

Îmi place cartea Elenei Farago. Pentru mine, e ceva! Eu am prins tot cărți cu Moș Gerilă. Deși ilustrațiile sunt alb negru, are coperta frumos colorată. Copiii aceia pentru care a fost scrisă cartea au avut o copilărie mai frumoasă și mai blândă decât a noastră, cred. Sigur că așa văd lucrurile acum. Atunci? Copilăria e copilărie, e de cele mai multe ori fericită, nu știe multe...

Bravos, națiune! Am identificat o ediție primă: *Țara de dincolo de negură : povestiri de vânătoare*, Mihai Sadoveanu, 1926. Cu ajutorul DGLR și cu o micuță cifră din josul paginii de titlu 12457.-926. Trofeul meu pe ziua de azi. Voi pune în câmpul Note: Ediție primă. E și asta o informație importantă. Oricum, cunoașterea ei crește prețul cărții. La Colecții speciale ar trebui verificate întotdeauna edițiile, măcar pentru clasicii literaturii române.

Luni, 9 august 2010

Apele Narînului de N. Biriucov, București : Editura Tineretului, 1951. Roman. Are dedicația: *Tovarășei mele de muncă și viață A. Biriucova*. Vedeți?

Munca era înainte de toate. Era un „bestseller” sovietic proaspăt, terminat de scris în 1947, tipărit la ruși în 1949. Îmi pare rău că nu are Cuvânt înainte. Am citit niște grozăvii de Cuvinte înainte, atât de sugestive pentru perioada aceea! La sfârșitul cărții, o micuță casetă cu textul: *Dragi cititori, Vă rugăm să ne scrieți ce părere aveți despre această lucrare, și cum ați folosit învățămintele desprinse din munca și lupta tineretului sovietic, zăgrăvite în paginile de față. De asemenea, vă rugăm să ne scrieți ce credeți despre condițiile tehnice în care a fost realizată cartea. Editura Tineretului, Str. Cobălcescu 16.* În '51 nu puteai avea decât o părere excepțională.

Marti, 10 august 2010

Un trunchi de carte, exemplar incomplet, paginile 5-154, nici început, nici sfârșit, nu tu titlu, nu tu copertă, nu tu nimic. Ci doar începutul unei epoei în versuri. Cât poate fi de greu? Citesc textul: Spusu-v'am odată basmul / Lui Păcală năzdrăvanul... / Și cântatu-v'am pe Gruie, / Gruie-al lui Novac, șoimanul... / Să vă'nșir acum povestea / Cu voinicul Făt Frumos, / Decât care mândrul soare / N'a văzut mai inimos.”

Trimiteri foarte clare: Păcală, Gruia lui Novac titluri ale lui Petre Dulfu, care a scris și Povestea lui Făt Frumos. Deci, Petre Dulfu, *Povestea lui Făt Frumos*. Prima ediție a apărut în 1919. Nouă ediții ulterioare, până în 1947. Nu pot identifica anul de apariție, din păcate. Nu e ediția primă, pentru că ortografia e mai apropiată de zilele noastre decât în 1919. Cel mai probabil este vorba de anii '30. [193-] ?, deci. Unele ediții au 157 de pagini, altele, 153, cea din 1947 are 155. Tranșa de carte pe care o am în față se oprește la pagina 154, nu lipsește mult până la sfârșit. Cum mi-ar plăcea să scriu paginația: 154 p. + [x] p. sau [157]? Dacă faci descrierea după un exemplar incomplet, nu se cade să scrii la paginație câte pagini are exemplarul tău. Poți deruta posibilul utilizator. Dar nici câte pagini ar trebui să aibă, pentru că atunci dai impresia că exemplarul e complet. Uneori, când nu poți identifica o ediție, numărul de pagini este ultimul pai de care te agăți. Mai nou, ISBN-ul rezolvă această problemă. Cât o rezolvă. Pentru că, la noi, editurile nu fac bine să

menționeze a câta tipărire sub același ISBN este, și tot nu poți plasa cronologic cartea. Oricum, toate edițiile au apărut la Cartea Românească, București. Toate cu desene de A. Murnu. Edițiile pasibile sunt: a V-a până la a VIII-a, respectiv anii 1924, 1926, un [s.a], 1938. Probabilistic și dată fiind perioada colecției, aş paria pe [192-]?. La note voi preciza că descrierea s-a făcut după un exemplar incomplet. Cu siguranță nu voi pune Cartea Românească și București între paranteze drepte. Parantezele drepte cad în desuet odată cu informatizarea. Îmi creează înregistrare separată din cauza simbolurilor []. Cui folosește să împart cărțile aceleiași edituri în două? Plus că nici nu știu dacă nu cumva figurează pe pagina de titlu, pentru că eu nu o am. Și atunci ce să mai însemne parantezele drepte, că mă bag eu, ca bibliotecar, în seamă?

Uneori îmi place să găsesc câte o regulă instaurată de mine, perpetuată. Alteori mi se pare că mi s-a furat ceva. Ce aş vrea? Să scrie peste tot asta Akenathon a hotărât?

Povești ardelenesci culese din gura poporului de Ioan Popu-Reteganul, Brașov 1888 Partea I. Exemplar incomplet, 78 p. Lipsă ultimele pagini. Aici e ușor. Fiind de dinainte de 1918, se găsește descrisă în BRM, are 80 p. Tot de aici află că e lucrare în 5 părți, toate scoase în 1888. E ca la enigmatică. Prelucrarea acestor cărți îmi satisface și nevoia de a ști, și plăcerea jocului, și plăcerea cărții în sine. Ediție primă!! De trecut la ediție? La note (catalogator)? De trecut și indicele auxiliar comun de formă (0.044). Notă: Ediția I nu se trece, conform normelor ISBD. Dar ediția primă este un criteriu de bibliofilie. Așa că ar trebui aplicată pe carte.

E Pop-Reteganul autor? / Nu e autor? Toată lumea îl trece de autor, dar este cu adevărat? Cu siguranță că nu. Vechea poveste a culegătorului de folclor. Petre Ispirescu nu e tratat de autor, că așa au vrut bibliotecarii, la timpul lor. Și el... Dacă a fost modest și semna *P. Ispirescu, tipograf...* Ce să-i faci! Așa e și cu multe antologii...

Câteodată mă gândesc că nimeni nu ar fi tratat cartea așa de amănunțit. Ce contează? Și cine știe? Știu eu.

Scrisul pe blog e acceptarea efemerului ca dominantă a condiției umane. Ce eliberare! Libertatea de a nu mai face ceva durabil, care își găsește expresia cea mai elocventă în obiectele de unică folosință. Deja suntem o lume a obiectelor de unică folosință. A folosi un lucru a doua oară va deveni un fel de „second hand”.

De la atâta strădanie de a face ceva durabil, ceva care să tenteze nemurirea, de la cioplitul în piatră, grandios, s-a ajuns la scrisul pe hârtia atât de fragilă și vulnerabilă și acum... la scrisul pe nimic, în virtual. Se închide cumva bucla. Ne întoarcem la cel mai bun scris: scrisul în memorie, așa cum făceau aezii cu epopeile lor. Și aici începe un joc periculos. Ce e real? Pentru creierul nostru, importante sunt percepțiile. Existența reală a întâmplărilor nu are nicio importanță. E secretul jocurilor pe calculator, e secretul liniilor fierbinți, e secretul tuturor întâmplărilor în virtual.

Am văzut în prelucrare un *Omagiu*. Timpul titlului uniform care se folosea pe vremea catalogului tradițional a trecut: *Omagiu. Nume, Prenume*, util pentru gruparea în catalogul alfabetic. În sistematic se puteau grupa după 082.2 *Nume, Prenume*. Dar acum îl putem găsi după cuvântul omagiu, în diverse ipostaze (cuvânt cheie, filtru și la titlu, vedetă de subiect Lucrări omagiale etc. Mai are vreun rost titlul uniform? Logic, nu.

Miercuri, 11 august 2010

Discuție despre unde ar trebui descrise medaliile (A/V sau carte). Iar mă lovesc de împărțirea softurilor în meniuri diferite, în funcție de suport. E atât de irațional, de nejustificat. Dar e atâta inerție în bibliotecă!

Paserile de Dr. Alexandru Nicolescu, Episcopul Lugojului. Lugoj : Tipografia Națională, 1930. O frumoasă și moralizatoare broșură ornitologică la nivel de popularizare, scrisă cu multă dragoste pentru păsări și oameni, înduioșătoare în felul ei – se străvede o lume atât de caldă și naivă față de a noastră. Și cu atâta timp! Mă amuză titlul pompos al colecției: *Biblioteca pentru clasa cultă!* Hop și-așa!

Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, tipărită la Sibiu, la Editura „Asociațiunii” în 1914. *Carte tipărită cu cheltuiala marelui binefăcător Vasile Stroescu*, cum scrie pe copertă și pe pagina de titlu. Câtă istorie e în cartea aceasta! În 1914 Vasile Alecsandri era aproape sanctificat în Transilvania. Se întâlnesc aici, în filele cărții, care marchează în sine o mare cotitură culturală: Vasile Alecsandri – autorul, ASTRA – Asociațiunea Transilvană care, la rândul ei a influențat covârșitor cultura română și Vasile Stroescu, marele filantrop basarabean, membru de onoare al Academiei Române, care a sprijinit enorm cultura română în toate provinciile (școli, biserici, cărți). Să mai adaug tipărirea la Sibiu, în 1914, într-un imperiu dualist și ostil, în pragul izbucnirii Primului Război Mondial... E o încărcătură mare pentru o carte!

Cărticica sănătății de Dr. I. Beu, Ediție nouă, revăzută. Cu două ilustrațiuni. Sibiu : Editura Asociațiunii, 1918. Face parte din *Biblioteca populară a Asociațiunii*. Îmi aduc aminte că, atunci când am lucrat cu revista *Transilvania*, mi-au sărit în ochi între titlurile conferințelor populare organizate pentru educarea și ridicarea maselor din ignoranță – prezentarea autorilor români, a folclorului, a istoriei – cele dedicate lucrului în gospodărie, igienei, combaterii tuberculozei și, sugestiv de frecvent, combaterii alcoolismului. Caut în baza de date să verific dacă mai avem acest titlu. Nu-l avem. Prompterul se oprește la *Cărticica stresului*, Stuart MacFarlane 2004. Mi se pare sugestivă întâmplarea: nu că vremurile ar fi fost mai liniștite, lumea abia ieșea din Primul Război Mondial. E vorba de atitudine. Oamenii aveau un punct de vedere mai optimist. Erau mai curajoși, mai căliți și nu-și închipuiau că scopul vieții e fericirea, ci împlinirea datoriei. Parcă nu era așa o prăpastie între așteptările și posibilitățile lor. Aveau idealuri, aveau misiuni. Nu cunoșteau noțiunea de stres, deși, Doamne, ce vremuri au prins și ei! Limba e neaoșă, savuroasă pentru o carte de medicină populară. Așa începe Cuvântul

înainte: *Datorința omului pe acest pământ este a se desăvârși și a se înmulți întru preamărirea lui Dumnezeu. Această datorință o poate împlini cum se cade numai un om, care e sănătos și la trup și la minte*” (Undeva, pe drum, s-au pierdut aceste idei.)

Sunt și fragmente care, scoase din context, sunt de un savuros umor involuntar: *Cel mai însemnat loc gol este căpățina, împrejmuită de oase late și tari ca peatra, legate puternic între sine*. Frază vrednică de Marius Chicoș Rostogan. *Plumânile stau în legătură cu nasul și gura prin o țavă puternică, care se numește beregată (gâtlej)*. Dar cărticica este plină de sfaturi practice. Sunt părți dedicate igienei, creșterii copilului și acordării primului ajutor care, prin conținutul lor, ne fac să ne dăm seama de starea de mare înapoiere în care se găsea populația românească în acele timpuri.

În Cărticică găsesc un bon: *Petroleum – Utalvány* pe numele Brán Gábor, adică un *Mandat de petrol* după cum îmi dau seama de pe verso, unde titlul este tradus în germană, română, slovacă, rutenă, croată și sârbă. Am, deci, în față, o cartelă de petrol din vremea Imperiului Austro-Ungar, cu șase cupoane (din care patru lipsă). Nu e datat, dar l-am găsit într-o carte din 1918. Erau cote, ca pe timp de război?

O fi răătăcit posesorul bonul în carte și nu l-a mai găsit? Sau, pur și simplu, sfârșitul războiului și prăbușirea imperiului l-au transformat într-un petec de hârtie fără valoare?

Fragmentul de *Mandat de petrol* mi se pare prea neînsemnat să-l prelucrez ca unitate bibliotecară, dar nici nu mă îndur să-l arunc. Caut o cutie potrivită și inaugurez o *Cutie a minunilor* în care voi păstra lucrurile găsite în cărți vechi. Mai am un număr matricol: „Șc. generală nr. 19 București 810” găsit într-o carte de anticariat sau donație, nu mai știu. Îmi învie în minte sclipiri de imagini din vremea școlii, ca niște flash-uri: uniforme, curtea școlii în pauza mare. Mai departe nu-mi îngădui. Sunt amintiri pe care nu mă simt încă în stare să le detaliez. Îl pun tot acolo. E o soluție de moment, un fel de a lăsa lucrurile în așteptare, să văd ce se mai întâmplă. Dar sunt bucuroasă de cutia mea.

UN BIBLIOTECAR BĂIMĂREAN LA PARLAMENTUL EUROPEAN DE LA STRASBOURG

Corina ȘANDOR-MARTIN

Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR) – președinte Doina Popa, director executiv Ioana Crihană – a depus, la începutul acestui an, o cerere la Unitatea Vizite și Seminarii a Parlamentului European de la Strasbourg pentru obținerea unei subvenții, în vederea efectuării unei vizite de documentare în scop profesional la Parlamentul European, venind astfel în sprijinul bibliotecarilor multiplicatori de informație europeană sau viitori multiplicatori.

ANBPR a organizat, la sfârșitul lunii mai, o selecție de proiecte în urma căreia, în perioada 6-10 iunie 2011, 40 de bibliotecari din 15 județe, membri ai ANBPR, au participat la Parlamentul European de la Strasbourg la un program de vizitare și multiplicare a informațiilor despre instituțiile europene.

În cadrul acestui program, au avut loc o conferință de informare privind activitatea și rolul Parlamentului European, o sesiune de întrebări și răspunsuri și asistarea la sesiunea în plen a parlamentarilor, de la tribuna pentru public. Tututor participanților li s-au oferit materiale informative și documentare, urmând ca ei, la rândul lor, să organizeze activități de diseminare a informațiilor europene în bibliotecile publice și comunitățile de unde provin. Printre cei 40 de bibliotecari s-a aflat și Corina Șandor-Martin, bibliotecar la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, cu misiunea de a realiza un film despre călătoria prin Europa și vizita la Parlamentul European de la Strasbourg.

De ce bibliotecari la Parlamentul European? Deoarece rolul informativ al bibliotecilor publice și transformarea lor în puncte nodale ale dezvoltării comunitare devin tot mai vizibile și absolut necesare, iar experiența trăită la Parlamentul European valorează mai mult decât 100 de ore de lectură pe subiect.

Alături de aportul personal al bibliotecarilor, programul Biblionet asigură toate condițiile pentru ca accesul populației la informație, prin intermediul Internetului, să fie oferit gratuit, iar ANBPR susține efortul membrilor ei prin Centrul de Formare Profesională propriu, unde se desfășoară activități de instruire a bibliotecarilor din România.

Un bibliotecar informat este un om liber, unii spun că ar fi chiar puternic.

Impresii de călătorie

Odată urcați în autocar, călătoria prin Europa, spre Strasbourg, avea să fie o cursă „contracronometru”, iar șederea în scaune până la destinație și retur avea să fie foarte lungă. Autocarul, pus la dispoziția grupului de Gregory Tour, a pornit din București, luni, 6 iunie 2011, la ora 5.30 dimineața și urma să ajungă la destinație marți noaptea în jurul orei 1.00, ora Franței, cu o escală de câteva ore pentru odihnă în Budapesta, o vizită de două ore în Viena și sute de kilometri parcurși pe teritoriul Germaniei.

Ziua de miercuri, 8 iunie 2011, am început-o încărcăți de emoția întâlnirii cu noul și ineditul. Cunoscuta disciplină și ordine occidentală ne-au determinat să ieșim de bună dimineată din dulcele ritm românesc și să ne pregătim de vizita multășteptată.

Clădirea Parlamentului European ne-a impresionat de departe, cu arhitectura ei modernă în stil futurist, înfățișând un turn aparent neterminat. Gigantul din sticlă și beton așezat pe o imensă pajiște verde, în partea de nord a Strasbourgului, te duce cu gândul la Turnul Babel din tabloul lui Pieter Brueghel cel Bătrân, pictat în anul 1563.

Încă de la finalizare (14 decembrie 1999), clădirea sediului Parlamentului European din Strasbourg a ridicat diverse controverse cu privire la structura sa. Promotorii lui spun că sediul ar reflecta „natura nefinalizată

a Europei”, totuși, unele cercetări asupra acestei clădiri dezvăluie un simbolism de natură malefică.

La intrarea în curtea interioară a clădirii principale, denumită „Louise Weiss”, am fost întâmpinați de steagurile celor 27 de țări membre ale Uniunii Europene și sincer, ne-am bucurat să ne vedem steagul nostru tricolor fluturând printre celelalte.

La ora fixată, 14.30, am fost preluați de un ghid, trecuți printr-un filtru de securitate similar celor din aeroporturi și conduși spre o sală de primire, unde urma să participăm la conferința de informare privind activitatea și rolul Parlamentului European.

Aici am fost întâmpinați de trei românce de la Unitatea Vizite și Seminarii a Parlamentului European și Biroul Parlamentului European pentru România cu sediul la București, de la care nu am aflat, neapărat, lucruri noi, dar s-au creat premisele unui parteneriat cu ANBPR care, prin structura sa și programul Biblionet, poate asigura un flux permanent de informații europene către publicul larg.

Partea inedită, pentru noi, a fost vizitarea sălii plenului Parlamentului European sau hemiciclul, unde am participat, de la tribuna pentru public, la o sesiune de dezbateri de 45 de minute. Pe ordinea de zi se aflau, printre altele: aplicarea acquis-ului Schengen pentru România și Bulgaria; programele europene de navigație prin satelit; investiția în viitor - un nou cadru financiar multianual pentru o Europă competitivă, durabilă și favorabilă. Noi am surprins dezbaterile pe marginea Constituției ungare revizuită și am avut plăcerea să-l vedem pe europarlamentarul român Victor Boștină, care a avut o intervenție hotărâtă în privința Ținutului Secuiesc. Am avut ocazia să ascultăm în căști cele 23 de limbi oficiale care se vorbesc în plenul Parlamentului European, ce reprezintă cele 506 combinații lingvistice din toate țările UE. Limba română putea fi accesată apăsând tasta 22. Din cei 785 de deputați, erau prezenți în sala plenului doar, vreo 90, explicându-ni-se că parlamentarii nu se reunesc cu toții în plen decât la sesiunile de votare, iar noi am fost prezenți la o sesiune de dezbateri. Așa, a trebuit să le motivăm absența „celebrilor” noștri parlamentari Becali, Vadim și EBA.

Când cele 45 de minute s-au scurs am fost invitați politici să eliberăm scaunele, deoarece urma să intre în locul nostru un alt grup. Din acest punct de vedere, clădirea Parlamentului European este un adevărat furnicar, unde se perindă zilnic sute de vizitatori de pe toate meridianele lumii. În drum spre ieșire ne-am făcut poze și am admirat arhitectura și designul interior și ne-am străduit să ne ținem strâns de grup, deoarece am traversat un adevărat labirint de culoare și scări rulante.

Ziua de miercuri, 8 iunie 2011, zi memorabilă pentru noi, s-a încheiat cu o vizită de două ore în zona veche a Strasbourgului, numit și „Răscrucile Europei”.

A doua zi, joi, 9 iunie 2011, ora 7.30, am pornit înapoi pe lungul drum spre casă. Cu sute de kilometri parcurși pe teritoriul Germaniei, două ore de vizitare a Salzburgului și o escală pentru odihnă în Budapesta, unde am vizitat și Biblioteca Națională a Ungariei, un monument arhitectural impresionant și un patrimoniu uriaș, vineri seara la ora 23.00 am pus din nou piciorul în Baia Mare. Cum spuneam o cursă contracronometru, cu un scop precis: vizitarea Parlamentului European de la Strasbourg.

Parlamentul European? Este o provocare. Am citit despre instituțiile europene, am văzut poze, chiar filme documentare, deci întotdeauna departe, niciodată în miezul problemelor. Vreau, pur și simplu, să văd, cu ochii mei, să aud, să simt, să miros, să respir aer de Strasbourg, să mă încânt, să calc pe urmele parlamentarilor, să fiu uimită sau dezamăgită, într-un cuvânt să trăiesc EXPERIENȚA.

„Experiența este cel mai dur dascăl, sau cel mai bun dascăl”, dacă vrei. Apoi, pas cu pas să filmez și să fotografiez. Să immortalizez pe retina aparatelor TOT, ca, mai târziu, imaginea să fie cel mai bun povestitor. Copiii mei vor fi primii beneficiari ai proiectului, apoi colegii mei și restul lumii. — Acesta era argumentul scris în cererea în urma căreia am fost selectată pentru această vizită. Ei bine, am trait experiența, am filmat și fotografiat, m-am încărcat de emoție și amintiri frumoase. Urmează să realizez filmul.

MAȘINI DE ALTĂDATĂ

Dan CIACHIR

În 1963-'64, între mașinile parcate în fața hotelurilor „Lido” și „Ambasador” de pe Bulevardul Magheru apărea câte-o Alfa Romeo 2600 cu două portiere, siluetă aerodinamică, bord în lemn și ceas de viteză cu uluitoarea cifră de 240 de kilometri la oră, vreo Lancia Zagato de 3000 de centimetri cubi sau vreun Jaguar metalizat cu spițe la roți... Unii trecători se opreau din mers privindu-le admirativ, surprinși să constate că proprietarul Alfei cu număr de Milano sau de Torino deschide și închide geamul portierei printr-o apăsare de buton. La fel de admirat era câte un Ferrari sau Studebakerul vreunui om de afaceri ori industriaș staționat în parcare hotelului „Athénée Palace”, mărginită de scuarul în care nu fusese încă așezată statuia lui Eminescu. La câțiva pași, în intersecția Căii Victoriei cu Strada Știrbei Vodă, se găseau patru semafoare (pe locurile în care există și astăzi), culorile fiindu-le schimbate de milițianul din cabina cilindrică pe jumătate vitrată, numită în limbaj popular *borcan*, din colțul aripii fostului palat regal, care adăpostea și pe atunci Muzeul de Artă. În sălile sale fusese deschisă în 1957 o expoziție de carte franceză, vizitată de mii de oameni, îndeosebi tineri, care se aliniau răbdători în cozi lungi, așteptând pe trotuar până să intre înăuntru, și tot acolo fusese amenajată, cu un an mai târziu decât sorocul jumătății de mileniu scurse de la urcarea pe tron, o expoziție consacrată în 1958 lui Ștefan cel Mare... În 1964 mergeam în unele duminici pe la casele memoriale ale unor pictori, începând cu aceea din apropierea locuinței noastre, a lui Tattarescu, unde, pe lângă tablouri mă atrăgeau, ca și la Muzeul

„Theodor Aman”, scoarțele, chilimurile, narghilele, măsuțele joase și alte lucruri aduse din Orient... La Muzeul de Artă, zis și al „Republicii”, fusesem mai întâi cu școala, apoi revenisem singur, tot într-o duminică, dornic să revăd porțelanurile și figurinele chinezești în tonuri alb-albastre și niște bibelouri de jad de un galben mat, vâcos, dens ca mierea, de la etajul al treilea al clădirii. După o atare vizită, într-o duminică de toamnă, când am coborât în stradă plutea lumina statică a soarelui de octombrie; era vremea amiezii și mă gândeam că trebuie să ajung acasă într-un sfert de oră – se apropia ora mesei. Nu trecea nicio mașină prin intersecție; sergentul din *borcan* schimba culorile semafoarelor în zadar. Piața Palatului, Strada Știrbei Vodă, colțul Căii Victoriei dinspre „Athénée Palace” păreau un deșert citadin. Abia după ce sergentul a schimbat pentru a treia oară luminile stopurilor, s-a ivit și s-a scurs printre semafoare un Moskvici bej.

Sosită la București în 1957 sau '58, actrița franceză Michèle Morgan, celebră pe atunci, ar fi spus, cu mâinile pe volan, ajunsă pe Șoseaua Kiseleff: „C'est gentil ici, c'est comme à la campagne...” Scriitorul A. G. povestea cum, într-un revărsat de zori din aceiași ani '50, fusese martorul unei scene incredibile: un cioban cu o turmă de oi traversa imperturbabil, trecând pe Strada Arhitect Ion Mincu, Șoseaua Kiseleff și apoi Șoseaua Jianu, prin dreptul Monumentului Eroilor Aerului, îndreptându-se înspre Piața Confederației...

Actori și regizori francezi au venit în România atât la sfârșitul anilor '50, cât și la începutul deceniului următor: regizorii Roger

Daquin și Henri Colpi au turnat două filme, ecranizări ale prozei lui Panait Istrati: *Ciulinii Bărăganului* și *Codin*. Au sosit apoi, la mijlocul anilor '60, Jean Marais și Jean Pierre Cassel. În 1966 a venit la București Marina Vlady, fiica unor emigranți ruși stabiliți la Paris, care interpreta rolul Monei în ecranizarea piesei *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian. A făcut o pasiune pentru actorul Cristea Avram, consacrat în 1960, ca partener al Silviei Popovici, de filmul *Darclée*. Marina Vlady, care l-a luat apoi la Paris pe Cristea Avram, avea pe atunci 28 de ani și apărea uneori cu o eșarfă de mătase la gât la volanul unei mașini americane decapotabile, dinspre hotelul „Nord”, unde locuia, pe Calea Griviței, cu noul său prieten de inimă alături. Sau conducea el, cu capul lăsat pe spate; pe bancheta posterioară a Chevroletului cu două uși și aripi evazate, stăteau alte două-trei persoane, prieteni ai cuplului, bine dispuse. Trecerea celui vehicul pe străzile Bucureștiului era în ton cu destinderea și relaxarea vieții din capitala României din acea vreme. Mașinile americane, lungi, elansate, fastuoase, vopsite într-un negru misterios precum Buickul Electra, se bucurau de mare căutare și prețuire în lume, categoria lor opulentă prăbușindu-se odată cu criza petrolului din 1973. Aripile acelea sfidător de lungi ajunseseră la apogeu prin Cadillacul decapotabil El Dorado, model 1957. Într-un „Paris Match” de pe atunci, Dalida apărea lângă o asemenea mașină; fotografii o surprinsese într-o pană de cauciuc: îmbrăcată în rochie subțire, cu bretele, fuma contemplând roata dezumflată. Un deceniu mai târziu, când a venit în România, era o doamnă distinsă, de-o eleganță organică. Avionul care o aducea se oprise la Timișoara sau la Arad, neputând ateriza la Otopeni din cauza ceții sau a ninsorii. Am privit la televizor recitalul său de la Brașov, la *Cerbul de Aur*: pe când interpreta un cântec,

s-a oprit să tușească (tuse sugerând mai degrabă răceala decât fumatul), cu un „Excusez-moi!” natural. Ascultând-o după câteva decenii, am înțeles încă o dată că gusturile, preferințele și atașamentele mele și-ale atâtor oameni de seama mea sunt legate strâns de anii '60; pecetluite de acea epocă. *Depășirea*, turnat de Dino Risi în 1968, cu Vittorio Gassman și Jean-Louis Trintignant, unde o Lancia decapotabilă deține rolul principal, e filmul care mi-a rămas cel mai drag. Adoram demarajele puternice.

Un reflex ciudat și hilar al aripilor de Cadillac El Dorado am găsit în 1966 la Târgoviște, ducându-mă de câteva ori, spre

Automobilul Cadillac El Dorado

sfârșitul celui an, în casa unei familii de prieteni ai părinților mei, care aveau o fată studentă. Sâmbătă la prânz mă urcam în acceleratul București-Pietroșița, compus din vagoane de automotor viu colorate produse la Uzinele Malaxa în anii '30, sau, pe înserat, în personalul cu un vagon de clasa întâi cu compartimente căptușite cu catifea albastră, care parcurgea cei 80 de kilometri de drum de fier, până la Târgoviște, în vreo două ore. La gară își mai așteptau clienții câteva trăsură cu roți de cauciuc și coșul ridicat, trase de cai frumoși, îngrijiți, țesălați, ale căror potcoave răsunau ritmic pe macadamul bulevardului cu castani.

Auzisem de *Istoria...* lui G. Călinescu; ne-o evocase profesoara de română de la

liceu, o pomeneau și alții ca pe o carte ieșită din comun. Am aflat la Târgoviște că o avea în biblioteca sa fostul profesor de română al ficei gazdelor mele și am mers ca s-o vedem. Era într-o seară de sfârșit de noiembrie, profesorul, recent pensionat, locuia într-o casă veche, nu prea încălzită, unde ne-a primit îmbrăcat într-un halat gros. Când a adus cartea și-a așezat-o pe un scaun, privirea mi-a fost atrasă ca de un fruct oprit de coroana regală de la baza copertei (era tipărită la Fundațiile Regale). Apoi am început s-o răsfoiesc și am ajuns la un alt fruct oprit: fotografia în care Octavian Goga apărea alături de generalul Ion Antonescu. Mi-am plimbat apoi ochii și degetele pe paginile despre Ion Ghica, Eminescu, Caragiale, încheind răsfoirea la bibliografie...

Casa în care mergeam la Târgoviște era aproape de centrul orașului, pe o stradă liniștită, care mai păstra, în capăt, un reper interbelic: *Felinarul cu trei craci* rămas de la o casă de rendez-vous. La Târgoviște îmi plăcea să mă plimb pe străzi retrase, prin locuri vechi și liniștite, precum împrejurimile bisericii Stelea, duminica în amurg. Într-una din acele duminici, întorcându-mă dintr-o plimbare, în capătul străzii m-a întâmpinat următorul spectacol: de-a lungul câtorva curți erau parcate vreo cinci-șase mașini americane cu aripi lungi; am recunoscut cu ușurință un Chevrolet Bel Air 1957 (se întorsese și comicul Mircea Crișan cu un asemenea automobil din turneul de la Paris, în 1964, și exclamase pe scena Teatrului „C. Tănase”, într-un spectacol televizat: „Ce nu face omul pentru o bucată de Chevrolet!...”), mai erau un Rambler vișiniu, un Mercury și poate un Nash, toate de pe la mijlocul anilor '50... Proprietarii acelor mașini erau responsabilul unui restaurant din oraș, cel al unei patiserii, cel al principalei cofetării, altul, al unui magazin cu vad – veniseră toți la o petrecere dintr-o casă de pe strada aceea. Aduse din Austria de un oarecare Walter,

automobilele acelea fuseseră înmatriculate fără greutate de Miliție, iar stăpânii lor – oameni încă tineri, netrecuți de 40 de ani – le socoteau mai arătoase, somptuoase în comparație cu noile Fiaturi ori cu Renaultul 16. Ocârmuirea lăsa să intre în țară mașini noi sau uzate, trimise unor rude de români din Occident. Apăruse chiar o nouă escrocherie: *mașina din vamă*. Escrocul se văita că trebuie să găsească, în decurs de câteva zile sau de o săptămână, 10, 20 sau chiar 30 de mii de lei, întrucât un unchi din Londra, Frankfurt ori Amsterdam îi trimisese un Opel nou sau un Citroën, iar el nu avea banii necesari pentru *scoaterea* mașinii din vamă...

În anii '60, noțiunea de *mașină de colecție* sau de *mașină de epocă* era inexistentă la noi. Un medic din Cluj, ginere al unui celebru internist, care avea un Ford din anii '30, a trimis o scrisoare firmei, în Statele Unite, întrebând dacă ar fi putut procura câteva piese pentru tipul său de automobil. Răspunsul primit a făcut înconjurul Ardealului: uzinele Ford nu mai aveau nici la muzeu piesele respective, însă îi propuneau medicului următorul troc: un exemplar al ultimului tip de Ford în schimbul vechii sale mașini...

Am mers de câteva ori în vacanță la Cugir, unde unchiul meu era medic, iar mătușa mea ingineră la fabrica de armament. Un coleg al unchiului, stomatolog, care avea un băiat de vârsta mea, m-a luat, împreună cu fiul său, la o plimbare cu DKW-ul său fabricat în anii '30.

Cugirul era pe jumătate oraș muncitoresc cu blocuri și magazine, pe jumătate sat vechi ardelenesc cu gospodării ascunse vederii de ziduri și porți duble, înalte, compacte, din lemn, având un centru cu o piață pavată unde se găseau o pompă de benzină și-o rampă pe care mașinile erau urcate pentru a li se schimba uleiul. Acolo, DKW-ul decapotabil a fost spălat, șters cu o piele de căprioară, roșul viu al capotei și-al celor două portiere începând să strălucească plăcut. Am părăsit într-un târziu

spălătoria comunală, ieșind apoi din Cugir și înaintând pe un drum pietruit, în sus, pe Râul Mare. Stăteam în spate, pe pernele acoperite cu catifea de culoarea zmeurei și mi se părea că în nicio mașină nu mai avusesem atâta loc, simțindu-mă în largul meu, pe când viteza mașinii era de 45, cel mult 50 de kilometri la oră, după cum arăta ceasul rotund, destul de mare, de pe bord.

Începând de prin 1966, vara, îndeosebi în august, apăreau tot mai multe automobile cu numere de Italia în București sau la Mamaia. Numerele acelea de înmatriculare, alb pe negru, în relief, din cauciuc, erau foarte mici în față și mari în spate. În afară de Fiaturi, îndeosebi tipul 500, mașina studentului și-a săracului, cu o cutie de viteze nesincronizată, excelentă școală de șofat, puteau fi văzute Alfa Romeo 1300 – foarte puternice, cu două carburatoare, cu două, respectiv patru portiere, *Junior* și *Giulia*... Pe atunci, mașinile rusești n-aveau decât trei viteze, patru cele produse în Occident, Alfa Romeo 1300 (mașina cu cel mai mic motor a fabricii) avea cinci viteze și marșarier. Mai veneau din Italia Lancii sofisticate, complicate, sensibile, efemerul Autobianchi, dar și mașini importate din Franța, Anglia sau Germania în care tineri și mai puțin tineri umblau după femei, după ce o altă generație de italieni, la începutul aceluiași ani '60, străbătuse o cale mult mai lungă, în același scop, până în Suedia. Vreo zece mii de românce s-au măritat cu italieni și-au plecat în Italia prin căsătorie în perioada 1966-1970; numărul lor putea fi mult mai mare dacă pentru mariajul cu un cetățean străin nu ar fi fost necesară aprobarea Consiliului de Stat, care nici în perioada liberalizării nu se acorda ușor, iar ulterior nu s-a mai acordat decât foarte rar. Iată explicația numărului mare de automobile înmatriculate în Italia, aflate pe străzile Bucureștiului, la sfârșitul anilor '60, sau în parcurile hotelurilor din Mamaia, când un drum cu mașina de la București la Constanța

putea să dureze și 12 ore, întrucât Dunărea era trecută cu bacul, la Giurgeni-Vadul Oii. De o parte și de alta a fluviului se formau cozi interminabile de vehicule, pasagerii așteptând resemnați sub soarele necruțător al verii.

O caracteristică a mașinilor venite din Italia erau pick-up-urile cu baterii, *giradischi portabili*, zise și *mangiadischi*, în care erau introduse plăci de 45 de turații cu câte o piesă înregistrată pe fiecare față, identice cu cele din tonomate. Discurile erau așezate într-un soi de clasoare cu nenumărate compartimente de folii transparente din plastic. Lângă pick-up-ul detașabil se găsea adesea în mașină și un casetofon Philips.

De pe discurile din automobilele venite din Italia nelipsită era Mina, considerată acolo cea mai mare cântăreață postbelică de muzică ușoară, ignorată însă la noi, apărută la mijlocul anilor '50, odată cu Fiatul 500, cu scuterele Vespa, cu show-urile de televiziune imitate după cele americane și cu începutul unei bunăstări care avea să culmineze în anii '60. La mijlocul lor debutase, foarte tânăr, Gianni Morandi, cunoscut în România din filmul *În genunchi mă întorc la tine*. Îl consacraseră piese patetic de lirice, precum *Nozze di ferragosto*, *La fisarmonica* sau *Un mondo d'amore*, baladă pentru hipioții care hălăduiau prin Italia, dezgustați, ca și aceia din Statele Unite, pe care îi imitau, de bunăstare burgheză și competiție socială, purtând bărbi lungi și plete, trăind precum nomazii – fetele se îmbrăcau cu fuste țigănești lungi și colorate – în tabere de corturi sau rulote, în păduri ori pe țărmul mării, redescoperind natura coruptă de civilizație, decizi să întemeieze o lume a dragostei... Adriano Celentano striga și el, încă din 1966, în *Il ragazzo della Via Gluck*, împotriva betonului care copleșea și dezumaniza orașele („non lasciano l'erba”). La noi asemenea drame erau complet necunoscute, ca și feminismul, sau ca stângismul studenților italieni adoptat de la cei francezi, maoiști mărturisitori, îndată după mișcările de la Paris din mai '68... Pe când Celentano exclama

„non lasciano l'erba”, mergeam cu tramvaiul 6, sau cu tramvaiul 10 – amândouă întorceau la Catedrala Sfântul Iosif –, până la celălalt capăt al lor, cel din Bucureștii Noi, de unde mai făceam pe jos câteva sute de metri până la via unor rude cu un corcoduș din care se zărea Casa Scânteii și cu o colibă de pândar numită, cu un cuvânt oltenesc, *covercă*. Mahalalele orașului rămăseseră intacte, ca și curțile cu arbori și pomi fructiferi, năpădite primăvara și vara de vegetație și de-o iarbă care nu pregeta să țâșnească prin spărturile trotuarelor și ale pavajului de piatră cubică... Mai la îndemână ne era mesajul Surorilor Kessler – aveam, de altfel, și noi un duet local, Surorile Kosak –, stabilite la Roma pe când se turna *La Dolce vita*, care cântau cu accent german „La notte è piccola per noi, troppo piccolina”, întrucât exista pe atunci la București o autentică viață de noapte, cu restaurante care închideau spre dimineață și cu câteva baruri – astăzi li s-ar spune *cluburi* – cu program artistic din care nu lipseau numerele de striptease. Pe locul fântânii arteziene din Piața Unirii era un platou de asfalt de unde porneau, între orele 23.30 și 6 dimineața, *mașinile de noapte*, autobuze Skoda vopsite în alb și roșu, desemnate după literele alfabetului, de la A la Z, care legau Centrul de cartierele Bucureștiului, menite celor ce se întorceau acasă târziu de la spectacole, localuri

sau din vizite prelungite și nu puteau sau nu vroiau să ia un taxi.

La sfârșitul anilor '60, când tinerii erau deja câștigați de muzica formațiilor rock, veneau în țara noastră, îndeosebi la Festivalul „Cerbul de Aur” de la Brașov, soliști italieni precum Michele, Johnny Dorelli, Rita Pavone, Sergio Endrigo, sau Bobby Solo, ucenicul lui Elvis Presley. Tocmai apăruse pe atunci Lucio Battisti, scos parcă din ecranizarea lui Zeffirelli după *Romeo și Julieta*, cu o voce evocând muzica de Renaștere sau pe tenorii formați de Vivaldi la Veneția. *Acqua azzurra, acqua chiara* (Apă albastră, apă limpede) era una dintre piesele sale cele mai frumoase. S-a prăpădit tânăr.

La mijlocul anilor '60, cel mai mare solist italian de muzică ușoară era socotit Celentano – și așa avea să rămână câteva decenii –, care nu făcea din principiu turnee în străinătate. Împământenise rockul în țara sa. Pe când Mina umbla în Rolls Royce cu șofer îmbrăcat în livrea, Celentano apărea în reviste fotografiat la volanul unei Miura Lamborghini de 4000 de centimetri cubi care întrecuse mașinile produse de Ferrari. Însă dacă Ferruccio Lamborghini fabricase mai întâi tractoare, Enzo Ferrari, *l'ingegnere*, un taciturn melancolic care își pierduse unicul fiu, era un solitar cultivat care alesese roșul și negrul drept culori ale emblemei automobilelor sale întrucât iubea opera lui Stendhal.

Automobilul Miura Lamborghini (1966)

La sfârșitul anilor '60, când numărul automobilelor din București se înmulțise, înzecindu-se într-o perioadă scurtă de timp, au fost automatizate semafoarele și au dispărut *borcanele* cu milițieni. Pe locul celui din colțul Muzeului de Artă – aflat cam la un metru distanță de bustul principelui Barbu Știrbey așezat acolo în anii din urmă – a apărut o gheretă în care stătea cu arma la umăr un gradat cu mănuși albe în uniforma trupelor de Securitate. Exceptând aripa muzeului, în palat se instalase Consiliul de Stat, forul suprem al Republicii. Sediul său era păzit în permanență de militari care la schimbarea gărzii băteau pas de defilare; unii provinciali se opreau din mers privindu-i printre stâlpii cu țepușă în vârf ai gardului de metal.

În primăvara lui 1972 sau '73 mă întorceam acasă pe la unu sau două noaptea – cred că de la Casa Scriitorilor –, traversând pe trecerea de pietoni din capătul străzii Știrbei Vodă, cu țigara în mână. Ajuns pe trotuarul fostului palat regal, am auzit un glas șoptindu-mi conspirativ: „Domnu'... Vă rog, dați-mi și mie o țigară...” Ieșit din ghereta sa, fără armă, venea înspre mine un caporal cu mâna dreaptă scoasă din mănua albă, întinzându-mi-o printre zăbrelele de fier forjat. Am scos din buzunar pachetul (se întâmpla să fie unul de țigări americane), îndemnându-l să ia mai multe. După o secundă de ezitare, a luat trei, două țigări băgându-le în buzunar, iar pentru cea de-a treia cerându-mi foc. Am scos bricheta, a aprins trăgând un fum adânc, apoi mi-a mulțumit și m-a salutat militarăște, întorcându-se în gheretă să-și fumeze țigara.

Spre sfârșitul iernii din 1976 – iarnă anodină și blândă – am trecut, după miezul nopții, pe lângă ghereta din colțul Palatului. Gradatul m-a întrebat pe mutește, bătându-se peste buze cu două degete, dacă îi pot da o țigară. Am scos pachetul din buzunarul paltonului și i l-am întins, bucuros să constat că persista un obicei din vremuri mai senine. La București, spațiul

sacral al Puterii, Piața Palatului, echivalent al Pieței Roșii din Moscova, continua să se învecineze cu două restaurante: „Cina” și „Athénée Palace”. Pe locurile lor, ca și pe acela pe care se află Ateneul, parcul și parcare din fața acestuia, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea se întindea o livadă cu vișini, dăruită ca dotă fiicei sale de către un boier velit. Aflasem asta de la un cercetător pasionat de istoria Bucureștiului, cu prilejul documentarelor de televiziune. Pe când operatorul filma o gravură înfățișându-i pe domnitorul Cuza și pe doctorul Davila, ambii călări, în mahalaua Gorganului, când se revărsase Dâmbovița, în 1864 – apa trecea de burta cailor –, istoricul, un om tânăr, cu doar câțiva ani mai mare decât mine, mi-a povestit cum domnitorul adoptase, cu acel prilej, un copil rămas orfan și fără căpătâi, odată liniștită furia apelor. În realitate, Cuza profitase de prilej spre a-și adopta unul dintre propriii copii făcuți cu Maria Obrenovici. Ieșind la o halbă cu cercetătorul acela timid și erudit, la „Carul cu bere”, de îndată ce ne-am așezat la o masă, mi-a povestit cum, la începutul secolului, un ziarist a publicat fotografia proprietarului acelui restaurant – un ardelean cu numele de familie Mircea – în locul fotografiei unui criminal cu care restauratorul semăna ca două picături de apă. A urmat un proces cu răsunet în epocă.

Pe colțul dinspre Calea Victoriei al străzii Piața Amzei se află un bloc interbelic cu patru etaje și mansardă la subsolul căruia a funcționat vreo două decenii un local aparte, „Minion”, ajuns după prăbușirea fostului regim restaurant chinezesc. Majoritatea clienților care-l apreciau – medici, scriitori, actori, ziariști – strâmbau însă din nas când venea vorba de hramul său, scris, atât pe firmă, cât și pe veselă sau pe copertele meniurilor, *Minion* în loc de *Mignon*, cum s-ar fi convenit după ortografia franceză. Restaurantul era condus de doi frați pe numele de familie Chivu, care își făcuseră renume în anii '60, când răsăriseră lăstarii unui comerț

semiparticular, retezați nu după multă vreme, când deschiseseră cea mai cunoscută bodegă ținută de mandatarî în București, „Botoșani”, pe Șoseaua Ștefan cel Mare. Gestionaseră apoi, tot ca mandatarî, restaurantul „Bucur”, scurtă vreme – din 1970 mandatarîi fuseseră înlăturați, pentru ca la începutul deceniului următor să preia restaurantul „Minion”. Localul avea un regim aparte, care-l deosebea de celelalte restaurante din București – susțineau clienții săi statornici – prin serviciu, preparate și băuturi.

În ziua în care luam de la casieria Televiziunii banii pentru unul dintre documentare, l-am invitat la prânz, la „Minion”, pe istoricul cu care începusem să mă împrietenesc. Întâlnirea era fixată pentru ora 14. Am ajuns cu o jumătate de ceas mai devreme. Restaurantul avea câteva mese la parter, cam incomode, localul propriu-zis aflându-se în subsolul răcoros al clădirii, unde, când am coborât, dintr-o duzină de mese una singură era ocupată. M-am așezat într-un colț ferit și i-am cerut chelnerului să-mi deschidă o sticlă de vin. Peste câteva minute am văzut coborând treptele scării spiralate, puțin adus de spate, întrucât era foarte înalt, un bărbat de vreo 48 de ani, pe chipul căruia parcă distingeam trăsăturile unei persoane întâlnite de demult, urmat de un băiat de 11-12 ani, cu tunsoarea scurtă, specifică elevilor, amândoi înstrăinați și nedumeriți... Era doctorul Țăpligă, o cunoștință de familie, pe care nu-l mai văzusem din adolescență. Părea foarte dezorientat. L-am poftit să ia loc împreună cu băiatul – fiul său – la masa mea. L-am convins cu greu. Se vedea că e nedeprins cu restaurantele. N-au vrut să comande nimic și a refuzat paharul de vin cu care am vrut să-l tratez, însă i-am impus chelnerului să deschidă pentru copil o sticlă de pepsi, turnându-i-o în paharul pe care-l avea

dinainte. Băiatul a băut cu plăcere din pepsi, și-a plimbat de jur-împrejur privirea, între-bându-și părintele:

– Unde sunt proletarii?

Mi se tăia respirația și am sorbit o înghițitură de vin ca să mă reculeg. Era de prisos să-i explic copilului că restaurantul acela era frecventat de oameni din protipendadă, de crema societății, cum se mai spune, și nu de proletari. A intervenit însă medicul:

– Băiatul are la limba română *Împărat și proletar* de Eminescu. Pregătim lecțiile împreună și întrucât nu înțelegea ce este o tavernă și, cum locuim peste drum, m-am gândit să coborâm aici pentru câteva clipe ca să se dumirească...

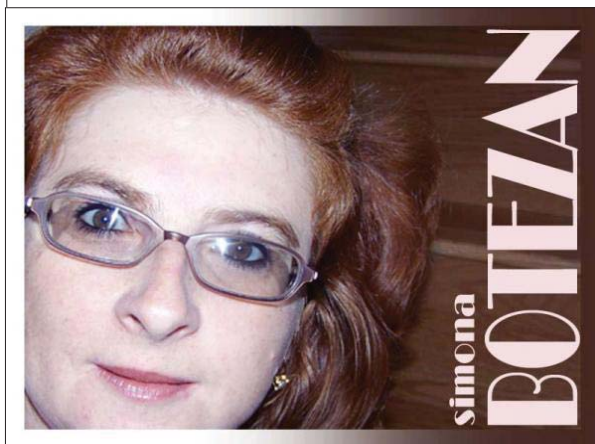
După plecarea medicului și a fiului său a sosit, punctual, istoricul, care îmi pregătise o surpriză, aducându-mi o fotografie format carte poștală cu un Dion-Bouton, automobil pomenit de Mateiu I. Caragiale într-una din scrisorile trimise la Paris în 1906 prietenului său Nicolae Boicescu. De doar două locuri, cu un motor de opt cai-putere, mașina avea o gingășie miniaturală, ca de automobil pentru păpuși.

Automobilul Dion-Buton (interior)

CUM DEVINE LITERATURA SCIENCE-FICTION REALITATEA ZILELOR NOASTRE

Simona BOTEZAN

Este în natura umană a avea fantezii cu privire la viitor și a anticipa ceea ce ar putea să existe în viitor. Pe parcursul ultimelor opt decenii, au fost predicții sălbatice și au apărut idei și cercetări bizare despre structuri și colonii interplanetare, mijloace moderne de deplasare, roboți și mașini zburătoare, cărți cu idei SF avangardiste și previziuni ale profesorilor la diferite conferințe și evenimente științifice.

În timp ce unele previziuni tehnologice ale viitorului au văzut actualizarea în lumea modernă, de multe ori astfel de prognoze au rămas vise frumoase. De fapt, până în anul 2000, lumea noastră a fost prezisă a fi un loc mult diferit de cel care este, chiar unsprezece ani mai târziu. Dacă aruncăm o privire spre ultimii ani de progrese tehnologice care merg în direcția cea bună, constatăm că multe idei din literatura SF au devenit realitate deja sau au în continuare șanse pentru a fi realizate.

Controlul Prognozei Meteo. Există o carte SF care a apărut și în România în colecția Nautilus – „Uraganele” de John Barnes, care vorbește despre schimbări climatice majore pe Pământ și nevoia imperioasă a oamenilor de a controla

uraganele. În 1966, un post de radio american, 2000 AD, a invitat personalități marcante din diferite ramuri științifice pentru a discuta despre conservarea planetei și a condițiilor atmosferice. Erau întrebați, în finalul emisiunii, cum cred ei că va fi viața pe Pământ în anul 2000. Majoritatea credeau că nimeni, în anul 2000, nu va trebui să lucreze mai mult de o zi sau două pe săptămână, iar timpul nostru liber ar ajunge până la cer. Cu atât de mult timp liber, normal că nu am dori ca vacanțele noastre să fie ruinate de vremea urâtă. Prin urmare, oamenii credeau că ar trebui să se dezvolte rapid o modalitate de a controla vremea, după nevoile noastre. Descărcări electrice controlate în nori sau devierea vântului produs de tornade au fost printre primele predicții. Aceste cercetări s-au făcut în ultimii 40 de ani și ne ajută să contracărăm parțial efectul de seră. Oamenii de știință din 1966 credeau că nu s-ar putea prelua controlul vremii din motive politice. Practica arată că principalul motiv este poluarea. Din păcate, suntem în 2011 și mai avem mult de lucru – muncim de luni până vineri, uneori peste program, și avem de amânat picnicuri, pentru că plouă.

Mașina zburătoare. Apare în nenumărate filme science-fiction și escaladează prin visele zilnice ale navetiștilor blocați în trafic. Reprezintă o fantezie umană care nu a luat încă o formă reală. Au existat tentative de realizare, dar nu s-a ajuns la un model funcțional. De la „Pinto” - mașina cu aripi din 1973 care a condus la moartea a doi piloți, la mai recente „Moller SkyCar”, lumea a căutat o metodă rentabilă de a călători cu ceva mai simplu decât avionul personal. Dr. Paul Moller, cercetător în propria sa companie producătoare de autoturisme, a depus eforturi considerabile

pentru realizarea practică a mașinilor sale de zbor și încă luptă pentru a realiza un ascensor vertical autonom de mai mult de 25 de niveluri.

Mașina Răspunsurilor a fost teoretizată ca instrument pentru a răspunde în locul elevilor la temele pentru acasă. Ideea a apărut în 1964. Folosind o tastatură ca la mașina de scris, utilizatorul cerea mașinii răspuns la o întrebare, iar acesta apărea rapid pe ecranul de televiziune. Mai mult, mașina putea cânta, dacă era nevoie, sau chiar reda filme despre orice subiect. Nu este clar modul în care experții s-au gândit că o mașină ar putea stoca informații despre fiecare subiect. Cu toate acestea, astăzi există Internetul, iar motoarele de căutare gen google sau Alta Vista sunt foarte apropiate de ceea ce se credea că va fi „mașina răspunsurilor”. Internetul conține volume de informații despre orice subiect. Chiar dacă PC-ul este departe de a face tema de casă în locul copiilor, se pare că tehnologia modernă a depășit această previziune primitivă tehnologică.

Robotul cameristă. Una din cele mai mari dorințe umane este aceea de a putea exista un robot care să facă munca noastră casnică. Robotul a fost gândit în 1959, atunci când „camerista robot” a fost prezentată publicului, ca idee. Ea trebuia să plutească suspendată pe o pernă de aer și avea grijă de sarcini de uz casnic de bază (să mute lenjerie, pahare sau veselă la masă). După cină, ea spală vasele și le stochează. Astăzi există roboți casnici care aspiră și șterg praful, mașini de spălat vase, cuptoare cu clean oven, iar inginerii de la mai multe firme de robotică au inventat tehnologii sofisticate care să ne aducă tot mai aproape camerista-robot de care avem nevoie. Asimo Honda, de exemplu, este un robot casnic ce poate recunoaște vocea proprietarului său, ascultă comenzile și servește anumite băuturi.

Călătoria în timp. Stăpânirea timpului este încă o mare fantezie umană, care nu a ajuns la îndeplinire în anul 2000. Călătoria în timp a fost prezisă într-o varietate de variante. O predicție foarte reușită vine din paginile unei cărți din 1982 „Lumea de mâine”. Cartea prezice că turiștii

în timp, ar putea intra în mașina timpului, care sa-i ducă de la o eră la alta, fără să le permită să intervină efectiv, ca să nu schimbe cursul istoriei. Știința nu a elaborat încă o modalitate de a face acest lucru posibil, chiar dacă Albert Einstein a lansat și a demonstrat teoretic posibilitatea călătoriei în timp prin teoria relativității, care dă direcție, sens și greutate acestei idei.

Propulsoarele cu Jet folosite ca efecte speciale la Hollywood, la manifestațiile de la Tomorrowland, Disney Land sau Disney World, sunt cutii cu jet reale. S-a vorbit despre ele începând cu ziua în care prima mașină de zbor a fost visată sus pe cer. Primele propulsoare reale cu jet se spune că au fost fabricate de către armata germană în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Încă de la începuturile lor, mai multe modele funcționale au fost create, cel mai cunoscut fiind cel folosit de James Bond în Thunderball, care a fost un pachet real. Problema lor și faptul că nu au devenit comerciale, este durata foarte scurtă de zbor și riscurile mari de vătămare asociate cu utilizarea lor (arsurile și aterizările dure, de pildă).

Platforma Zburătoare. Apare ca idee în 1955. A fost teoretizată ca un dispozitiv de deplasare personal, periculos. Ideea a fost preluată de către cercetători din US Marine Corps, pentru transportul individual al soldaților și a fost estimată a deveni un mijloc rapid de deplasare pentru oamenii de afaceri din viitor. Marina, de fapt, a produs mai multe asemenea platforme, dar, cu toate acestea, cercetările au fost întrerupte, din cauza vitezei lor limitate de deplasare, a dimensiunilor prea mari și a potențialului foarte scăzut de ridicare verticală. Platforma a reușit să realizeze doar un efect de „pernă de aer”.

Combinezoane Spațiale. Cercetarea planetei Marte și cargourile transportoare de materii prime de pe alte planete, prezise a fi atât de aproape, de către comunitatea științifică din anii '60, au determinat cercetări pentru a dezvolta un costum spațial care ar putea proteja în condițiile extreme de explorare a spațiului cosmic. În acest scop, salopetele spațiale ar fi fost absolut

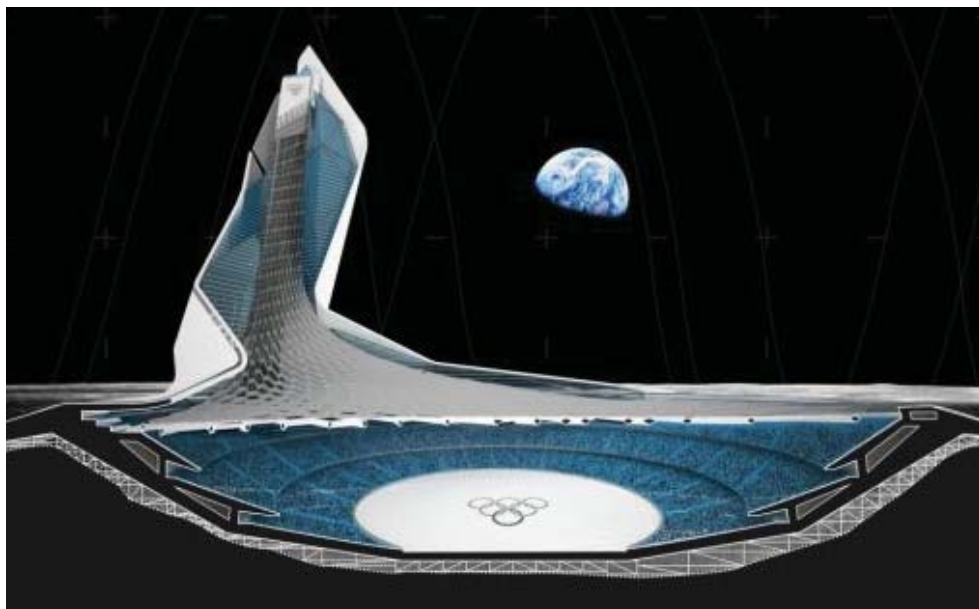
necesare. Au apărut elemente high-tech ale unui asemenea costum stelar, dar costumul nu s-a definitivat niciodată. Un pod în formă de con a fost gata de a fi atașat la partea din spate a costumului, pentru depozitarea diferitelor instrumente de spațiu. Desigur, costumele ar fi avut aer condiționat și încălzire, pentru a proteja exploratorul de temperaturile aspre ale lumilor străine. Protecția solară la raze X trebuie să existe în costumul standard. Ea presupune o construcție metalică, iar astronautul ar putea fi tras înapoi la centrul de siguranță cu un magnet gigantic. În cele din urmă, s-au realizat un furtun și un costum acționat cu jet de propulsie. Costumele de spațiu actuale diferă mult de cele din 1960, iar NASA continuă cercetările.

Schimbarea culorii pielii umane. Într-un film documentar din 1972, intitulat „Future Shock”, a fost prezisă această posibilitate. Așa cum am descoperit mai multe despre propria noastră genetică, am putea opta pentru a schimba culoarea pielii noastre la orice pigment am dori. Un inginer genetician a vorbit despre fezabilitatea procesului, descriindu-l ca pe o modificare a codului genetic. Filmul a arătat oamenilor procedeul ca pe o tehnică nouă de machiaj. Rămâne de văzut cât de departe vom merge cu pielea noastră... albastru, verde, violet? Astăzi, nu există nicio modalitate comercială disponibilă pentru modificarea culorii pielii, doar tatuaje și metode genetice contestate, pentru că genetica în sine, ca știință, este considerată o „jocă de-a Dumnezeu”. Tehnologia este încă în curs de cercetare, cele

mai avansate rezultate provenind din studiile Universității Harvard.

Corner Grocermat. Inspirat de dorința noastră de a crea confort prin intermediul tehnologiei, Grocermat Corner, a fost o predicție a unui supermarket, în 1959. Publicat în rubrica „Mai aproape decât credem” din Chicago Tribune, un grocermat va înlocui magazinele clasice de azi și va permite oricui să conducă un vehicul în jurul unui aranjament oval și să aleagă din propria mașină produsele necesare. Grocermatul a rămas la stadiul de idee, niciodată nu a ajuns să fie dezvoltat. Astăzi, cea mai mare realizare privind supermarketul este linia „self check out” care dă posibilitatea clientului să scaneze singur produsele pe care le-a cumpărat, să le plătească și să-și ia bonul de casă singur, sau serviciile de livrare la domiciliu a comenzilor online.

Stadionul Olimpic Lunar. O altă idee SF este „terraformarea”, care presupune crearea unei atmosfere propice vieții pentru a putea coloniza alte planete. În 1979, a părut o carte cu tematică

Proiectul unui stadion olimpic proiectat pentru Lună

în jurul ideii unei colonii Lunare și se specula faptul că în 2020, Jocurile Olimpice vor avea loc pe Lună. Autorii cărții „Case și stil de viață în secolul 21” au descris amănunțit coloniile lunare, climatul propice Jocurilor Olimpice Interplanetare, pe un stadion construit special

pentru eveniment, sub o sticlă organică imensă. „Earthlings și Moonies” sunt echipele, iar cursele de persoane Pământ-Lună sunt regulate, pentru a putea permite spectatorilor să urmărească evenimentul sau să-și viziteze familia relocată pe Lună. Curios este că cercetătorii științifici susțin că Jocurile Olimpice de pe Lună sunt „doar o chestiune de timp”.

Vacanță în spațiul cosmic. Ideea de vacanță în spațiul cosmic a fost o fantezie a pământenilor din ultimele decenii. Se spunea că în zece ani, cei mai bogați dintre noi vor fi în măsură să participe la expediții charter în spațiu. Această fantezie datează din 1982. Astfel de excursii au fost așteptate să devină realitate în 2002; se vorbea despre stațiuni turistice complete, situate în spații amenajate pe orbita Pământului și transport regulat spre ele. Astăzi, anul 2002 a trecut deja și un sejur la „Ramada Milky Way Galaxy” pare tot un vis, așa cum era și în 1982.

Orașul Plutitor este o idee lansată în 1984, care s-a concentrat pe un loc la fel de periculos pentru un oraș, oceanul. Orașul plutitor există astăzi, vapoarele de croazieră fiind mult mai sofisticate decât imaginația scriitorilor SF de acum 25 de ani. Un fragment dintr-un articol scris în 1985 spunea: „Roboții întrețin culturile agricole care cresc pe platforme plutitoare în jurul unui oraș mare. Apa din ocean se evaporă și este condusă pe platforme, lăsând în urmă sarea”, dar astăzi, acest oraș verde imens nu există. O problemă cu un astfel de proiect este că avem valuri imense sau uragane. Vremea este un lucru destul de urât și distructiv și, probabil, construirea unui oraș într-un loc în care aceste forțe devastatoare (uragane, tsunami) există, ar putea să nu fie cea mai bună idee.

Luminile magice de autostradă. Ideea a apărut în octombrie 1961 în revista „Mai aproape decât credem” și se referă la impulsuri electrice care

ar trebui să vină din asfalt și să ne permită să conducem o mașină cu pilot automat. Aceeași sursă prezice apariția computerului de bord, care atenționează șoferii asupra aglomerației din trafic, apariția luminilor solare care se încarcă ziua și luminează autostrăzile noaptea și alte minunății tehnice legate de curentul electric. Treizeci de ani mai târziu, a apărut GPS-ul și controlul vitezei de croazieră cu un computer de bord, care este în mod clar mult mai puțin incitant decât fasciculul magic imaginat de scriitorul SF, dar la fel de eficient. Pe autostrăzile Americii luminează în continuare farurile autovehiculelor, dar luminile solare sunt prezente în toate curțile și grădinile americane, iar senzorii din asfalt controlează prin presiune schimbarea culorilor la semafoare.

Produsele alimentare pilulă. După cum am citit în „Jestsons” și într-un „New York Times Magazine”, *Interviu cu autorul Michael Pollan*, o idee predominantă în 1960 în cercurile de futurologi, a fost cea a pilulei alimentare. În esență, toți nutrienții organismului și niciuna dintre toxinele sale, ar trebui ambalate într-o pastilă, care ar putea fi luată în loc de o masă reală. Un fragment din articol susține că, „toate semnele au indicat un rezultat unic: masa într-o pastilă va deveni uzuală pentru următoarea generație.” Ne opresc doar tradițiile și mulțumirea cinei în familie, pentru că pastila minune deja există. Poate că folosirea produselor alimentare pilulă nu va fi de scară largă, dar avem deja uzuală pastila supliment nutritiv și este foarte apropiată de tehnologia pilulei care ne-ar ajuta să nu mai mâncăm în stil clasic. În prezent, există multe pastile de înlocuire pe piață, dar acestea nu sunt, de obicei, suficient de nutritive și au gust neplăcut, de acadele mucegăite.

Multe alte realizări ne-au schimbat viața – telefonul mobil, videotelefonul, transplantul de organe, clonarea, camera web, dar au intrat deja în cotidian și am uitat că odată au fost și ele subiecte de science fiction...

LECȚIA DE ISTORIE DE PE AEROPORT

Marian PETRUȚA

www.RoUSA.blogspot.com

Pe 1 august, s-au împlinit 68 de ani de la bombardarea Ploieștiului de către americani în cel de-al Doilea Război Mondial (1 august 1943). Chiar dacă americanii au o istorie comparativ scurtă cu a multor altor popoare, aceștia știu să și-o conserve și să o scoată în evidență de fiecare dată când este nevoie. Pe malurile Atlanticului, în statul Maryland, peste 50 de aeronave comerciale, clasice, experimentale, unele ultrașoare, sau comerciale, altele de business și de aviație generală, au fost prezente într-un spectacol aviatic care a încântat ochii vizitatorilor. Printre exemplarele care au atras publicul în mod deosebit în cele două zile cât a durat show-ul, s-au numărat un Boeing B-17 numit și Flying Fortress, sau mai pe românește „fortăreața zburătoare”, și un altul – B-24 Liberator adică „eliberatorul”. Cele două exemplare au fost prezente la acest spectacol aviatic prin intermediul fundației Collings. O fundație educațională nonprofit care are ca scop principal organizarea și sprijinirea de spectacole aviatice care să aducă în fața publicului american o istorie vie, dând veteranilor de război șansa unică de a readuce la viață istoria celui de-al Doilea Război Mondial, pentru generația tânără care nu a avut șansa să afle ce a însemnat experiența și jertfa acestor eroi; aceasta fiind o adevărată lecție de istorie, care încearcă să țină vie flacăra celor care s-au jertfit pentru libertate. Avionul B-17, devenit faimos din campania de bombardamente pe timp de zi în cel de-al Doilea Război Mondial cât și din în filmele Hollywood-iene care

l-au transformat într-un adevărat icon, este astăzi într-o nouă misiune, de-a lungul și de-a latul continentului american, una de pace și rememorare a trecutului. Câteva detalii tehnice pentru pasionați de avioane: aripa are o lungime de aproximativ 31,5 metri, lungimea aeronavei de 22,5 metri. Gol, cântărește aproximativ 16 tone și maximum 33 tone; încărcat la maximum, poate avea 10 membri la bord și atinge 402 km pe oră la 10 km altitudine, pe o distanță de aproximativ 3800 km. Alături de B-17, stă bombardierul B-24, tot un adevărat muzeu de istorie zburător, care este prezent anual în peste 130 de orașe americane. Acest exemplar unic, care a costat milioane de dolari în restaurare, stă ca mărturie a ceea ce a însemnat ingineria aeronautică a anilor '40. Construit în august 1940 în Fort Worth Texas, avionul a fost folosit de Forțele Aeriene sub pavilion Englezesc, participând în operațiuni de luptă deasupra Europei și Pacificului. La sfârșitul războiului, aeronava a fost abandonată într-un parc de avioane din India. Forțele Aeriene Indiene l-au restaurat și folosit până în 1968, când a fost abandonat pentru următorii 13 ani, când a fost cumpărat de un colecționar englez, care l-a revândut către fundația Collings, în 1984. Transportat pe vapor în Statele Unite, acesta a fost restaurat cu ajutorul voluntarilor, al foștilor membri care l-au pilotat și al fiilor acestora, readucându-l la viață. Istoria bombardierului B-24 ar fi incompletă dacă nu aș aminti faptul că pe 1 august 1943, în „Black Sunday ” sau „Duminică Neagră”, cum au numit-o americanii, acesta bombarda

rafinăriile din România din apropiere de Ploiești, Brazi și Câmpina, aruncând peste 30 de tone de bombe. Rafinăriile românești furnizau o treime din necesarul de combustibil pentru armata germană, fiind o țintă extrem de valoroasă pentru americani, care considerau eliminarea lor o reducere cu cel puțin șase luni a războiului. Din cele 178 de bombardiere plecate în misiune din Benghazi, Libia, 168 au atins țintele din zona Ploieștiului. În urma bombardamentului, din șapte rafinării țintă, una a fost distrusă complet, alta a rămas intactă, două au fost închise pentru câteva luni și alte două și-au redus considerabil producția. Doar 89 din bombardiere s-au mai întors în acea zi în Bengazi, dintre care 58 avariate foarte tare, iar aproximativ 50 din ele au fost doborâte, restul aterizând în diferite locații ale Forțelor Aliate din Mediterana. Acesta a fost primul atac al aviației americane, de o asemenea amploare și la o altitudine foarte mică față de

ținte puternic apărate, motiv pentru care cinci ofițeri din forțele aeriene au fost decorați cu medalia de onoare. Cei prezenți la show, care doreau să susțină financiar organizația Collings, puteau să cumpere filme, insigne, tricouri, fotografii sau alte suveniruri cu avioane. Vizitatorii mai cu dare de mână, cu doar 425 de dolari, puteau să zboare la bordul unuia din cele două avioane. Personal, am preferat doar să urc în ele în timp ce erau la sol, pentru că, chiar dacă arătau excelent în exterior, din interior păreau că sunt undeva expuse într-un muzeu, nemaiavănd capacitatea de a zbura. M-am înșelat însă, pentru că în amurgul serii le-am văzut zburând de-a lungul Atlanticului. Greoi într-adevăr, ca niște vulturi îmbătrâniți de ani, dar zburând totuși spre un alt oraș american, îngreunate fiind parcă de o istorie care zăcea tăcută în interiorul lor, ascunsă sub fuselaj, probabil pentru eternitate.

Bombardierul B-24 Liberator

BÉLA KUN – UN AVENTURIER SADIC

Aurel VAIDA

Ca arie geografică, Béla Kun este de origine transilvăneană. Din câte se cunoaște, s-a născut în Nimigea ungurească în actualul județ Bistrița-Năsăud. Unii susțin că ar fi din Cluj, lucru ce nu se confirmă. Familia Kun (Kuhn) era una de evrei maghiarizați, de profesie mici comercianți sătești, lucru la modă în secolul al XIX-lea în nordul Transilvaniei¹.

Cum era și firesc, soții Kun și-au dorit un urmaș, fapt ce s-a împlinit și, fiind băiat, i-au dat numele Béla, după bunicul său. Părinții și-au crescut copilul cu multă grijă și l-au dat la școala primară de stat din localitate. Pe măsură ce trecea timpul, au constatat însă că fiul lor are deviații comportamentale intrigante, cu accent de violență, motiv pentru care a intrat în dificultate cu dascălii și numai cu greu și-a putut obține actul de absolvire.

Trecând peste accidente din școala primară, părinții l-au trimis mai departe la învățătură, în Gherla, cu scopul de a-l forma în meseria lor. Nu au avut noroc, întrucât copilul provoca tot felul de scandaluri cu ceilalți elevi și era preocupat de treburile amoroase, încălcând regulile comportamentale instituite în așezământul de învățământ. Până la urmă, a fost silit să părăsească școala, din considerente de comportament.

Încercările lui ulterioare de a-și continua pregătirea au dat greș de fiecare dată, din cauza trăsăturilor sale de caracter, iar părinții nu l-au mai primit acasă.

Rămas pe drumuri, a plecat la Cluj să-și încerce norocul și, până la urmă, a reușit să-și găsească un loc în ziaristică, chiar pe placul apucăturilor lui. Materialele pe care le publica depășeau însă deontologia meseriei. Mănat de spiritul său

aventuros și de nesocotință, a abordat diferite exemple intime de familie, provocând nenumărate scandaluri. Manipulând date din viața cotidiană clujeană, își dă seama că acestea pot să-i asigure o sursă de câștig. Ca urmare, pune la cale o serie de șantaje și escrocherii amenințând cu dezvăluiri senzaționale compromițătoare. Luat în supraveghere de autorități, este pus sub urmărire, pregătindu-i-se un dosar de anchetă, riscând să ajungă pe mâna justiției locale. Astfel, lansarea lui în presă s-a încheiat cu un eșec total².

Are noroc. La 28 iulie 1914, începe Primul Război Mondial. Austro-Ungaria declară război Serbiei. Urmărit de justiție, Béla Kun privește evenimentul ca pe o gură de aer salvator. Se prezintă la comandamentul militar din Cluj, căruia îi adresează cererea de a fi primit voluntar să plece pe front. Prezentările lui patriotarde îi determină pe ofițerii din comisie să-i aprecieze devotamentul față de Patrie, aprobându-i solicitarea și acordându-i potrivit pregătirii un grad militar de subofițer. Bucurându-se de asemenea aprecieri, pleacă pe frontul din Galiția cu primul eșalon.

Ajuns în prima linie a frontului, timp de doi ani, se remarcă în ofensivele și contraofensivele beligeranților, iar pentru merite deosebite este decorat și trecut în corpul ofițerilor. În 1916 cade prizonier la ruși, care îl internează în lagărul siberian de la Tomsk. Este anul în care bolșevicii lui Lenin se infiltrează în toate lagărele de prizonieri din Rusia. Pentru a câștiga încrederea prizonierilor, agenții bolșevici promit acestora că dacă trec de partea „revoluției” vor fi eliberați din prizonierat, în schimbul încadrării lor în detașamente roșii secrete³.

¹ Primăria comunei Nimigea, județul Bistrița-Năsăud. Acte de stare civilă, 1891.

² Lucian Predescu. Enciclopedia „Cugetarea”, 1939, pag. 470, col. 2.

³ Centrul European de Cercetări și Studii Istorice. Magyaria și istoria magyiorilor, Veneția, 1998, p. 328-329.

La 7 noiembrie 1917, în Rusia începe revoluția bolșevică. Béla Kun a înțeles încă din 1916 că pentru el se ivește o nouă șansă și se încadrează în mișcarea clandestină a conspiratorilor din lagăr. Îmbrățișând cu ardoare cauza bolșevismului, el a devenit în scurt timp cel mai apreciat activist comunist din regiunea Tomskului, manifestând un fanatism dus până la extrem și o ură fără margini împotriva „dușmanilor revoluției mondiale”. Noua lui credință este însoțită de un comportament de o extremă duritate față de deținuții din lagăr – un om de temut ce-și reducea la tăcere adversarii vederilor sale.

Evidențindu-se prin calitățile oratorico-propagandistice revoluționare, Kun va fi remarcat de liderii bolșevici siberieni și, prin ei, de către conducătorii lor supremi de la Moscova, care îi vor pune la dispoziție fonduri substanțiale pentru a-și continua activitatea. Ca urmare a încrederii de care se bucura, după 7 noiembrie 1917, „revoluționarului Kun” i se vor crea condiții să părăsească lagărul de la Tomsk, iar Lenin, deși cunoștea că acesta a profitat în scop personal de sumele puse la dispoziție de partid, dispune să fie adus la Moscova, la dispoziția internaționalei comuniste, unde primește însărcinarea să se ocupe de extinderea revoluției în Ungaria⁴. Sfârșitul războiului îi aduce lui Kun o nouă șansă de afirmare revoluționară. La 4 și 6 octombrie 1918, Germania și Austro-Ungaria capitulează. La 29 octombrie este asasinat primul ministru ungar Tisza István (Pista), acțiune de care nu sunt străini nici agenții bolșevici din agentura maghiară. La o zi după acest eveniment, în 30 octombrie 1918, este ales un nou guvern, în frunte cu contele Károlyi Mihály. Guvernul Sovietelor analizează posibilitatea extinderii revoluției bolșevice în centrul Europei. În acest sens, Lenin dispune ca Béla Kun să plece imediat în Ungaria pentru a conduce campania de trecere a acestei țări de la republică burghezo-democratică la o republică a sovietelor. Pentru înfăptuirea acestei schimbări de regim, se pun din nou la dispoziția lui Kun mari sume de bani cu care să poată manipula schimbarea ungurească de regim. Misiunea era

punctuală și consta în instaurarea sovietelor în Ungaria și Transilvania până la începutul anului 1919. Sosit în Țara Ungurească, înainte de 3 noiembrie 1918, când are loc declararea independenței Ungariei față de Austria, el nu întârzie să-și afirme vocația și începe să-și formeze o rețea largă de colaboratori, recrutată din rândul elementelor maghiare fanatice și rău famate. Cu ajutorul acestei agenturi, se lansează într-o vastă campanie propagandistică, după un slogan ultranaționalist legat de nedreptatea istorică la care a fost supusă țara de către învingători. Prin angajamentul său de a aduce Ungaria la vechile ei hotare, își creează o largă popularitate pe toate planurile, fiind văzut ca omul salvator al națiunii. Prima sa victorie va fi armata. Pătrunzând cu agenții săi în unitățile militare, el va fi sprijinit în multe locuri de către cadrele de comandă ofensate de umilirea înfrângerii de pe front și de capitularea ce i-a urmat. Peste tot unde este acceptat recrutează oameni nemulțumiți ori dornici de căpătuială și constituie din ei gărzile roșii⁵.

În Transilvania, Béla Kun penetrează cu bolșevicii lui unitățile secuiești care constituiau o forță de 10-12 mii de militari și jandarmi. Până și împuternicitul guvernului pentru Transilvania, Apáthy István, va fi transformat în „Postav roșu”. De la început, guvernul coabitează cu elementele comuniste din țară care se afirmau, consecvente, în lupta pentru integritatea teritorială a Ungariei. Aflându-se pe poziții comune naționaliste, conducătorii politici de la Budapesta nu vor lua nicio măsură pentru a stăvili consolidarea puterii militare a lui Béla Kun. După ce atrage de partea lui divizia de secui care aparținea armatei de nord-est a Ungariei, încearcă să-și impună autoritatea și asupra regimentelor din Budapesta. Acestea îl primesc cu ostilitate și în cele din urmă îl alungă. Pentru a face dovada atașamentului său pentru reclădirea Marii Ungarii, Kun va susține o vastă campanie teroristă, mai ales în Transilvania, unde, începând cu luna decembrie și până în aprilie 1919, cad victime ale detașamentelor militare maghiare bolșevice mii de români aflați la nord-vest de aliniamentul de contact dintre trupele

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

române și cele maghiare. Campania de terorizare a românilor a dus la creșterea prestigiului liderului comunist în cercurile politice maghiare, susținătoare ale acestuia⁶.

Simțind încurajarea politică, Béla Kun profită de situație căutând să-și consolideze calea către luarea puterii. Pentru aceasta însă, trebuia înfrânt conservatorismul garnizoanei din Budapesta, refractară lozincilor comuniste. Kun nu se lasă bătut și, în luna ianuarie 1919, își infiltrează sute de adepți în regimentele budapestane, pentru a le determina să-l urmeze și să se răscoale. Încercând să forțeze lucrurile și pe calea armelor, totul se transformă într-o mare nereușită, soldată din nou cu alungarea lui și a adepților săi unguri, evrei și străini, din unități și din oraș. Și de data aceasta, politicienii și autoritățile rămân pasive, fără a avea niciun fel de reacție. Poziția autorităților din capitala ungară îl încurajează și mai tare pe liderul comunist. El nu se dă bătut și își regrupează toate forțele în zona Salgotarian, instaurând aici o guvernare bolșevică prin care ține sub control partea nord-estică a Ungariei. Acolo își încropește un corp de voluntari format din militari, revoluționari și tot felul de aventurieri cu care începe sovietizarea regiunii. Apoi, însoțit de o mie de rebeli, intră în Budapesta unde ocupă toate punctele strategice ale orașului, distruge sediile ziarelor și, sub privirile îngăduitoare ale autorităților, îl obligă pe Károlyi Mihály să renunțe la conducerea statului. Nu va trece mult, și în Italia, Mussolini se va inspira din acest complot ocupând Roma cu o mie de „cămăși negre”. Preluând puterea, Béla Kun, dându-se drept urmaș vrednic al marilor revoluționari maghiari Kossuth, Petőfi sau Bem (unul croat, altul rutean și ultimul polonez) instaurează în Ungaria dictatura proletariatului, colectivizând până și găinile. Instaurând sovietele ca formă de conducere administrativă, dă frâu liber extremismului naționalist, pe care îl incită în toată țara. În același timp, se declară mentorul salvării „Ungariei Mari”, scop în care întreprinde măsuri radicale de recuperare a Transilvaniei și

Slovaciei⁷. Pentru a-și consolida puterea, Kun își subordonează armata și forțele de represiune internă pe care le reorganizează pe principiile Armatei Roșii. Cadrele militare nesigure sunt înlăturate, și în locul lor sunt promovate cele radicale. Kun ordonă ca forțele de ordine din Transilvania să se constituie în detașamente de represalii. El anulează ordinul lui Károlyi ca aparatul administrativ din Transilvania să nu se mai prezinte la slujbe și dispune reocuparea tuturor posturilor administrative ale statului maghiar. El sprijină constituirea formațiunilor de represalii împotriva românilor. Apelează la toate „forțele patriotice” să se încadreze în armată, „pentru salvarea patriei”. Toate scursurile societății, până și recidiviștii, au răspuns chemării, dând fuga în armată și gărzile bolșevice, unde era rost de aventură sau chilipir. În urma măsurilor luate, într-o lună de zile, Kun a reușit să pună pe picioare o armată ungurească roșie de 150 de mii de oameni, dintre care aproximativ 70.000 de soldați cu 150 de tunuri au fost concentrați pe Tisa, la Sighet și pe Crișul Repede, iar 80.000 în aceeași zonă, în raioane de concentrare situate pe malul drept al Tisei, gata în orice moment să intre în acțiune.

După primele două săptămâni ale lunii, efectivele noii armate maghiare depășeau 200.000 de soldați. Pentru înzestrarea acestui corp de oaste, au fost golite toate depozitele de armament și muniție de pe teritoriul Ungariei și au fost dezarmate trupele austriece aflate în retragere peste teritoriul unguresc. Concomitent cu formarea noii armate, Béla Kun purta tratative cu guvernul sovietelor din Rusia, în vederea unor operațiuni comune împotriva României și Cehoslovaciei pentru realizarea unei joncțiuni între cele două armate revoluționare⁸.

Pe teritoriul Transilvaniei, nucleul militar al lui Kun îl constituia divizia secuiască, formată din trei brigăzi. Lor li se adăugau numeroase detașamente de represalii, constituite din

⁷ Ibidem.

⁸ G. D. Mărdărescu. Campania pentru desrobirea Ardealului și ocuparea Budapestei, 1921, p. 10, 18-20; Serviciul Militar Secret Român din Ardeal și Ungaria, doc. nr. 778 din 25 aprilie 1919, doc. 265 din 7 februarie 1919.

⁶ Ibidem.

jandarmerie, oameni din administrația nobiliară și aventurieri din toate națiile, între care predominau evreii ce îl urmau pe Kun datorită originii sale etnice și erau dornici de căpătuială. Liderul bolșevic era însă nemulțumit că evreii cu stare materială bună nu l-au îndrăgit, și i-a tratat ca atare.

Toate aceste forțe au desfășurat acțiuni de represalii împotriva românilor, în spatele celor trei alinamente ungurești de demarcație din Transilvania cu trupele române. Acolo unde însă situația o impunea, atât Károlyi cât și Kun s-au întrecut să trimită în Transilvania detașamente de represalii din Ungaria, exemple sunt cele ale detașamentului „Pataky”, trimis peste Mureș, pentru pacificarea satului Mihalț, al detașamentului trimis din Budapesta să pacifice satul moțesc Beliș, sub comanda căpitanului Ditrikh Antal, pentru a pacifica valea Beiușului, a celui trimis de Regimentul 39 Debrețin care a ocupat depresiunea Lăpușului etc.⁹

Armata maghiară ce opera în Transilvania, bolșevizată pe timpul guvernării lui Károlyi și apoi pe timpul lui Kun, sfida orice legi ale războiului și interzicea luarea de prizonieri. Toți ostașii români căzuți în captivitatea ei pe cele trei alinamente de demarcație au fost uciși în chinuri groaznice. Numai pe aliniamentul de demarcație Ciucea, Șimleu, Cehu Silvaniei, Băsești, Arduș, Ilba, Gutâi, Vadu Izei, Sighet și peste Tisa în aria Apșelor, 64 de ofițeri, subofițeri și soldați români căzuți în captivitatea bandelor militare maghiaro-bolșevice au fost mutilați și omorâți în chip sadic.

Despre comportamentul mișelesc al trupelor ungurești ne vorbesc crimele de neînchipuit săvârșite de către acestea la Târgu Lăpuș, unde plutonierul Filip Vasile a fost secționat cu baionetele, apoi, după ce a încetat din viață, l-au și împușcat. La Sighet, peste Tisa, au căzut prizonieri stegarul Bilțiu Ioan și alți doi soldați cărora, după ce au fost omorâți în chinuri, corpurile le-au fost tăiate în bucăți și n-au mai fost găsite. La Țigani, lângă Zalău, șapte soldați

români au căzut într-o ambuscadă și corpurile lor de asemenea n-au mai fost găsite. Pe Colina Părinți lângă Ciucea, 18 soldați din Divizia 6, Regimentul 11 Siret, au căzut prizonieri în timpul unui contraatac unguresc. Toți au fost măcelăriți. În Ciucea, ungurii l-au capturat pe sergentul-major Ioan Burac. După ce l-au bătut, l-au pus să-și sape groapa, i-au tăiat mâinile și corpul i l-au făcut bucăți cu săbiile. Pe fruntașul Ioan Roșca l-au ucis cu o grenadă. În luptele din localitatea Pomi din județul Satu Mare, trupele ungurești l-au capturat pe caporalul Nițu Constantin și nu s-a mai aflat nimic de el.

La vest de Baia Mare, la Ilba, subunitățile maghiare de contact au trecut linia de demarcație, au intrat în localitatea Cicârlău și au luat prizonieri pe locotenentul Traian Gheorghiu împreună cu șapte soldați pe care i-au adus la Săbișa, unde i-au tăiat în bucăți cu săbiile, după care acestea au fost aruncate în valea Ilbei și Someșului. La Poieni, în Sălaj, a fost prins de secui sublocotenentul Gheorghe Tămaș care a făcut imprudența să treacă peste linia de demarcație în satul său. Arestat, a fost maltratat până ce a cerut el să fie împușcat. I-a fost îndeplinită dorința și a fost îngropat în picioare, până la brâu, cu fruntea să atingă pământul. La Ilba, lângă Baia Mare, au mai fost omorâți civili din această localitate și de asemenea din satul Bicău, acuzați că au legături cu trupele române. Și exemplele pot continua¹⁰.

Pregătirile de război desfășurate de Béla Kun împotriva celor ce s-au despărțit de Ungaria au îngrijorat Antanta, care trimite la 4 aprilie un general sud-african care ratează toată problema fără a fi ferm în hotărârile sale. Acesta cere doar respectarea liniei de demarcație româno-maghiară anterioară și promite Ungariei ajutoare materiale pentru refacerea țării. Profitând de îngăduința și șovăiala generalului sud-african, Béla Kun cere ca trupele române să se retragă de pe aliniamentul Ciucea, Zalău, Baia Mare pe malul stâng al râului Mureș și se pregătește să treacă la ofensivă fără încuviințarea Antantei.

Pregătirea armatei sovietice maghiare pentru ofensiva contra românilor este precedată de convorbirile telefonice cu V. I. Lenin, șeful

⁹ Dorin Gheorghiu, *Armata a IV-a Transilvania*, p. 996, 111-113.

¹⁰ Ibidem, p. 121-127.

guvernului Rusiei sovietice, din care rezultă că un „atac conjugat împotriva României dinspre est și dinspre vest” este iminent. Dintr-o telegramă trimisă de Béla Kun lui Lenin la 22 martie, rezultă planurile comune ale acestora de a ataca România. „Republica sovietică ungară – afirmă Kun – roagă să se încheie cu guvernul rus o alianță ofensivă. Cu armele în mâini, declarăm că ne vom opune tuturor dușmanilor proletariatului și vă cerem să ne dați imediat precizii asupra situației militare.”

Nu se știe care a fost răspunsul lui Lenin la această telegramă, dar dintr-o altă telegramă a acestuia, transmisă pe 25 aprilie 1919 comandamentului Armatei Roșii ucrainene, rezultă direcțiile de înaintare de pe teritoriul Galiei și Bucovinei. „Forțele unei armate din Ucraina sovietică trebuie să dea lovitura prin Bucovina pentru a realiza legătura directă cu armata roșie maghiară, iar alte grupări să treacă la ofensivă pentru a rupe pozițiile forțelor regale ale României și încercuirea lor lângă Nistru.” Ca urmare a acestui ordin, la 26 aprilie 1919, statul major al trupelor bolșevice de la Kiev a ordonat trupelor sale „să înainteze rapid și să stabilească legătura cu armata roșie ungară”. Înaintarea acestor forțe a fost întârziată însă de rezistența trupelor cehoslovace, atacate din vest de unguri. De asemenea, în bătălia de pe Nistru, ucrainenii au fost alungați de armata română încă de la primul contact¹¹.

Acțiunile trupelor maghiare bolșevice în Transilvania, începute încă din luna decembrie 1918, s-au intensificat gradual în lunile ianuarie-martie și, la 16 aprilie, au trecut la acțiuni ofensive împotriva trupelor române. Încă de la sfârșitul lunii ianuarie 1919, aliniamentul de apărare a fost atacat în diferite sectoare. Astfel, au fost lovite avanposturile românești din Valea Drăganului, pe valea Crișului Repede. În noaptea de 21 spre 22 februarie, trupe ungurești de tăria unui regiment au atacat pozițiile românești de la Ciucea, Zalău și Șimleul Silvaniei. Simțind pulsul unui succes al armatei roșii pe frontul ucrainean, Béla Kun a considerat că a sosit timpul să treacă

la o ofensivă generală în Transilvania.

Ofensiva armatei maghiare în Transilvania a început îndată după convorbirile dintre Lenin și Kun. Ea este marcată de ordinele date de Kun, în 22 și 24 martie 1919, adresate diviziei de secui, de a face pregătirile pentru a ataca pe direcția Satu Mare-Dej. Același ordin l-a primit și Divizia 3 ungară. În adâncime, făceau pregătiri ofensive alte mari unități. Acestea, în condițiile în care noul guvern maghiar este somat de aliați să-și retragă trupele din Transilvania și să le dezarmeze. La Paris, se cunoștea că, odată cu intensificarea operațiunilor militare, în Transilvania s-au luat și măsuri de mobilizare a rezerviștilor.

La 16 aprilie, Béla Kun declară război României și declanșează ostilități pe tot frontul românesc. În această situație, trupele române, fără a mai aștepta consimțământul aliaților, trec la contraofensivă cu diviziile 6 și 7 infanterie, Detașamentul „General Olteanu” și două divizii de vânători de munte, care spulberă ofensiva trupelor bolșevice, atingând, la sfârșitul lunii, râul Tisa. Forțând Tisa din mișcare, trupele române distrug rezistențele inamice întâlnite, printr-o învăluire, obligând, la 29 aprilie, divizia secuiască să capituleze, armata ungurească pierzându-și astfel marea sa unitate de elită. Armata Română își continuă operațiunile în Câmpia Panoniei, iar la nord, Detașamentul „General Olteanu” despresoară trupele cehoslovace încercuite de ucraineni și trupele lui Béla Kun. Prin această acțiune, joncțiunea dintre cele două armate bolșevice eșuează. Aflându-se în fața dezastrului militar, Béla Kun încearcă să inițieze tratative cu românii, dar guvernul României refuză orice tratative. În aceste condiții, conducătorul bolșevicilor unguri își reorganizează forțele și, la 20 iulie, își încearcă din nou norocul printr-o ofensivă obținând în primele zile unele succese.

În 24 iulie, trupele române trec la contraofensivă pe tot frontul de la vest de Tisa și, până la 3 august, întreaga armată ungară este scoasă din luptă. La 4 august, românii ocupă Budapesta arborând drapelul României pe clădirea Parlamentului. Béla Kun nu a putut fi capturat, întrucât în după-amiaza zilei de

¹¹ Ibidem.

2 august, împreună cu colaboratorii săi cei mai apropiați, fuge către Viena într-un tren blindat¹².

Revenit în Rusia Sovietică, Béla Kun a supraviețuit până după moartea lui Lenin. Stalin însă a făcut contabilitatea la fondurile „revoluționare” pe care Kun le-a devalizat în interes personal și a ordonat executarea lui.

După ocuparea Budapestei, Consiliul Antantei a dispus oprirea ofensivei române, la hotarul cu Austria. Era o nouă gogomănie cu iz de desconsiderare a României. Aici, în acest colț al Ungariei neocupat de trupele române, puterile Antantei au creat condițiile pentru instaurarea primei dictaturi fasciste din Europa a contraamiralului Horthy Miklós din Baia Mare, strănepotul unei familii de renegați români, care la începuturi purta numele de Horotan. Era un ofițer renumit, care n-a fost condamnat pentru că în timpul războiului a scufundat în Adriatică, la strâmtoarea Otranto, flota navală a aliaților. Era personajul prin care Occidentul european pălmuia România încă o dată, ca răsplată pentru înlăturarea pericolului sovietic din mijlocul continentului. Socotelile aliaților de a-l ajuta pe Horthy să ajungă în fruntea Ungariei au fost cu totul nefericite nu numai pentru România, ci și pentru întreaga Europă¹³.

Intrând în Budapesta, românii au acceptat constituirea unui guvern maghiar sub conducerea social-democratului Gyula Peidel, dar acesta a fost înlăturat rapid de un grup de oameni înarmați veniți în capitală din zona de control a lui Horthy. Românii li se interzice, de la Paris, să intervină. Ba mai mult, în aria geografică de sub controlul lui Horthy, aliații îi admit acestuia să organizeze o nouă armată, recrutată din nobile și țărănimă înstărită – amenințată în trecut de bolșevicii maghiari cu naționalizarea pământurilor¹⁴.

Cu această armată, Horthy înlocuiește „dictatura proletariatului” cu „Teroarea albă”.

Foștii comuniști și simpatizanții lor erau arestați, împușcați ori spânzurați. Evreii cad în masă în acțiunile de represalii. Horthy își extinde represiunea în Budapesta și partea Ungariei ocupată de armata română. Unitățile române intervin pentru a opri masacrul ordonat de Horthy, dar acesta se plânge Apusului. Aliații trimit la Budapesta o comisie care dă dezlegare acestuia a institui o „nouă ordine”, iar trupele române sunt obligate, la 16 noiembrie, să părăsească Budapesta și, la 22 ale aceleiași luni, aliații cer românilor să-și regroupeze forțele militare la est de Tisa, pe aliniamentul convenției din 1916. Și acesta a fost doar un vis, întrucât, în urma tratatelor de la Paris, soldații români vor fi siliți să părăsească aliniamentul și să ocupe un altul, mai în interior, care corespunde cu frontiera de astăzi¹⁵.

Epopoea românească a Primului Război Mondial se încheie aici. Tot atunci însă, începe epopeea celui de-al Doilea Război Mondial, iar România cade din nou victima aceleiași ușurințe cu care puterile apusene au tratat problemele micilor națiuni și în Primul Război Mondial.

În urma retragerii trupelor române din Ungaria, Horthy a preluat puterea în calitate de regent și, prin terorism, a instaurat prima dictatură fascistă din lume, un regim reacționar despre care omul politic italian Francesco Nitti afirma: „Este greu să găsești în istoria modernă un guvern mai ticălos ca dictatura ungară, un guvern de jaf, de tortură, de asasinat... de oameni corupți, de hoți și de mârłani”. Tot Vestul european care domina lumea știa acest lucru, dar tăcea conciliant. Exemplul luării puterii de către Horthy în Ungaria, de a instaura dictatura fascistă, i-a inspirat pe Mussolini în Italia, pe Hitler în Germania și pe Stalin în Rusia, toți patru care au decapitat România în 1940 și au bulversat întreaga Europă.

¹² Ibidem, p. 130-135, 138-140.

¹³ Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, 1940, p. 238-239.

¹⁴ I. Lupaș, *Istoria Unirii Românilor*, 1937, p. 360, 364, 375.

¹⁵ Centrul European de Cercetări și Studii de Istorie Venețiană, op. cit. p. 332-335.

OMUL ADRIAN PÂRVU

Cristian BODNĂRESCU
redactor-șef Radio Zidul

„Eu nu m-am considerat niciodată un erou, mi-am făcut doar datoria față de țară” (Adrian Pârvu)

Aceste vorbe îmi sună clar în minte și după un an, le voi păstra în suflet întreaga viață. Ar trebui să intre în istorie sau în manualele școlare; asta dacă ar mai avea loc lângă spațiul acordat crainicilor de televiziune.

O clipă... O clipă alături de cei dragi este de neprețuit și niciodată un moment în plus cu ei nu este prea mult, indiferent de vârsta acestora. Atât eroul cât și trădătorul sunt sortiți morții. Pe data de 2 august 2011 omul Adrian Pârvu a trecut la cele veșnice. A fost îngropat pe 3 august în Cimitirul Militar din București, fiind însoțit de onoruri militare.

Despre Adrian Pârvu. Adrian Pârvu s-a născut în comuna Butnărești, județul Neamț, pe 23 noiembrie 1920. Adrian Pârvu deține ordinele Steaua României și Coroana României. A fost medaliat, primind Crucea Comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial, brevetul Semnul Onorific în serviciul armatei pentru ofițeri și Semnul Onorific în serviciul armatei pentru 15 ani vechime. Fiind: locotenent, sublocotenent și ofițer orientator, veteranul de război Adrian Pârvu a destăinuit mai multe date despre al Doilea Război Mondial în articolul Steaua României pentru Adrian Pârvu, publicat în Ziarul Zidul; pentru câteva momente oferindu-ne oportunitatea de a intra, cel puțin spiritual, în lumea eroilor de pe front, ai celui de-al Doilea Război Mondial. Cristian Bodnărescu și Viorel Dontu v-au invitat pe toți miercuri 31 august 2011 de la ora 20, la 22 să ascultați emisiunea Spiritualitate românească, „Omul Adrian Pârvu” numai la Radio Zidul, www.ziarulzidul.ro.

Decorat cu ordinul Coroana României cu spade în grad de Cavaler cu panglică de virtute

militară, urmând ordinul Steaua României cu spade în grad de cavalier cu panglică de virtute militară, medalia Victoria. În anul 1995 Ion Iliescu i-a oferit medalia Crucea Comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial (1941-1945) pentru serviciile militare aduse statului român în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Primește brevetul Semnul Onorific în serviciul armatei pentru ofițeri din partea Ministerului Apărării Naționale, pentru 15 ani de activitate și rezultate meritorii în îndeplinirea atribuțiilor și pregătirea profesională. Pe 26 noiembrie 2001, președintele României, Ion Iliescu, și primul ministru, Adrian Năstase, i-au conferit Semnul Onorific în serviciul armatei pentru 15 ani vechime în armată. Adrian Pârvu este decorat cu ordinul Steaua României. Ordinul național Steaua României este cel mai vechi ordin național, creat în anul 1864 de Cuza Vodă. Ordinul Steaua României este cea mai înaltă distincție oferită de statul român. A treia etapă a celui de-al Doilea

Onoruri militare aduse eroului Adrian Pîrvu în Cimitirul Militar din București

Război Mondial s-a desfășurat în Cehoslovacia, cu regimentul din prima etapă, pentru Adrian Pârvu. „Pe drum am dat peste un ziar în care era publicat că am fost avansat la gradul de locotenent. Acolo am participat cu regimentul până aproape de Brno la diferite acțiuni de artilerie. Am condus focul de baterie al observatorului divizionului la care eram. În mare, asta este activitatea unui artilerist, el neputând spune că a săvârșit vitejii, fiindcă nu are cum. Mi-am făcut datoria către patrie, asta a fost toată acțiunea mea de război. N-am fost rănit, am avut un mare noroc în viață. Am fost decorat pentru serviciul pe care l-am făcut în armată, pentru modul în care am condus. La un moment dat eram la Observator în Cehoslovacia. Am observat o grupă de inamici care încercau să ajungă la punctul de comandă al regimentului de cavalerie pe care-l sprijineam. Am deschis atunci focul

de artilerie, chiar dacă aveam interdicție deoarece aveam doar 40 de proiectile pe zi. Am rezolvat astfel problema de acolo. Inițial am fost amenințat că voi fi trimis la Curtea Marțială deoarece n-am respectat ordinul de a nu consuma muniție. După vreo două ceasuri, atunci când s-a aflat ce s-a întâmplat de la Regimentul de Cavalerie, comandantul de regiment m-a propus pentru a fi decorat cu Steaua României. Atunci s-a dat ordinul de zi pe unitate, decorațiile nedistribuiindu-se pe front. În țară, Steaua României a fost omologată de către regimul Iliescu în Steaua Republicii Populare Române.

Omul Adrian Pârvu

Doresc să vă istorisesc o întâmplare demnă de comicul situațional consumată în capela unde era depozitat Adrian Pârvu. O doamnă care a venit la înmormântare m-a recunoscut ca fiind cel ce l-a promovat pe Adrian Pârvu și a intrat în dialog. Întrebându-mă dacă voi semna un articol care să anunțe moartea eroului, am încuviințat.

– Ce ziar (din București) să cumpăr pentru a-l citi?

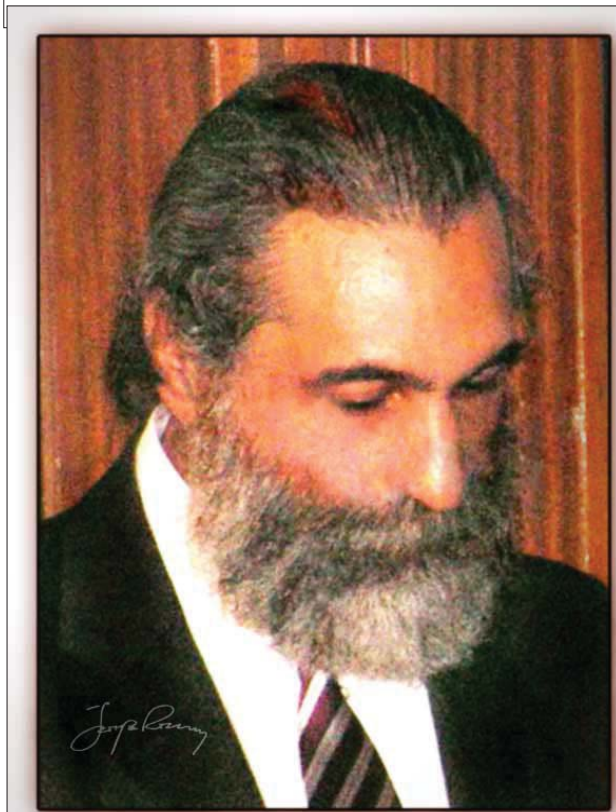
– Doamnă (i-am răspuns), Adrian Pârvu este un erou al țării. El nu este solista de house pentru a-și arăta „talentele ascunse” – sub fustă (și a apărea în ziare, implicit), el nu este țigan interpret de manele, Adrian Pârvu nu este gay (pentru a participa la parade stradale și a apărea în ziare, implicit). Eroii naționali sunt promovați în presa din diaspora sau online; prea puțin de presa tipărită. Adrian Pârvu nefiind homosexual, politician, afacerist, șmecher, manelist ori prostituată (doar erou al țării, care și-a riscat viața pentru România), nu poate apărea în presa tipărită.

Ce ne dorește Adrian Pârvu.

Le doresc tuturor ascultătorilor postului Radio Zidul să le dea Dumnezeu sănătate și să se implice efectiv în realizarea unor emisiuni cât mai bogate! Eu vă mulțumesc pentru cadoul pe care mi-l oferiți, această emisiune radio legată de cel de-al Doilea Război Mondial. Pentru mine această emisiune constituie un dar neprețuit pentru vârsta pe care o am!

EVOCĂRI: CORESPONDENȚĂ VIRTUALĂ CU ARTUR SILVESTRI (1)

George ROCA

Artur Silvestri

On 28/03/2006 10:32 Artur Silvestri wrote:
Subject: „GÂNDURI ÎN ZIUA DE
BUNAVESTIRE”

Sunt tulburat scriind aceste cuvinte către Domniile Voastre, gândindu-mă că trebuie să vă întăresc în acțiunea ce vă străduiți să susțineți în folosul românității și pentru „românii de peste tot”. Inutil, cred, să vă spun că știu cât este de dificil să faceți ceea ce faceți, chiar dacă multe din neajunsurile de toată ziua, de obicei cele mai supărătoare, nu le cunosc dar le presupun. Și noi le avem; dar cine, dintre cei ce acționează din „cetățenism” și dintr-o idee morală mai înaltă, nu le are? Aș vrea să vă rog să nu aveți ezitare în a ne împărtăși unii altora tot ceea ce socotiți că ne-ar fi de folos pentru a face greutățile mai ușor de trecut și acțiunea - mai solidară.

La drept vorbind, nu a fost ușor să aducem gândul bun într-o lume amenințată de descurajare, de orgoliu mărunț și de îngustă prezumpțiozitate. Dar astăzi „Blestemul tragic”, care ne face să ne vedem dușmanul în aproapele nostru în loc să îl vedem acolo unde este, uneltitor în întuneric, trebuie înlăturat. Iată de ce am să spun că este inevitabil să se cunoască mai bine „cei ce privesc în aceeași direcție”, de oriunde ar fi și oricine ar fi. Căci Binele ne definește, întâi de toate, și ne adună înainte de a ne diferenția, poate, prin număr de ani, înțelegere a vieții și obiective în imediat. Și tocmai de aceea am să vă spun că voi face întotdeauna tot ce îmi este cu putință pentru a le aduce un reazem cât de mărunț celor care, din idealism, spirit de sacrificiu și sentiment al datoriei, stăruiesc în ceea ce uneori li se pare unora a fi fără rost sau, și mai neînțelegător, neaducător de niciun câștig.

Dar, la drept vorbind, ce câștig am putea urmări noi când ne îngrijim, fiecare după putere, de Maica Noastră România? Obiectivul, în această clipă, este de a crea punți între cei ce ar trebui să se cunoască și nu au reușit până acum: se vor cunoaște în acest fel și vor putea să comunice și să se rezeme unul pe altul în chip solidar. În această materie, am să spun că, lucrând mult și cu mulți oameni de peste tot, mi-am dat seama că, dincolo de vremurile rele și neașezate, singurătatea lor și sentimentul de descurajare se nasc din aceea că nu își cunosc „familia sufletească” și, mai ales, „întinderea și puterea ei”. De aceea, eu nu voi spune acum că „unirea face puterea” - fiindcă este de la sine înțeles - ci am să spun că „astfel, așezați împreună, ne vom confirma Locul unde existăm legitim și dreptul nostru de a fi în acest fel”.

Odată ce ne vom cunoaște și vom începe să ne vorbim, vor veni, pas cu pas, toate cele ce ne pot face să ne adunăm și să ne întărim în credința că nu suntem singuri. Vom avea nevoie de bună-voire, de înțelegere a ceea ce ne spun Părinții și de devotament față de ceea ce știm intuitiv că trebuia făcut și nu am avut încredere că era cu putință: fapta oricât de mărunță, adaos la orice se face către Bine, aducere-aminte și învățătura despre „ceea ce suntem”. Astfel, vom putea vedea că, foarte curând, ceea ce azi ne apare drept piedică de netrecut se va depăși cu ușurință și ne va deschide simțământul încrederii care începuse să se clatine. Măine, un „măine” care este aproape, ne vom aminti că zilele vieții noastre nu ne-au fost date spre a fi irosite și nu am apărut pe Pământ ca să trăim cu privirea lăsată a descurajare, umiliți și obidiți.

Toate re-cuceririle au început cu un pas; îl putem face, avem datoria să îl facem, o datorie față de cei care au fost odată, ne sunt aproape prin faptul însuși că existăm; și astăzi stau departe, parcă uitați, într-un cimitir, undeva în țara noastră, sub o cruce care nu trebuie lăsată să se frângă sub vântul ce suieră sălbatic.

Este ceea ce am vrut să vă spun, astăzi, în Zi Mare.

Vă mulțumesc pentru că ați citit aceste cuvinte și vă aștept gândul bun.

Cu încredere,

Artur Silvestri

25 Martie 2006, de Bunavestire

On 28/03/2006 10:32 Artur Silvestri wrote:

Subject: REȚEAUA CULTURALĂ ARP

Aș stăruî asupra unei teme cu însemnătate și aș vrea să îi acordăm împreună atenție. Noi ne gândim să organizăm contacte mai strânse între „cei ce privesc în aceeași direcție” și, în același timp, să ne străduim să nu ne simțim singuri: să ieșim, deci, din izolare, dacă am încercat-o vreodată.

Pentru aceasta:

– aș vrea să formăm, cel mai târziu într-o lună, „REȚEAUA CULTURALĂ ARP”, care să cuprindă Asociații culturale și cetățenești, ecologiste, „de învățătură națională”, de „istorie locală”, dedicate tradiției și cultivării ei etc. Pot intra aici atât organizații constituite, cât și „grupuri” informale alcătuite pe lângă școli, cămine culturale, muzee locale, „cenacluri” (orice formă „organizată primar”) ca și personalități locale, cu prestigiu în colectivitate, „gospodari” și „înfăptuitori”. „Românii de pretutindeni” sunt aici la locul lor, fiindcă în comuniunea „celor ce privesc în aceeași direcție” ei nu pot să fie decât „acasă”, în casa de unde nu au plecat, cu adevărat, niciodată.

În această idee, aș ruga ca, în cel mai scurt timp posibil, să ne transmiteți prin poștă clasică, electronică sau prin orice alt mijloc de comunicare, elementele trebuitoare privind organizațiile sau grupurile din care faceți parte; despre care știți și socotiți util să ni se alăture; despre care credeți că am putea încerca să le aflăm, indiferent unde s-ar afla. Este nevoie, acum, de câteva elemente sumare privind: denumirea, anul fondării, conducători și membri mai de seamă, contacte (adresa poștală, telefon, fax, GSM, e-mail), activități – pe scurt, obiective etc. și orice alte elemente socotiți a fi de folos.

Oameni de peste tot vor ajunge să se cunoască, să se ajute și să își împărtășească năzuințele, gândurile și proiectele binefăcătoare.

Scrieți la:

ARP - ASOCIAȚIA ROMANA PENTRU PATRIMONIU
Str. Ciprian Porumbescu nr. 10
București, România, cod 010652
tel/fax: 0040/21/317. 01. 14 e-mail: arp.contact@gmail.com
sau direct, la adresa: artur.silvestri@gmail.com

On 28/03/2006 10:48, Artur Silvestri wrote:

Subject: „O EXPLICAȚIE”

Am trimis acum câteva minute o „chemare” la înțelegere și bună-voire pe care o gândesc de câteva zile și acum cred că a căpătat o formă mulțumitoare. Ea nu pornește din nimic. În numai câteva luni, am reușit să intrăm în legătură cu câteva sute de organizații din România, unele din afara țării, însă ceva mai puține, despre care aș spune că pot însemna un pas solidar în ideea unei acțiuni conjugate și solidare. Ea nu va fi consumatoare nici de efort suplimentar (mulți dintre noi îl facem, în orice caz, și necondiționat) și nici de bani, căci ceea ce cred că ne-a împiedicat ani la rând a fost împrejurarea că nu am știut unii despre alții absolut nimic deslușit și, deci, nici măcar nu am avut sentimentul că o colaborare este posibilă.

„Lipsa de orientare” în geografia reperelor statornice a creat, multă vreme, impresia că nu există nicio inițiativă, nicio idee și niciun „nucleu iradiant” și, în același timp, ne-a adus câteodată convingerea că „intelectualitatea românească” ar fi trădătoare și lașă, când, de fapt, aceea care se intitula astfel nu reprezenta decât o „elită colonială de jaf” și nici nu merită a fi pusă la socoteală. Fără să se dorească, dar ignorându-se realitățile unde mulțimi întregi de români aproape necunoscuți își făceau datoria în ciuda descurajării sistematice, noi ne-am închipuit că totul este pierdut și că orice inițiativă va fi culcată prea repede la pământ.

Cred că este momentul să aflăm cum este România, de fapt. De aceea, m-am gândit să vă împărtășesc aceste gânduri înainte de a le face publice, în zilele ce urmează. Nădăjduiesc că, foarte curând, ceea ce am dorit să avem, anume „punțile de legătură între depărțări ce nu trebuie să existe” le vom avea. Mi-ar fi de folos să îmi spuneți câteva cuvinte în această materie.

Cu drag, Silvestri

On 28/03/2006 10:58, Artur Silvestri wrote:

Subject: UN ADAUS

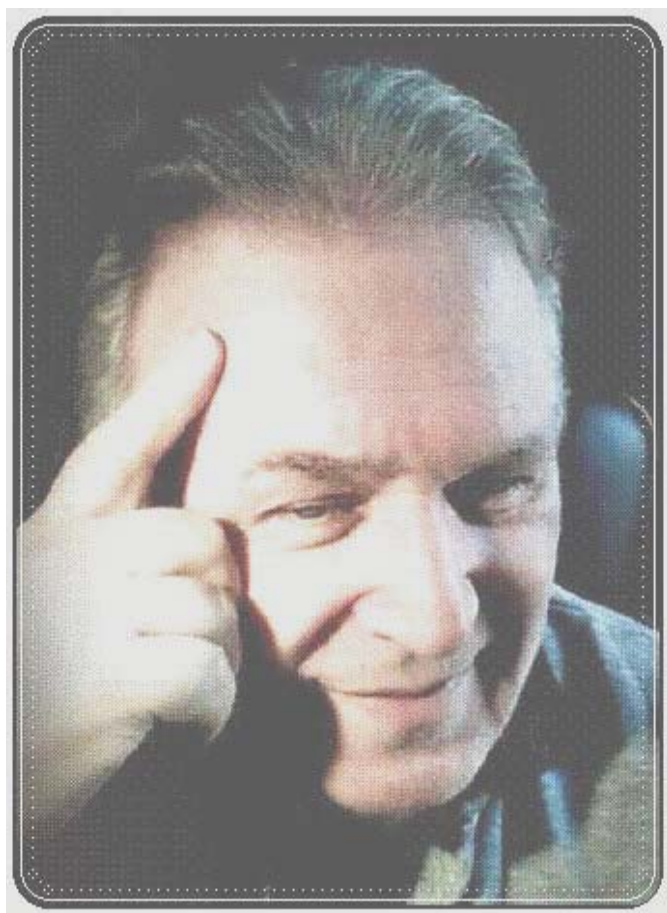
Iubite Domnule M (...), Iubite Domnule Roca,

Aveți, în cele două mesaje trimise mai adineauri, explicația corespondenței mele intermitente din perioada trecută. De fapt, am întors aceste gânduri pe toate părțile și abia în cele din urmă le-am definitivat. Cred că esențialul este, astăzi, să stabilim contacte cât mai strânse și cât mai sănătoase și abia mai pe urmă să putem vedea mai precis ce anume putem face și în ce ordine anume este de dorit.

În ceea ce mă privește, știu ce ar trebui să propun dar, întâi, sunt convins că o apariție de rețea (ca un „năvod”) este faptul cel mai însemnat. Este ceea ce, într-o altă formă, am încercat să fac în anii mai recentți și poate că, măcar cât de puțin, am izbutit să leg ceva.

Sunt foarte ostenit și am să vă rog să mă iertați. Muncesc foarte mult în aceste zile și cred că, poate, începe să se adune, într-un anumit fel, ceva ce nu bănuiam cu o vreme în urmă.

Cu drag, de toate îndatoritor,
Silvestri

George Roca

On 31/03/2006 15:17, George ROCA wrote:

Subject: ACADEMIA ROMANA pt. PATRIMONIU (ARP)

Dragă domnule Silvestri,
(...) multe salutări din Australia.
Vreau să vă fac o mărturisire (fie ea și de credință ARP!):

În ultimul timp am fost preocupat din ce în ce mai mult de relațiile cu ARP și implicit cu frumoasa revistă AGERO. Doresc tot binele acestor organizații, să trăiască pentru a duce steagul culturii românești încă mulți, mulți ani în viitor!

Aș avea o propunere:
Schimbarea titlaturii ARP (Asociația Română pentru Patrimoniu) în ACADEMIA ROMÂNĂ PENTRU PATRIMONIU (tot ARP), sau SOCIETATEA ACADEMICĂ ROMÂNĂ PENTRU PATRIMONIU (SARP).

De ce? – În primul rând ar avea o mai puternică rezonanță la cei cu care ia contact. Apoi, datorită faptului că menține legături cu o grupare intelectuală românească din ce în ce mai numeroasă, aceasta nu ar fi cu nimic mai prejos decât alte multe „academii” sau „societăți academice” de acest fel!

Aș sugestiona de asemenea domniei voastre, ca cei care doresc, oamenii de cultură români, colaboratori și prieteni ai ARP, să devină membri acreditați (înregistrați) ai acestei organizații (cu sau fără cotizație, asta depinde de statutul acesteia). Acești membri înregistrați ar deveni o forță intelectuală care prin numărul lor confirmat ar putea să reprezinte organizația în acțiunile pe care le promovează.

Am constatat că numărul simpatizanților ARP se înmulțește vertiginos în fiecare an. Nu cred că

numărul acestora, substanța intelectuală, răspândirea geografică etc. ar fi eclipsată de multe alte organizații românești de acest gen!

În acest fel, ar putea deveni o voce mai puternică și ar putea să-și reprezinte ideile la diferite forumuri și organizații naționale sau internaționale, inclusiv la Guvernul României, sau chiar la guvernele altor țări.

Promovarea aspirațiilor noastre, a patrimoniului cultural românesc, a istoriei, culturii, folclorului, a tradițiilor și obiceiurilor moștenite de la strămoșii noștri devin astfel un factor primordial al tuturor celor care simt românește. Este o obligație morală pe care o avem față de urmașii noștri, pentru supraviețuirea noastră în viitor. Sunt convins că ARP, respectă aceste idei, fapt care poate fi demonstrat încă de la înființarea acesteia.

Cu speranțe de viitor, George ROCA
Sydney, Australia
31 martie 2006

On 5/04/2006 15:51, George ROCA wrote:

Subject: Re: o explicație ... și un răspuns! (George ROCA - PUNȚI DE LEGĂTURĂ)

Stimate domn,

Vă trimit (atașat) un mic eseu, ca răspuns la cele scrise în mesajul din 28/03/2006 10:48 (Artur Silvestri wrote: Subject: „O EXPLICAȚIE” n. a.). Dacă credeți că este publicabil, îl puteți (putem) trimite revistei AGERO.

Cu bucurii, George ROCA

PUNȚI DE LEGĂTURĂ

Până în urmă cu câțiva ani, pentru cei stabiliți în afara perimetrului național, o legătură cu România era destul de grea și dificilă. Am suferit de frica cenzurării scrisorilor, a scrierilor și uneori chiar a ideilor care căutau să penetreze din ambele sensuri. Apoi, „noutățile” erau de multe ori depășite datorită timpului pe care îl făceau de la expeditor la destinatar. În prezent, grație radioului, televiziunii prin satelit și în special a internetului, comunicarea se face foarte rapid, fără inconvenientele mijloacelor clasice. Oamenii își pot exprima ideile nu numai mai repede, ca timp, ci și unui număr mai mare de persoane, care la rândul lor pot retransmite aceste idei, după sistemul de piramidă, altor persoane cunoscute și interesate de o tematică oarecare.

Astfel putem să ne cunoaștem mai bine și să creăm „PUNȚI DE LEGĂTURĂ” instantanee, să legăm mai repede prietenii și relații sănătoase în domeniul pe care îl abordăm. Acest fenomen este propice nu numai pentru grupul, destul de restrâns deocamdată, al internaților, dar și pentru cunoașterea mai bine a unei țări, culturi sau grupări. Un exemplu elocvent ar fi Asociația Română pentru Patrimoniu, după cum menționa președintele acesteia, prof. univ. dr. Artur Silvestri, despre noua organizație ARP: „... în numai câteva luni am reușit să intrăm în legătură cu câteva sute de organizații din

Romania, unele din afara țării...” Cum a fost posibil acest lucru? Cu ce efort? Răspunsul pare ușor! Cu consecvența și seriozitatea celor care conduc organizația, cu folosirea mijloacelor moderne de comunicare și cu înțelegerea de care au dat dovadă cei avizați și invitați la colaborare.

Se creează și mențin astfel legături sănătoase cu o grupare intelectuală românească (și nu numai!), din ce în ce mai numeroasă care acoperă o arie geografică din ce în ce mai vastă, cu ecouri până la antipodi, adică Australia și Noua Zeelandă. Acest lucru este benefic pentru toți, inclusiv pentru țara noastră, deoarece o face mai cunoscută și o aliniază țărilor cu înaltă tradiție culturală, țări respectate și apreciate, țări care fac parte din lumea civilizată. Să nu credeți că includerea României în NATO, sau în curând în UE, este un act de clemență! Eu cred că este un act de necesitate, de colaborare, comunicare, apreciere și respect reciproc. Nu ne putem încă compara cu țări care nu au suferit de pe urma discrepanțelor istorice, cu țări unde democrația are o vârstă mai înaintată ca a noastră, dar facem pași repezi pentru a le ajunge din urmă și pentru a fi în rând cu acestea. Și noi, așa-numiții români de pretutindeni, facem eforturi deosebite pentru promovarea culturii românești și a intereselor țării în care ne-am născut.

Am constatat că numărul simpatizanților ARP se înmulțește vertiginos în fiecare an. Nu cred că numărul acestora, substanța intelectuală, răspândirea geografică etc. ar putea fi eclipsată de multe alte organizații culturale românești de acest gen! Dacă se continuă în acest fel, Asociația Română pentru Patrimoniu ar putea deveni o voce foarte puternică și ar putea să-și reprezinte ideile la diferite forumuri și conferințe naționale și internaționale, inclusiv la Guvernul României, sau chiar la guvernele altor țări.

Promovarea aspirațiilor noastre, a patrimoniului cultural românesc, a istoriei, culturii, folclorului, a tradițiilor și obiceiurilor moștenite de la strămoșii noștri devine astfel un factor primordial, pentru toți cei care simt și gândesc românește. Este o obligație morală, pe care o avem față de urmașii noștri, pentru supraviețuirea noastră în viitor.

George ROCA
05 APR 2006
Sydney, Australia

EUGEN ȘTEFĂNESCU – 26 DE ANI ÎN AFRICA ȘI DOUĂ SĂPTĂMÂNI ÎN CORT CU GENERALUL GADAFI!

(din destăinuirile lui Dumitru Sinu)

Octavian CURPAȘ

„Am fost doi învingători... fiecare în felul lui” – a rostit George Cușa pe 8 aprilie 2011, la Curtea Brânconvenească din Constanța, cu ocazia lansării volumului *Jurnal de pribegie*, care surprinde în paginile sale o poveste de viață despre Eugen Ștefănescu, prietenul său din tinerețe. Inginer silvic, profesor universitar, reprezentant al Canadei la Organizația Națiunilor Unite, expert FAO în cadrul ONU, iată ce se poate spune în cuvinte puține despre cariera lui Genu Ștefănescu, cum îi spuneau prietenii.

„Îți dau în primire toată averea mea strânsă de-a lungul celor 35 de ani pe cele trei continente, dintre care îmi va rămâne în suflet, fierbinte, Africa, acolo unde am învățat că oamenii simpli sunt mai aproape de cele cerești, mai buni și fără ascunzișuri” – i-a spus Ștefănescu lui George Cușa în anul 2002, la reședința sa din Marbella, Spania, când i-a smuls promisiunea de a scrie o carte bazată pe toate materialele și notițele ce i le încredința atunci.

Astăzi, când stau față-n față cu Dumitru Sinu, unul dintre prietenii de suflet ai lui Genu, derulăm împreună filmul vieții unui om, care după cum bine spunea cineva, „a traversat Dunărea ca pe o graniță între pușcărie și libertate” spre a-și împlini destinul departe de țară.

Nea Mitică Sinu îmi prezintă frânturi din istoria vieții lui Genu, decupate cu puterea inimii din întregul ei, iată, într-un moment în care printr-o oarecare similitudine cu ceea ce se petrecuse în 2002 la vila din Marbella, acum, Domnia Sa împreună cu mine, încercam în locuința Sinu din Phoenix, Arizona, să adunăm piesele unui puzzle numit „viață în exil” și să le așezăm în pagini de carte...

Când Dumitru Sinu a trecut frontiera dintre Italia și Franța și s-a îndreptat cu amicii săi spre Paris, deținea o schiță primită de la Vasile Țâra – bistrițeanul îndrăgostit de carte – și Eugen Ștefănescu – „un inginer silvic român care studiasse la Paris și pe care l-am întâlnit peste câțiva ani în Canada” – îmi spusese nea Mitică la una dintre întâlnirile noastre anterioare. Îl cunoscuse la sârbi.

Muncise cot la cot cu Eugen în timpul perioadei petrecute în lagărele iugoslave. Apoi, s-au revăzut la Paris și ulterior, la Vancouver, în Canada. Atunci a avut ocazia să petreacă mult timp în compania unui om cu o istorie interesantă, inteligent, cult, cu o ambiție de invidiat și cu un caracter puternic ancorat de realitatea trăită mereu cu demnitate, și care în ciuda școlilor înalte absolvite, iubea compania și sinceritatea omului simplu, mai puțin sofisticat.

De la Constanța... la Ogradina!

La scurt timp după nașterea lui Eugen, la 2 februarie 1925, în familia învățătorilor Ion și Virginia Ștefănescu, nevoia de cadre didactice în Dobrogea acelor vremuri a determinat tânăra pereche să se mute, de la Bârlad, în localitatea Nicolae Bălcescu din județul Constanța – era o criză acută în învățământul dobrogean, pentru că în 1896, Școala Normală din Constanța fusese desființată și erau comasați aici institutori din toată țara.

Termină cursurile școlii primare din localitate și apoi continuă studiile la secția umană a Liceului „Mircea cel Bătrân” din Constanța. Aici se împrietenește cu George Cușa, cel care așază în pagini de carte („Jurnal de pribegie”) viețile lor paralele și timp de aproape 70 de ani prietenia lor

învinge toate piedicile ridicate în calea ei de greutatea vremii sau de cei aproape 37 de ani în care cei doi nu se văd.

În anul 1948, Eugen pornește pe drumul pribegiei, părăsind România, pe când prietenul său gustă amarul detenției în temnițele comuniste. Genu devine student al Facultății de Silvicultură în anul 1944, iar George urmează cursurile Facultății de Filosofie, ambele aparținând Universității bucureștene. Îndată ce Cușa este arestat de către comuniști, el însuși membru activ al Partidului Național Țărănesc condus de Iuliu Maniu, Eugen Ștefănescu împreună cu doi dintre colegii săi, Tiberiu Ionescu și Sandu Ionescu – alt prieten al lui nea Mitică Sinu – părăsesc țara, trecând Dunărea înot, în apropierea localității sârbe Ogradina și ajung în lagărele de muncă și închisorile Iugoslaviei lui Tito. Era ziua de 20 octombrie 1948...

Șapte luni în Iugoslavia

Așa începe pentru Genu Ștefănescu drumul pribegiei, plin de piedici și încercări, dar în fața cărora nu s-a dat bătut. Un traseu plin de umilințe, de temeri și incertitudini va marca puternic existența lui și-a prietenilor săi pe timpul celor șapte luni petrecute la sârbi.

De la Tekia, unde sunt aduși de grănicerii sârbi, ajunge la Kladova, unde îl cunoaște pe avocatul bucureștean Nichita Tomescu, cu care se va revedea în Canada. Apoi, refugiații sunt transferați la închisoarea din Pancevo, locul de „triere” pentru lagărele de muncă, și, în final, la Kovacica, unde se întâlnesc cu Tiberiu Cunia, care făcea parte din grupul lor de studenți silvicultori, trecut la sârbi pe undeva prin Banat, de către oamenii rezistenței anticomuniste.

După două săptămâni de așteptare și nesiguranță, o nouă repartizare îi conduce spre minele de cărbuni de la Banovici. O perioadă grea vor traversa la Banovici, cu un regim draconic de muncă, și nu numai atât. Aici sunt supuși în permanență unor tehnici de tortură psihică, ce le va face viața un iad. Adesea, puteai auzi în rândul lagăriștilor rostindu-se o frază devenită obișnuită: „Viața este scurtă, numai suferința pare să o facă mai lungă”...

Fiecare zi care trecea aducea cu sine înăsprirea condițiilor și creșterea nemulțumirilor. Majoritatea refugiaților își făceau planuri de evadare. Unii, mai curajoși, au reușit să scape, în schimb cei care au fost prinși, fie au ajuns în închisoarea de la Tuzla, fie au fost executați în fața celorlalți, spre a servi drept pildă de neurmat...

Spre sfârșitul lui ianuarie, sunt transferați la Zrenianin, unde șederea va dura până la 20 aprilie și va decurge cam în aceleași condiții, ca la Banovici, cu aceleași furibunde amenințări din partea sârbilor, dar și cu proteste finalizate cu pedepse cu închisoarea sau execuția celor mai îndrăzneți.

Apropierea de libertate avea să se producă curând prin transferarea grupului din care făceau parte Genu Ștefănescu, Mitică Sinu, Tiberiu Cunia și Tiberică Ionescu, la fabrica de cărămizi de la Mala Bukovica, de unde, cu ajutorul suspect al unui lucrător din fabrică, reușesc să evadeze și să ajungă la Trieste, în Italia. Se sfârșise cumplita viață de lagărist în țară străină și de-abia de-aici încolo începea exilul!

Italia și visul francez

La Trieste viața lui Eugen Ștefănescu și a ortacilor săi cunoaște o altă față a străinătății, erau liberi și tratamentul de care se bucurau din partea autorităților era civilizat, mult diferit de cel din temutele lagăre sârbești. Șederea la Trieste n-a fost de lungă durată, a constituit o perioadă de relaxare și refacere psihică, absolut necesară pentru ceea ce avea să urmeze în viața lor. Se arătaseră zorii libertății și cei trei studenți silvicultori – Genu Ștefănescu, Tiberiu Cunia și Tiberiu Ionescu – începuseră să-și facă unele planuri. Sandu Ionescu rămăsese la sârbi, repartizat în altă grupă de muncă, dar se vor revedea la Paris.

La Trieste, în mintea lor se conturează ideea de a ajunge în Franța, la Paris, pentru a continua studiile. Astfel, după parcurgerea unui traseu pe care deja îl cunoaștem din relatările lui nea Mitică și Tiberiu Cunia, cu un popas la Cinecitta, lângă Roma, și-apoi la Torino, tinerii trec granița italo-franceză.

Parisul îi întâmpină cu căminele Armatei Salvării unde sunt găzduiți pentru început și beneficiază de ajutorul organizației pariziene pentru refugiați, IRO – Internationale Refugee Organisation. Aplică apoi pentru Școala Forestieră de la Nancy, recunoscută ca fiind una dintre cele mai bine cotate unități de învățământ superior de profil din Franța, și devin în același an, studenți la silvicultură, cei doi ani de studiu efectuați anterior în România fiindu-le echivalați.

Student la Nancy, cu gândul la taigaua canadiană

Doi ani de „transpirație” intelectuală au urmat pentru Genu și prietenii săi „forestieri”, pentru că, după ce sunt acceptați la Nancy, trebuie să aprofundeze limba franceză, ca să poată desluși tainele pădurilor. Inteligența și ambiția, seriozitatea și rigurozitatea îl ajută pe Genu și, după o muncă titanică de doi ani, reușește să acumuleze un bagaj substanțial de cunoștințe care-i vor folosi în cariera strălucită ce-l aștepta. Diploma de absolvent al școlii forestiere franceze va fi în viitor „pașaportul pentru lumea de mâine” – așa o numește Genu, într-o scrisoare adresată părinților săi.

Decanul facultății, domnul Oudin, care le acordase credit încă din primul an de studii, mulțumit că nu îi înșelaseră așteptările, se oferă să-i ajute pe tinerii silvicultori români, demni de încrederea sa, și-i îndrumă spre fostele colonii franceze. Dar curajoșii români visau de multă vreme la pădurile canadiene și fiindcă limba franceză nu mai constituia o problemă, se îndreaptă spre zona franceză a Canadei, Quebec.

Tiberiu Ionescu a optat pentru Maroc, Sandu Ionescu a rămas în Franța, de unde a plecat mai târziu în Elveția, dar silvicultura n-a profesat-o niciodată. Eugen Ștefănescu și Tiberiu Cunia au traversat oceanul pentru a descoperi mirajul continentului nord-american, în Canada...

Părăsea Franța care-l adoptase vremelnice, în care fusese sprijinit moral și material, unde se formase profesional, deținând în buzunar o diplomă de absolvire a unei școli renumite, cu care se mândrește Franța, profesorii și mai ales cei care au avut norocul s-o urmeze.

La scurt timp după ce s-au împlinit trei ani de când părăsise România, la 31 octombrie 1951, Genu Ștefănescu sosește în Canada, în portul Quebec, la bordul unui vas cu care traversează oceanul.

„Bună dimineța, lume nouă a Canadei!”

De-aici va pleca spre Montreal, unde va începe o altfel de viață și-apoi mai departe, numai Dumnezeu știe pe unde... Peronul gării din Montreal i s-a părut neîncăpător pentru ceata de tineri veseli care veniseră să-l întâmpine împreună cu Emil Onaca, prietenul său. Au petrecut până seara târziu, sărbătorind sosirea lui în Canada. Peste puțin timp, va lua contact cu o altă lume și-i va spune fericit: „Bună dimineța, lume nouă, a Canadei!” Va încerca să șteargă din jurnalul sufletului său paginile purtând în ele calvarul zilelor și nopților de pribeag, ce păreau atunci a se sfârși...

Timp de două luni, locuiește la prietenul său Caraghiaur și la familia Cabba. Din 2 decembrie 1951, până în 12 august 1953, lucrează în pădurile canadiene în divizia Clova aparținând prestigioasei companii Canadian International Paper. Ca și prietenul și colegul Cunia, care lucra în aceeași divizie dar la vreo sută de mile distanță, Genu începe de la „munca de jos”, ca ajutor de cubator, adică de măsurător al stivelor de lemne tăiate în pădurile aparținând diviziei respective. Trăia departe de lume, alături de tăietorii de lemne, în barăci... Limba franceză vorbită de către colegi nu-l avantaja, pentru că visa să ajungă pe coasta vestică, pe malul Pacificului, așa că începe să învețe de unul singur engleza.

Profita de concediile plătite sau neplătite vizitându-și prietenii la Montreal sau Toronto, cunoscând astfel o parte din țara uriașă în care îl trăsese răsunetul destinului. Petrecea cu inimoasa comunitate românească, care se străduia să rămână unită și să păstreze comorile de suflet ce mai rămăseseră intacte în viața din exil.

Urcă o treaptă profesională, devenind măsurător cu licență, iar după un timp, în echipă cu Tiberiu Cunia, ajunge protector al pădurilor, stând de veghe cu schimbul într-un turn din mijlocul

nesfârșitelor păduri canadiene. Această perioadă de observatori ai pădurii este pentru cei doi real prilej de relaxare și de pregătire temeinică pentru ceea ce va urma în viețile lor, în carierele lor, care de-abia, de-abia, începeau să prindă contur.

La 10 septembrie 1953 se îndreaptă spre Vancouver, pe coasta vestică a Canadei, scăldată de apele Pacificului.

British Columbia – un alt început?

Ajunge la Vancouver în 15 septembrie 1953 și locuiește până pe 6 iunie 1954 la familia Martin. Întâlnirile și petrecerile cu prieteni vechi ca Mitică Sinu, Cornel Popa, Victor Constantinescu sau cu mai noi săi amici Kamimura, Rene Dfleit sau Drew i-au rămas dragi amintiri.

Din 7 iunie 1954 este angajat B.C. Forest Service, la Kamloops, British Columbia, grație profesorului H.W.Smith de la University British Columbia și lui Amund Gronner de la Kamloops.

Ultimii ani petrecuți în exil, marcați de duritatea lunilor trăite în lagărele titoiste și de toate frământările și neajunsurile de care a avut parte, i-au provocat un ulcer pe care nu-l descoperă decât în Kamloops. Forțat de împrejurări, se internează o perioadă în spital și se tratează. Pierduse 52% din sânge fără să-și dea seama, datorită răniilor provocate de ulcer. Sub supravegherea unui colectiv medical de excepție, a fost salvat printr-o minune, prin puterea biologică indescriptibilă a restului de sânge. Se externează spre sfârșitul lunii august 1954 și își reia activitatea.

Se întoarce la muncă și, datorită diagnosticului cu care se externase, va lucra mai mult în birou sau va face munci ușoare, care să-i protejeze sănătatea încă șubredă. Se bucură de prezența și grija prietenilor și încearcă să-și păstreze optimismul, continuând să creadă în realizarea viselor sale. Are alături prieteni dragi, se sprijină și se încurajează reciproc făcând greutățile să fie mai ușor de depășit și viața mai frumoasă. Unul dintre cei care-i sunt alături și cu care leagă o prietenie frumoasă este Mitică Sinu.

Întâlniri de suflet

Eugen Ștefănescu era deja în Canada atunci când nea Mitică părăsea Franța pentru a-și continua pribegia pe continentul nord-american. S-au revăzut în „Țara frunzei de arțar”, la Vancouver.

Atunci când se întâlnea cu Eugen Ștefănescu, Dumitru Sinu se simțea în largul lui, pentru că putea vorbi în tihnă despre subiecte pe care nu le putea aborda cu oricine; la rândul său, Genu căuta adesea compania lui Mitică, de care se legase de când îl cunoscuse.

Se vedeau mereu la o cafea „povestită” ore în șir un grup de prieteni din care erau nelipsiți „monsieur Rosetti” – fost ambasador al României în Elveția, profesorul Ene, Victor Voinea și Titi Filip. Domnul Rosetti adora să converseze în franceză cu Genu și cu nea Mitică, deoarece amândoi vorbeau cu ușurință limba lui Voltaire.

„Eugen era un tip calculat, educat și foarte stilat. Puteai vorbi cu el despre istoria României, a Franței, despre marii scriitori sau orice alte subiecte delicate care implicau o cultură generală solidă, de nu te mai săturai ascultându-l – îmi spune Dumitru Sinu. Influența școlilor absolvite în Europa Occidentală, Franța în speță, se simțea din plin atât din punct de vedere al culturii, atitudinii, cât și din punct de vedere al cunoștințelor profesionale ale absolvenților lor, lucru pe care îl recunoscuse, nu o dată, și Cornel Popa, absolvent de facultate în Canada”.

Lui nea Mitică îi plăceau mult dezbaterile pe marginea cărților citite, care se desfășurau de multe ori la el acasă. „Îl invitase pe Genu la o ciorbă. A venit fără ezitare și, cum a intrat în casă, m-a întrebat: *E gata ciorba, mă?* – *E acolo în oală, e gata imediat* – i-am răspuns și profitând de timpul ce-l aveam la dispoziție, am și deschis subiectul despre scriitorii ruși, pentru că el îi citise aproape pe toți”.

Uneori se contraziceau pentru că Mitică Sinu, având o memorie vizuală fantastică și reușind să „scaneze” pagină de pagină, culegea principalele informații și în circa patru-cinci ore avea imaginea

clară a tot ce cuprindea cartea respectivă. Eugen Ștefănescu îi spunea contariat, că o carte de genul acela nu se poate citi în mai puțin de două zile. Mitică venea cu argumentul și-i povestea cu ușurință cartea pe care tocmai o citise în ultimele ore... Și tare-i mai plăcea lui Ștefănescu!

Gândind spre Europa

La începutul lui octombrie, pe când se afla la verificări în Okanagan Valley, trăiește un moment inedit: în acea zonă, considerată a fi una dintre cele mai frumoase regiuni ale Canadei, întâlnește un tânăr ciobănaș, cu turma de mioare, care se trăgea dintr-o familie de bucovineni. Aveau o fermă acolo, în localitatea numită Kelowna, din apropierea orașului și continuau tradițiile și îndeletnicirile deprinse într-o Bucovină după care tânjeau... Genu avea o structură sufletească aparte, era un sensibil fără asemănare; părăsise România într-un moment în care nu avea de ce să regrete, însă dorul de părinți, de casă, de țară îl măcina și-i stăpânea adesea gândurile.

Îi era dor de Europa, unde reușise să obțină o diplomă de la o înaltă școală franceză și-acum, în celălalt colț de lume, muncea la fel ca un oarecare, ce nu avea nevoie nici de studii, și nici de diplome franțuzești de la școli prestigioase... Gândurile sale se îndreptau tot mai des spre Europa, pentru că toate demersurile făcute de el și de Tiberiu Cunia rămăseseră fără finalitate. Așa că, la sfârșit de martie 1955, lasă primăvara canadiană să-și plesnească mugurii în voie și pleacă la New York, unde petrece, ca pe vremuri, alături de Emil Onaca, două zile care, în compania acestuia, făceau cât cel puțin două săptămâni de vacanță. În acel moment însă New Yorkul însemna pentru el doar popasul scurt dinaintea traversării Atlanticului spre „dragostea lui rănită”, cum îi spunea bătrânei Europe...

După zece zile de călătorie pe mare debarcă la Barcelona în 16 aprilie 1955, trăind alături de circa 100 de spanioli care părăsiseră patria lor cu 20 de ani în urmă, în timpul Războiului Civil, momente pline de emoție generată de revederea familiilor lor. Asistă la tulburătorul spectacol din timpul debarcării și dă o raită prin Barcelona, iar apoi se îndreaptă spre Franța, pe care o va revedea după patru ani...

Braț la braț cu amintirile – Paris și Nancy

Următoarele două luni le-a petrecut la Paris. Genu Ștefănescu ajunsese în „orașul luminilor” în ajunul Învierii. După ce se instalează într-un hotel modest, se duce la biserica ortodoxă de pe strada Jean de Beauvais, unde pușini îl mai recunosc, dar trăiește emoția revederii cu prieteni și cunoștințe vechi, cu care va petrece următoarele săptămâni la Paris.

Se revede cu Stoian Brăiloiu, cunoscut în cercurile românești din Paris cu numele de „nea Brăilă”, care, urmând să plece în vacanță, îi oferă pentru o lună camera sa. Un suflet de aur avea acest om ceva mai în vârstă decât Genu și nea Mitică și nu scăpa niciun prilej de a face bine celor din jur.

Au petrecut de Sfintele Paști, dar și de 1 mai al acelui an, 1955, într-o atmosferă pur românească: ce petreceri „cu bătaie lungă” și amintiri de neuitat! A urmat un scurt turneu în sud, împreună cu câțiva prieteni, dar pe 8 mai se întorc la Paris, pentru a participa la funeraliile lui George Enescu din data de 9 mai 1955, la cimitirul Père-Lachaise.

Își propusese să facă o vizită la Nancy, acolo unde deslușise preț de doi ani tainele pădurilor și ale limbii franceze în același timp, iar apoi urma să ajungă în Elveția, la Sandu Ionescu și la Tiberică Ionescu, în Maroc. Un program încărcat, dar și stresant datorită formalităților ce trebuiau făcute pentru vizitele în Elveția și Maroc, unde avea nevoie de viză.

Pe data de 9 iunie 1955, era cu toate actele în regulă. Pregătit pentru un voiaj lung, a doua zi ia trenul spre Nancy și face un popas pentru câteva ore în orașul studenției sale. Revede locuri care-i trezesc amintiri și parcurge pe jos traseele de altădată, pe unde cu șase ani în urmă făcuse primii pași spre o școală de prestigiu... Răvășit de aducerile-aminte, refăcând trasee preferate în cei doi ani de ședere la Nancy, petrece câteva ore în compania gândurilor și imaginilor unui trecut nu prea

îndepărtat, apoi se îndreaptă spre gară, pentru că drumul său continuă spre Elveția, unde-l așteaptă Sandu Ionescu.

În „Țara cantoanelor”, cu Sandu Ionescu

De la Nancy ajunge la Basel cu „Orient-Expres”-ul și, de-acolo, cu rapidul până la Zurich. De-aici, ia un tren local până la Will, stația-n care trebuia să-l aștepte Sandu. Trece rapid de emoțiile căutărilor în necunoscut, pentru că prietenul său nu-l așteptase, dar doamna Irma, soția lui, era prezentă și l-a identificat automat.

Un cătun cu câteva case, printre care și cea lui Sandu, adunat între coline înverzite te făcea să te simți curat și liber, să uiți de toate neplăcerile vieții și să te bucuri de frumusețea și liniștea locului.

Întâlnirea din seara aceea cu prietenul său i-a adus bucurie, deși Sandu se confrunta cu destul de multe probleme. Se născuse Dan, unul dintre copii, un băiețel deosebit de frumos, devenit un fel liant între Sandu și familia Irmei, care-l acceptase cu destul de mare greutate.

După trei zile petrecute într-un cadru deosebit, cu vizite la părinții Irmei și cu multe ore de vorbit românește – așa cum fusese vrerea lui Sandu -, Genu își ia rămas bun de la familia Ionescu și se pleacă spre Marsilia, de unde va lua avionul spre Rabat. Marocul și Tiberică Ionescu îl așteptau!

Maroc – o lună de singurătăți unite

Întâmpinat de același Tiberiu Ionescu de care se despărțise cu patru ani în urmă, în plus doar cu câțiva ghiocei răsăriți timid la tample, Genu Ștefănescu petrece 30 de zile în Marocul devenit țară de adopție pentru „târgovișteanul rămas același de când s-a născut”, consemnează Genu în jurnalul său.

Răzvrătit, ca întotdeauna, Tiberiu Ionescu își uimește vechiul prieten cu mai noua sa pasiune pentru politica marocană. Îl sfătuiește prietenește să păstreze echidistanța față de zona politicului, care s-ar putea să aibă influențe nefaste asupra carierei.

Luna petrecută împreună într-un periplu prin orașele marocane Casablanca, Rabat, Agadir, Fes sau Marakesh, sau pe plajele însorite scăldate de apele mediterano-atlantice, prin munții Atlas, sau printre ruinele vechilor și misterioaselor așezări a constituit pentru cei doi prieteni o relaxare adevărată. Genu avusese parte de zile minunate, petrecute în prezența unui popor primitor. Era stăpânit de o stare de liniște ce n-o mai simțise de foarte multă vreme, iar amintirea lor îl va îndemna să revină în mijlocul unei lumi necunoscute până atunci, dar care l-a fermecat.

La data de 20 iulie a aceluiși an 1955, Eugen Ștefănescu părăsește Marocul mergând spre Tanger. Peste două zile părăsește continentul african la bordul vasului „Virgen de Africa”, ce-l va debarca în însorita Spanie, la Algeciras.

Spania – acolo unde vocile istoriei răzbat prin sufletele românilor

Intenția lui Genu Ștefănescu era să rămână doar câteva zile în Spania și-apoi să revină în America. Pleacă din Algeciras, spre Madrid, traversând cu trenul Andaluzia cea plină de farmec și pitoresc, trecând prin Toledo, orașul a cărui istorie zbuciumată răzbătea prin toți porii lui spre sufletul vizitatorului, lasă în urmă apoi Alcazarul, ca, după 19 ore de drum, să ajungă în gara madrilenă. Madridul îi rezervă surprize plăcute, pentru că aici cunoaște o comunitate românească de elită, atipică, de care se va simți atașat toată viața.

Cîtea ori de cîte ori îi cădea în mână, gazeta „Carpații”, al cărei redactor era Traian Popescu. Avea ocazia să-l întâlnească acum la Madrid și programează o întâlnire cu Domnia Sa. Întâlnirea s-a derulat sub auspiciile respectului și apropierii sufletești iar Genu a aflat multe lucruri interesante despre comunitatea românească din Madrid. A stat câteva ceasuri în casa unei familii de care s-a despărțit ca și cum s-ar fi cunoscut de-o viață.

Împreună cu Traian Popescu și Nicolae Croitoru, tulcean de origine, sosit de curând din Brazilia unde lucrase vreo trei ani prin jungla Amazoanelor, Genu Ștefănescu ajunge într-un loc cu o puternică rezonanță istorică, Majadahonda, la o distanță de circa 20 de kilometri de Madrid. Aici, doi dintre legionarii români care-au luptat alături de Franco împotriva brigăzilor comuniste au fost împușcați. Ion Moța și Vasile Marin făceau parte dintr-un grup de opt tineri, legionari de-ai lui Codreanu, care veniseră în Spania frământărilor de-atunci să lupte pentru dreptate și libertate. Cei doi comandanți veniseră să sprijine voluntar trupele generalului Franco, aflate în conflict cu brigăzile comuniste. Presa timpului a descris oribilele execuții ale preoților catolici și dărâmarea bisericilor de către luptătorii comuniști, ceea ce a condus la formarea în România a unei echipe de opt fruntași legionari decși să lupte în Spania pentru o Europă unită sub creștinism. Restul de șase membri supraviețuitori ai echipei au fost rechemăți în țară după moartea lui Moța și Marin. Comandantul Gărzii de Fier, Corneliu Zelea Codreanu, nu-și mai permitea să riște pierderea conducătorilor legiunii pe frontul spaniol.

Aș dori să fac aici o paranteză și să precizez că peste câțiva ani, mai exact în 1970, în prezența comandantului Mișcării Legionare Horia Sima, a avut loc la Majadahonda comemorarea tragicelor evenimente din anul 1937. Cu această ocazie s-a descoperit placa comemorativă de pe monumentul ridicat în cinstea martirilor Ion Moța și Vasile Marin, construit pe baza unui proiect cofinanțat de către Guvernul spaniol, în colaborare cu legionarii aflați în exil.

Tot la Majadahonda, Genu Ștefănescu vizitează „Capella Codreano”, un loc de-nchinăciune, care poartă numele cunoscutului căpitan al legionarilor, unde oamenii locului spun că își făceau rugăciunile tinerii români. Tot în acea zonă, în noiembrie 1954 s-au pus bazele unui așezământ cultural care poartă numele de „Căminul Moța-Marin”, unde vor fi găzduiți tinerii români ce urmează a studia în Spania.

Duminica ce a urmat a fost pentru Eugen Ștefănescu duminica surprizelor, pentru că în onoarea lui, fostul consul al Spaniei la București, Beneyto-Marty, căsătorit cu o bucureșteancă dă o recepție la el acasă. Cunoaște aici alți români de marcă ai diasporei spaniole, printre care pe Georgel Demetrescu, pe soția lui Pamfil Șeicaru, marele jurnalist și director al ziarului „Curentul”, un oponent înverșunat al comunismului, care a plecat din țară înainte de 23 august 1944, cu acordul mareșalului Antonescu. A doua zi îl vizitează pe ilustrul jurnalist, petrecând câteva ore bune în compania lui. Pamfil Șeicaru era imobilizat, ca urmare a unui grav accident de mașină...

Cu două zile înainte de a părăsi Madridul, are ocazia să vadă o fermă-minune aparținând unui inginer agronom român, ferma Șoricu, care redase agriculturii hectare întregi de pământ arid, condus de noii săi prieteni de la Madrid.

Pe 8 august 1955, părăsește Madridul mai bogat sufletește și cu câțiva prieteni minunați în plus, și revine la Paris, de unde va pleca în curând spre America.

Din nou la Vancouver – trecând pe lângă moarte

După patru luni de ședere în Europa, Genu Ștefănescu revine pe continentul nord-american. La New York îl aștepta același prieten, Emil Onaca. Stă câteva zile în marea metropolă americană și încearcă diverse variante pentru a obține o bursă la una din universitățile americane. Dezamăgit, obosit, fără bani și fără a se întrevedea vreo posibilitate de continuare a studiilor postuniversitare, se întoarce la Montreal, unde stă câteva zile la prietenul și colegul său Tiberiu Cunia. Apoi se întoarce la Vancouver unde este așteptat și găzduit de același bun prieten, Dumitru Sinu.

Un eveniment nefericit se petrece în viața tânărului frământat de probleme. Pe fondul unei afecțiuni mai vechi și a nemulțumirilor provocate de nereușitele sale, lipsa unui loc de muncă, imposibilitatea continuării studiilor și altele știute sau neștiute, face o criză puternică de ulcer și ajunge de urgență în spital. Singura soluție fiind operația, cel care este alături de el și care semnează

pentru acceptarea operației este tot nea Mitică Sinu. Devenise îngerul păzitor al vechiului său prieten și îi este alături în momente tragice, în care Genu nu mai nutrea speranța de a supraviețui. O echipă de medici bravi, sufletiști, reușesc să-i salveze viața și să-i redea tânărului inginer român speranța.

După o internare de aproape o lună de zile, Genu Ștefănescu revine „acasă”, pentru o perioadă de convalescență și refacere. Rămăsese cu o treime din stomac și fără o porțiune din intestin. Studiază și scrie în acest interval. Primește o mulțime de scrisori și încurajări din partea prietenilor săi de peste tot. Spre sfârșitul lui octombrie 1955, își reia activitatea la British Columbia Forest Service, cu o echipă de la Sechelt și viața sa pare să revină la normalitate. Crăciunul aceluia an îl petrece alături de familia Martin. Va continua să muncească aici până în 1959, când un vis mai vechi prinde contur: continuarea studiilor postuniversitare.

Un vis împlinit la Berkley, finalizat în Africa

Între 1959-1961, face masteratul în științe forestiere, studiind și muncind în același timp la Universitatea Berkley, California, SUA. Face parte din echipa de cercetători în domeniul silvic din cadrul California Station Berkley, și predă cursuri de specialitate la Școala forestieră.

Viața lui Eugen Ștefănescu se îndreaptă încet, încet spre împlinire: se căsătorește, în 1958 apăruse primul copil, o fetiță pe care o chema Mariana. În plan profesional, străduința și munca sa intelectuală dă roade și dobândește titlurile universitare multrâvnite.

Muncește, perseverează, crede în forțele sale, își ia și doctoratul, ajunge profesor universitar, devine reprezentant al Canadei la Organizația Națiunilor Unite și expert FAO, în cadrul aceleiași organizații, însumând în final 38 de ani de activitate profesională pe diferite meridiane ale lumii.

În apogeul carierei sale, în cadrul FAO, ocupă funcția de *Director internațional pentru proiecte de dezvoltare. Funcționar superior și Consilier tehnic principal*. Odată cu plecarea sa la Roma, unde era sediul central al FAO, cariera sa va fi în permanentă ascensiune. Urma să petreacă 26 de ani în Africa...

26 de ani în Africa!

Spectacolul continentului negru va fi fascinant pentru Eugen Ștefănescu. Aici are parte de o viață pusă în slujba binelui pentru cei din jur, o viață în care reușește să dezlege tainele sufletului omului simplu, în care-i înțelege zbaterile și luptă pentru evoluția și prosperitatea lui. Experiențe de neuitat va avea într-o lume diferită de cea în care trăise și unde-și găsește acel crâmpoi de liniște după care sufletul său tânjea de mult...

Zece ani petrece în Maroc, lucrând în cadrul Institutului Național de Cercetări Agronomice din Rabat, ca specialist în domeniul fitoecologiei, în care își luase doctoratul. Predă la diferite facultăți de profil din Maroc și are o bogată activitate de cercetare științifică.

Ca expert FAO în cadrul Națiunilor Unite, va lucra încă timp îndelungat în Africa. Cu toate inconvenientele și greutățile întâmpinate, adoră munca sa pe continentul african și rămâne aici timp de 26 de ani, cu mici pauze pentru concedii și deplasări la Roma, la sediul FAO, unde se încheiau contractele, sau în misiuni scurte, unde este trimis de instituția pentru care lucra.

După zece ani petrecuți în Maroc, între anii 1961 și 1971, Genu Ștefănescu va fi trimis pentru următorii doi ani în Tanzania, unde conduce importante proiecte de dezvoltare în domeniul agriculturii și domeniilor conexe. Nu va uita niciodată perioada tanzaniană, pentru că aici are o experiență unică: ascensiunea pe Kilimanjaro. O neglijență care-l putea costa pierderea vederii, din fericire nu are urmări: nu știe să-și protejeze ochii cu ochelari speciali și, ajungând în vârf, din cauza luminii foarte puternice, la intrarea în adăpost nu mai vede nimic și are dureri îngrozitoare timp de cinci zile. Norocul îi surâde însă și, treptat, își recapătă vederea. Se pare că Eugen Ștefănescu a fost românul care a escaladat pentru prima dată masivul Kilimanjaro.

Anul 1973 îl duce spre Nigeria, unde rămâne doar un an, ca expert în amenajări de drumuri

și dezvoltarea de resurse pastorale și ape minerale.

Îl fascinează locurile și oamenii, cu specificitatea lor, absolut în toate regiunile africane în care a lucrat. În însemnările sale despre Africa, el spune că aici a găsit „ceva din liniștea sufletului, între oamenii aceștia obidiți, dar încă răbdători, cu grumazul în juguri grele, împăcați oarecum cu soarta...”

Revine în Maroc în perioada 1974-1976, unde parcă viața nu era aceeași pe care o lăsase în urmă cu trei ani, iar apoi continuă periplul african și merge în Libia generalului Gadafi, pentru următorii doi ani. Aici are ocazia să-l cunoască pe președintele Gadafi și, în misiunea sa de expert ecologist de pășuni, ca dezvoltator al regiunilor neagricole, timp de două săptămâni, are ocazia să stea în compania președintelui Gadafi și să locuiască în același cort. Într-o seară, generalul l-a surprins cu o întrebare: „Ștefănescule, am înțeles din discuțiile avute și din atitudinea ta că ești din România. Da? Văd că susții România, dar nu ești reprezentantul ei aici, la noi. De ce? Nu cumva ești în relații proaste cu prietenul meu, Ceaușescu?” Genu i-a explicat pe ocolite situația, fără să-și decline orientarea anticomunistă, dar punctând aspecte care generalului nu i-au scăpat: „Ștefănescule, văd că ești în temă cu politica. Oare să mă înșel în legătură cu prietenul meu, Ceaușescu? Vom vedea pe parcurs! Acum te rog să te ocupi de pășuni, de arbuști, de ce știi tu, dar să-mi faci o grădină din acest deșert!”

În Mozambic, lucrează în perioada 1979-1982, ca șef de grup și expert FAO, ecologist, după care, timp de cinci ani, este *Director internațional de proiecte, Consilier tehnic principal și Expert agro-silvo-pastoral* în Guinea. Recunoașterea activității sale deosebite în această țară a venit sub forma unui *Document de satisfacție și mulțumiri* din partea guvernului acestei țări și prin decret prezidențial semnat de generalul Lussana Conte; o mare regiune reîmpădurită prin proiectul condus de el primește denumirea „Domeniul EUGENE ȘTEFĂNESCU”.

Așa s-a încheiat activitatea inginerului român, ca expert FAO, pentru că după misiunea mozambicană se va pensiona.

În perioada în care stă departe de Canada și lucrează în Africa, Genu cumpără o vilă în Spania, care-i va fi loc de refugiu și oază de liniște, în Andaluzia, la Marbella, pe malul Mediteranei. Aici își adună, unul câte unul, gândurile, își orânduiește și își păstrează cu sfințenie amintirile, privind adeseori cu nostalgie îndepărtata zare, în care se ascund tainele unei vieți petrecute pe un continent numit Africa...

Din culisele familiei

Majoritatea prietenilor români necăsătoriți ai lui Dumitru Sinu își luaseră neveste canadience, doar Titi Filip se orientase spre frumoasa lui grecoaică.

Eugen Ștefănescu se căsătorise cu o sârboaică, originară din Banatul Sârbesc, inteligentă, ce studiasse la o universitate din România și care vorbea perfect franceza, engleza, germana, sârba și româna. „Avea o voce frumoasă și cânta în corul unei biserici din Montreal” – își amintește nea Mitică.

Cu o atracție deosebită spre strălucirea banului, Zâna – pentru că așa se numește doamna Ștefănescu –, dorea ca Eugen să facă mulți bani, se agita, se consuma și-l impulsiona mereu pentru a câștiga cât mai mult. Probabil că așa a ajuns să stea o perioadă destul de însemnată, 26 de ani, în Africa. „Eugen era mult mai molcom, mai calm, mai relaxat” – îmi spune zâmbind nea Mitică.

Doi copii au avut Zâna și Eugen: o fată, pe nume Mariana și pe Paul, un copil deosebit și foarte atașat de tatăl său. Cu el mergea Genu la vila pe care o avea familia la Marbella, în Spania. Mariana și mama ei nu erau încântate de reședința spaniolă, fapt pentru care, după moartea soțului său, Zâna o vinde.

Mariana, fiica lui Eugen, acum în vârstă de 53 de ani, a fost îndrumată de mama sa să facă

medicina. A ascultat-o, urmând cursurile facultății de profil în România, la Facultatea de Medicină și Farmacie din Cluj, dar la întoarcere i-a spus mamei sale că, deși este licențiată..., nu va profesa niciodată meseria de medic.

Dar, cum de cele mai multe ori, necazurile nu se sfiesc să apară, ca un blestem al sorții, un eveniment cutremurător afectează pentru totdeauna liniștea și mulțumirea familiei Ștefănescu...

Tragedia familiei Ștefănescu – Când ești nevoit să-ți îngropi propriul copil...

Din nefericire, în a doua zi de Crăciun a anului 1988, armonia și liniștea familiei Ștefănescu se zguduie din temelii: un accident stupid produs pe pârtia de schi din Saint Sauveur des Monts îl smulge pe Paul, de numai 23 de ani, de lângă cei dragi... Doar cu câteva ore înainte, Paul se despărțise de ai săi în casa familiei Bumbaru, unde petreceau alături de prietenii Sfintele Sărbători ale Crăciunului, într-un mod puțin mai ciudat decât de alte dăți, presimțind parcă faptul că nu-i va mai vedea niciodată pe cei dragi...

Vestea nenorocirii a venit ca o lovitură de trăsnet asupra familiei Ștefănescu. „Radu Bumbaru l-a dus pe Genu de la Montreal la locul accidentului – mă lămurește nea Mitică – a fost cel mai cumplit drum pe care l-a parcurs vreodată, pentru că Genu era atât de marcat de dispariția prematură a lui Paul, încât plângea și-i vorbea copilului său pe tot parcursul drumului spre pârtia ucigașă...” Orice încercare de salvare a tânărului Ștefănescu a fost zadarnică: în timpul accidentului, creierul lui Paul fusese zdrobit complet. Doar aparatele l-au mai ținut în viață până la sosirea părintelui său la spitalul din Saint Sauveur. A fost transportat de urgență la spitalul din Montreal, conectat la aparatele care-l țineau încă artificial în viață. Cu toate eforturile medicilor de-aici, inima lui Paul Ștefănescu a încetat să mai bată, plecând spre locurile liniștii veșnice și lăsând în urmă o mare de întristare și durere...

Cea mai tristă înmormântare din comunitatea românească a acelor vremuri a fost cea a lui Paul Ștefănescu. Părintele Popescu a oficiat o slujbă care a rămas mult timp după aceea în memoria celor prezenți, alături de imaginea îndrăgitului tânăr. Toată suflarea românească din Montreal era în doliu, pe fețele lor se citea durerea și compasiunea pentru o familie iubită și respectată de toți. Nimic n-a mai fost la fel în existența lui Genu după tragica dispariție a fiului său. În sufletul celor dragi a rămas un gol imens pe care nimic și nimeni nu l-a putut umple vreodată. Dintre ei plecase un înger, un tânăr frumos și inteligent care peste puțin timp, la 15 aprilie 1989, urma să intre în posesia diplomei universitare...

M-a impresionat în mod deosebit o scrisoare pe care Dumitru Sinu o primește de la Genu, la o lună după pierderea lui Paul... Oricât ai fi de tare, la citirea ei este imposibil să nu-ți curgă măcar câteva lacrimi:

Montreal, 29 ianuarie 1989

Dragii noștri,

Cu o profundă durere în suflet vă anunțăm plecarea din sânul familiei noastre a celui care a fost PAUL ȘTEFĂNESCU, 23 de ani, scumpul și unicul nostru fiu. El ne-a părăsit pentru totdeauna, trecând pragul veșniciei într-o lume mai bună și mai dreaptă, „acolo unde nu e durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit”...

În seara zilei de 26 decembrie 1988 – a doua zi de Crăciun –, la ora șapte, Paul și-a dat sufletul la Stațiunea Turistică de schi „Saint Sauveur des Monts”, la o distanță de 50 km de Montreal. În după-amiaza acelei zile ne aflam cu toții în casa familiei prietenului nostru, Radu Bumbaru, care are trei copii cu care Paul era demult legat ca prieten, trăind zilnic în mijlocul lor. Era ora trei după-amiaza și copiii își pregăteau schiurile să plece pe munte. Era sărbătoarea Crăciunului. Eu și cu Radu ne pregăteam să mergem la Titi Filip, bun și vechi prieten din Vancouver, care ne invitasă să bem un păhărel de „vinelo” preparat din struguri lui din curte. Se apropia momentul plecării, 15.30 și Paul, ca de obicei, cu bun simț, a venit să-și ia rămas bun și să-mi ureze „petrecere frumoasă”. M-a

strâns puternic în brațe, parcă mai mult ca altădată, până ce fluxul sentimentelor se încrucișară cu afecțiune reciprocă. Voiam să mă desfac din brațele lui, dar Paul nu mă lăsa. Strângându-mă parcă mai tare, și-a pus obrazul lângă al meu și mi-a spus simplu: „Au revoir, Papa!” Emoționat, l-am întrebat: „Paulică, spune, când te întorci acasă? Veniți în această seară?” S-a uitat oarecum încurcat, apoi către colegii lui care îl așteptau, și mi-a spus: „Tată, nu știu când. Nu depinde de mine!...” „Bine, bine, dacă nu veniți în noaptea asta înseamnă că veniți dimineața, nu?” Mi-a răspuns însă Doru: „S-ar putea să petrecem în această noapte la Alain, ca și noaptea trecută, el are o cabană la 15 minute de Saint Sauveur. E posibil să venim chiar în această seară!”

Paul din nou s-a uitat ciudat spre mine, m-a strâns în brațe, avertizându-mă parcă pentru nedumerirea mea, spunând: „Bye, bye, mon Papa!” I-am făcut semn de adio cu mâna, privind în ochii lui ce mă urmăreau. Atunci am simțit o tristețe profundă uitându-mă la toți trei, la tinerețea lor. Nu știu de ce m-am gândit la tinerețea lor! Seara, pe la opt, m-am întors acasă, m-am dezbrăcat de hainele iernii și am intrat în bucătărie să ciupesc ceva din bunătățile Crăciunului, când am auzit telefonul zbârnâind ca niciodată. De la capătul firului am auzit: „Aici e Stanley de la Saint Jerome, Paul a avut un accident grav la Saint Sauver și acum este aici, în spital, inconștient!” Am fost... parcă electrocutat și am țipat „Ce spui tu Stanley, Paul al meu, Paul al nostru e grav rănit?” după care am strigat spre Zâna care stătea în pat: „Mami, mami, Paul al nostru a avut accident grav și este în Spitalul Saint Jerome!” Zâna țipă îngrozită: „Ce spui tu de Paul... grav, spital? Lasă, Dumnezeu e cu noi! Du-te îndată la Radu și plecați cu mașina la spital!”

Am plecat valvârtej, ca un nebun, îmbrăcat sumar pe un ger și vânt siberian, cumplit, la Radu, cu care am pornit pe un traseu de 50 km, dificil din cauza zăpezii și a vântului puternic. Mă oboseau luminile mașinilor ce veneau din față și mă apăsau gândurile funeste... Am început să-l chem plângând pe copilul meu: „Paulică scump și drag, nu ne părăsi! Vino acasă, nu ne lăsa singuri! Oh, Dumnezeule, nu ne lovi, nu-l lua pe Paulică!” Presimțeam sfârșitul, iar Radu încerca să mă calmeze: „Genule, nu te alarma, poate e rănit și orice rănit se poate reface, se vindecă. Paul este tânăr, sănătos și puternic, rezistent.”

Când am ajuns la spital, Paul era întins pe un pat mobil de operație cu aparatele de întreținere artificială. Lângă el, doctorii și Stanley, prietenul lui și martor la accident, care plângea, plângea necontenit, îmbrățișându-mă. „Paul ne părăsește, Paul va...” M-am apropiat cu teamă de corpul lui acoperit de un giulgiu alb până la piept. Dormea frumos și dulce... Respira... grație aparatelor, iar inima bătea la fel. I-am sărutat ochii închiși și fruntea lui tot așa de frumoasă, senină și caldă și am început, printre hohote potolite să îngân, așa disperat cum eram: „Scumpul nostru Paulică, nu ne lăsa, nu ne părăsi, vino la tine acasă, te vom însănătoși! I-am luat mâna dreaptă, încă fierbinte, degetele unul câte unul, sărutându-le stând în genunchi. M-am ridicat și am pus urechea în dreptul inimii, i-am sărutat părul cârlionțat. Dar i-am remarcat capul lui frumos, frumos, ușor tumefiat, și cicatricele din partea dreaptă, lângă ochi și pe obraz, închise de doctori. Plângeam, pentru că nu-mi venea să cred ochilor. Mă simțeam un spectator în fața unui ecran străin... Doamne, ce spectacol!!!

Au venit doctorii și mi-au spus că trebuie transportat de urgență la Spitalul din Montreal, secția neurologie, deoarece cazul este foarte grav și este nevoie de specialiști. A fost așezat într-o ambulanță în urma căreia ne-am încolonat și noi. Din sala de așteptare a Spitalului General din orașul nostru i-am telefonat Zânei să se roage până ni se va da sentința medicală. Fusesem avertizați de medic că sunt șanse minime de supraviețuire, creierul fiind zdrobit, dar „să mai așteptăm și concluzia medicilor operatori, poate vor găsi o parte intactă, capabilă să mai răspundă”, a încheiat interlocutorul nostru. După câteva momente, doctorul m-a luat de braț de lângă Radu și am intrat într-o sală unde urma să-mi comunice starea de fapt în care era Paul... Plângeam în hohote și îl chemam pe Paulică să-mi răspundă. Nu puteam să stau jos, cum mă ruga medicul... Ieșeam afară, umblam ca un bezmetic prin saloanele pline de lumea care își aștepta alte verdicte și reveneam la locul ce mi se părea sufocant...

Așteptarea a fost lungă și chinuitoare, până când, în jurul orei 11 din noapte, a venit medicul specialist, un tânăr de 40-45 de ani, care s-a așezat pe sofa lângă mine și mi-a spus: „Îmi pare nespuse de rău să vă anunț că nu mai este nicio speranță. Am încercat imposibilul, absolut tot ce se putea face, dar creierul nu mai răspunde. Paul este mort.” Când am auzit aceste cuvinte, mi s-a tăiat respirația. Am crezut că se prăbușește cerul peste mine și am ridicat instinctiv ochii spre nevăzutul cer și am început: „Doamne, cum este posibil? Paul nu poate muri și nu este mort!”

Nu pot să cred că Paul...” N-am putut să mai pronunț cuvântul... Apoi, disperat, mi-am aruncat privirea spre medic: „Doctore, trebuie să încercați să-l salvați. Vă rog, vă implor să faceți tot posibilul, să chemați cei mai mari specialiști, căci am posibilități! Vă implor, încercați, doctore!” Dar am primit un răspuns crud: „Nu se poate face nimic! Creierul este distrus complet. PAUL ESTE MORT!” Cu bobote, în disperare, am mai încercat: „Doctore dragă, știința de azi este de partea omului, mai încercați!” Și din nou doctorul: „În asemenea cazuri știința nu este capabilă și nu poate face nimic, este limitată în cazul de față. Nu poate fi niciun miracol. Paul este definitiv mort în acest moment!” Iar eu am încremenit. N-am mai spus nimic. Mi-am pus căciula pe care o cumpărasem din Constanța vara trecută cu Strabi și am ieșit clătănându-mă afară pe coridor, unde mă așteptau Radu și Stanley. Au înțeles totul! Ne-am îmbrățișat toți trei plângând în hohote și l-am rugat pe Radu să-mi găsească un telefon prin sălile spitalului s-o anunț pe Zâna. La capătul firului am auzit vocea înăbușită a Zânei: „Papa! Deci PAUL ESTE MORT? Ce putem face! Așa a vrut Dumnezeu! Sărmanul Paulică cel scump... cum ne-a părăsit ! Venim, venim...!”

.....

În seara zilei de 27 decembrie, corpul lui Paul a fost trimis de Spital la o casă funerară, pentru a fi pregătit de înhumare, operație efectuată în ziua următoare. Iar după amiaza aceleași zile sicriul deschis și împodobit cu flori a fost depus la „Chapelle ardante” a casei de pompe funebre, unde lumea putea să treacă și să-și lase floarea și lacrima la despărțirea de cel ce le-a fost drag. Erau așezate atunci patru sicrie – Pietro Pellegrino, Paul Ștefănescu, Michel Hanna și Albert Convey.

Zâna a stat permanent în genunchi la capul lui, citind din cărțile de rugăciuni. La rugămintea ei și a unor prieteni, sicriul a fost închis, fiindcă Paul nu mai semăna cu el și trebuia păstrată imaginea celui ce a fost. Salonul mortuar se umpluse de tineri și tinere care se rugau și plângeau fără încetare. Flori și coroane nesfârșite. Au rămas mulți peste noapte lângă sicriul celui ce era gata să treacă frontiera dintre cele două lumi a doua zi, Paul, cel căruia cei ce l-au iubit nespuse de mult i-au trimis scrisori, flori sau au depus bani în numele lui la diferite institute sociale de cercetări medicale, la institute de sădare a arborilor care să-i poarte numele lui în Țara Sfântă. Unii au compus poeme care au fost prinse de coroanele cu flori din diferite zone, alături de telegrame, de multele scrisori sosite din Europa, Africa, America, pe unde umblase el și își făcuse numeroși prieteni, prietene...

Joi, 29 decembrie, dimineața, la ora 10.00, ne-am prezentat la Pompe Funebre, de unde am pornit cu dubița neagră urmată de zeci de mașini spre Biserica românească „Buna Vestire”, pentru slujbă. Lăcașul era arhiplin de lume, care a ascultat plângând slujba superbă a părintelui Popescu, ce abia putea să cânte din cauza plânsului, iar predica dânsului a fost iarăși prilej de valuri de plânsete în lăcașul inundat de lumini și lumânări aprinse în toate ungherele. După ce părintele și-a încheiat cuvântul de despărțire, colegii și prietenii lui Paul au ridicat în plânsete sicriul și l-au așezat în carul mortuar.

Am pornit spre cimitir. Mergeam alături de Zâna și Andreea, de Anca și Louise, zdrobiți de durere. Scene teribile, cutremurătoare, pe un frig de -13 grade ce coborau vertiginos cu cât ne apropiam de locul de veci aproape de vârful muntelui. Sicriul, pe buza gropii cu pământ negru înghețat, a fost coborât după ultima slujbă a preotului în spațiul adânc și întunecos, așa cum a dorit Zâna, să aibă și ea spațiu deasupra lui mâine-poimâine, așa cum îi este rânduit. Scenele de adio, de despărțirea pământească nu se pot descrie. Este imposibil de relatat momentele de dramatism colectiv. Și nu pot decât să fac loc memoriei, să pot reține imagini, ca apoi să încerc să povestesc după timp ce s-a întâmplat și cum a fost atunci. Pentru moment nu puteam să înțeleg ce se întâmpla, nu înțelegeam de ce să plece el acum și nu după plecarea mea....! S-au perindat toți prin fața gropii în timp ce părintele cu cădelnița ne îndemna să fim tari, să suportăm calvarul... Dar cum să fim tari!?

Astăzi, 27 ianuarie 1989, la o lună după ce l-am așezat în noua lui casă pe Paulică la Cimitirul Mont Royal, în secția Mountain Vien, cum a dorit Zâna, ca el să privească de sus casa părintească, liceul Stanislas unde studiasse, am fost cu Radu la cimitir să depunem flori, să aprindem lumânările de veghe. Am găsit crucea de lemn scrisă de mine și sculptată de Radu smulsă din loc, luată de vânt. Am luat-o cu mine acasă pe un ger cumplit, să dorm lângă el până se va face timp prielnic. Și Paul, după o lună petrecută în pământul înghețat, se întoarce acasă, la căldură! Doamne.....!

De la moartea lui, nu ne găsim liniștea și nici locul în societate. Nu ne mai interesează nimic! Valorile

omenești, apreciate cândva, și-au pierdut esența. În casa noastră mereu veselă și caldă cândva, când exista el, tronează peste tot tristețea și frigul adus de pe muntele lui, unde se odihnește. Iar la subsol, în micul și elegantul apartament unde își petrecea timpul cu studiile, o candelă bleu-ciel luminează în deplină tăcere florile aduse de prieteni și de mama sa. Nu am schimbat nimic și nimic nu se va schimba până când... Nici măcar patul, așa cum l-a lăsat, în dezordine, când a plecat nu l-am schimbat. Mă duc adesea la pupitrul lui de student, mă retrag pentru reculegere cu capul între mâini și plâng cum n-am plâns niciodată, încercând să înțeleg legile acestei vieți și semnificația lor în timp și spațiu. Îl simt pe Paul lângă mine și orice zgomot, cât de ușor, mă face să tresar! „A venit!” Apoi reiau plânsul și adorm pe biroul lui peste care las să-mi cadă lacrimile până când vine cineva și mă cheamă...

Azi am primit scrisori din Guineea... „Nous sommes les frères de Paul, les enfants de Guinee, pleurons pour lui et prions Dieu de nous aider notre tour de revoir Paul et vivre avec lui toujours..!”

Dragii noștri, copleșiți de durere fără limite, vă încheiem aceste rânduri: Paul băiatul nostru, care aștepta Diploma Universitară pe data de 15 aprilie 1989, ziua în care urma să împlinească cele 24 de primăveri, a plecat fără niciun mesaj, dintre noi. Cu el a plecat lumina strălucitoare, bucuria, nădejdea și liniștea casei noastre. Speranțele noastre s-au prăbușit, dar ne rugăm pentru sufletul lui, pentru iertarea păcatelor de adolescent, cu sau fără voie, pe acest pământ, în marea lui dragoste de oameni!..

LA REVEDERE, PAULICĂ CEL SCUMP ȘI DRAG! TE VOM IUBI PE MAI DEPARTE, PÂNĂ LA ÎNTĂLNIREA DE DINCOLO, MĂINE, POIMĂINE, CÂNDVA! ADIO, COPIL BUN ȘI DRAG! ADIO, ADIO!

Vă rugăm și pe voi, dragii noștri care veți citi aceste rânduri, să vă rugați pentru odihna sufletului celui ce a fost Paul Ștefănescu, născut la 15 aprilie 1965 la Rabat, în Maroc, și plecat fără aviz la 26 decembrie 1988, la Montreal. Fie-i țărâna ușoară!

Mama, tata și surioara LUI

P.S. Adaug în acest plic 10 fotografii făcute la ceremonia plecării definitive a lui Paul și una din Africa. De asemenea, prima pagină din ziarul local, cu aceeași temă ce mă va urmări toată viața, care practic mi s-a terminat o dată cu plecarea LUI..

Genu

Anii ce au urmat s-au scurs sub impactul acestui eveniment nefericit. Genu și Zâna Ștefănescu nu și-au mai găsit niciodată liniștea.

Eugen își împărțea timpul între Canada și Marbella. În calitate de consultant tehnic, lucrează și după pensionare, sporadic, tot în Africa: în 1994, șapte luni în Mozambic și apoi în 1994-1997 în Zair – Congo.

Tot în intervalul care a urmat, călătorește mult, ajunge de câteva ori în România, la întâlnirile colegiale ce marcau terminarea liceului, îl vizitează pe Sandu Ionescu, în Elveția. În anul 2001, participă la festivitatea de la Nancy organizată cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la terminarea facultății, unde îl însoțesc Sandu Ionescu și George Cușa, fostul său coleg de liceu. Tiberiu Cunia și Tiberică Ionescu au fost absenți. George Cușa, în schimb, a vorbit despre colegul lor, Tiberiu Cunia.

Ultimul drum în țară îl face la celebrarea a 60 de ani de la terminarea liceului, în 2004, pentru ca în anul 2005 să se îmbolnăvească subit, secerat de un puternic accident vascular cerebral, care se produce la Marbella. Din Spania, va fi transportat de către familie în 2006, în Canada, iar la 29 decembrie 2009 se stinge din viață plecând spre veșnicii să-și întâlnească fiul...

În discuția cu Dumitru Sinu am surprins doar frânturi din viața celui pe care l-a cunoscut și l-a apreciat atât de mult, dar câte altele nu s-au întâmplat pe parcursul a peste 62 de ani de pribegie pe trei continente... În singurătățile sale, numai Genu Ștefănescu și hârtia de scris au știut câte trăiri, câte gânduri și câte sentimente au pus stăpânire pe sufletul lui...

PELERINAJ IMAGINAR
ÎNTRU NEUITAREA OLGĂI GRECEANU

(1890-1978)

Delia FLOREA

„Ca să fii cu adevărat nefericit, trebuie să-ți dai tu însuși consimțământul... Tot ce faci pe lume trebuie împlinit cu exaltare, cu înțelegerea că ce faci tu altul nu ar putea face.”

(Olga Greceanu)

Și oare cum ne-am putea îndeplini menirea dacă nu am întreprinde un pelerinaj mai întâi spre centrul ființei noastre și mai apoi să refacem itinerarul străbătut de „urmele pașilor” celor ce sunt pilde vii pentru noi, veritabile modele spirituale? Pelerinajul de față s-ar dori o ofrandă de recunoștință pentru tot ceea ce ne-a dăruit această artistă evlavioasă înzestrată cu o remarcabilă cultură, care pentru o anumită perioadă de timp a fost împinsă spre uitare dar nicidecum „înghițită” de „acest monstru de ingratitudine”.

Această mare doamnă a culturii românești a venit pe lume într-un loc sfânt, la mănăstirea Nămăiești (jud. Argeș) – care are două hramuri: „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” și „Izvorul Tămăduirii”. Astfel, parcă era predestinată să-și dedice întreaga viață artei religioase și tâlcuirii Cuvântului lui Dumnezeu. Prin răspândirea învățăturilor credinței creștine i-a „îmbisericit” pe unii dintre semenii săi, devenind ea însăși un „izvor al tămăduirii” spirituale a neamului românesc. Chiar și după moarte activitatea ei misionară dăinuie prin lucrările sale scrise și zugrăvite.

Între anii 1911-1914 a urmat cursurile Facultății de Științe Fizicochimice din Liège (Belgia) și, în paralel cu acestea, pe cele ale Academiei de Arte Frumoase. Apoi, la Paris, a studiat tehnica frescei în atelierul lui Baudoir. Pe soțul ei, inginerul Nicolae Greceanu, care a ajutat-o foarte mult și care a fost „un fel de organizator în toate acțiunile sale”, l-a cunoscut la Liège la Universitate, „și au avut o căsătorie minunată”.

Întoarsă în țară, Olga Greceanu s-a implicat în viața cultural-artistică a Capitalei: a creat Salonul Femeilor-pictori, a contribuit la înființarea Sindicatului Artiștilor Plastici ș.a.

Olga Greceanu

Adeseori s-a aflat în compania Reginei Maria, precum și a altor personalități de marcă a epocii sale. A fost o adevărată ambasadoare a artei și culturii românești peste hotare.

A întreprins numeroase călătorii în străinătate, a vizitat muzee prestigioase și a studiat

at în renumite biblioteci. „Artiste care au călătorit fie spre școlire, fie pentru beneficii de alte naturi aflăm în toate generațiile. Dar dacă e să numim cu majuscule câteva dintre aceste voiaje cu înțeles de ambasade culturale cu sesizabil profit social și politic, toate poartă numele Olgăi Greceanu. [...] Cultura națională nu cunoaște o personalitate feminină mai completă în registrul unor preocupări continue majore și cu rezultate esențiale”.

Era atât de pasionată de credință, de istorie, de pictură, de arhitectura veche și se implica total în tot ceea ce făcea: „Fără entuziasm, fără un fel de furie fericită, nu vei reuși niciodată!”

Cărțile publicate de Olga Greceanu sau rămase doar în manuscris ne copleșesc „prin cuprindere și seriozitate”: Cula de la Măldărești, Femei-pictori de altădată, Compoziția murală, Dicționar de artă grafică, Specificul național în artă – cu un îndemn regal în prefață, un ghid al Capitalei – București, studiul Renașterea picturii românești. În urma unui pelerinaj întreprins la Ierusalim, profund marcată de cele văzute și trăite, a scris Pe urmele pașilor Tăi, Iisuse – un jurnal de călătorie și regăsire spirituală, Dicționarul Biblic Ortodox în 8 volume, romanele: Vreau și Ura care ucide (o foarte ambițioasă evocare istorică și religioasă), minunatele Meditații la Evanghelii, Monahi zugravi, monahi de subțire ș.a. Artista a publicat și o serie de articole și studii ce cuprindeau teme istorice „cu impact la intelectualitate”.

Deosebit interes prezintă și corespondența sa cu personalități care au făcut parte din gruparea „Rugului Aprins”: preotul Benedict Ghiuș, monahul iconar Sofian Boghiu de la mănăstirea Antim, cu care a conlucrat la zugrăvirea și restaurarea mai multor lăcașuri de cult. Pe lângă aceștia, la întâlniri și dezbateri pe diferite teme interesante participau filosofi și scriitori de renume: Nae Ionescu, Anton Dumitriu, Andrei Scrima, Sandu Tudor, I. M. Sadoveanu, V. Voiculescu ș.a.

A desfășurat muncă de cercetător științific, asemeni unor confrăți de breaslă, însă numai Olga Greceanu are „priorități mondiale”, prin temerara *Femmes peintres d'autrefois* – cea dintâi carte de referință privitoare la pictorițele faimoase din perioada Antichității și până în Renaștere, care mai apoi au fost uitate! Acest

volum, care tratează o temă inedită, a apărut în 1943, într-o ediție rară și impresionantă – „o adevărată bijuterie bibliofilă”. Importanța sa este majoră fiind considerat „primul și cel mai muncit studiu recuperator, cu acces la biblioteca de istorie a artei europene, scris până atunci de un român”¹.

Cuvântul înainte al autoarei descrie efortul asiduu de documentare pe care l-a depus timp de aproape douăzeci de ani pentru a ne dăruia o carte scrisă cu „pasiune și competență”, precum și puternica motivație ce a impulsionat-o în această impresionantă căutare: „Ceea ce a făcut din mine istoriograful acestor femei nu este frumusețea artei lor, ci descoperirea senzațională că *femei-pictori* au trăit și au lucrat chiar înainte de secolul lui Pericle, că maica Herrade von Landsberg lucra în stilul bizantin fără să fi primit vreo învățătură în acest sens, că frații Van Eyck aveau o soră la fel de celebră și de înzestrată pentru pictură ca și ei, că sfânta din Bologna, care a triumfat asupra morții era „pictorul oficial al Curții pontificale [...], că Elisabeta Sirani, la 26 de ani, a fost otrăvită de colegii pe care îi puneau în umbră cu talentul ei, că Elena, care a trăit înainte de era noastră, pe timpul lui Alexandru cel Mare, a lăsat, după spusele lui Gerspach, «cel mai frumos monument al Antichității», că Sofonisba a fost pictorul oficial și marea protejată a regelui Filip al II-lea al Spaniei și că tot despre ea este vorba atunci când Anthonis van Dyck le scria prietenilor săi din Bruxelles: «Am învățat mult mai mult de la această femeie oarbă decât de la maestrul meu care văd limpede [...]», precum și, în sfârșit, o infinitate de alte trăsături strălucite privind viața a numeroase femei-pictori, ignorate cu totul de noi și de strămoșii noștri”².

Tanti Olguța – așa cum o numeau cei apropiați – s-a făcut remarcată nu numai datorită valorii estetico-artistice reflectate de lucrările sale monumentale, de mozaicuri, de pictura sa de șevalet prezentă în expoziții din țară și străinătate sau de sfintele icoane din biserici „zugrăvite cu neconținută dragoste și dăruire jertfelnică” ci și prin faptul că era o creștină autentică „iubitoare

¹ Ibidem, p. 112.

² Olga Greceanu, *Femei-pictori de altădată*, București : Institutul Cultural Român, 2005, p. 11.

de Hristos” și trăitoare a legii iubirii „pe care se străduiește să o pătrundă cu toată ființa ei, să o înțeleagă cu mintea și cu inima și să-i facă și pe alții părtași la această bucurie a cunoașterii” (Sofian Boghiu).

Nicolae Steinhardt o pomeneste în Jurnalul fericirii, iar Î.P.S. Bartolomeu Anania și-a manifestat admirația pentru curajul artistei de a preda Religia pe ascuns în școli, în plină epocă comunistă.

Pentru scurt timp, ea a desfășurat activitate didactică în cadrul atelierelor de la Patriarhie și a executat „niște șabloane pentru icoane”, pentru a se păstra iconografia ortodoxă, mai precis stilul ortodox românesc, „să nu se mai afle pe la biserici tot soiul de imitații, după o pictură care nu ne aparținea ca stil”.

Olga Greceanu a obținut dreptul sacru – „rarissim pentru o femeie” – de a conferența în biserici, cu aprobarea Patriarhiei. Aceste cuvântări captivante, fascinante, chiar – care se bazau pe tâlcuirea unor versete din Sfânta Scriptură – câștigau adeseori noi enoriași pentru Biserică.

Aceste cuvântări captivante, fascinante, chiar – care se bazau pe tâlcuirea unor versete din Sfânta Scriptură – câștigau adeseori noi enoriași pentru Biserică.

Renumitul istoric Florin Constantiniu o consideră pe această „femeie extraordinară” ca fiind cu totul remarcabilă și înzestrată cu o „cultură teologică uluitoare”: „Mi-au rămas în minte câteva dintre interpretările ei legate de cele trei minuni de înviere împlinite de Iisus: fiica lui Iair, fiul văduvei din Nain și Lazăr [...] și discuția despre responsabilitatea lui Iuda¹.

Prelegerile ei pe teme biblice și cu trimiteri concomitente la imagini care alcătuiesc zestrea iconografiei ortodoxe sunt armonios înmănunchiate în volumul de valoroase *Meditații la Evanghelii*. În viziunea acestei pictorițe, orice Evanghelie prezintă în mod prioritar faptul real, istoric, „așa cum s-a petrecut” cu peste 2000 de ani în urmă, care este dublat de „adevărul simbolic”

(cel veșnic) pentru că oglindește raportul dintre om și Dumnezeu.

Olga Greceanu dezvăluie „succesiunea de contraste” prezentă în parabole și ni le deslușește în mod sublim! Era o luptătoare înverșunată împotriva mediocrității: „Mediocritatea pe două tărâmură nu este îngăduită: în trăirea creștină și în artă.”

Î.P.S. Nicolae Corneanu apreciază că „*Meditațiile la Evanghelii*” aduc la lumină „puterea neobișnuită și talentul Olgăi Greceanu” de a interpreta în chip tulburător de modern mesajul divin: „Parcurend paginile acestei cărți, m-am simțit îmbogățit sufletește – iar ca slujitor al Bisericii, mai luminat, în ceea ce privește conținutul pericopelor evanghelice [...] care se citesc la sfintele slujbe”².

Olga Greceanu muncea mult și cu mare dragoste. Se împărțea între scris și pictură. Adeseori scria rugăciuni, desena, ornamenta cu ilustrații aceste rugăciuni. Executa schițe, crochiuri și în același timp picta și în ulei. Desenele ei, îndeosebi cele care însoțesc manuscrisele sunt „de o rară frumusețe”.

A restaurat zeci de monumente bisericesti, fresce de o valoare inestimabilă. Cu toate că ajunsese la o vârstă înaintată (avea 86 de ani) se urca pe schela schitului Darvari până în turla bisericii, unde restaura fresca originală!

S-a făcut cunoscută prin pictarea unor mari ansambluri de pictură murală care pot fi admirate și în zilele noastre la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” – unde a înfățișat *Voievozii ctitori ai Bucureștiului* și *Legenda Meșterului Manole*, prin compozițiile de la Mănăstirea Antim și cele de pe fațada Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”, în clădirea Sinodului, la Cula Greceanu din Măldărești; la Gara Mogoșoaia, unde se află *Radu cel Frumos primind cheile orașului București* etc.

„Alesese genul cel mai elevat și mai dificil al picturii monumentale, cu subiecte alegorice sau religioase, și își crease un stil personal inconfundabil, în care spiritul artei moderne se

¹ Ibidem, p. 380.

² Olga Greceanu, *Meditații la Evanghelii*, București : Sofia, 2010, p. 5.

împletea cu arta medievală” (Adina Nanu).

Mesajul transmis prin arta sa figurativă cu caracter preponderent decorativ, de factură neobizantină, „se adresează în primul rând spiritului”.

Prin activitatea sa artistică a înfăptuit un act de restabilire a valorilor și al adevăratului cult față de tradiție, „pentru care avea o pasiune covârșitoare”.

În perioada interbelică, Olga Greceanu era celebră în România și ajunsese să fie cunoscută și în străinătate. Odată cu instaurarea regimului comunist, ea a fost marginalizată și socotită ca fiind „indezirabilă”, „o persoană inacceptabilă”, pentru că era străină (de origine poloneză), se trăgea dintr-un neam de nobili „cunoscuți din vremea cruciadelor”, studiasse în străinătate, în Belgia (unde avea o mătușă) și s-a căsătorit cu N. Greceanu, boier de viță veche, proprietarul Culei de la Măldărești. Deranja și prin propaganda religioasă fățișă.

Din nefericire, unele din lucrările sale aflate în edificii publice au fost acoperite cu var, iar altele au fost distruse. Atitudinea sa în fața acestor cumplite nedreptăți a fost una demnă și de încredere în justiția divină: „Frescele mi-au fost acoperite cu var, dar huma se spală. Nu acum cât mai trăiesc, ci după ce nu voi mai fi se vor stinge toate gloziile și răutățile.”

Într-adevăr, acum, de curând, o parte din aceste lucrări au fost „spălate” – s-a dat la o parte stratul de tencuială care le acoperea și pot fi din nou admirate.

Cărțile i s-au retipărit, ba chiar mai mult, au fost publicate și unele din manuscrisele artistei, câteva fiind însoțite de ilustrațiile realizate de ea. Olga Greceanu a fost onorată cu înalta distincție „Crucea Patriarhală” pentru activitatea misionară. A fost prezentată în câteva emisiuni televizate (la Trinitas TV, la TVR 1, în cadrul emisiunii *Universul credinței* etc.)

Distinsa profesoară Adina Nanu, critic de

artă consacrat, care a cunoscut-o personal pe Olga Greceanu, i-a dedicat o amplă și admirabilă monografie, a scris articole despre ea în diferite publicații, i-a prefăcut o parte din cărți, a fost organizatoarea unor expoziții retrospective consacrate artistei. Ajungând însă la o vârstă înaintată, i-a predat ștabela tinerei plasticiene Iuliana Mateescu, o altă persoană preocupată de uriașa personalitate a Olgăi Greceanu, pe care a luat-o drept model și de imaginea căreia este foarte atașată.

Iuliana Mateescu este președinte al Asociației „Renașterea Obiceiurilor și Tradițiilor”, conduce editura IDACO, unde s-au scos la lumina tiparului multe din manuscrisele artistei. În același timp, are un atelier cu câțiva angajați care realizează obiecte-cadou în serii scurte sau chiar unicat. Aceștia sunt preocupați de legătura de artă și, prin munca lor, au reușit să schimbe aspectul cărții religioase românești. Iuliana Mateescu a personalizat cărți folosind simbolistica „unui anumit loc” sau a „unei anumite biserici”. Astfel, pentru P.S. Iustin Sigheteanu a creat o carte cu ornamente specific maramureșene (motive solare, funii și altele). Ea militează pentru păstrarea tradițiilor, asemeni Olgăi Greceanu, și consideră că avem nevoie stringentă de modele de tipul Olga Greceanu, „în scopul redșteptării conștiinței spirituale și naționale”!

În anul 1978, Olga Greceanu a intrat pe *poarta veșniciei*. Din ultima sa scrisoare adresată părintelui Sofian Boghiu – care se păstrează la Biblioteca Sinodală – răzbat până la noi „starea ei de bucurie”, credința în viața veșnică și gândurile ei pline de seninătate.

Și parcă cuvintele încurajatoare pe care i le-a spus Adinei Nanu se adresează fiecăruia dintre noi: „Să nu te tulburi. O să-ți trimit semne din cer, așa cum o să-ți trimit și oameni de nădejde ca să te ajute.” Sau îndemnul său din broșura *Să ne rugăm*: „Să nu primești niciodată nimic în viață fără să înțelegi”... este ca și cum ne-ar călăuzi într-un perpetuu pelerinaj pe drumul cunoașterii.

„EI, SFINȚII NOȘTRI PĂRINȚI MORȚI MULT PREA DE TINERI”¹
GHEORGHE CHIVU

(Fragment dintr-o eventuală monografie)

Angela-Monica JUCAN

*Dar eu, cu numele de-acum al meu nu seamăn*¹

Tatăl lui Gheorghe Chivu este Dobre Chivu, fiul lui Brodeanu.

Pentru că Gheorghe Chivu face câte o precizare despre numele părinților lui, ne vom opri, puțin, aici, la numele Dobre. Gheorghe Chivu spune numai că „numele mic al tatălui este specific onomasticii din Câmpia Dunării”. Vom adăuga noi că Dobre e nume vechi, însușit de români din antroponimia slavă, încă din perioada așezării slavilor pe pământul nostru². Descifrarea sensului numelui nu e dificilă: înseamnă „bun”. Ce n-a știut, probabil, Gheorghe Chivu, este faptul că Dobre este vocativul lui Dobru (ca Petre, pentru Petru).

Rămas orfan de tată, Dobre, născut Brodeanu, a devenit Dobre Chivu, prin înfierea lui (nu știm la ce vârstă), de către Paraschiv Chivu care nu avea copii. N-a fost de-ajuns războiul. A mai trebuit și această multiplă dramă: mama să înstrăineze nu niște bunuri materiale, ci, sfâșiat din suflet, un copil (dar, oare, numai unul?); copilul să fie **el** cel la care s-a putut renunța; frați despărțiți; o relație familială de vitregie. Nu știm cât a fost caritate și cât interes în această „tranzacție”. De bună seamă, pe lângă blidul de zeamă primit, copilul a fost un ajutor în gospodărie și la lucrul câmpului. Nu știm nici cât de înstărit a fost tatăl adoptiv și ce moștenire promitea. În orice caz, putea fi vorba doar de una materială – casă, acareturi, pământ, animale, pentru că Paraschiv Chivu nu s-a preocupat să dea copilului o minimă știință de carte. *Eu sunt fiu de țăran sărac și analfabet*³

¹ Gheorghe Chivu, *Ieșer* (versuri).

² N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963, p. X.

³ [Interviu] realizat de Victor Mihalca, în „Pentru socialism”, an. 22, nr. 5862, 3 dec. 1972, p. 1, 2.

– spunea poetul, într-un interviu din care reiese și că nici moștenirea materială n-a fost prea mare. Oricum, familia adoptivă a lui Dobre era una pentru care austeritatea ținutului dobrogean (față cu mănoasa luncă a Dunării contopită cu a Argeșului, unde este satul Chirnogi) sau perspectiva de a lua (oarecum) viața de la capăt nu au produs îngrijorări prea serioase, ba chiar, Dobrogea se profila pentru ei ca ocazia fărâșirii unui rost mai bun. Avea, câtă vor fi avut-o, nu le dăduse acasă nici bunăstarea dorită, nici o poziție socială la care să nu fi putut renunța. Se pare însă că, atâta câtă a fost, nici Dobre nu și-a știut chivernisi bruma câștigată. Poetul se referă, în aceeași autobiografie-manuscris, proprietate particulară a prof. Dragomir Ignat, inspector școlar, la faptul că Dobre Chivu, un om *nu înalt de statură*, fusese *umblat prin lume, isteț și bun povestitor*, iar ca să-și atragă auditoriul, își chiar plătea spectatorii (nu invers), *drept care își cam pierdea averea*. Cunoștea și multe creații literare populare și, probabil, recita și cânta. Dar deliciul lui și al spectatorilor erau poveștile Baronului Münchhausen, la a căror îmbogățire literară orală (căci, personajul, se știe, a existat, în realitate) nu ne îndoim că a contribuit mult Dobre Brodeanu-Chivu. Se v-a fi realizat, în acest om, simbioza între viața pastorală a tatălui și a strămoșilor lui și viața de agricultor de care a fost absorbit Dobre? Pentru că, în hobby-ul lui, se disting atât o chemare spre narativul de tip pastoral, cât și un exercițiu epic-declamativ în care se recunoaște tipicul expositiv agrar. Este la el mai mult din ceea ce observa Traian Herseni la oamenii din popor: [...] *există două «maniere» de a povesti, două «școli», una pastorală, alta agrară. Ciobanii povestesc domol și înflorit, pentru că sunt puțini și au vreme multă. Plugarii povestesc repede și strâns, pentru că au vreme mai puțină și povestesc de regulă în adunări de lume multă (șezători, clacă etc.) în care se ivește totdeauna o oarecare întrecere între povestitori și își așteaptă fiecare*

rândul. Ciobanii pe de altă parte nu au un «public» care să le controleze sau să le îndrumeze povestirea, pe când plugarii sunt adeseori întrerupți, corecți, îndemnați să grăbească etc. [...] ciobanii au mai mare libertate și deci o mai mare ușurință de inovație [...]»⁴. Dobre își va fi luat, fără să știe, stilul de comunicare narativă de la păstori și, de la agricultori, obiceiul de a povesti în fața spectatorilor.

Ce puțin îi trebuie omului pentru a fi fericit!

Naturalizat în Dobrogea, Dobre mai păstra, mai mult ca sigur, portul din Chirnogi: pantaloni largi, cu creț, iarna – o haină de aba, cu manșete mari, rășfrante și împodobite cu găitane, opinci din piele de porc și ciorapi din lână, tricotați, în casă, de soția lui, Demetra.

„Umblat prin lume”, pe ce rază ar fi putut fi? Poate a ajuns până la Constanța, Mangalia sau Călărași, poate chiar până la București. Făcuse, undeva, și armata. Locuise, până pe la 17 ani, în Chirnogi care e aproape atât de Giurgiu, cât și de prosperul târg Oltenița. Localități cosmopolite – porturi sau capitala –, înstărite, cu populație pestriță și mulți oameni în trecere. În porturi, mulți oameni de prin sate se angajau ca hamali. În orice oraș, țăranii veneau să vândă și să cumpere. La București, veneau, în Obor, negustori din Oltenița și din împrejurimi.

Nu știm nimic. Putem doar să privim harta. Sigur este că vine peste oameni războiul întâi mondial.

Aici, sau acolo, sau dincolo este întotdeauna cineva dintre [...] *cei cu ochii mari deschiși în istorie* [...]»⁵

*Deoarece s-a întâmplat să-mi cadă bunicul în 1877, tatăl în 1916, sentimentul care ne-a muncit în familie a fost acela al dispariției în război. Această groază de moarte, nefirească, am moștenit-o și eu*⁶.

La intrarea României în Primul Război

⁴ Traian Herseni, *Probleme de sociologie pastorală*, București, Profile Publishing, 2002, p. 184.

⁵ Gheorghe Chivu, *Încoronare* (versuri).

⁶ Gheorghe Chivu: „În orice lucrare trebuie să primeze, înaintea talentului, cinstea și sinceritatea”, Interviu realizat de Ion Vancea și Ion Ardeleanu-Pruncu, în: „Pentru socialism”, 19 iun., 1971, p. 3.

Mondial, Dobre Chivu avea 39 de ani. Vârsta este reală, deoarece se născuse în 1877, iar în certificatul de naștere al lui Gheorghe Chivu, e înscris, în 1912, ca având 35 de ani, deci totul corespunde, „matematic”. Rămâneau acasă copiii Radu, Ioana, Tudora, Gheorghe și soția – Dumitra (Demetra). Drumul a fost și pentru el, ca și pentru Brodeanu, fără întoarcere. *Ai mei căzură toți pentru o țară / În Șaptezeci și șape-n Șaispe, – eu să cresc*⁷.

Anul 1916, de la Hristos, și 7424, de la Adam, fusese – culmea! – favorabil agriculturii și, pe piață, era abundență de legume. La sfârșitul lui iunie, secerișul era aproape terminat și începea treieratul. În toată țara, era o caniculă neobișnuită, în iunie, temperaturile urcând peste 40°. Atmosfera istovită era însă cutreierată de zvonul războiului iminent, care nu putea să nu-i îngrijoreze chiar și pe cei care doreau intrarea României în război. Populația începe să-și facă stocuri de alimente. Dispar vertiginos din comerțul legal cerealele, zahărul, untura, carnea, ouăle. Ca în toate situațiile de criză, iau amploare afacerile necurate – contrabandă (mai ales cu cereale), vânzări la negru, înșelare la cântar și la calitate etc. Prețurile cresc enorm și statul nu le poate ține sub control nici prin legea prețurilor maxime. Din contră, devin rarități și se scumpesc curând și produsele nealimentare. Autoritățile locale nu sunt mai breze decât speculanții. Unele primării obțin, pe seama populației, alimente (de exemplu, zahăr pentru cetățenii din Oltenița), dar le distribuie inechitabil, adevărații nevoiași neajungând să primească ceva. Cozi, îmbulzeală, scandal. Se instituie oficial trei zile de post pe săptămână (ca în mănăstiri: luni, miercuri, vineri). Nu ne așteptăm ca prescripția să fi fost respectată, dar erau, cu siguranță, mulți care, prin natura situației lor, urmau șapte zile de post pe săptămână. Este oprit exportul de ouă, paste făinoase, spirt.

O vară extraordinară și supraîncărcată⁸. Excese și privațiuni. Profit pe seama „proștilor”. Tensiune. Oamenii sunt epuizați.

Mobilizarea generală s-a anunțat în noaptea de 14 spre 15 august (luni, spre marți)

⁷ Gheorghe Chivu, *O apă și un pământ* (versuri).

⁸ Ale cărei date le-am extras din Ion Bulei, *1916. Zile de vară*, București, Eminescu, 1978.

1916. Totuși, încă din iulie, când aveau mai mult de lucru pe ogoare, fuseseră concentrați mulți țărani. Va fi fost printre ei Dobre Chivu? – Poate. *Aduși în cazarmă, în unele părți, în loc să facă ostășie, sunt trimiși să lucreze pe pământurile moșierilor cu 65 bani ziua*⁹. Ca pe la noi! Dar bine că sunt vaccinați cu recent, pe atunci, descoperitul ser Babeș, contra holerei, tifosului și variolei (să moară sănătoși).

Deși, în 1882, prin Legea asupra comandamentelor militare, armata fusese împărțită în patru regiuni de corpuri de armată (având reședințele la Craiova, București, Galați și Iași), Armata română era, la începutul războiului, împărțită în trei armate. Ne interesează, dintre ele, Armata a III-a care, la rândul ei, a avut trei grupări: de vest, centrală și de est. Dintre acestea, Armata a III-a de est avea un efectiv de 71.815 ostași și îi reveneau în responsabilitate capetele de pod Turtucaia, Silistra, Bazargic. În capul de pod Turtucaia era Divizia a 17-a românească, în componența căreia era un singur regiment activ. Celelalte erau formate din rezerviști. Într-unul din acestea din urmă era Dobre Chivu, pentru că la vârsta lui, Dobre va fi făcut parte din rezerva armatei și, probabil, ca și tatăl lui, din miliții. Gheorghe Chivu știe că tatăl lui a murit la Turtucaia. A fost să fie să se-ntoarcă aproape de locul natal – Turtucaia fiind pe malul drept al Dunării vizavi de Oltenița. Bineînțeles, nu avem date precise despre prezența lui Dobre Chivu la Turtucaia. Reproducem însă câteva fragmente din texte care relatează despre ce s-a petrecut acolo. *Erau mai ales țărani de prin județele de câmp ale Munteniei – cei mai oropsiți dintre toți. Mă uitam la ei – scrie Topîrceanu – cu strângere de inimă. Nu se potriveau deloc cu imaginea „ostașului român” de acum și de pe vremuri, așa cum mi-o zugrăvise în suflet strălucitoarele defilări ale regimentelor gătite de paradă și, mai cu seamă, galeriile tragice ale Istoriei noastre naționale, atât de aspră și de eroică*¹⁰. Miercuri, 20 iul./2 aug. 1916: *Pentru a-l convinge pe P. P. Carp să ceară o audiență la Palat, Al. Marghiloman îi trimite știrile: regimentul 8 Buzău se află pe picior de război împreună cu batalionul 5 de milițieni în ființă; batalionul*

*4 teritorial se completează în grabă pentru a fi trimis la Turtucaia, ca să facă brigadă cu batalioanele Râmnicu Sărat și Prahova; la regimentul 27 Prahova s-au încorporat oameni de 46 de ani și alții care n-au făcut niciodată armata ș.a.*¹¹ Îl putem regăsi pe Dobre Chivu în meditația unui ostaș notată tot de Topîrceanu: *Mi-am lăsat nevasta acum șase luni cu patru copii și numai cu trei franci în casă [...]. Cum nu s-or fi gândind cei mari și la noi, că doar nu suntem câni...*¹² Știam – își mărturisește gândurile Topîrceanu – *că focul acesta pregătește atacul cu baioneta și mă gândeam la soldații noștri, în mare parte rezerviști și milițieni de prin Ilfov, de prin Ialomița... De ce tocmai aceștia au fost urșiți să dea pentru întâia oară piept cu bulgarii, la baionetă?...¹³ Cei 30.000 de soldați, foști prizonieri de război sârbi și cehi, trimiși [în ajutor] de Marele Cartier General rus, s-au rătăcit prin stepile dobrogene și n-au mai putut interveni în luptele de la Turtucaia*¹⁴. Luptele acestea au rămas în istorie însemnate de lipsa de profesionalism militar. Cu toată binecunoscuta-i bunătate, și cu toată înțelegerea față de toți, Mircea Vulcănescu nu a putut să nu scrie despre comandanți, în articolul, pe cât de sintetic, pe atât de cuprinzător și explicit (publicat și separat, în volum) din *Enciclopedia României*: *Amenajată în cap de pod și destinată să slujească drept bază de operații în cazul unei ofensive române către sud, Turtucaia rămăsese un punct înaintat, expus învăluirii, după adoptarea defensivei pe acest front. Lipsită de comunicații peste Dunăre cu malul românesc, izolată de restul frontului dobrogean într-o regiune cu populație ostilă României, având fortificațiile neterminate, artileria grea neinstalată complet și fiind apărată de unități de milițieni neinstruiți și slab încadrați (Divizia 17-a, general Teodorescu), dar mai ales comandată fără discernământ, dacă nu cu ușurință, Turtucaia avea să fie o pradă ușoară pentru un inamic nu mult superior numeric, dar dâr și experimentat, reușind să obțină o superioritate nediscutată de foc, în special de artilerie de toate calibrele. / Neînțelegând primejdia tacită a apărării unui cap de pod fără pod, convins că cetatea e inexpugnabilă, comandantul român își dispusese forțele în semicerc, în loc să caute a-și menține cu orice preț deschis drumul spre Silistra, spre care avea ordin de la comandamentul armatei să se retragă la nevoie. Sigur că*

⁹ Ion Bulei, 1916. Zile de vară, București, Eminescu, 1978, p. 156.

¹⁰ George Topîrceanu, *Amintiri din luptele dela Turtucaia*, [București], Alcalay & Co., [s.a.], p. 10.

¹¹ Ion Bulei, *op. cit.*, p. 163.

¹² George Topîrceanu, *op. cit.*, p. 9.

¹³ Ibid., p. 40.

¹⁴ Ion Bulei, *op. cit.*, p. 233.

va fi atacat dinspre apus, comandantul cetății își concentrase rezervele în acest sector și adoptase în celelalte tactica rezistenței „cu orice preț” cum i se ordonase, peste dispozițiile armatei, de ofițerul de legătură al Marelui Cartier. Această nesocotire a împrejurărilor și obstinația de a nu schimba dispozitivul apărării, chiar atunci când fu evident că efortul inamic purta[t] asupra sectorului sud-estic, fură fatale apărării¹. Atacul bulgar asupra armatei române a fost declanșat în noaptea de 18 spre 19 august (31 august/1 septembrie), iar declarația oficială de război a guvernului bulgar a fost adresată României a doua zi². Încă în timp de pace, Marele Stat-Major român amenajase pe înălțimile care dominau orașul Turtucaia un „cap de pod” cu două linii de rezistență și 15 redute după modelul celor de la Plevna din 1877. Se aprecia că Turtucaia devenise o cetate de neînvinc, capabilă să asigure apărarea Dobrogei și, mai ales, se subevalua inamicul. Practica a demonstrat că „cetatea” nu a putut rezista la tirul artileriei grele și nu dispunea de un spațiu suficient pentru efectuarea unor masive mișcări de trupe. În plus, ostașii puși să o apere erau, în cea mai mare parte, oameni în vârstă, incomplet instruiți și dispuneau de armament învechit³. La 21 august, detașamentul Hammerstein dezlanțuise ofensiva spre Staroselo, pe care trupele române îl părăsesc fără lupte, spre a-l relua a doua zi. Covârșite de focul masiv al artileriei grele inamice concentrată în sectorul de miazăzi, unde atacă divizia 4-1 Preslav, unitățile românești lasară pe dușman să se infiltreze în ziua de 23 august între punctele de sprijin 8-11 ale primei linii de apărare. Zadarnic ordonă comandantul contraatacuri pentru despresurarea punctelor înconjurate. Violenta barajului inamic zdruncină moralul contraatacatorilor. Acum inamicul și-a desemnat mișcarea de împresurare a cetății. În vreme ce unități inamice tot mai numeroase pătrund înăuntrul centurii forturilor, Brigada 1-a și a 3-a Diviziei 1 Sofia taie șoseaua care leagă Turtucaia

de Silistra. / La cererea comandantului cetății, Marele Cartier român trimite ajutoare. Greșit întrebuințate unitățile din Divizia 15-a trimise în ajutor, în loc să fie folosite pentru o mișcare de despresurare, sunt irosite în grupuri mici, în contraatacuri sterile, din lăuntru cetății, spre Daidăr și Antimovo. Rău conceput și executat fără vlagă, atacul Diviziei 9-a pronunțat dinspre Silistra la 23 august, cu misiunea de a despresura cetatea, nu reușește să clatine unitățile dușmane care îi taie drumul călare pe șosea. / Sistemul de apărare al cetății este, astfel, dislocat. În unități se produce panică. Zadarnic încearcă să reziste până la capăt comandanții izolați. Înconjurați în forturi, ori retrași în nord de oraș, sunt uciși sau capturați. Câțiva scapă aruncând-se în Dunăre. Un grup de viteji din Regimentul 84 infanterie izbutește să-și croiască drum printre atacatori înspre Silistra, dovadă că Divizia 9-a ar fi putut reuși dacă ar fi insistat. Spre a nu cădea în mâinile dușmanului, comandantul cetății părăsește Turtucaia pe o vedetă, din ordinul Marelui Cartier. Lipsită de comandant și de orice nădejde de scăpare, garnizoana se predă în după-amiaza zilei de 24 august/6 septembrie⁴. Motivele eșecului au fost minuțios analizate și amplu comentate de specialiști și de nespecialiști. A fost subliniată, în primul rând, atitudinea iresponsabilă a unor comandanți. Este vorba în special de generalul M. Aslan, comandantul Armatei a 3-a, care s-a mulțumit să urmărească de la București desfășurarea operațiilor militare; despre abandonarea locului de luptă de către comandantul capului de pod Turtucaia, gen. C. Teodorescu; despre executarea tardivă a unor ordine de către generalii Zaionciovski și Basarabescu etc.⁵ Cu aceeași ușurință, armata noastră a fost trimisă în luptă cu o dotare tehnică precară. Ca de obicei, rușii nu s-au grăbit să-și ajute aliații. Sunt evidențiate, de asemenea, erorile de ordin tactic comise în amplasarea trupelor noastre, ceea ce a incomodat posibilitatea regrupării lor rapide la nevoie⁶. Faptele sunt însă consumate și vorbele de prisos. Observăm, totuși, că incompetența comandanților s-a completat „natural”, nu nemaipomenit (cadrau perfect), cu nevrednicia unora din ei. Sau a derivat din ea. Nemaivorbind de naivitatea

¹ Mircea Vulcănescu, *op. cit.*, p. 37-38.

² Emil Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial*. Situația administrativă, economică, politică și socială a teritoriului românesc vremelnice ocupat. 1916-1918, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 65.

³ General Teodorescu, *Turtucaia*, Brașov, 1924, p. 49-50, apud Ioan Scurtu, *Presărați pe-a lor morminte ale laurilor foi*. Eroi ai luptei pentru independența și unitatea patriei (1916-1917), București, Albatros, 1978, p. 15.

⁴ Mircea Vulcănescu, *op. cit.*, p. 39-40.

⁵ Emil Răcilă, *op. cit.*, p. 66 (infra).

⁶ Ibid., p. 66.

regelui. Titu Maiorescu nota în jurnalul său, joi, 25 aug./7 sept. 1916: *Mi-a spus Marghil[oman] că [...] avem vreo 30.000 de morți și răniți de la Turtucaia, că generalul comandant al unui corp de armată din Dobrogea, Aslan, era încă ieri la Jockey Club în București*⁷. În aceeași zi, Maiorescu mai scrie: *Spre 5 ore p. m. Grig. Cantacuzino la mine, că ieri la Jockey Club (unde merge numai pe câteva minute, ca să mai afle ceva și se miră de atâția ofițeri care joacă cărți acolo), a văzut pe Nicu Filipescu care suflă greu ca un cal cu ticnăfes. Că și el, Grig. C[antacuzino], e cu totul în contra intrării lui Marghil[oman] într-un minister național – că nevastă-sa, care e la spitalul doamnelor ortodoxe împreună cu Hélène Petricari, născută Davila, a aflat astăzi de la aceasta, într-un moment de desperare din pricina multor răniți de la Turtucaia, că bărbatu-său, generalul Petricari (fostul guvernator militar al prințului Carol (de altminteri francofil), a fost duminică, cu 8 zile înaintea Consiliului de Coroană, când a aflat că e hotărât să intrăm în război, la rege și i-a cerut voie să-i spuie ca general, amic al francezilor, dar mai întâi de toate român, că ar fi acum cel mai primejdios moment de a intra în război după planul guvernului, care vrea să atace Ungaria și e prea slab apărât în Dobrogea, că înaintând tare în Ungaria înlesnim drumul bulgaro-germanilor, care o să ia de la spate armata noastră trecută în Ungaria. La aceasta i-a răspuns regele cam ușurel că opinia publică cu idealul național cere să atacăm mai întâi de toate pe unguri și că cu bulgarii căutăm să ne menajăm raporturi relativ bune și că ei nu sunt destul de tari. / La acestea a întâmpinat Petricari: că din contra, bulgarii cu germanii sunt foarte tari la Dunăre, că apărarea noastră acolo e prea slabă și că Sarraïl la Salonic e un simplu decor fără valoare. Toate în zadar. Regele e amețit de frazeologia lui Brătianu și acesta pare destul de ușurel pentru a avea absurda speranță că Germania dorește desfacerea Austriei și că bulgarii ne vor cruța fiind comandați de Mackensen!! / Doamna Grig. Cantacuzino vroind acum 5 zile să zorească întocmirea paturilor la spitalul femeilor ortodoxe, doamna Eliza Brătianu i-a zis că n-are niciun zor, că înainte de o lună nu vor veni mulți răniți. Tot ușurința și neprevederea în privința bulgarilor. Dar ieri și astăzi cocoanele de la Crucea Roșie aleargă ca nebune de la un loc la altul, speriate de mulțimea răniților sosiți de la Turtucaia! Ce lipsă de prevedere și de bună*

⁷ Titu Maiorescu, «S-a afișat mobilizarea...». [Fragmente din Jurnal (ultimul an de viață)], în „Manuscriptum”, XIX, 4 (73), 1988, p. 82. Sublinierile cu bold face ne aparțin.

*rânduială la guvern și la cei din jurul lui*⁸. Veneau eroii noștri pe targă, mutilați... Poate, pe una din ele a fost Dobre Chivu (în București sau în altă parte) ori, poate, el a rămas în pământul Turtucaiei ori s-a sfârșit în Dunăre, sau, poate, în prizonierat. „Eu soldatul Neculai I. Urde din Reg. 74 comp. 10 Declar pe când eram în linia de trăgători... am văzut la Turtucaia pe când pământul era dărâmat pe soldații noștri în tranșe de obuzurile Inamicului au fost surprinși de inamic și lundu-i în bainete pe Soldații noștri ridicându-i în sus și în jos, la alți le scoteau ochi le tăiau urechile, le tăiau nasu, eu am scăpat cu fuga și mam retras mai la Stânga de unde peste câteva minute ma rănit la picior, de unde mam retras spre turtucaia, aceasta a fost pe ziua de 24 August seara”⁹ [sic]. Miercuri, 31 aug./13 sept. 1916, Titu Maiorescu lasă însemnarea: [...] *Între 6½ și 7 ore seara la mine C. C. Arion; despre «dezastrul nostru la Turtucaia [...], că partizanii liberali generalii Aslan și Georgescu, revocați din Dobrogea după dezastrul de la Turtucaia, sunt trimiși în misiuni onorifice în Franța și Anglia. Însă, adaugă: Eu le primesc sub beneficiu de inventar*¹⁰. Zilele următoare, Titu Maiorescu își continuă notele pe tema Turtucaia, semn că este preocupat de tragedia de acolo. Vineri 2/15 sept. 1916, este și indignat: [...] *Ultima dată când a fost prințul Carol aici (str. Lustrului 7) a fost o vie discuție între el și Zoșo cu Florica contra lui. Nepoatele povesteau că maiorul Baliff (adjutantul reginei Maria), intrând în sala unor răniți, i-a dojenit cu asprime pentru că n-au murit pe loc, luptându-se mai departe cu bulgarii. Ele găseau purtarea lui Baliff revoltătoare, și când a mai venit el cu regina la spitalul lor de la Autom[obil] Club, niciuna din fete nu i-a dat mâna, iar trei din răniții spitalului lor, la sosirea reginei cu Baliff, s-au dus în altă odaie, zicând că nu mai vor să dea ochii cu el. Prințul Carol căuta să-l apere, însă fetele cu aprindere l-au îndemnat să meargă la același spital și să îndrepteze înaintea răniților greșeala brutală a lui Baliff. / De altminteri, regina, însoțită de Baliff, a fost și ieri la spitalul lor de la Autom[obil] Club însă deși intră cu flori pentru răniți, nu vorbește cu niciunul, ci numai franțuzește cu damele infirmiere și se arată în toaletă splendidă*¹¹. Sâmbătă, 3/16 septembrie

⁸ Ibid., p. 83.

⁹ Gheorghe I. Brătianu, *File rupte din cartea războiului*, Postfață[ă] Acad. Șerban Papacostea, București, Scripta, 2006, p. [27].

¹⁰ Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 83-[84].

¹¹ Ibid., p. [84].

1916, Maiorescu scrie: *Comunicatul oficial de ieri, no. 19, zice laconic: «În Dobrogea lupte foarte vii. Trupele ruso-române s-au retras spre nord». Va să zică suntem bătuți. / Am cumpărat și am dat nepoate-mi Zoșo cărți de cetire pentru a se împărți la soldații răniți din spitalul unde merge ea (Robinson Crusoe, romane de Gane, Păcală, cărți de erlavie)¹². Pentru cei care știau și puteau citi! Evident, aceștia citeau pentru tot salonul.*

Martor ocular la Turtucaia, prezent acolo în calitate de combatant și ajuns prizonier, George Topîrceanu este imparțial și credem că mult mai realist: *La Turtucaia fiind cea dintâi ciocnire mai crâncenă cu inamicul, desigur că nici soldații, – milițieni și rezerviști, – nici ofițerii noștri nu erau obișnuiți cu focul. Totuși pierderile mari de oameni ale inamicului, despre care m-am putut în parte încredința în ziua când am străbătut, ca prizonier, locul luptelor de lângă Daidîr și despre care am auzit adeseori în timpul captivității chiar din gura bulgarilor și din presa lor, dovedesc că ai noștri nu s-au dat ușor. Iar dacă au fost ofițeri cari și-au părăsit oamenii sub felurite pretexte și dacă au fost și soldați destui cari și-au părăsit ofițerii și au lăsat artileria singură în fața dușmanului, – și printre unii și printre alții s-au găsit destule cazuri de eroism individual minunat, despre care voi povesti mai târziu, și care au salvat «onoarea armelor»¹³. Ce a fost – mai scrie Topîrceanu – s-a dus. / Înfrângerea dela Turtucaia, oricât de dureroasă, nu poate avea nicio semnificație în privința însușirilor neamului nostru care și-a făcut proba de-a lungul veacurilor. / Am avut Turtucaia, dar am avut și Mărășești!. / Și la Turtucaia au fost destule pilde de eroism, zădarnic dar înălțător¹⁴.*

*Ca o nevăzută pădure de transparente,
Da, aerul țării e plin de columnele lor¹⁵.*

Din volumul lui Topîrceanu, mai redăm un fragment despre un erou smead (ca Gheorghe Chivu..., ca tatăl lui...): *Dintr-o baterie distrusă mai*

rămăsese un singur tun, c-un tunar. Bulgarii erau aproape, dar el trăgea, neconținut. Infanteria noastră fusese risipită. Dușmanii, ocolind o movilă, se iviră dintr-o parte, la câțiva pași, și năvăliră asupra lui. Cuprins din toate părțile, el descărcă un foc de revolver în grămadă și, cu o mână liberă, tot mai avu vreme să sloboadă ultimul șrapnel din țeava tunului... Bulgarii, printre cari era și un ofițer, i-au cruțat viața. Iar soldatul bulgar, care mi-a povestit faptul, într-o gară depărtată, și care fusese rănit la picior cu revolverul, adăogă, vorbind de necunoscutul erou: / – Era un om smead și slăbuț, pe care n-ai fi dat o ceapă degerată... [s.n.] / De i-ar da Dumnezeu numai oameni de aceștia țării mele, – tari la suflet ca granitul din care Istoria uită adeseori să le taie monumentele¹⁶. Dar le înalță admirație și recunoștință inimile urmașilor.

*Sunt fiul tuturor celor care luptând pentru cei
mulți n-au ajuns să mă mai aibă,
Sunt fiul tuturor celor cu barba în iarbă,
Ca bărbănocul am răsărit printre cadavre de
sângerânde ferige¹⁷.*

România era înfrântă pe Frontul de sud? – Nu. Era începutul marii victorii a Țării. Deși rândurile ei se răriseră cu un Dobre Chivu, cu un erou necunoscut, știut doar de familia sa¹⁸.

¹⁶ George Topîrceanu, *Amintiri din luptele dela Turtucaia*, [București], Alcalay & Co., [s.a.], p. 101-102.

¹⁷ Gheorghe Chivu, *Rodul pământului*. [Versuri incluse în volumul *Metope*].

¹⁸ Pierderile românești s-au cifrat la aproximativ 34.000 de oameni (morți, răniți și dispăruți), alți 3.500 de oameni reușind să iasă spre Silistra din încercuirea realizată de trupele bulgaro-germane, în timp ce aproximativ două mii de ostași au scăpat trecând Dunărea spre Oltenița, înot sau cu ajutorul marinei fluviale române. Pierderile sângeroase ale românilor (morți și răniți) au totalizat 160 de ofițeri și 6.000 de soldați, în vreme ce 480 de ofițeri și 28.000 de soldați au ajuns în prizonierat. – Cezar Machidon, *Bătălia de la Turtucaia*, în „Foaie națională”, http://www.google.ro/imgres?imgurl=http://foaienationala.files.wordpress.com/2009/09/tutrankanbattle.jpg&imgrefurl=http://foaienationala.ro/batalia-de-la-turtucaia.html&usq=__UzoDZtZHZwqGMksOtCbCUFxS6bA=&h=201&w=300&sz=31&hl=ro&start=7&z=zoom=1&tbid=sZfRLAue-faT0M:&tbnh=78&tbnw=116&ei=yjA5TvnJYnKsgbp0oUH&prev=/search%3Fq%3Dturtucaia%2B1916%26um%3D1%26hl%3Dro%26sa%3DN%26tbn%3Disch&um=1&itbs=1

¹² Titu Maiorescu, «S-a afixat mobilizarea...». [Fragmente din *Jurnal* (ultimul an de viață)], în „Manuscriptum”, XIX, 4 (73), 1988, p. [84].

¹³ George Topîrceanu, *Amintiri din luptele dela Turtucaia*, [București], Alcalay & Co., [s.a.], p. 49-50.

¹⁴ George Topîrceanu, *Amintiri din luptele dela Turtucaia*, [București], Alcalay & Co., [s.a.], p. 100-101.

¹⁵ Gheorghe Chivu, *Columnele lor transparente*. [Versuri incluse în volumul *Cantoria*].

POETUL ȘI FIARA

Nicoară MIHALI

Am în fața mea volumul de *Poezii Secrete* semnat de Viorel Sorin Bleda, volum care, de la prima poezie – *Rază de soare* – și până la ultimul poem – *Profeție* –, demască frământările poetului despre destinul său în lume, cât și despre salvarea omenirii în fața apocalipsei, în fața fiarei.

În permanență, poetul dialoghează cu Dumnezeu, precum în psalmii arghezieni. Când nu se ceartă cu Dumnezeu, atunci Viorel Sorin Bleda scrie o frumoasă poezie de dragoste în care femeia iubită trădează. Atunci poetul regretă, se întreabă de ce nu există iubire. Fagii șoptesc tăcerea dintre îndrăgostiți, cuvântul tainic nu mai aparține zeului, iar raza de soare orbește *Chipul meu te taie* – zice poetul, ca și cum iubita ar fi propria lui dedublare, oglinda în care se reflectă sufletul lui. Apoi regretă și spune *Îmi culeg de jos sufletul, de trădare rănit (Părăsire)*.

Pentru poet starea de fericire este ființare, jocul existenței „devenirea de mereu”. Dialoghează în permanență cu oglindirea apei, cu statornicia copacilor, cu soarele. Pentru că în starea de creație, poetul se întâlnește cu lumina: *Și-am înțeles că lumea e o căutare de lumină, lumea-i o mare căutare*. În dialogul cu divinitatea, poetul se regăsește în starea supremă de fericire: *Am întrebat sfinții și l-am întrebat pe Dumnezeu, / Ei mi-au spus că fericirea și mântuirea lor sunt eu*. Poetul este fericirea creatorului, este reușita lui, pentru că s-a luat la pariu cu Dumnezeu, este și el un creator. În aceste escapade, poetul revine la tema lui obsedantă: iubirea. Iubita este un vultur ce spune mereu adio. Poetul caută sacrificare pentru o clipă de iubire:

*Și tu nu știi că zborul tău ține
Doar atât timp cât îți cresc aripi în mine...*

Poetul trăiește o suferință prometeică. Propriul său trup este sfâșiat, este trecut în zbor pentru libertatea iubitei. Însă cea mai profundă

temă din volumul cu *Poezii Secrete* rămâne însăși starea poeziei, definiția acesteia, crezul poetic, în cele din urmă:

*O, crudă poezie, surâsul tău amar
M-aruncă în tristețea tăcerilor ce plâng*

Lumea poetului e formată din iluzii, deșertăciunii, întuneric, valuri, furtuni, mângâieri ca o rază pentru că el a venit *ca să te dor* ca o durere pentru iubire.

Poezia este în același timp durere, este avanpost înainte de singurătate: *Poezia mea e durerea din adâncul suspinului*. Avem în fața noastră un poet romantic, un romantic întârziat care se salvează prin ultimul poem (*Profeție*) și demonstrează în același timp că este și un poet modern.

Poezia are sclipirea prafului de aur în bătaia soarelui. Iubirea pare să fie deplină. Sunt momente de reală alchimie, de pace sufletească, de pace cu sine și cu lumea:

*Sunt clipe în care te simt aproape
Și-ți mângâi părul căzut
Cu zâmbetul chinuit de așteptare,
Cu timpul ce ne vede prin culoarea ochilor tăi
Cu buzele ce se pierd într-un sărut.*

E, în sfârșit, starea carnală a poeziei, abisalul dispare, iubirea se materializează în forme concrete în sărut, iubirea platonice dispare. Din acest moment, pentru poet se naște universul. El trece în trupul tigrlui ce e gata să se lupte cu fiara din apocalipsă.

*A început viața. Împrejur e o lume de soare
Întemeietorul a coborât din soare, un tigrul vărsător
L-a dăruit lumii nu se știe dintr-un care ascuns dor*

În sfârșit, este clipa unei iubiri supreme. Clipa aceasta trecătoare, în care iubirea e sacrificiu și împreunare. În acest timp trece zeul și clopotele vibrează suspine:

Clopotele vor vibra

Câteva secole, suspine (Clopotele)

Pentru poet, adevărul este pedeapsă. Dosarul este închis din lipsă de probe. Judecata se amână în acest timp, el caută secretul timpului, clepsidrele sunt sparte la margini de drum, zeul trece prin pustiu: *Visezi dureros o zodie a salvării... / Venită dintr-o altă lume...*

Viitorul poeziei și al lumii se ascunde în visul poetului:

Viitorul mă caută violent, îmi bate la ușă,

Ce dragi îmi sunt visele...

Le caut și după ce au devenit cenușă (Secretul adevărului)

Inima poetului se luptă cu toate suferințele, iubirea irupe precum în muguri florile. Iubita este liniștea poetului. Iubita se naște o dată cu steaua ce împrăștie răz bunare și ură.

Și luptă cu inima mea sau

Mi-ești datoare să vii cu un pas mai aproape de mine...

Să caut în tine cărarea liniștei, să mă pot opri,

Să mă sprijin de tine cu bățile inimii (Neîncredere)

După aceste stări de fericire supremă, poetul este din nou trist, se ascunde în singurătate și cade în rugăciune, reia dialogul cu Dumnezeu:

Eu pabarul și el vinul...

Eu sângele, el veninul...

.....

Eu sunt zâmbetul, el plânsul,

Eu sunt ruga, el răspunsul... (Rugăciune)

Poetul este bucuria ochilor ce plâng, este sângele otrăvit de credință și iubire, este disperarea între cer și pământ.

Oamenii pândesc din grote focul care crapă cerul

Îmi dezgrop din suflet ruga ce invocă fierul (Secretul pământului)

Avem creată aici o lume primitivă, în care omul se folosește de crimă până când învață

rugă către divinitate. Iubita trece ca un glas peste zidul cetății. Poezia lui Bleda împrumută reflexii eminesciene, noaptea este somn și plutire, se aud pașii iubitorilor, lumina se naște din inima poetului:

Mintea se umple de uimire

Ce Iluzie, Ce Frumoasă Ești: Iubire!

A găsit secretul. Raza soarelui o ajută să crească precum o floare de colț. Iubita este chemată dintr-o lume neînțeleasă, dintr-o altă dimensiune de senzații:

În care mi-au lăsat o mângâiere

Doar umbrele iubirilor ce nu există (Dorință)

În volumul acesta găsim reliefurile poeziei cu lumini și stele, cu noaptea și pădurea, cu misterul vânătorului și „tăceri monahale”. Peste tot stările unui romantic. Starea de apocalipsă acoperă lumea:

Cortegiul spre moarte e apusul...

La capătul gândului în zare

Iubita lui se apropie

Să-i ceară iertare

Castelul cu lebede albe e o ruină „zborul e o alunecare târâtă în oglindă”. Poetul învie într-o lume uitată, se reîntoarce din moarte, stă de vorbă cu fantomele; „o gardă de umbre” îl păzește. Apare frica. Iubiții ridică temple în ploile de stele. Fiara nu se arată.

Și urlă nebun peste urlatul de lupi

Și-atunci ei se apropie, și-atunci...

O, ce fierbinți se clatină pădurile adânci (Frica)

Apocalipsa este aproape și începe era Vărsătorului. Poetul din nou va muri, se va face trup de tigru, va frământa poezie din melodia pământului. Fiara a fost învinsă. pe pământ e liniște și pace:

Aducătorul de lumină

Printre oameni vrea să vină

Poetul, ca un Crist, arde în torța poeziei sale și învinge apocalipsa, învinge fiara.

VIȘNIEC & CIORAN
sau
DANSUL MORTII ȘI AL VIEȚII ÎN MANSARDA PARIZIANĂ

Antoaneta TURDA

S-au împlinit în 8 aprilie 100 de ani de la nașterea lui Emil Cioran, tocmai în anul în care Matei Vișniec împlinește 55 de ani de viață, coincidență care nu pare a fi un joc al hazardului, chiar dacă ne gândim doar la Parisul care i-a unit, ca spațiu locuibil. A vorbi despre o astfel de „potriveală” a destinului înseamnă a conștientiza că nimic nu e întâmplător în cazul celor doi, în cei 45 de ani cât a fost diferența de vârstă dintre ei, urmărindu-se parcă reciproc dincolo de timp și spațiu, fiind legați de acele fire spirituale care, deși invizibile, se fac simțite în posteritate. Care a fost motivația dramaturgului Matei Vișniec să-l abordeze în teatru pe filosoful Emil Cioran aflăm chiar dintr-o mărturisire a celui ce a scris *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte*: „Personal, nu l-am cunoscut niciodată pe Cioran. Nici n-am încercat, de altfel, opera sa mi-a fost suficientă pentru a comunica și dialoga cu el. // M-am dus însă, de curiozitate, prin 1988, să-l ascult pe Cioran vorbind despre poetul Benjamin Fondane, în cadrul unei manifestări omagiale organizate de o instituție culturală în memoria acestuia din urmă. Atunci l-am auzit pe Cioran vorbind în franceză și m-a mișcat profund faptul că păstra un ușor accent românesc. // Câțiva ani mai târziu, ducându-mă la un recital de pian la Sorbona, cineva mi l-a prezentat pe Cioran. Am dat deci mâna cu el fără să schimbăm nicio vorbă. // Țin deci să precizez că piesa pe care am scris-o despre Cioran este o întâlnire subiectivă și imaginară între dramaturgul Matei Vișniec și filosoful Emil Cioran devenit, odată cu moartea sa, un *personaj*. Un *personaj* care continuă să intrige și să incite de acolo unde se află, din superba mansardă pe care și-a construit-o în acest râvnit edificiu numit patrimoniu cultural al

umanității¹.”

Desigur că fascinația acestui personaj nu se limitează la aura de mister din jurul ei, ci presupune efortul de a trece dincolo de ea, pentru a putea înțelege cu adevărat toate paradoxurile și ideile filosofului care nu a avut de fapt niciun sistem filosofic propriu, declarându-se mereu a fi doar secretul propriilor senzații. Pe acest aspect fundamental al operei cioraniene, Matei Vișniec își clădește piesa pas cu pas, conturând portretul personajului central punând cap la cap, ca într-un joc de puzzle, vocile celorlalte personaje care încifrează, în maniera destabilizatoare specifică trăirilor filosofului român, o lume în care întâlnirea fiecăruia cu propriul eu ne sfredește conștiința. Jocul acesta al oglinzilor care ne proiectează propria imagine în limpezimea și luciditatea propriei priviri incită memoria care aici face un cuplu perfect cu personajul central, devenind cea mai discretă forță a piesei. Gravitând în jurul acestui cuplu, toate vocile, fie că sunt clar individualizate (Hamalul, Președintele, Bocitoarea, Dactilografa, Fata cu iepurașul), fie că se află într-un proces de metamorfoză (Cioran, Cioran tânăr, Femeia care iese din mare care se contopește cu Distinsa Doamnă care face fărâmituri, Orbul cu luneta care devine Șeful secției de apatrizi), se străduiesc să descompună realitatea, pentru a ajunge cu meditația în centrul marilor probleme existențiale, eferescența trăirilor acestor personaje părând a-și trage sevele din numărul 7, indicat în didascalile, în care se face următoarea mențiune, după enumerarea eroilor: Numărul minim de actori necesari: trei femei, patru bărbați. Așezat sub semnul descompunerii și recompunerii

¹ Vișniec, Matei, *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte*. – Ed. a 2-a. – Pitești : Paralela 45, 2006, p. 78.

în fărâme, existențialismul abordat aici implică, în primul rând, o dezbatere pe marginea valențelor iluzorii specifice omului dezrădăcinat de propria patrie, aspect care, deși este dezvăluit într-un mod cutremurător de tranșant doar la sfârșitul piesei, se simte pe tot parcursul ei: „Cioran (adresându-se spectatorilor): Vedeți... Umbra mea a rămas la Sibiu... De când am plecat, umbra mea se plimbă în fiecare noapte pe străzile Sibiului... Iat-o, e umbra mea... În timp ce eu mor încet la Paris, umbra mea umblă haihui prin Sibiu... Nimeni însă, niciodată, n-a știut că în Franța n-am avut umbră, că umbra mea nu era cu mine... Nici măcar Simone... Nu vă pot spune ce greu mi-a fost să mă descurc, timp de 60 de ani, la Paris, fără umbră...” Abordarea crizei identitare (temă predilectă la scriitorii diasporei) este făcută de dramaturgul român prin prisma unui timp agonizant și demonizat, ieșit din toate tiparele: „Cioran Tânăr: Emil Cioran... Mă numesc Emil Cioran și am 22 de ani. Sunt Emil Cioran adică **tu**... Am 22 și mi-am pierdut somnul. Sufăr ca un câine, scriu continuu, toată ziua și toată noaptea... Câteodată, în plină noapte, mă opresc și privesc pe fereastră. Singurii care veghează în tot orașul sunt eu și două sau trei prostituate care rătăcesc pe străzile Sibiului. Timpul nu mai există pentru mine. Timpul a devenit un fel de linie dreaptă, infinită, trasată în fața mea, care traversează vidul... Acum am înțeles de ce viața este suportabilă... Este suportabilă pentru că somnul ne ajută să ne fragmentăm timpul... Somnul ne dă această iluzie că terminăm ceva și că începem altceva, că terminăm o zi pentru a începe alta... Numai că pentru mine nu mai există frontieră între zi și noapte, între ziua de azi și ziua de mâine... Eu nu termin și nu reîncep nimic...”² Ieșirea din spațiu și timp însă nu e decât în aparență haotică, ea fiind de fapt expresia tendinței noastre de a atinge absolutul și perfecțiunea, dorință irealizabilă, care, odată conștientizată, ne produce căderea în disperare, demonstrându-ne inutilitatea

vieții și a rostului propriu pe acest pământ, pe care suntem doar în trecere, apariția și dispariția noastră putând fi parcă receptată, așa cum o face aici Matei Vișniec, numai cu ajutorul unui orb care privește prin telescop. Mersul bâjbâit prin lumea plină de angoase nu se putea desfășura decât în 13 acte, acest număr fiind asociat ghinionului. Structurată pe pilonii celor 13 acte și cerând obligatoriu 7 personaje, piesa nu este altceva decât un subtil dialog dintre Vișniec și Cioran care, bătrân și bolnav, este deja lipsit de memorie, deci depersonalizat. Depersonalizarea eroului principal anulează automat discursul filosofic, care e înlocuit cu unul teatral, toate conversațiile fiind, până la urmă, contradictorii, simțindu-se în ele legea contrapunctului, în care independența personajelor nu anulează interdependența în armonia generală, trăirile individuale ale personajelor făcând-se simțite la toți, pe rând, așa cum bine demonstrează Tânărul care nu mai vrea să se sinucidă după întâlnirea cu Cioran, sau Hamalul care declară același lucru: „Puși în fața nefericirii absolute a gândirii cioraniene, dorința noastră de a muri s-a stins”³. Armonia dintre personaje desigur că duce cu gândul la o lume perfectă, utopică, simbolizată aici de Cioran, pe care dramaturgul îl vede ca pe un ultim filosof capabil, în ciuda memoriei sale ciuruite, să înmagazineze în creier valurile istoriei trăite și să tragă concluzii de felul: „...astăzi numai evreii sunt cu adevărat liberi. Numai evreii pot să împingă mai departe reflecția, pentru că sunt liberi. Sunt liberi pentru că sunt victime... Sunt încă victime, iată de ce sunt liberi. Occidentul a ratat totul din cauza Holocaustului... Tot, tot, tot... Cum să mai menții o gândire critică după ce ai gazat șase milioane de evrei? Cel mai imund dintre monștri, iată ce a devenit Occidentul... Acest Occident care a suprimat, odată cu Holocaustul, pentru o mie de ani, dimensiunea critică a gândirii sale... Pentru că o gândire vinovată nu poate fi critică”⁴. Înțelegerea istoriei implică, inevitabil, buna înțelegere a individului

² Ibidem, p. 76.

³ Ibidem, p. 70.

⁴ Ibidem, p. 68.

și a locului său în tumultul vieții, la Cioran având o concordanță perfectă binomul istorie-individ și invers, care funcționează ireproșabil, pătrunderea în miezul lucrurilor generând maxime ca cea spusă de filosoful român mereu acaparat de angoasele existențiale: „Întotdeauna am fost convins că oamenii devin mai interesați când le merge prost⁵.” Cinismul destinului inevitabil stârnește, în cazul lui Cioran, zeflemeaua, ca semn al imposibilității luptei contra sorții, lamentația devenind de o luciditate perfectă: „Ce pacoste maladia asta Alzheimer... Uiti chiar că ești bolnav... Dar nu e rău... Până la urmă am să ajung la fel de inert și lipsit de personalitate ca o stâncă la malul mării... Adică exact ceea ce am vrut eu toată viața... Cu toate acestea mă așteptam ca interioritatea mea să fie inspirată altfel... Ceea ce mi-a rezervat destinul seamănă cu o pedeapsă... Poate că Dumnezeu există totuși? Altfel cine ar fi avut interesul să se amuze în felul acesta cu mine?”⁶ Întrebarea e fără răspuns, dar deschide o meditație în mintea filosofului care, descifrând miezul lucrurilor și mecanismele lumii e sufocat de tot ce e în jurul său și se retrage în propria carapace: „Noaptea trecută... (Își răsfoiește carnetul.) Noaptea trecută am dormit în dulap... Era prea multă lume în camera asta, tot timpul se deschidea ușa și veneau oameni de pe coridoare... A venit și o tânără femeie care m-a taxat de fascist. Și ca să scap m-am băgat în dulap...”⁷ Retras în propriul *eu*, bătrânul Cioran lasă această mărturie testamentară: „Mă cheamă Emil Cioran... Am notat câți ani am... am 82 de ani... Am notat titlurile cărților pe care le-am scris... Doamne, cât am mai putut să scriu... Cam mult... Deci, vedeți, fac exerciții... Deși, se spune că atunci când memoria o ia razna, nu mai e nimic de făcut. Uiti chiar și să faci exerciții de memorie...

Dar nu e grav... Mă așteptam, într-un fel, la asta... Toată viața mea am fost mândru că sunt lucid. Și acum s-a terminat cu luciditatea. Fără memorie nu există luciditate... Era cât pe ce să nu descopăr acest lucru. Din fericire, domnul Alzheimer a venit la timp ca să mă învețe cum e cu toate astea...”⁸ Cu o luciditate extremă, Cioran, filosoful care a trăit mereu cu convingerea că omul nu e decât o aberație a materiei, desfigurând natura, bântuie în piesa lui Vișniec asemeni unei fantome care vine dintr-o țară care pare a suferi de anemie axiologică, a cărei capitală este o gaură neagră, originile și prezența sa înscriindu-se în linia clară a scepticismului pornit de la antici. Jucată în premieră mondială la Teatrul Național din Cluj-Napoca în 2004 (regizor Radu Afrim), piesa păstrează, peste ani, ceva din solemnitatea antică, în ciuda tuturor elementelor suprarealiste pe care dramaturgul le exploatează la maxim pentru a fi cât mai veridic în a crea un portret de intelectual al secolului XX care încă fascinează mai ales prin umanismul său, ce alungă toate asperitățile unei ființe atât de neliniștite cum a fost Emil Cioran, românul căruia i s-a retras cetățenia română după ce a părăsit țara și care a refuzat să fie cetățean francez și toate onorurile și premiile oferite de statul francez. Dilematic, personajul lui Matei Vișniec țâșnește din paginile cărții pe scenele lumii, în ritmul în care a trăit, nu ca o flacără luminoasă, ci ca una care abia pâlpâie, stârnind, pe lângă admirație, o dorință de ocrotire, pentru că tot ce a înmagazinat în memorie și în scrierile sale, mai ales în corespondență, vedește dincolo de preocupări personale, o grijă îndreptată către întregul univers, pe care a încercat mereu să-l deslușească.

⁵ Ibidem, p. 65.

⁶ Ibidem, p. 54.

⁷ Ibidem, p. 53.

⁸ Ibidem, p. 52.

„SCRISORI CĂTRE RITA” – ISTORIA BLOGULUI DEVENIT POVESTE...

Iuliana POP

Baia Mare este în mod cert unul din orașele românești care respiră în mod constant cultura. Drept dovadă sunt evenimentele verii care tocmai a trecut – lansări de carte, spectacole de teatru și alte manifestări culturale care au adus un plus de savoare spiritului neliniștit al băimăreanului aflat mereu în căutarea unor noi satisfacții prin mijlocirea artei. Un bun exemplu în acest sens ar fi Festivalul Internațional de Teatru Atelier, care deja de ani de zile înnobilează micul nostru topos, atât de pitoresc, oricum. Anul acesta, în cadrul festivalului, s-a remarcat o lansare a unei cărți inedite, creație a dramaturgului și prozatorului tulcean Ștefan Caraman, o piesă originală, în încurcatul labirint al peisajului literar contemporan românesc. Cartea lansată, *Scrisori către Rita*, reprezintă o mărturie a vremurilor ce vor veni, dar și a plăcerii pure, virgine, de a povesti celui care dorește să asculte. Cartea este rezultatul unui blog, fiind, astfel, un produs al lumii virtuale, pe care s-a muncit asiduu, zi de zi, pornindu-se de la fascinația tristă a cotidianului fad, care crește în noi zi de zi, marcându-ne existența. Cartea devine o căutare a sensului vieții, a regăsirii plăcerii atât în fericire, cât, mai ales, în suferință, e povestea unui bărbat tipic, îndrăgostit de femeie prin spectru animalic în primul rând, și care își istorisește cu aroganță și sinceritate aventurile, cele mai multe petrecându-se în apartamentul său, spațiu al alienării și al degradării continue. *Scrisori către Rita* e un amalgam de pasiune, fantezie, muzică bună și declarații șocante, la prima vedere, dar care sunt atât de comune, în fapt... Autorul este cel care descifrează până la urmă cel mai bine taina cărții sale, realizând în același timp și o caldă invitație la lectură...

Iuliana Pop: V-aș ruga să faceți o scurtă (auto)prezentare a omului și a artistului

(scriitorului) Ștefan Caraman.

Ștefan Caraman: Sunt întotdeauna altul decât ai crede că sunt...

Ștefan Caraman

I. P.: Care a fost scopul acestei cărți sau motivația ei? Care sunt atuurile ei?

Șt. C.: Am scris cartea pentru ca mi-a plăcut s-o scriu și îmi place s-o împart cu cei care într-adevăr vor s-o citească, scoțând din buzunar bani și cumpărând-o. Atuul unei cărți – sau unul dintre ele – e acela că e suficient de bună cât să se vândă. *Scrisori către Rita*, deși e scumpă, se vinde.

I. P.: De ce acest titlu, *Scrisori către Rita*?

Șt. C.: Am scris cartea prin intermediul unui blog: KAOS MOON – Close To The Edge. Semnificația implică în părți egale pasiunea mea pentru muzica progresivă (și a trupei YES, în special) și liniile existențiale ale personajului principal: Nic Labis. Undeva, pe la jumătatea

anului în care scriam la blog, a apărut o fată care a comentat acolo. Avea, la rândul ei, un blog din ale cărui rânduri reieșea un talent deosebit. Se autointitula Rita. Mi-a plăcut atât de mult personajul, încât l-am adoptat. Iar tot ce scriam eu s-a transformat într-un șir de scrisori către Rita. Nu știu cine este persoana în realitate și nu m-a interesat niciodată – atât era de frumoasă.

I. P.: Există în carte o anumită preferință a autorului pentru personajul feminin?

Șt. C.: În carte este vorba numai de preferința autorului pentru personajul feminin. Sau pentru personajele feminine. În toate modurile posibile.

I. P.: Este el mai aproape de sufletul sexului frumos, în acest fel?

Șt. C.: Nu cred în sexe frumoase. Și nu cred nici în suflete frumoase, pentru că nu sunt – sunt doar suflete problematice. Unora le plac, altora nu.

I. P.: Sau, din contră, lumea din roman este văzută dintr-o perspectivă masculină?

Șt. C.: Lumea din roman este văzută din perspectiva celui care povestește. Cei care povestesc sunt tributari sexului pe care îl poartă. Inevitabil. Dar este o problemă secundară. Dacă nu terțiară.

I. P.: Care este mesajul în jurul căruia se învârtă cartea? Ce ați dorit să transmiteți prin această carte cititorului?

Șt. C.: Personajul principal este cel care aș fi vrut să fiu fără să fiu vreodată. Îl cheamă Nic Labis. Nic Labis are câteva mesaje simple de transmis: Cred în Dumnezeu pentru că sunt slab. N-am un sens în viață pentru că nu-mi trebuie. Mă iubește femeia, așadar nu are niciun rost s-o iubesc și eu pe ea. Iar dacă o iubesc eu, din nou, ajunge. COCA COLA. Nicăieri nu-i mai bine să fii exilat decât acasă. Dacă nu povestesc, mor. Asta am dorit să transmit cititorului – că Nic e de fapt el...

I. P.: Este cartea adresată unui anumit tip de public?

Șt. C.: Cartea asta, ca și tot ce am scris până acum, este o invitație la o bere, atât. Stăm la o terasă, relaxați, bem o bericică rece, tu stai rezemat de scaunul ăla incomod, iar eu îți povestesc despre Nic, despre Rita, despre Angel, despre Ada, Cătălina, Gratz, Monica, Mioara, doamna Neli, doamna Ciutacu, Oana, Olimpia, Cora... tu te miri („moamnă, câte au fost”), eu înclin din cap enigmatic și puțin afectat, mai sorbim din berea aia... la final, ne ridicăm puțin amețiți de alcool și de poveste, ne luăm de după gât și mergem spre casă fredonând încet, cât să nu deranjăm pe nimeni, versuri ale unor cântece uitate. Asta este cartea mea – o poveste pentru oamenii care beau bere...

I. P.: Cum a fost cartea receptată până acum în țară?

Șt. C.: Dacă te referi la cronici, n-a comentat-o încă nimeni. Oricum, a apărut de prea puțină vreme ca să poată genera tipul asta de feedback. A apărut de abia două luni. Dacă te referi la vânzări, da, se vinde foarte bine. Primesc extrem de puține răspunsuri negative, observ că place, observ că în general cei care o cumpără o și citesc și, în plus, observ că nu se lovesc de bariera limbajului extrem de liber cu care Nic le povestește. Uneori îmi vine să îi caut, pe fiecare în parte, și să le mulțumesc. Că au stat la masă cu mine și berea nu li s-a părut nici

prea caldă, nici prea lungă. Îmi vine sa îi mai cinstesc cu un rând...

I. P.: De unde a izvorât ideea acestei cărți sau care e geneza ei, scânteia prin care a luat viață?

Șt. C.: În general, cred că poveștile ies singure, atunci când simt ele că trebuie să iasă. Noi le asigurăm, de cele mai multe ori, fără să ne dăm seama, doar oportunitatea, hrana. Povestea lui Nic Labis a trebuit să se nască acum. Și a ieșit firesc, fără chinuri, fără stres, fără nevroze.

I. P.: Volumul este rezultatul însemnărilor de pe blog.

Șt. C.: Volumul este chiar întregul blog. Am scris la el timp de exact un an de zile, zi de zi (dar zi de zi, fie că nu aveam chef, fie că nu aveam timp, fie că am fost bolnav, trist sau că aveam și altceva de făcut). A fost un act teribil de disciplină, pe care altfel nu mi-l recunosc, dar de care sunt mândru.

I. P.: Cât e amuzament și cât durere în această carte?

Șt. C.: Revenind la actul de a povesti, dacă ești prea amuzant, ești previzibil, dacă ești prea tragic, sperii. Calitatea unei povesti nu stă doar în intriga ei, în caracterele care o compun, ci stă și în calitatea povestitorului de a o depăna... Ai în mâna dreaptă amuzamentul și în stânga tragismul... ce trebuie să faci altceva decât să le arunci în sus și să le învârți.

I. P.: Dacă *Scrisori către Rita* ar fi ecranizată, ce fel de muzică i s-ar potrivi cel mai bine pentru coloana sonoră spre a-l face pe cititor să intre cât mai profund în atmosfera cărții?

Șt. C.: Toate piesele pe care le amintesc în carte. O grămadă. Hai să lăsăm celor care vor citi cartea plăcerea de a găsi între paginile ei răspunsul la întrebare.

Secvență de la lansarea cărții *Scrisori către Rita*

PETRE GHELMEZ ÎN NEUITARE

(2 martie 1932-12 martie 2001)

Antoaneta TURDA

„Să recunoaștem totuși, ni-i dor de-un fir de iarbă,
În veacul de uraniu. Suntem sentimentali!”

Sunt versuri din volumul *Sonetele*, apărut în 1974 la Editura Cartea Românească din București, purtând semnătura: Petre Ghelmez, poet care, în 1976, primea Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române, pentru această carte. Acum, după 35 de ani de la decernarea acestui premiu și la un deceniu de la moartea sa, poate că n-ar fi rău, mai ales pentru lumea literară, să se aplece asupra poetului cu judecată dreaptă, pentru ca amintirea sa să nu fie umbrită nici de prejudecăți, nici de exaltare. A face o încercare atât de curajoasă într-o perioadă în care ideea de valoare nu e prea clară și în care deseori judecăm mai mult după *resentimente* decât după *sentimente*, înseamnă a face un efort de memorie pentru a ne reaminti în primul rând câteva repere ale existenței sale, dintre care menționez doar câteva, și anume faptul că a fost redactor la ziarul „Scânțea Tineretului” și la revistele „Arici Pogonici”, „Cutezătorii” și „Luminița”. O întoarcere în timp ne e de folos a ne reaminti că, în perioada 1970-1974, în calitatea de director la Editura Albatros, a inițiat colecții și serii de mare interes cum ar fi: *Dicționarele Albatros*, *Lyceum-Sinteze*, *Lyceum-Texte comentate* și *Convorbiri cu...* și că, între 1974-1990, în calitate de redactor-șef la „Tribuna României”, a făcut cunoscute în întreaga lume nume de prestigiu ale culturii române. Un moment important în cariera sa a fost anul 1978 când primea, la Avignon (Franța), la Ediția Jubiliară a Jocurilor Latinității, Premiul II pentru poezia *Laudă limbii române* (la un secol după ce Alecsandri primise la Montpellier Premiul I pentru poezia *Cântecul ginte latine*).

Enumerarea, oarecum seacă, a tuturor acestor date poate nu ar avea niciun farmec fără un minim efort de a pătrunde în universul liric al poetului care este, prin excelență, un poet al simțurilor, făcând parte din familia spirituală a Magdei Isanos, a Anei Blandiana sau Lucian Blaga, versurile sale fiind un îndemn constant spre a asculta glasul pământului, cu enigmatismul său uneori greu de descifrat:

„Ascultă cum foșnește materia-n semințe,
Cum soarele se naște-n inelul unui bob

De mei, ori de lucernă – prin ramuri sieși rob,
Cum ne aprinde-n sânge, clar, cosmice ființe.
Cum se clădește cerul pe vârful unui lob
De iedă curată...”

Fascinat de misterul lumii, ochiul artistului surprinde vietățile ce îi stârnesc admirația în poezii ce au ca titlu chiar denumirile animalelor (amintesc aici titluri precum *Cocoșii*, *Greierii*, *Caii*, *Cocorul*), ele fiind deseori alter ego-uri ale oamenilor care, în mijlocul naturii, meditează la condiția umană.

Îndrăgostit de natura nealterată de „bineface-rile” modernismului, simțindu-se bine doar în acel mediu curat și profund moral al satului românesc de odinioară, poetul se întreabă cu teamă, observând goliciunea spirituală a modernității:

„Doamne, care porți sufletul meu
Într-o sacoșă de plastic,
Prin vântul veacului electronic, confuz și elas-tic,

Oprește-te, Doamne, o clipă, la colț, la ră-scruci,

Și spune-mi: unde mă duci?”

Întrebarea rămasă fără răspuns, pusă de poetul bolnav și marginalizat după 1990, ne pune pe gânduri, îndemnându-ne să-l redescoperim pe cel ce mărturisea, la un moment dat:

„Acesta sunt! Și zicând sunt, nu mai sunt!

Dacă nu mă zăriți, căutați-mă,

Mă veți găsi.

Puneți capul pe pragul casei:

Pașii mei vor suna.

Îmbrățișați cu brațele voastre stejarul și salcia
Mă veți simți respirând.”

Oare ne-ar trebui prea mult timp și prea multă răbdare ca să putem sta măcar câteva clipe liniștiți pentru a asculta suflul lui PETRE GHELMEZ, cel care de fapt a demonstrat, ca mulți intelectuali români, că omul se poate manifesta în orice țară și în orice epocă istorică, în ciuda valurilor de ură și răutate care pornesc doar din prostie, ură și invidie neputinței?!

LA DOFTORU' UNGUREANU

Stan PĂȚITU Jr

De câte ori îmi aduc aminte de această povestire din copilărie... încep să râd cu hohote! Sper să vă molipsească și pe dumneavoastră!

Când eram mic locuiam la Oradia Mare pe strada Poștei. Vis-à-vis de casa noastră își avea cabinetul doctorul Ungureanu, un medic foarte bun, dar cam zăpăcit... și veșnic ocupat... Un excelent internist și chirurg. Prin anii '50 mai avea încă parte de cabinet particular.

Doctorul își terminase programul și se pregătea să plece în spital, unde avea de făcut o operație. Secretara sa, o jună domnișoară, era și ea pe picior de plecare... Deodată se aud bătăi puternice în ușa de la intrare...

– Cine-i acolo!? (*întreabă doctorul iritat...*)

– Io!

– Care „io”, mă, omule?

– D'apo io, Ioanè!

– Care Ioanè?

– A lu' Petrinjel să trăiț...

Doctorul Ungureanu supărat până peste măsură deschide cu putere ușa, care deschizându-se înspre afară îl lovește puternic pe Petrinjel în piept. Acesta își pierde echilibrul și cade în fund... Se ridică, se uită speriat la doctor, ținându-se cu mâinile de piept, cam în locul unde îl păluse clanța ușii!

– Ce-i mă? Ești beteag?

– D'apo' mă doare un pic... da' nu-i bai!

-
- Hai, intră... dacă te doare!
 - Da' nu mă doare prè tare! N-oi muri...
 - Nu-i muri, că-s eu aici, dar la ora asta se vine? N-ai văzut orarul de pe ușă?
 - Doumnu' doftor, îl văzui... Vă cer iertare... dar...
 - Măi! Minte scurtă... păi dacă îl văzuși atunci de ce vii la ora asta?
 - D-apoi.. pântru că am...
 - Noa știi ceva? Dezbracă-te! Dar iute!
 - Tulai, Doamne, dar di ce? *(se uită speriat cu coada ochiului la secretară...)*
 - Măi, omule, tu știi unde ai venit?
 - Da, să trăiț, la doftor!
 - Noa atunci dez-bră-ca-re! Dar cât mai iute, până nu mă mâinii!
 - Ioai, păcatile mele! (și se uită necăjit spre ușa cu pricina... ducând iar mâinile la piept!)
 - Măi, Ioane, tu ești bolnav...! Văd că te doare pieptul!
 - Nu mă doare prè tare... Ș-apoi dacă mă doare... mi-a trèce...!
 - Eu mă grăbesc. N-am timp de vorbărie... Trebuie să plec!
 - Da mèreț dom' doftor... Nu-i bai, oi vini io altădată!
 - Acum, dacă ești aici, lasă că te fac eu bine...
 - Da' nu trabă, că nu mai am nimic! Nu mă mai doare... *(țanțoș, își umflă pieptul și duce demonstrativ mâinile la spate!)*
 - Petrinjel, tu mă înnebunești! De ce ți-e frică? Nu ți-am spus să te dezbraci? Mă mai ții mult de vorbă... că-s așteptat la spital! Am zîs, am zîs! Dez-bră-ca-re!!! Unu-doi!

Omul nostru începe să se dezbrace încet, uitându-se cu tristețe în ochii doctorului și din când în când pieziș la tânăra secretară! Își pune clopul pe un scaun, apoi își dă jos vesta, o împătorește cu meticulozitate și o pune sub pălărie. Apoi se ridică pe vârfuri și se uită fix spre fereastră de parcă ar vrea să comunice cu cineva din stradă!

- Măi! Ce te înjimbi așa...? Mai iute... că trece timpu' și te costă!
- D'apoi, n-am bani, dom' doftor... că-s sărac!
- Nu-i bai! Lasă că mi-i plăti altădată, numa' dezbracă-te mai iute...

Omul își dezbracă cu mare precauție cămașa... întorcându-se cu spatele la secretară!

- Mă! Dă jos bocancii și nădragii! Dar mai iute!
- Și nădragii... și bocoancele? Tulai, da' cu ce greșii, dom' doftor?
- Da' mult mai vorbești, fârtate! Dă jos și izmenele...
- Ioai... tulai, numa' alè nu! *(roșu la față ca un rac se uită speriat la secretară și își acoperă ochii cu palmele...)*
- Hai, lasă, lasă! Nu trebuie să te rușinezi! A mai văzut fata și alți oameni dezbrăcați!
- Io nu pot... Îs însurat, mă vede Dumnezo și mă bate!
- Dez-bra-că-te, am zis! Nu înțelegi? Vrei să pun fata să te dezbrace?
- Ioai, Doamne, ferește... că de află Lodovica mè mă omoară! Lasă că mă dezbrac io sângur!

În sfârșit, omul se despoaie de tot... își împreunează palmele și își acoperă cu ele părțile sensibile... precum fac copiii când se duc la scaldă... Nu mai poate scoate însă, nici un cuvânt!

- Petrinjel, vezi patul acela?
- Vă-vă-văd! Ce trabă să fac...?
- Noa culcă-te pe el!
- Doamne, Dumnezeule, iartă-mă! Numa' asta nu... Așe, în pielè goală!
- Ioane, tu nu ai mai fost niciodată la doctor!? Suie-te odată pe pat și întinde-te cu fața în sus că trebe să te vijălesc!

Țăranul, livid, se întinde pe pat cu mare neîncredere...

- Noa, amu spune ce ai! Care ți-e baiu?
- D'apoi, dom' doftor... am un car cu lèmnè afară... Nu vreț să le cumpăraț, că-s de vânzare?

Doctorul Ungureanu se trezește la realitate și râde ca un nebun... Își dă seama de comicul situației! Secretara pufnește și ea în râs... Bietul Petrinjel se uită nedumerit la doctorul Ungureanu și-l întreabă:

- Noa, așe-i că nu-s beteag?
- Nu ești Ioane, nu ești! Io-s cel beteag!
- Tulai! Și... ce vi-i baiu?
- D-apoi, Petrinjel, dragă, este un car cu lemne afară și vreau să-l cumpăr!

Ungureanu i-a cumpărat toate lemnele, ba i-a mai dat și niște bani în plus pentru buna dispoziție creată... Desigur povestea a răsuflat... nu numai de la tânăra secretară, ci mai ales din gura doctorului pe care îl apuca râsul de fiecare dată când vedea vreo căruță trecând pe stradă... Râdea ca un nebun fără să țină cont de cine era însoțit... Cei care nu îi știau povestea se uitau la el nedumeriți... și îl întrebau:

- Domnule, doctor, vă simțiți bine!?

Iar doctorul răspundea:

- Taci și dezbracă-te!

LECȚIA DE ROMGLEZĂ ȘI ALTE DANDANALE LINGVISTICE

Stan PĂȚITU Jr.

Romgleza sau romglish, este un nou jargon care invadează din ce în ce mai mult spațiul mioritic! Conținând un amalgam de cuvinte din engleza americană combinat cu „dulcea limbă românească”, noul mijloc de comunicare, pocește de fapt ambele limbi. Meniurile cârciumilor sunt pline de exemple elocvente: „Mămăligă ala Arizona”, „Stec ca la Nuiore”, „Adidași de porc cu fasole”. Sau firmele stradale care grăiesc cam așa: „McDobre’s Fast food”, „Frosa’s parlour de ghicit în bobi, cofi și’n buks”, „Secondhendul lui Taica Lazăr”, „Baburică’s ninge-a-șkul”, „Pandele’s bookshop”, „Șopul Marghioalei”, sau „LaBush - frizer de câini”! Ce credeți că diasporienii sunt mai breji? Păi cum stăm cu: „Să facem un shopping” sau cu „Mă duc la job cu carul”? Cei mai simpatici mi se par românii new-yorkezi! Ei merg în Manhatan cu „saboilul” (subway - metrou) și au în bucătărie ferme de „cacaraci” (cockroaches alias Periplaneta americana - gândaci).

Merită să vă povestesc o întâmplare veselă, cu speranța de a vă distra puțin! Nu de mult am fost invitat aici la Sydney, la o petrecere românească. Destinul a făcut să fiu așezat lângă o simpatică matroană, originară din Dudești. Domnia sa mi-a făcut cea mai ilară demonstrație de romgleză pe care am auzit-o vreodată în Țara Cangurului. De cum a sosit la masă, a început să scoată porumbei și perle pe gură: „Scuzați că am ajuns lait (late)! De fapt întârziase mai bine de o oră! Vai sunt așa de hangri (angry). M-a adus un cabi (cabbie – șofer de taxi) pe coclauri, ca să-mi ia mai mulți moni (money). Dacă n-ar fi fost șaua (shower – ploaie mărunță) aș fi uolcânit (de la to walk – a merge) până acilea...” S-a prezentat: „Madam Fifi”, după care a început să facă ilustre comentarii despre bucate: „Vai dom-le,

ce mult sifa (seafood) e pe masă! Astea costă o mulțime de dala (dollar). Cel mai mult îmi place lobsta (lobster), fișfinga (fishfinger) și oistrah (oysters). Suzuchi (zucchini) nu e așa de buni ca castraveții murați! Alo, domnu’ din colț! Poți să-mi dai strachina cu acnee (iahnie) până nu se termină? Vai ce mult seamănă doamna de lângă cel sărbătorit cu Mona Laiza Anaconda (n.a. Minelli sau Gioconda!). Hei șefu! Dați drumu’ la hita (heater) că se răcesc doamnili la demisol... Ha, ha, hi!” Cel mai mult m-am amuzat când a dat peste cap bolul destinat spălatului pe mâini după lipicioasele sifa. A făcut o grimasă și un comentariu: „Ăștia servesc supă fără să pună linguri la masă! Să știi nenică că chiar și supa japonejilor, aia de se chema mișu (miso) e mult mai gustoasă decât ce ne-a băgat hoțul ăsta de uaita (waiter) sub nas!” Pe la ora șapte ne-a spus la toți ceau deoarece la ait (eight) avea job de baibisita (babysitter) la sista (sister) lu’ bosul lu’ sor-sa. Păcat! Îmi produsea atât de mult good time! The Benny Hill Show luase sfârșit!

Unii aduc argumente că romgleza e foarte firească și că a adus-o computerul!!! Oare? Am mai avut noi cutremure lingvistice de genul acesta! Vă mai aduceți aminte de „fripturision” și „furculision”? Bine zicea bunica: „românește a uitat, altă limbă n-a învățat, dar e poliglont...” Nu avem destule cuvinte în limba română care să substituie invazia cuvintelor din import? Oare o fi snobism? Sper să ne treacă cât mai repede! Dacă nu, vom ajunge să vorbim ca madam Feefeel!

În încheiere, aș vrea să comentez puțin despre limbajul simpaticelor prezentatoare de la televiziunea română! În primul rând, remarc că adoptă un accent străin după cum le trece domniilor lor prin cap... că, deh, așa au învățat de la un specialist bolnav de urechi cu care au

luat lecții de dicție și de limbi străine... Sau c-așa e la modă... să o dai pe străinează! I-auzi, fetelor! Ce e aia „Riu di Janeiru”, sau „Hose Manuel Barosu”? Barosu’ ca barosu’ că se mai găsește și pe la fierăriile noastre câte un ciocan mare, dar nu se prea potrivește chestia cu „riudijaneiru”! Dicționarul enciclopedic românesc îl scrie pe românește „Rio de Janeiro”! Sau dacă așe vre mușchii dânei să pronunțe „riudejaneiru” de ce nu zice și „Lisboa”, sau „Maskva”, sau „Budapeșt”? Pardon mel? Că ni se răsucesc mințile și devenim din ce în ce mai confuzi... tot de la T.V! Apoi, dacă distinsele crainice ne poartă pe la englezi, la „Landân”, dăm acolo de Sfântu’ „Rajer Mur” (scris Roger Moore), care are un verișor la „Haliud” (Hollywood), pe „Dudli Mur” (Dudley Moore) și o... sorelă, pe „Demimur” (Demi Moore). Că deh, golani! ăștia de engleji sunt așa de tricky încât nu mai știi cum să pronunți corect. Păi dacă zic „Sior Roager Mor”, de ce nu pronunță și „Holiud” sau „Broclin”?

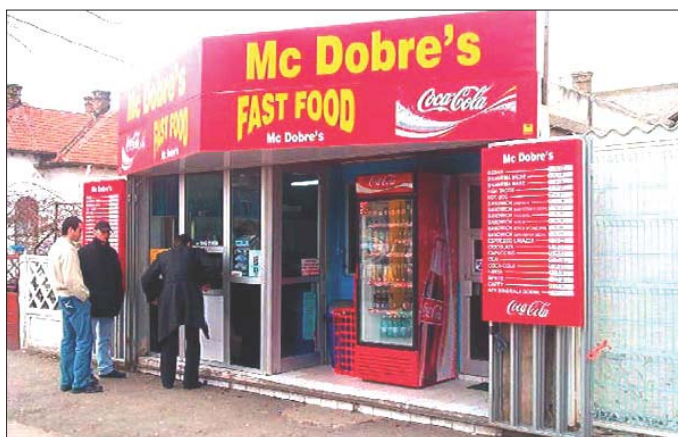
Filo-americancele noastre de la te.ve. sunt de pomină! Statul Arkansas îl pronunță „Arcansou”? OK! Că așa au auzit de la un yankeu fonfănit! Iar statului Missouri îi zic „Mizura”... de parcă ar avea ceva comun cu regretatul bard Arghezi... Că de la Mițura la Mizura e doar un pas... ca de la „crastaveți” la castraveți! Nu înțeleg cum se pronunță corect această literă = W? Când eram mic și făceam primele bastonașe în caietu’ de caligrafie mi-a spus un fraier de învățător că această literă în românește se citește „dublu ve”! Acum frumușica de la știri îmi spune că e „dabăl iu”. Cică „Jorj Dabăliu Buș”! Măi, bată-l noroku de Buș(tean)! Atunci de ce nu pronunțăm și „Papa Giovanni Ioannes il Ventitreesimo”, cum îi spum vaticanezii că... și Sfinția Sa a avut un nume important pe firmamentul epocii moderne! Cel mai simpatic este pronunțat numele distinsului udemerist Márko Béla. Spicherițele îl pronunță „Morcobelo”... care pronunțat în mare viteză se înțelege „morcovelu”! No more comments!

De ce-i zic românii oare, cântăreței Tina Turner (nume care deriva din „to

turn” - a răsucii), „Tina Tarnăr”... pronunțat și de smekerii de la te.ve. așisderea? De ce nu Taina Tarner? Normalii cunosători de engleză îl pronunță Tina Tiurnăr! Căci dacă zici „Tina Tarnăr” se înțelege că e ruginită. De la „to tarnish” - adică „a rugini”, sau „a-și pierde lustrul”. Biata Marilyn Monroe e afectată și ea de snobul accent romglez! Păi de ce o pronunță ai noștri „Marlen Monro”... (or fi influențe de la Marlene Dietrich... care e o altă „mâncare de pește”) când e alles klar că mămika ei a botezat-i cu un nume compus din Maria și Lina, adică în engleză „Mari & Lyn” pronunțat „merilin”. Unii însă îi zic mai neaoș „Marlin”. După câte știu, „marlinul” e un pește englezesc! Alții îi zic „Merlin”! Dar nici ăsta nu se potrivește... deoarece Merlin era numele pe care îl purta un vrăjitor de pe vremea Regelui Arthur și a Cavalerilor Mesei Rotunde...

Aceste confuzii mă fac să îmi aduc aminte de un caz real întâmplat în Australia, când părinții a doi gemeni, un băiețel și o fetiță, s-au dus la preot să îi boteze. Preotul fiind cam amețit de licoarea lui Bachus (sau poate de foame! Sic!) i-a trecut în certificatul de naștere „Steak” (Friptură) și „Kidney” (Rinichi), în loc Kate și Sidney. „Steak and kidney” e numele unei populare tocănițe din Țara lui Oz! Și termin... aducându-vă la cunoștință că cel mai mare oraș australian se scrie cu doi de igrec, adică Sydney, nu Sidney... care este nume, precum a lui Sidney Sheldon – scriitorul, sau a lui Sidney Poitier - actorul. Să ne citim de bine! Hooroo! Așa se salută australienii...

Foto: <http://bboying.3xforum.ro/img/pics/bboying.3xforum.ro/936.jpg>

INTERVIU CU OVIDIU HURDUZEU DESPRE ROMÂNIA PROFUNDĂ, PROBLEMELE EI ȘI CÂTEVA SOLUȚII DE REZOLVARE A ACESTORA

realizat de **drd. Stelian GOMBOȘ**

Românii au din ce în ce mai multe soluții ca să privească realitatea lumii internaționale. Află astfel că și în locuri mitizate, precum SUA, oamenii caută disperați o realitate mai bună. Ovidiu Hurduzeu, scriitor și critic social român, ne propune câteva secvențe americane, bune să ne întărească sufletul și credința.

OVIDIU HURDUZEU, scurtă biografie

Ovidiu Hurduzeu, născut la București în anul 1957, este un scriitor și critic social român stabilit în California din anul 1990, doctor în literatura franceză și științe umaniste al Universității Stanford, SUA. Este autorul unui volum de proză scurtă, al unui roman, al unui studiu asupra cazului Unabomber și a două cărți de eseistică: „Sclavii fericiți” și „A Treia Forță. România profundă” (împreună cu Mircea Platon). Îngrijește împreună cu economistul catolic american, John Medaille, o antologie de texte despre distributism și noua economie civică, sub titlul „Economia libertății: Renașterea României profunde”.

Ovidiu Hurduzeu

Domnule Ovidiu Hurduzeu, știu că trăiți în SUA de ani buni. Cum îi văd americanii pe români, pe diferite niveluri, de la nivelul omului politic până la cel al omului de cultură?

Pentru americanul de rând, care nu poate localiza nici New Yorkul pe hartă, România nu există sau a aflat de ea din întâmplare, din surse aleatorii. Cât știm noi despre insulele Sao Tome și Principe, atâta știu și acești americani despre România. La nivel de stat, relațiile par excelente. În mass-media americană avem o imagine „călduță” spre negativă. Suntem mereu prezentați

în negru-cenușiu, ceea ce ridică unele

întrebări asupra gradului de informare și de obiectivitate a persoanelor care prezintă informații despre România. În mediile universitare și în cele profesionale avem o imagine foarte bună. Studenții români care studiază în SUA sunt peste media colegilor lor americani, iar profesioniștii din diferite domenii sunt aproape unanim apreciați. Dar nu ne impunem numai prin competență, ci mai ales prin competența asociată unor trăsături umane deosebite, între care inteligența, omenia, cumpătarea și hărnicia sunt doar câteva. Sistemul economic și cultural din România, pentru a-și justifica falimentul, a indus în mintea cetățenilor ideea unui caracter românesc congenital pervertit: nu mai este nimic de făcut, întrucât așa suntem noi rămași de la Dumnezeu, să fim neputincioși și hoți. Nimic nu poate fi mai fals. Este o adevărată ideologie satanică strecurată în suflete cu scopul de a descuraja poporul român și a-l menține într-o stare de sclavie.

Plecarea definitivă a tinerilor din România este o tragedie națională

S-a vorbit foarte mult de o anumită atmosferă din interiorul diasporei românești. Lucruri nu tocmai bune. Care este acum atmosfera în comunitatea românilor care trăiesc în SUA? Care este orizontul așteptării acestor români în legătură cu evoluția României în spațiul UE?

Și aici se exagerează dezbinarea și se trec sub tăcere lucrurile bune care se fac în baza comuniunii spirituale a românilor. Pe noi ne unește Duhul, și nu un spirit legalist sau colectivist, suntem o simfonie pluripersonală, nu un mușuroi de furnici, creștem într-o Biserică, și nu într-o pură ordine juridică sau economică. La noi solidaritatea are la bază principiul vecinătății. În diasporă, trăim în familia extinsă, cu prietenii, cu neamurile, cu enoriașii de la biserică, iar aceasta poate crea impresia de „izolare”. La nevoie, „vecinătățile” se unesc, dar trebuie să existe o nevoie adevărată. Majoritatea românilor din diasporă vor binele României - din moment ce noi, cei din SUA, nu ne lovim zi de zi de prezența UE, nu trăim din finanțările Uniunii, nu trebuie să luptăm cu legislația ei stufoasă, suntem într-un fel detașați de evoluția României în spațiul UE. Rămânem însă profund îngrijorați de evoluția României în propriul ei spațiu, în propria ei casă și ogradă.

Ce valori culturale sau de altă natură, de marcă românească, circulă în sistemul atât de vast al civilizației nord-americane?

Tot ce are mai bun poporul român ajunge, mai greu sau mai ușor, și în SUA. Faptul că aceste valori nu reușesc întotdeauna să se impună este o altă problemă, care ține de modul lor de difuzare, de obstacolele pe care le întâmpină în a fi larg cunoscute, și nu de calitatea lor intrinsecă.

Mulți tineri români, majoritatea bine școliți, se îndreaptă tot mai mult spre SUA. Cum se integrează și, mai ales, cum se raportează ei în continuare la țara natală?

Plecarea definitivă a tinerilor din România este o tragedie națională. O și mai mare tragedie este lipsa unui program coerent și realist de repatriere. Fiecare tânăr are modul lui de raportare la România, în general tinerii români imigranți sunt prea preocupați să-și facă un rost în SUA ca să se mai gândească la soarta României. Ca orice imigrant, sunt mânați de imbolduri nostalgice să „ajute țara”, mai organizează câte un club românesc pe la universitățile americane unde studiază și... cam atât...

Ortodoxia cunoaște o răspândire mare în SUA

Există o opinie, conform căreia modelul american de viață, în general, ar fi lipsit cumva de ancore spirituale. Care este locul Ortodoxiei, cu valorile ei, cu mentalitățile ei, în ansamblul lumii americane contemporane?

Spre deosebire de România, unde se încearcă subrezirea Ortodoxiei chiar din interiorul ei, în SUA, Ortodoxia cunoaște o vigoare și o răspândire extraordinară. Nu mai este un secret pentru nimeni că SUA trec printr-o profundă criză culturală. Într-adevăr, civilizația americană și-a pierdut ancora spirituală. Religia principală a SUA, protestantismul, s-a transformat drastic în ultimii 30-40 de ani. Dintr-o religie bibliocentrică ce pune accentul pe sacrificiul de sine și dreptate în numele lui Dumnezeu, a devenit în mare parte ceea ce se numește the prosperity Gospel: „Ascultă poruncile lui Dumnezeu și El te va îmbogăți”. Vechii predicatori ca Billy Graham au fost înlocuiți de tipi precum Joel Osteen, care a cumpărat un stadion de 64.000 de locuri și l-a transformat în biserică, o biserică unde aproape că nu mai este pomenită Biblia. Popularitatea de care se bucură cărți ca „Rugăciunea lui Jabez” este un exemplu grăitor despre starea de cădere spirituală prin care trece America. În acest context, din ce în ce mai mulți protestanți americani se convertesc la Ortodoxie. Unii regăsesc credința cea adevărată după ce au cunoscut modernismul și corupția anglicanismului, sărăcia spirituală a protestantismului american și scandalurile care zguduie periodic catolicismul. Vreau să subliniez că majoritatea celor care se convertesc

adoptă Ortodoxia cu trup și suflet, iubesc tradiția ei monastică și nu doresc în nici un fel ca Ortodoxia să se schimbe. Regăsesc acea ancoră spirituală pierdută. Ascetismul Ortodox este un antidot împotriva consumismului american, oferă o atracție enormă pentru americani, întrucât este un ascetism ce pune în valoare frumusețea lumii. Doar în Ortodoxie frumusețea și ascetismul nu sunt în contradicție, ci se susțin unul pe altul într-o viziune iconică asupra lumii. După ce-au rătăcit prin alte credințe, acești americani redescoperă cu multă mulțumire o biserică condusă nu de o carte (Biblia) sau de o persoană umană (Papa), ci de însuși Iisus Hristos. Am întâlnit mulți dintre acești ortodocși. Fericirea de pe fețele fraților mei americani, rugăciunile lor de recunoștință – recunoștința de a fi reintrat în Duhul dreptei credințe în Iisus Hristos, hotărârea lor fermă de a nu schimba nimic din dogma și învățătura transmise de tradițiile Ortodoxiei m-au ajutat să mă întăresc în propria mea credință.

Prăbușirea unui mod de viață rezultat în urma a două revoluții

În România, toată lumea acum pare a fi preocupată de criza economică. Mulți văd primele cauze ale declanșării acestui fenomen complex în slăbiciunile economiei de tip american. Adică o economie excesiv speculativă sau, în termeni de bun-simț creștin, o economie bazată pe lăcomia excesivă a capitalului multinațional. Care sunt opiniile dumneavoastră cu privire la acest fenomen?

Criza mondială actuală este una de sistem. Asistăm la prăbușirea unui mod de viață și producție rezultat în urma a două revoluții. Pe de-o parte, revoluția culturală a „noii stângi”, începută în anii '60, care a produs un relativism generalizat, o societate fragmentată și distrugerea valorilor tradiționale – deci, un libertarianism cultural –, iar pe de altă parte, un libertarianism economic susținut de dreapta neoliberală, declanșat prin decizia politică a Administrației Reagan, urmată la scurt timp de conducerea altor mari economii dezvoltate, de a relaxa legile antimonopol. Odată ce mecanismul „dereglementărilor” s-a pus în mișcare, el nu a mai putut fi oprit. Dreapta neoconilor (neoconservatorii) nu a făcut decât să continue în plan economic excesele din plan cultural ale stângii. Potrivit actualului „rege-filosof” al conservatorilor britanici, Phillip Blond, libertarianismul cultural și cel economic au avut o agendă comună, ambele susținând o ideologie liberală denaturată. Și nu numai o ideologie denaturată, cât mai ales o antropologie anticreștină. În locul persoanei, în sens creștin, care există numai în comuniune cu celelalte persoane, unice, libere și responsabile, neoliberalismul a pus individul monadic condus doar de propriul interes egoist. Țările occidentale dezvoltate nu au luat în considerare sfatul înțelept al Papei Ioan Paul al II-lea, care le-a avertizat imediat după căderea Zidului Berlinului, în enciclica Centesimus Annus: „Țările occidentale, la rândul lor, riscă să vadă în această prăbușire a comunismului o victorie unilaterală a propriului lor sistem, ceea ce le-ar împiedica să opereze modificări necesare în acel sistem”.

„Omul nou” european va da greș

Poate România, după 20 de ani de căutări și ajustări – mai ales la modele europene – să-și găsească o identitate care să-i asigure un echilibru economic, social și cultural într-un sistem mai larg, cum este cel al UE?

UE nu poate oferi un model unic de dezvoltare într-o Europă a națiunilor, unite într-o comunitate de destin. Toate încercările de amalgamare și priticire a valorilor și populațiilor de pe bătrânul continent pentru a obține un „om nou” european, pe modelul lui homo sovieticus, vor da greș. Vor destabiliza și mai mult echilibrele economice, sociale și culturale, deja fragilizate de criza economică, declinul demografic și imigrările masive din afara Europei. România să înceteze să mai aplice modele din import, venite la pachet, și să treacă de îndată la elaborarea de practici economice și sociale „made in Romania”, spre binele comun al românilor și, deopotrivă, al partenerilor noștri europeni.

Am putea vorbi de un model românesc pe care să-l clădim, ușor-ușor, și-n plan economico-social în următorii ani pe drumul așezării României în sistemul european? Un model care să semene întrucâtva cu cel al unor țări precum Spania, Italia și, de ce nu, Polonia?

Noi nu avem de ce și nici nu am putea să aplicăm ad litteram un model provenit din alte țări. Trebuie să restaurăm, să aducem la zi propriile noastre modele economice pe care le-am șters din memoria colectivă și în bună parte și din arhive. În cercurile conservatoare tradiționale din Anglia și din SUA - mă gândesc în primul rând la gânditori și economiști catolici precum Stefano Zamagni, John Médaille, Thomas Storck, sau la anglicanul Phillip Blond - este redescoperit cu admirație modelul distributist din România lui Ion Mihalache. În anii '20 marele gânditor englez G. K. Chesterton prezenta modelul românesc drept un exemplu demn de urmat pentru întreaga Europă. Până la expoziția dedicată istoriei cooperăției din România, organizată de istoricul Emilia Corbu, la Slobozia, nu se știa mai nimic de dimensiunile și complexitatea sistemului economic distributist care a funcționat în România dinainte de comunism. Țara noastră a fost pusă pe butuci fiindcă a urmat modele străine de firea românului, de rostul creștin al vieții sale, modele prea puțin adaptabile realităților social-economice de pe aceste meleaguri. Cum modelele importate s-au prăbușit - chiar președintele țării a recunoscut-o în discursul de la Tușnad -, în zadar vom încerca să le cârpinim cu petice „morale”, keynesiene, etatiste etc. Observ că în ultimul timp unii ar vrea să vopsească gardul economiei în culorile „creștin-democrației”. Este o încercare de a „binecuvânta” creștinește corupția, abuzul și cleptocrația de la noi. Sper ca Biserica Ortodoxă să nu se lase amăgită de aceste manevre politicianiste. Mântuitorul a spus: „Nimeni nu pune un petec de postav nou la o haină veche, căci peticul acesta, ca umplutură, trage din haină și se face o ruptură și mai rea”.

Un model economic pentru România

După câte ne-ați spus, lucrați la „un model economic pentru România, model în concordanță cu valorile noastre creștin-ortodoxe”. Faceți o descriere succintă, pe înțelesul tuturor, a acestui proiect. Singurul model care este cu adevărat în concordanță cu valorile creștin-ortodoxe este modelul distributist al „economiei civice”, bazat pe antropologia creștină a persoanei, pe sustenabilitate, pe subsidiaritate, pe valorile omeniei, dăruirii și iubirii creștine. Prin ce este el în concordanță cu valorile creștine?

În primul rând, prin faptul că urmărește respectarea demnității și autonomiei cetățenilor în toate laturile vieții sociale, de la alocația pentru nou-născuți până la asigurarea unui venit drept. Celelalte modele economice promovează pe homo oeconomicus, care nu este o persoană, ci un mijloc, o „resursă umană”, exploatat ca marfă sau ca sursă de profit. În al doilea rând, economia civică promovează dezvoltarea durabilă și la scară umană, și nu un progres nesăbuit, de dragul progresului; hiperindividualismul este înlocuit de personalism, în care interesul personal este urmărit cu responsabilitate și armonizat cu cel al comunității. Și, în al treilea rând, economia civică propune răspândirea largă a proprietății productive sub forma unor entități mici și mijlocii care funcționează „în rețea” sau în asociație unele cu altele. Numele de distributism, sub care mai este cunoscut modelul, nu înseamnă „distribuirea bunăstării/bogăției” din modelul socialist, ci distribuirea proprietății productive (aici intră și cunoștințele, și creditele ieftine destinate producției). Nu este vorba numai de o schimbare de model economic, ci de o întreagă paradigmă socială și culturală. Modelul nu este „de import”, deși a fost teoretizat, la începutul secolului al XX-lea, de gânditorii catolici G.K. Chesterton și Hillaire Belloc. În trecutul nostru, distributismul a stat la baza economiei țărăniștilor lui Ion Mihalache, dar îl regăsim și în modurile populare de guvernare din tradiția zemstovului rusesc, evocate de marele gânditor ortodox Alexandr Soljenițin și funcționează cu succes, azi, în multe locuri de pe glob. Două exemple concludente: cooperativele Mondragón din Țara Bascilor, cu cei 100.000 de proprietari-lucrători și 50 de ani de activitate încununată de succes, și economia civică a Emiliei-Romagna, unde 40% din PIB provine de la firmele care lucrează în sistem partenerial și asociativ. Este o economie a libertății și demnității umane. O economie a dăruirii și frățietății. O propunere ortodoxă de scoatere a României din criză.

Domnule Ovidiu Hurduzeu, vă mulțumesc foarte mult, dorindu-vă mult succes în continuare!

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. DINCOLO DE HOTARELE ROMÂNIEI

Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism”

Lavinia ARDELEAN**Duminică 20 august 1961 – La Riga s-a deschis expoziția artistului plastic român Jules Perahim**

La Muzeul artelor plastice din Riga s-a deschis expoziția de lucrări a artistului plastic român Jules Perahim.

Deși expoziția artistului român prezintă mai ales opere grafice, talentul său multilateral este manifestat și în alte genuri, ca pictură teatrală și monumentală, afișe, artă plastică. Graficele lui Perahim se deosebesc printr-un înalt conținut ideologic, prin ingeniozitate și mare măiestrie artistică.

Locuitorii orașului Riga manifestă un mare interes pentru expoziția care permite să-ți faci o imagine despre creația pictorului în decurs de trei decenii.

Joi 26 octombrie 1961 – Violonistul Ștefan Ruha concertează în R. D. Germană

La Teatrul Metropol din Berlin a avut loc la 23 octombrie un concert al orchestrei simfonice din Berlinul democrat, dirijată de Paul Doerrie, cu concursul violonistului român Ștefan Ruha.

Frumoasa interpretare de către violonistul român a Concertului pentru vioară și orchestră de Mendelssohn-Bartholdy a fost răsplătită de public cu vii și îndelungate aplauze. În supliment, la cererea publicului, Ștefan Ruha a interpretat o gavotă de Șostakovici.

În continuarea turneului pe care-l întreprinde în R. D. Germană, Ștefan Ruha, acompaniat de pianistul Ferdinand Weiss, va da o serie de recitaluri în diferite orașe și va fi solistul concertelor orchestrelor simfonice din Dresda și Leipzig.

Sâmbătă 9 decembrie 1961 – Prezențe românești peste hotare

Asociația de prietenie danezo-română a organizat recent la Copenhaga o reuniune unde au participat turiști danezi, care în vara anului 1961 au vizitat R. P. Română.

Cu acest prilej unii turiști au proiectat diapozitive reprezentând imagini din diferite regiuni și orașe vizitate de ei. A fost organizat, de asemenea, un bazar cu obiecte de artă populară românească.

În închiderea reuniunii a fost prezentat programul călătoriilor turistice în R. P. Română pentru vara anului 1962 ce vor fi organizate de Asociația de prietenie danezo-română.

SCURT ISTORIC AL ORAȘULUI TÂRNĂVENI

Emilia ALDEA

Cred sincer că istoria este un indicator. Infinita succesiune de fapte, evenimente, personaje, stări, metamorfoze reunite sub denumirea de *istorie* a indicat și indică întotdeauna către deplina manifestare a vieții, către continua ei perpetuare și desfășurare. Cred că istoria este un indicator al vieții, al vieții aflate într-o continuă prefacere. Ea arată că nimic și nimeni nu este etern. Eternă este doar schimbarea și, poate, uneori, câte o învățătură pe care suntem siliți să o tragem în urma celor întâmplate. Această nepotolită schimbare are însă o calitate greu de trecut cu vederea, greu de evitat: este fascinantă, uneori irezistibilă. Sute de oameni de-a lungul timpului, unii poate fascinați și uluiți de ceea ce se întâmplă sub ochii lor, alții conduși de o profundă înțelegere a vieții, intuind corect simbolul și semnificația evenimentelor, a schimbărilor (sau poate inspirați fiind), înțelegând deopotrivă atât unii cât și ceilalți, importanța pe care acestea o aveau pentru cei ce urmau să le succedă în „roata vieții”, le-au consemnat cu pasiune și răbdare. Viață pentru viață. Dar în felul acesta, visul clocotitor al omenirii „a putut și poate fi cunoscut până azi”, ca proces firesc al unor fapte înlănțuite în „cauză și efect” (sau uneori total aleatoriu) și, cel mai important, poate fi înțeles. În urmă cu vreo 180 de milioane de ani, locurile pe care astăzi respiră orașul Târnăveni, erau leagăn de ape, constituind o parte din fundul Mării Sarmatice, rest rămas din și mai bătrâna Mare Tethys. Câteva din viețuitoarele ce au trăit în acele ape, pot fi văzute și azi, sub formă de fosile, în colecția de paleontologie a Muzeului Municipal Târnăveni.

Sărind peste un mare arc de timp fizic, poposind în cuaternar, întâlnim în aceste locuri, în plină eră glaciară, o floră și o faună

deosebite. Animale gigantice, precum mamutul lânos, rinocerul lânos, bourul de cuaternar și cerbul gigant, erau prezente obișnuite pe aceste meleaguri, fosilele lor, fiind descoperite în multe dintre localitățile ce înconjoară Târnăveniul. Târnăveni are o poziție geografică deosebită. Așezat în plină zonă a Podișului Târnavelor, pe culoarul râului Târnavă Mică, orașul este întretăiat imaginar de paralela 46°19' latitudine nordică și meridianul 24°18' longitudine estică. Datorită acestei poziționări favorabile, a ținutului deosebit de frumos, și datorită bogățiilor solului și subsolului (argila, intens exploatată prin cele două cariere care au funcționat zeci de ani, gazul metan, descoperit în anul 1912, pământul roditor etc.), pe aceste meleaguri s-au dezvoltat de timpuriu așezări umane sedentare. Deși documentul de atestare a localității datează doar din anul 1278, vestigiile arheologice descoperite în această zonă confirmă existența vieții omenești aici, încă din paleolitic. După cucerirea Daciei de către romani, în anul 106 după Hristos, ținutul Târnavelor intra în componența Daciei Superior și ulterior a Daciei Apulensis, trăind până în anul 271 după Hristos sub puternica influență a culturii superioare a cuceritorilor. Dovezile concrete, dăltuite uneori în piatră (stele funerare romane, basoreliefuri, colonete), alteori modelate în lut (cărămizi purtând inscripții precum: Leg(io), G(emina), C(ohors) IV B(iorum), dale pentru pavoazat drumurile, vase ceramice, țigle, tuburi pentru canalizare sau monede din argint cu chipul împăratului Dioclețian etc.) se regăsesc și azi (parțial) în muzeul orașului. Existența acestor dovezi admite explicația că în aceea perioadă, în perimetrul localității Târnăveni, exista un punct de observație și control, o haltă pentru

curierii călări și mai târziu loc de stabilire a două garnizoane (Legiunea a V-a Macedonică și a VI-a Gemina), acesta fiind locul în care se intersectau două importante drumuri folosite de trupele romane (drumul Apulum – Sărățeni – Sovata) și (Lechința – Iernut – Mediaș).

Retragerea administrației și a oficialităților romane din provincia Dacia în timpul împăratului Aurelian lasă și în această zonă o populație autohtonă daco-romană integrată în circulația materială și spirituală de factură provincial romană. În zorii epocii medievale, societatea românească avea un caracter preponderent rural, românii trăind și aici sub formă de obști sătești, având în fruntea lor conducători numiți voievozi sau duci, după caz. Zona Târnavelor, la jumătatea secolului al X-lea, făcea parte din voievodatul condus de Gyla. În contextul existenței acestor formațiuni politice autohtone, în zona intracarpatică are loc pătrunderea maghiarilor. Concomitent cu pătrunderea și cucerirea maghiară a teritoriilor cu populație românească, începe și constituirea primelor comitate sub suzeranitate maghiară, la începutul secolului al XII-lea, Valea Târnavei Mici, fiind încadrată în structurile politico-administrative ale regelui Ungariei. Situate în regiunile de graniță, așezările de aici erau locuite de grăniceri (speculatores), care mai târziu vor primi numele de secu. O așezare întărită, aparținând acestora, a fost descoperită în anul 1974, între localitățile Biia și Sânmiclăuș, la câțiva kilometri depărtare de Târnăveni. În jurul a trei-patru cătune, către sfârșitul secolului al XII-lea, începe să se configureze nucleul viitoarei așezări Diciosânmartin sau Dicio Szent Marton (vechiul nume al orașului Târnăveni, nume păstrat până în anul 1941 și care însemna „Laudă Sfântului Martin”). Așa după cum am mai amintit, primul act de atestare documentară datează din anul 1278, când comitele Moys, donează slujitorului său, Paul, pentru suma de 50 de mărci de Buda (cca 11,75 kg de argint), domeniul Tychen Sent Marton. Actul aflat astăzi în depozitele Muzeului Național de Istorie din Budapesta oferea informații prețioase despre hotarele de-atunci

ale posesiunii. În a doua jumătate a secolului al XV-lea, cătunele ce constituiau Dicio Szent Martonul sunt consemnate ca aparținând din punct de vedere administrativ de Cetatea de Baltă, care pe-atunci, avea rangul de târg – oppidum. În anul 1476, Matei Corvin, regele Ungariei donează domeniul Cetatea de Baltă (domeniu ce cuprindea peste 30 de sate), domnitorului Moldovei, Ștefan cel Mare, astfel încât Diciosânmartinul, va intra în posesia domnitorului moldovean. În secolul al XVII-lea, aici sunt aduși meșteșugari cehi și comercianți armeni, care aveau să influențeze benefic viața economică a zonei, iar din secolul XVIII, mica localitate, începe să cunoască o dezvoltare economică accentuată. În 1502, este menționată în documentele vremii ca târg – oppidum. Începând cu anul 1688, anul în care Principatul Transilvaniei este ocupat de trupele austriece, Diciosânmartinul, va intra și el în componența imperiului habsburgic, în care va rămâne până în 1918. Revoluția română de la 1848, din Transilvania, a avut de rezolvat probleme complexe. Superiori numeric, dar și prin vechimea lor față de națiunile privilegiate, românii din această zonă, precum toți românii din Transilvania, erau excluși de la exercitarea drepturilor politice, îndurând umilitoarea condiție de „tolerat”. În acest context, s-a afirmat ca luptător pașoptist Vasile Moldovan, născut în Chirileu, nu departe de Târnăveni, și care a trăit cea mai mare parte a vieții în satul Boziaș, astăzi cartier al orașului. Prefect al Legiunii a III-a Cetatea de Baltă (în armata lui Avram Iancu), Vasile Moldovan, a luptat în anii revoluției pașoptiste, atât prin puterea cuvântului rostit sau scris, cât și cu arma în mână. După terminarea revoluției, a deținut ani îndelungați funcția de Președinte al Sedriei Orfanale din Diciosânmartin, iar fiecele sale, în anii Primului Război Mondial, s-au ocupat intens cu strângerea de fonduri bănești pentru susținerea materială a soldaților români care luptau pe front. Astăzi, în cartierul Boziaș din Târnăveni, pe strada care îi poartă numele, încă mai poate fi văzută casa în care a locuit Vasile Moldovan cu familia

sa. În anul 1876, prin articolul-lege XXXIII, este înființat județul Târnava Mică, iar din anul 1879, Diciosânmartin devine reședința de județ a acestuia. Deși localitatea devenise vestită cu câțva timp înainte datorită comerțului dezvoltat mai întâi de armeni și apoi de evrei, titlul de reședință de județ, îi va spori faima, dar îi va schimba radical soarta și înfățișarea. Acest titlu revendică în mod firesc înființarea unui aparat administrativ modern și lărgit, care, la rândul său, datorită creșterii numărului de funcționari, cerea construirea unor clădiri adecvate – vechea clădire administrativă a comitatului Târnava, construită în anul 1805, unde erau adăpostite Notariatul și Judecătoria, nu mai corespundea nevoilor de spațiu de desfășurare a activităților administrativ-edilitare. Astfel, prin eforturile contelui Bethlen Gabor, sunt obținute fonduri bănești consistente, demarându-se construcția unor noi, trainice și frumoase clădiri (proiectul de sistematizare a localității a fost întocmit de arhitectul Alpár Ignác), clădiri ce au alcătuit în final ceea ce și astăzi, reprezintă inima, centrul orașului Târnăveni. Astfel, în anul 1888 este construit impunătorul Gimnaziu de Stat – primul din localitate la acea dată, astăzi, Gimnaziul de Stat „Traian”; în 1889, se construiește Catedrala Romano-Catolică; în 1889, începe construcția Palatului Administrativ al Prefecturii, terminat un an mai târziu – astăzi, Colegiul Tehnic; în 1889, la 11 aprilie, este inaugurat Spitalul orașenesc; la 2 octombrie 1889 se inaugurează un prim tronson din calea ferată Blaj-Praid, până în localitatea Bahnea, iar restul tronsonului urma să ajungă până la Sărățeni, să fie dată în folosință în 1906. În anul 1900, se construiește Cazinoul Funcționarilor, din fondul de premii al notarilor publici, cu acordul acestora, „ca suport, pentru emanciparea orașului nostru”, astăzi, sediul Detașamentului de Pompieri; în 1900-1902, se construiesc, Școala Maghiară de Stat și o Grădiniță; în 1902, se construiește aripa dreaptă a Palatului Primăriei, aripa stângă având să fie construită ulterior; în 1906-1906, Palatul Administrației Financiare – azi, Școala de

Arte și Meserii „Constantin Brâncuși”; în 1902, Sinagoga Evreiască. În această benefică perioadă de avânt edilitar și social, s-au construit și multe alte clădiri superbe, care, prin arhitectura și ornamentele lor, erau demne de orice mare oraș european.

La 23 aprilie 1912, în piața Primăriei, aveau să se țină festivitățile în cadrul cărora se dădea citire Ordinului Ministrului de Interne nr. 36.911, prin care Diciosânmartin era ridicat la rang de oraș. Descoperirea gazului metan în localitatea Deleni, în apropierea orașului Târnăveni, o bogăție incontestabilă, determina construirea aici, în anul 1916, a unei fabrici de explozibil, numită „Nitrogen” și a două cuptoare de carbid, în anul 1918 (singurele cuptoare producătoare de carbid din aceea vreme, din sud-estul Europei). Cu timpul, în jurul acestui nucleu, se vor înființa diferite secții, în care se produceau diferite produse chimice, fapt care a condus la înființarea în timp a ceea ce ulterior a devenit Combinatul Chimic Târnăveni, fapt care la un moment dat îi atrăsese Târnăveniului denumirea de „Cetate a Chimiei Românești”. Dincolo de denumirile mai mult sau mai puțin pompoase, existența acestei întreprinderi și a altora (Târnăveni avea, în anul 1989, 12 întreprinderi), a creat o situație economică deosebit de favorabilă și de prosperă, resimțită categoric benefic de locuitorii acestuia, astfel încât în anii '70, orașul, era pe locul doi în țară la deținătorii de autoturisme. În anul 1998, orașul, mai urca o treaptă, în ce privește rangul, fiind numit, prin decret prezidențial, municipiu. Însă titlul acesta nu i-a mai putut aduce, ca odinioară, fericirea și prosperitatea de care are nevoie orice așezare. Locuitorii săi, indiferent de naționalitate, se străduiesc însă și astăzi, ca altădată, să își ajute localitatea în păstrarea mersului firesc în viață, în nesfârșita călătorie prin istorie, ținând totodată pasul cu istoria.

Lucrare consultată: Damian Ioan, *Monografia orașului Târnăveni*.

S-A ÎNTÂMPLAT ACUM 50 DE ANI. ISTORIE CULTURALĂ**Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism”****Lavinu ARDELEAN****Miercuri 13 septembrie 1961 – Se extinde rețeaua cinematografică**

Anul acesta în regiunea Maramureș au fost înființate 16 noi unități cinematografice sătești. Numărul comunelor și satelor care au fost înzestrate cu aparate de proiecție în anii puterii populare a ajuns la 153, față de numai 13 câte erau cinesificate în 1945.

Până la sfârșitul anului numărul cinematografelor sătești se prevede să crească cu încă 16.

În regiune au fost date recent în folosință noi cinematografe în localitățile Huta-Oaș, Valea Vinului și Remetea Chioarului.

Paralel cu creșterea numărului cinematografelor sporește și numărul spectatorilor. În primele 7 luni ale anului, de exemplu, la spectacolele cinematografice prezentate au luat parte peste 3.500.000 de spectatori, de peste 4 ori mai mulți decât în tot cursul anului 1938.

Duminică 1 octombrie 1961 – Dezvelirea bustului lui Eminescu

Sâmbătă 30 septembrie 1961, după amiază, în parcul „Dimitrov” din Baia Mare a avut loc solemnitatea dezvelirii bustului lui Mihai Eminescu. Bustul, a cărui înălțime este de 1,40 m, a fost creat de sculptorul bucureștean Alexandru Gheorghică.

Erau prezenți reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, conducători ai organizațiilor de masă, reprezentanți ai colectivelor de muncă din întreprinderile băimărene, elevi etc. Tovarășul Marin Boboc, vicepreședinte al Comitetului executiv al Sfatului Popular orășenesc Baia Mare și profesoara Elena Misztrik au vorbit despre marea personalitate artistică a lui Mihai Eminescu.

Mărti 3 octombrie 1961 – Deschiderea primului an de învățământ superior

Bucuria iradia pe fețele și în privirile tuturor celor prezenți la deschiderea festivă a primului an de învățământ superior la Baia Mare. În centrul de regiune, începând cu 1 octombrie 1961, funcționează un institut pedagogic de 3 ani, cu facultățile de filologie, matematică și științe naturale. Înscrierea orașului Baia Mare printre cele 12 centre universitare din patria noastră marchează o nouă treaptă în ridicarea culturală a regiunii Maramureș. Deci bucuria și mândria care răscoleau inimile celor prezenți au fost legitime.

CERNE PESTE MARAMUREȘ VREMEA**Angela SPIRIDON**

- 13 august 1391.** La cererea voievozilor Balc și Drag, ctitorii Mănăstirii „Sfântul Arhanghel Mihail” din Peri, Patriarhul Ecumenic Antonie al IV-lea emite hrisovul patriarhal de recunoaștere a Mănăstirii din Peri ca stavropighie patriarhală ecumenică. Stareț al mănăstirii era egumenul Pahomie, ridicat la rangul de exarh patriarhal (echivalent, astăzi, cu cel de mitropolit). În hrisovul redactat (firește) în limba greacă, se vorbește de „arhierii locului” – dovadă a vechimii organizării bisericești maramureșene. Documentul consacră autonomia bisericească a regiunii stăpânite de Drăgoșești.
- 27 august 1731.** Popa Lupu finalizează lucrarea de copiere a unui Molitvelnic – manuscris valoros găsit în Mogoșești, aflat astăzi în colecțiile Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș. Manuscrisul a fost copiat în satul Fersig.
- 5 octombrie 1751.** Mănăstirea Putna donează Mănăstirii Moisei o Psaltire de Iași, din 1743.
- 30 noiembrie 1751.** Popa Lupu termină de copiat, în Fersig, un Minologhion aflat acum în biserica din Mogoșești.
- decembrie 1791.** În Maramureș are loc un cutremur de pământ. Evenimentul a fost consemnat pe un Liturghier de Iași (1759) găsit în anul 1909, în localitatea Strâmtura, de către Ion Bârlea.
- 5 octombrie 1821.** Se naște la Botiz Alexiu Anderco, viitor preot greco-catolic, protopop al Vișeuului, cu reședința la Borșa; cărturar și publicist; tatăl lui Artemiu Anderco.
- 24 decembrie 1846.** Se naște în Sat Șugatag Tit Bud, preot, folclorist, om de cultură, militant pentru drepturile românilor transilvăneni.
- 5 iulie 1861.** Se naște la Sălsig Pamfil Ossian, viitor preot greco-catolic, mare patriot, unul din cei 44 de membri ai Consiliului Național Român din comitatul Satu Mare aleși la Baia Mare, apoi membru în CNR Seini și unul din delegații Sătmăruului prezenți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia – 1 decembrie 1918.
- 12 septembrie 1861.** La Seini are loc o întrunire a intelectualilor din comitatul Sătmăruului, care urmăreau înființarea aici a unui gimnaziu românesc.
- 18 septembrie 1861.** La Băsești are loc o conferință a intelectualității române din părțile Silvaniei, cu participarea vicarului Șimleului Demetriu Coroianu, a protopopului George Maniu, a profesorilor din Beiuș P. Mihuțiu, Ioan-Silviu Sălăgeanu și Simion Popovici-Desseanu, a preotului-cărturar George Marchiș. Cu această ocazie, s-a redactat o moțiune de protest împotriva anexării Silvaniei la Ungaria, cunoscută sub numele „Memorandumul sălăjenilor”. Cu acest prilej au fost alese două comitete permanente – unul pentru comitatul Solnocul de Mijloc, și altul pentru Crasna. S-a elaborat tot atunci un proiect pentru înființarea unui gimnaziu românesc în Silvania. Protestul „Memorandumul sălăjenilor” a fost dus apoi la împărat de o delegație formată din Ioan Maniu, George Filip și protopopul Ioan Galu.
- 19 decembrie 1861.** Sigismund Pop, căpitanul districtului Chioar, decretează limba română limbă oficială în acest district cu populație majoritar românească și cere înființarea unui gimnaziu românesc în Șomcuta Mare.
- 15 decembrie 1876.** Moare juristul Iosif Man de Șieu.
- 1 septembrie 1881.** La ora 8, are loc în Maramureș un cutremur care se va repeta de încă două ori în cursul zilei. Date despre acest eveniment seismic există în niște însemnări făcute pe o Biblie de Blaj (1795) găsită de Ion Bârlea în 1909 în satul Botiza.

24 octombrie 1881. În Maramureș are loc un alt cutremur (consemnat pe aceeași Biblie de Blaj).

august 1891. La Șișești se sfințește noua biserică, ridicată prin grija lui Vasile Lucaciu și închinată tuturor românilor. Cu această ocazie, predica de la Sfânta Liturghie a fost rostită de preotul sătmărean Augustin Pelle care se afla în bune relații cu Vasile Lucaciu.

11 iulie 1901. Moare învățătorul Ioan Popescu din Coaș.

10 iulie 1911. Învățătorului Alexandru Anderco de la școala confesională din Ardușat i se comunică oficial că „a neglijat dezvoltarea simțului de alipire la patria maghiară”, fapt pentru care i se sistează, pe o perioadă, plata salariului.

4 septembrie 1911. Se naște, la Craiova, Gabriel Georgescu (devenit personalitate maramureșeană) – poet, traducător, cercetător în domeniul filologic (m.: 19 iunie 1973, Satu Mare).

1 iulie 1921. Reprezentație teatrală la Baia Mare, cu piesele „Cârceii” de Paul Gusty (regizor la Teatrul Național din București) și „Oh, bărbați” de Al. Rey, susținută de Teatrul Național din Cluj.

30 iulie 1921. Intră în vigoare Legea pentru reforma agrară în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș.

28-29 august 1921. La Sighet are loc Adunarea generală a Astrei, prezidată de academicianul Andrei Bârseanu, folclorist și poet. Cu această ocazie, la concursul etnografic și expoziție, patru comune au primit premiu pentru reprezentare în multe aspecte a specificului național; preotului V. Dunca i s-a acordat o diplomă de recunoaștere pentru cărțile religioase vechi prezentate la expoziție. Tot atunci Ioan Artemiu Anderco a donat Muzeului Maramureșului „Zbornicul de la Ieud”, etichetat, la început, ca „un volum afumat”, dar remarcat apoi de Andrei Bârseanu, care și-a dat seama de valoarea lui. Cu acest prilej, s-a inaugurat Casa Națională din Sighet și s-a deschis o mare bibliotecă publică, fondată cu sprijinul financiar al lui Nicolae Simion care a contribuit cu 10.000 de lei, în amintirea fiului său, elev eminent, mort în Primul Război Mondial.

9 septembrie 1921. „Gazeta Maramureșului” din Sighet își schimbă numele în „Gazeta maramurășană”.

8 octombrie 1921. Se naște la Roșiori, jud. Satu Mare, Gheorghe Pop, profesor universitar doctor filolog, în Baia Mare.

11 noiembrie 1921. Andrei Bârseanu prezintă „Zbornicul de la Ieud” în ședința Academiei Române.

12 noiembrie 1921. În prezența lui Vasile Lucaciu, Liceul „Gheorghe Șincai” își comemorează patronul spiritual.

23 noiembrie 1921. Se naște la Rohia Ioan Bordaș, devenit episcopul Emilian Bordaș (m.: 5 aprilie 1996, Caransebeș).

23 septembrie 1926. Apare primul număr al ziarului „Baia Mare”.

decembrie 1931. Sub conducerea profesorului Gheorghe Dăncuș, „Societatea de lectură Bogdan Vodă” de pe lângă Școala Normală din Sighet a organizat serbarea „pitorească”, în care au fost prezentate obiceiuri de Crăciun.

21 noiembrie 1936. Se naște la Inău (Lăpuș) preotul ortodox Viorel Thira.

7 decembrie 1936. Se naște la Budești, Maramureș, Mihai Cupcea, poet (m.: 8 august 1996, Baia Mare).

10 decembrie 1936. Se naște la Salva, jud. Bistrița-Năsăud, Vasile Gaftone.

iulie 1941. Maramureșul fiind, ca întregul Ardeal de Nord, sub ocupație maghiară, toți evreii din localitatea Crăciunești (409 – adulți și copii) sunt deportați, și vor ajunge în lagăre din Galiția, unde aproape toți vor fi exterminați. ■ Din Vișeu de Sus, de asemenea sunt trimiși în lagăre de muncă din Galiția 251 de evrei, dintre care nu s-a mai întors niciunul.

1 iulie 1941. Se naște, la Mireșu Mare, Ion Pop, profesor universitar doctor, filolog, critic literar, eseist, poet, traducător.

22 august 1941. Se naște la Dealu Corbului scriitorul Victor Tecar.

24 august 1941. Se naște la Caila, jud. Bistrița-Năsăud, Nicolae Felecan, profesor universitar doctor, lingvist.

10 iulie 1951. Se naște la Vișeu de Mijloc poetul Gavril Ciuban, directorul Bibliotecii Orășenești Vișeu de Sus.

19 octombrie 1951. Se naște la Nănești Echim Vancea, poet, actualmente directorul Bibliotecii Municipale „Laurențiu Ulici” din Sighetu Marmăției.

1 octombrie 1961. Își începe cursurile Institutul Pedagogic de 3 ani din Baia Mare.

18 octombrie 1986. Moare la Sighet Gheorghe Chivu, profesor, pictor, poet (n.: 2 decembrie 1912, Chirnogeni, județul Constanța).

decembrie 1991. Editată de Asociația familială „Echim Vancea”, apare la Sighet publicația „Crainicul Maramureșului”, avându-l redactor-șef pe Florentin Năsui.

iulie 2001. Apare la Baia Mare periodicul „Agricultorul Maramureșului”, editat de Oficiul Județean de Consultanță Agricolă Maramureș.

SURSE de informare:

- Revista „Bibliotheca septentrionalis”.
- *Calendar cultural 2010* (realizat de Laviniu Ardelean și Adina Dorolțan), Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare, 2010.
- Viorel Câmpăan, *Oameni și locuri din Sătmăr*, Satu Mare, Citadela, 2008.
- *Dicționar enciclopedic*, vol. I-VII, 1993-2009.
- Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Florian Dudaș, *Însemnări pe bătrâne cărți de cult*, București, Albatros, 1992.
- Ilie Gherheș, *Maramureșul între Dictatul de la Viena și Conferința de Pace de la Paris (30 august 1940-10 februarie 1947)*, Baia Mare, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, 2002.
- Almanahul „Îndrumător bisericesc”.
- Revista „Ortodoxia maramureșeană”.
- Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a 2-a rev., București, Editura Enciclopedică, 2002.
- Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești : 1950-2000 : critici și istorici literari, teoreticieni, esești, esteticieni: dicționar ilustrat*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2001.
- Nuțu Roșca, *Adevărul contra dezbinării : 300 de îndreptări la tot atâtea erori*, Baia Mare, Cornelius, 2002.
- Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.
- Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, II, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

CUPRINS

Teodor ARDELEAN / <i>Biblioteca între inovație și modernitate</i>	3
Stelian GOMBOȘ / <i>Un gând sincer, la o deosebită aniversare – Preasfințitul Părinte Episcop Iustin Hodea Sigheteanul la împlinirea frumoasei și binecuvântatei vârste de cincizeci de ani</i>	5

NESCHIMBĂTOAREA DREAPTĂ CREDINȚĂ

Vasile BORCA / <i>Ortodoxia maramureșeană la un popas jubiliar de excepție: 1391-2011</i>	8
Stelian GOMBOȘ / <i>Trăind cu adevărat credința ortodoxă, ea ne duce la împlinirea firii noastre</i>	10

TRANSPARENȚELE CATAPETESMEI

Adrian Gh. PAUL / <i>Înțelesul teologic al iubirii conjugale descoperit în Taina Căsătoriei creștine</i>	16
Adrian Gh. PAUL / <i>Familia creștină și căsătoria în Biserică și viața socială actuală</i>	28
Stelian GOMBOȘ / <i>„În Occident, românii caută integrarea prin biserică, familie și cultură”</i>	37

„CUNUNA CINSTIRII”

Marius NECHITA / <i>Modele ale procesului de îmbătrânire</i>	42
--	----

SCRIPTURI

Marius CÂMPEANU / <i>Manuscrisele slavone din colecția Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș</i>	48
Viorel CÂMPEAN, Marta CORDEA / <i>Prima tipăritură cu litere latine în limba română din județul Satu Mare</i>	57
Gheorghe MOLDOVAN / <i>Ocrotirea cărților vechi românești</i>	65
Gheorghe MOLDOVAN / <i>Diffuzarea cărților în trecut</i>	66
Gheorghe MOLDOVAN / <i>Prețul cărților și prețuirea lor</i>	68

VOIEVODATUL STELEI POLARE

Milian OROS / <i>Legende și realități istorice</i>	69
Stelian GOMBOȘ / <i>„Omul cântă ca să se împace cu lumea și cu Dumnezeu”</i>	71
Dana Cecilia BOGDAN / <i>Robia – popas verde în răstimp</i>	80
Alina ILIEȘ / <i>Ceramica de Săcel – un meșteșug transmis din tată în fiu</i>	81
Liana POP, Aristița BORBEI / <i>Comuna Coaș cu satul aparținător Întrerâuri</i>	85

CÂMPUL BIBLIOTECII

Lidia KULIKOVSKI / <i>Inovația în management – soluția schimbării în domeniul infodocumentar</i>	97
Ioana DRAGOTĂ / <i>Foloasele și învățăturile găzduirii unei conferințe ANBPR</i>	99
Antoaneta TURDA / <i>Oaspeți ai diasporei române prezenți la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”</i>	103
Alina LEMNEAN / <i>Biblioteca publică din Amsterdam</i>	108
Valentina ROTARU / <i>Biblioteca publică din Tolono</i>	110
Laviniu ARDELEAN / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Biblioteca</i>	114

ÎN URMA NOASTRĂ. CUVÂNTUL

Adelina ULICI / <i>Jurnal de catalogare cenzurat</i>	115
Corina ȘANDOR-MARTIN / <i>Un bibliotecar băimărean la Parlamentul European</i>	119

„[...] ȘI DARURI DATU-LE-A OAMENILOR”

Dan CIACHIR / <i>Mașini de altădată</i>	121
Simona BOTEZAN / <i>Cum devine literatura science-fiction realitatea zilelor noastre</i>	128

ȘENILA VREMII

Marian PETRUȚA / <i>Lecția de istorie de pe aeroport</i>	132
Aurel VAIDA / <i>Béla Kun – un aventurier sadic</i>	134

CĂLIMARA DE NEMURIRE

Cristian BODNĂRESCU / <i>Omul Adrian Pârvu</i>	141
George ROCA / <i>Evocări: corespondență virtuală cu Artur Silvestri</i>	144
Octavian CURPAȘ / <i>Eugen Ștefănescu – 26 de ani în Africa</i>	150
Delia FLOREA / <i>Pelerinaj imaginar. Întru neuitarea Olgăi Greceanu</i>	163
Angela-Monica JUCAN / <i>„Ei, sfinții noștri părinți morți mult prea de tineri.” Gheorghe Chivu</i>	167

BOABE DIN HOLDELE ÎNCHIPUIRII

Nicoară MIHALI / <i>Poetul și fiara</i>	173
Antoaneta TURDA / <i>Vișniec & Cioran sau Dansul morții și al vieții în mansarda pariziană</i>	175
Iuliana POP / <i>„Scrisori către Rita” – Istoria blogului devenit poveste</i>	178
Antoaneta TURDA / <i>Petre Ghelmeș în neuitare</i>	181

LICORI ANECDOTICE

Stan PĂȚITU Jr. / <i>La doftoru' Ungureanu</i>	182
Stan PĂȚITU Jr. / <i>Lecția de romgleză</i>	185

LUMINIȚE ROMÂNEȘTI PE HARTA LUMII

Stelian GOMBOȘ / <i>Interviu cu Ovidiu Hurdzușen despre România profundă, problemele ei și câteva soluții de rezolvare a acestora</i>	187
Lavinia ARDELEAN / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Dincolo de hotarele României</i>	191

CIVITAS

Emilia ALDEA / <i>Scurt istoric al orașului Târnăveni</i>	192
---	-----

MARAMUREȘ – BORNE DE ISTORIE

Lavinia ARDELEAN / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani. Istorie culturală</i>	195
Angela SPIRIDON / <i>Cerne peste Maramureș vremea</i>	196